

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE
SANATLARI BİLİM DALI

**HEKİMBAŞI ABDÜLAZİZ EFENDİ'NİN
GÜFTE MECMUASI'NDAKİ ŞARKILAR**

Yüksek Lisans Tezi

F. EMİNE BERKSAN

İstanbul, 2010

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE
SANATLARI BİLİM DALI

**HEKİMBAŞI ABDÜLAZİZ EFENDİ’NİN
GÜFTE MECMUASI’NDAKİ ŞARKILAR**

Yüksek Lisans Tezi

F. EMİNE BERKSAN

Danışmanı: DOÇ. DR. AHMET HAKKI TURABİ

İSTANBUL 2010

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

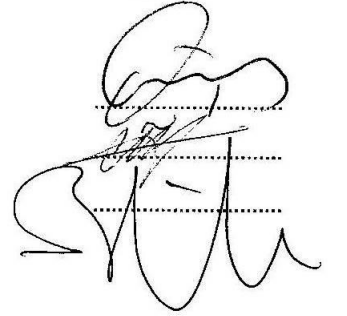
İLAHİYAT Anabilim Dalı İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi FATMA EMİNE BERKSAN'ın HEKİMBAŞI ABDÜLAZİZ EFENDİ'NİN GÜFTE MECMUASI'NDAKİ ŞARKILAR adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 05.07.2010 tarih ve 2010/13-26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliğiyle Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 03.08.2010

- 1) Tez Danışmanı : DOÇ. DR. AHMET HAKKI TURABI
2) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. NURİ ÖZCAN
3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. ALİ ULVİ MEHMEDOĞLU



ÖZET

Bu çalışmada konu olarak XVIII. yüzyılın en geniş repertuarına sahip güfte mecmualarından biri olan *Hekimbaşı Güfte Mecmuası*'ndaki şarkılar ele alınmıştır.

Yapılan değerlendirmede mecmuadaki elli dokuz makamın kırkında bulunan şarkılar bölümünde toplam 426 şarkı tespit edilmiştir. Bu şarkılardan bestekârı belli olanların sayısı 333'tür. En fazla beste 100 şarkı ile hânende, bestekâr ve şair olan Hasan Ağa'ya aittir.

Mecmua'da bulunan diğer önemli bestekârlar arasında İtrî, Tosunzâde, Es'ad Efendi, Bekir Çavuş, Hafız Post, Abdülbâkî Ağa, Derviş Ömer, Âşık Ömer gibi önemli isimleri sayabiliriz.

Şarkıların makamlarına göre yapılan tasnifinde ise ağırlığın elliikişer şarkı ile Bayâtî ve Hüseyinî makamlarına ait olduğu ve 345 şarkının devr-i revân usûlünde bestelendiği belirlenmiştir.

Mecmua'da güfte şairlerinin arasında Nedîm, Vehbî, Lebib, Samî, Macid, Mahtumî gibi ünlü isimleri ve Şerîf Reşid, Abdî, Hasan Ağa gibi bestekâr şairleri tespit ettik.

Mecmua, devrin önemli bestekârlarının bestelerini, şairlerini, bugün kullanılmayan makamları ve mehter usûllerini nakletmesi bakımından önemlidir.

ABSTRACT

In this study, the songs in *Lyric Magazine by Chief Physician*, which is among the lyric magazines of XVIIIth century with the widest repertoire, are handled as the theme.

During the evaluation, it is determined that there are 426 songs at songs section which is found in forty makams out of fifty nine in the magazine. Only 333 of those songs' composers are known. The highest amount of compositions, namely 100 songs belong to Hasan Ağa who is a singer, composer and poet.

Among other important composers in the *Magazine*, İtrî, Tosunzâde, Es'ad Efendi, Bekir Çavuş, Hafız Post, Abdülbâkî Ağa, Derviş Ömer and Âşık Ömer can be listed.

In terms of classification of songs according to their makams, highest amounts are on Bayâtî and Hüseyinî makams each having 52 songs and it is determined that 345 songs are composed with devr-i revan usûl.

In the Magazine, it is indicated that among lyric poets there are important names like Nedîm, Vehbî, Lebib, Samî, Macid, Mahtumî and composer poets like Şerîf Reşid, Abdî and Hasan Ağa.

The Magazine is very important because it delivers the important composers' compositions, poets, makams that are no longer in use and mehter usûls of its period.

İÇİNDEKİLER

| | |
|---|-----|
| İÇİNDEKİLER | 1 |
| KISALTMALAR | 2 |
| TABLolar LİSTESİ | 3 |
| ÖNSÖZ | 4 |
| GİRİŞ | 6 |
| I.BÖLÜM: HEKİMBAŞI ABDÜLAZİZ EFENDİ | 16 |
| A- Hayatı | 16 |
| B- Hekimbaşılığı | 17 |
| C- Mûsikî Hayatı | 18 |
| D- Şahsiyeti | 19 |
| E- Diğer Eserleri | 19 |
| a-Dîvân | 19 |
| b-Astrolojiye Dair Eserleri | 20 |
| II. BÖLÜM: GÜFTE MECMUASININ TANITIMI VE | |
| TRANSKRİPSİYONU | 20 |
| A. MECMUANIN TANITIMI..... | 20 |
| B. MECMUANIN TRANSKRİPSİYONUNDA TAKİP EDİLEN METOT | 25 |
| C. MECMUANIN TRANSKRİPSİYONU..... | 26 |
| SONUÇ | 327 |
| BİBLİYOGRAFYA | 329 |
| EKLER 1 Hekimbaşı Mecmuası'nın Orijinal Fihristi ve Kütüphane Kaydı | 332 |
| EKLER 2 Güftelerin İlk Mısralarının, Bestekârların, Makam, Usul ve | |
| Sayfa Numaralarının Listesi | 341 |
| EKLER 3Bestekârların, Güftelerin İlk Mısralarının, Makam, Usul ve Sayfa | |
| Numaralarının Listesi | 352 |
| EKLER 4 Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin İki Bestesinin Notası | 361 |

KISALTMALAR

| | |
|-------|---|
| age | Adı geçen eser |
| agm | Adı geçen makale |
| Bkz. | Bakınız |
| C | Cilt |
| DİA | Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi |
| İÜ | İstanbul Üniversitesi |
| Ktp. | Kütüphane |
| S | Sayfa |
| S Ktp | Süleymaniye Kütüphanesi |
| TSMK | Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi |
| TY | Türkçe yazmalar |
| Nr. | Numara |
| Vr. | Varak |
| yy | Yüzyıl |

TABLÖLÄR LİSTESİ

| | |
|--|-----|
| Tablo 1: Repertuar Karşılaştırması | 24 |
| Tablo 2: Usûllerle İlgili Tablolar | 313 |

ÖNSÖZ

Türk Mûsikî Tarihi'nin sözlü kaynaklarından olan güfte mecmuaları eski güftelerin günümüze gelmesinde önemli rol oynamışlardır.

Geleneksel Türk mûsikîsi eğitiminin meşk usûlüyle yapıldığı dönemde, ustadan çırağa meşk usûlüyle öğretilen eserler bir sonraki nesile de bu şekilde aktarılırdı. Notanın olmadığı veya itibar edilmediği dönemlerde yapılan hafızaya dayalı bu çalışmayla günümüze gelebilen eser sayısı çok değildir.

Türk mûsikîsinde sözlü eserlerin saz eserlerine oranla fazlalığı, güftelerin tespit edilip derlendiği güfte mecmualarına önem kazandırmıştır. Bu mecmualar, bestekârlar ve güfte sahipleri hakkında biyografik bilgi ve tarih kayıtlarıyla, bestelerde en çok kullanılan makam ve usûl bilgisi bakımından, mûsikî tarihi için olduğu kadar edebiyat ve kültür tarihinin de önemli kaynaklarındandır.

Biz bu çalışmada, konu olarak, Türk mûsikîsinin olgunluk dönemi sayılan XVIII. yüzyıla ait bir güfte mecmuasını ele aldık. Hekimbaşı Abdülaziz Efendi tarafından derlenen dindışı eserleri muhtevî bu mecmuada elli dokuz makam başlığı altında kâr, beste, semai ve şarkı formlarının güfteleri mevcut olup, dönemin en zengin repertuarına sahip olan eseridir. Bizi bu konuda çalışmaya sevk eden sebepler, mûsikî faaliyetlerinin yoğun olduğu bu döneme ait mecmuada bulunan bestekârları, güfte sahiplerini ve günümüz repertuarına gelen güfteleri tespit etmenin yanı sıra, bu mecmua üzerinde şimdiye kadar bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

Bölüm Hocalarım Sayın Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan ve Sayın Doç. Dr. Ahmet Hakkı Turabi, bizi bu mecmua üzerinde çalışmaya teşvik ettiler. Ancak mecmuanın zengin muhteviyatı sebebiyle çalışmamızın alanını mecmuada bulunan şarkılarla sınırladık.

Eseri, giriş ve iki bölüm halinde hazırladık. Giriş bölümünde 18.yy müziği hakkında bilgi verip, müziğin gelişimi, bu dönemde yaşayan bestekârlar, yapılan besteler ve nazariyat konusunda yazılan eserler tanıtılmıştır.

Birinci bölümde Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin hayatı, hekimbaşılığı, mûsikî konusunda yaptığı çalışmalar ve diğer eserleri incelenmiştir. İkinci bölümde ise mecmuanın tanıtımı yapılarak transkripsiyonda izlenen yol belirtilmiş, mecmuada bulunan şarkılar, makamları, bestekârlar ve usûller hakkında bilgi verilip günümüz repertuarına gelen eserler tablo haline getirilmiştir. Daha sonra eserin transkripsiyonu ve ekler bölümü yer almıştır.

Hekimbaşı Güfte Mecmuası çalışmasında ana kaynak olarak İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan müellif nüshasından yararlandık. Faydalandığımız diğer kaynaklar arasında, Abdülaziz Efendi'nin Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan tıbbi ve astrolojiye dair eserlerini sayabiliriz. Bunun dışında mecmuada adı geçen bestekârlarla ilgili olarak DİA ve konuyla ilgili yayınlardan, Sami Efendi'nin *Dîvânı*, Abdülaziz Efendi'nin Aziz mahlasıyla yazdığı *Dîvânı* dışında 18.yy mûsikîsiyle ilgili yayınlanmış eserlerden faydalandık.

Bu çalışmada destek ve teşviklerini gördüğüm Sayın Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan ve Sayın Doç. Dr. Ahmet Hakkı Turabi ve bölüm Hocalarıma, eserin transkripsiyon aşamasında yardımlarını esirgemeyen Sayın araştırmacı yazar Reza Khalily'ye ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Hekimbaşı Abdülaziz Efendi (ö. 1769), sanat alanında, özellikle mûsikîde önemli gelişmelerin olduğu bir dönemde yaşamıştır. Hekimbaşının yaşadığı devri öncesi ve sonrasında mûsikî faaliyetlerini, dönemi ve dönemin önemli mûsikîşinaslarını kısaca gözden geçirelim.

XVIII. yüzyılın başında, Sultan II. Mustafa (1695-1703) döneminde yapılan Avusturya Seferi'nin yenilgiyle sonuçlanmasının ardından imzalanan Karlofça Antlaşması'yla (1699) Osmanlı Devleti'nde ilk toprak kaybı meydana gelmiş olmasına rağmen, Osmanlı, XVIII. yüzyılda da hala hem toprak hem de çeşitli toplulukları kapsayan büyük bir devlettir.¹ Ancak eski düzeni ve kuvveti kalmayan ülkede başlayan siyasi olaylar sonucu Sultan II. Mustafa'nın yerine kardeşi Sultan III. Ahmed (1703-1730) Edirne'den İstanbul'a getirilerek tahta geçmiştir.²

Sultan III. Ahmed dönemi, biraz ihmal edilmiş olan başkentin yeniden canlandırıldığı, her türlü sanat ve kültür faaliyetinin yoğunlaştığı barış ve huzur dönemidir.³ Özellikle 1718'de Sadrazam olan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'yla birlikte başlayan ve on iki yıl süren bu döneme sonradan "Lâle Devri" adı verilmiştir.⁴ XVIII. yüzyıldaki parlak durumu hazırlayan, bu yüzyılın mûsikîsini, edebiyatını, sanayiini destekleyen, kendisi bestekâr olan sadrazam İbrahim Paşa'dır.⁵ Bundan dolayı İ. H. Uzunçarşılı bu dönemin "İbrahim Paşa Devri" olarak adlandırılmasının yanlış olmayacağını belirtmiştir.⁶

¹ Yücel Özkaya, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, YKY, İstanbul, 2008, s.22-23.

² Edirne, İstanbul'un fethinden bir müddet sonra Devlet merkezi olmaktan çıkmışsa da, tamamen ihmal edilmeyerek zaman zaman padişahlar tarafından ziyaret edilmiştir. Babası Sultan IV. Mehmed gibi Edirne'yi seven Sultan II. Mustafa saltanata geçtiği tarihten itibaren İstanbul'u ihmal edip Edirne'de oturmuştu. İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, TTK, Ankara, 1988, s.10-11.

³ Filiz Çağman, "18. Yüzyılda Kağıt Oymacılığı", *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı*, Sempozyum Bildirileri, İstanbul, 1988, s.65.

⁴ Devrin isim babasının Yahya Kemal olduğu iddia edilir. Nihat Sâmî Banarlı'ya göre Paris'te Ahmed Refik'le konuşurlarken Yahya Kemal bu yenileşme devrine Lâle Devri diyeceğini söylemiş, Ahmed Refik de ismi beğendiği için kitabını *Lâle Devri* olarak isimlendirmiştir. Yahya Kemal de Lâle Devri'ne ait gazeller yazmıştır. Belki de Ahmed Refik, bu şiiirlerden aldığı ilhamla kitabına Lâle Devri ismini vermiştir. Murat Belge'ye göre ise bu terimi ilk kullanan Yahya Kemal'dir. Fuat Andıç-Süphan Andıç, *Batiya Açılan Pencere Lâle Devri*, Eren Yayınları, İstanbul, 2006, s.10.

⁵ İ. H. Uzunçarşılı, "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Mûsikî Hayatı", *Bellekten*, sayı 161, 1977, s.94.

⁶ İ. H. Uzunçarşılı, *age*, s.100.

Bu dönemde özellikle mûsikîde önemli gelişmeler olmuş ve başta padişahlar olmak üzere, devletin ileri gelenleri tarafından mûsikî desteklenmiş ve himaye edilmiştir. Yüzyılın başında kendisi de mûsikîşinas, hattat ve şâir olan Sultan III. Ahmed ile başlayan bu himaye Sultan I. Mahmud (1730-1754) ve Sultan I. Abdülhamid (1774-1789) ile devam etmiş ve yine mûsikîşinas bestekâr bir padişah olan Sultan III. Selim (1789-1807) ile gelişmiştir.

Bilhassa Saray'ın bünyesinde kurulan Enderun teşkilatının Seferli Odası'nda devrin mûsikî üstadları tarafından erkeklere verilen mûsikî eğitiminin yanı sıra Harem bünyesindeki meşkhane de aynı eğitim sürdürülmüş, hânende ve sazandeler yetiştirilmiştir. Aynı zamanda saray dışında da mûsikî konusunda kabiliyetli, çeşitli mesleklere mensub (Âheni, Çömlekçi, Taşcızâde, Sütçüzâde, Hattat, Hakkak v.b.) kişiler de saray tarafından himaye edilmiştir.

Saray dışında mûsikî eğitiminin yapıldığı en önemli yerler ise tekkelerdir. Dînî merkez olmanın yanı sıra birer mûsikî eğitim kurumları vazifesi de gören tekkeler mûsikînin yayılmasında ve öğretilmesinde önemli rol üstlenmişlerdir. Özellikle Mevlevî tekkeleri birer konservatuar vazifesi görmüş, burada şeyhlerin teşviki ile dînî ve dindışı mûsikî öğrenimi ve icrası yapılmıştır. Bu dönemde her iki türün de kendine has beste şekilleri olmakla birlikte, dînî eser bestekârlarının çoğu dindışı eserler de bestelemişler,⁷ dîvân, tekke ve âşık farkı gözetmeksizin her tarzda eserler vermişlerdir.⁸ XVIII. yüzyıl bestekârlarının bir kısmı XVII. yüzyılda yetişmiş olup bu yüzyılda de eser vermeye devam etmişlerdir. Bu bestekârların başında Bûhûrizâde Mustafa Itrî Efendi gelir (ö. 1712). Asıl adı Mustafa, şiirlerinde kullandığı mahlası ise Itrî'dir. Hânende, bestekâr, şâir ve hattat olan Itrî'nin, mûsikî hocalarının Derviş Ömer, Kasımpaşalı Koca Osman, Küçük İmam ve Hâfız Post olduğu ifade edilmektedir. Sultan IV. Mehmed'in (1648-1687) huzurunda yapılan fasıllara katılan bestekâr ve hânende Itrî, Mevlevî çevrelerinde yetişmiş bir mûsikîşinas olup aynı zamanda Enderun'da mûsikî hocalığı da yapmıştır.⁹ Mirzâ-zâde Sâlim Mehmed Emin (ö. 1743), *Tezkire*'sinde Itrî için "Itrî mûsikî ilminin ikinci hocası, mûsikî ilminin şeyhi, şiirin Nizâmîsi ve Hâkânîsi'dir" diyerek övmüştür. Şeyhülislâm Mehmed Es'ad Efendi (ö. 1753) ise "*Atrabü'l Âsâr*" isimli eserinde Itrî

⁷ Alâeddin Yavaşca, "Saray Dışındaki Mûsikî Hayatı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994, C.5, s.527.

⁸ Nuri Özcan, "XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Dînî Mûsikî", *Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara, 1999, C.10, s.730.

⁹ Nuri Özcan, "Itrî Efendi, Buhûrizâde", *DİA*, C.19, s.220-221; Yavaşca, *agm*, s.527.

hakkında “üstadlığını bütün sanatseverler övmüşlerdir” diye bahsetmiş ve beş bestecinin bizzat padişah huzurunda fasıllar icra ettiğini ve padişahın beğenisini kazandığını ifade etmiştir. Bu beş kişiden biri Buhûrizâde Mustafa İtrî Efendi’dir.¹⁰

Türk mûsikîsinin dînî ve dindışı hemen her formunda bine yakın eser vermiştir. Bestekârın müberka’, selmek, necd, rekb gibi bugün tamamen unutulmuş makamlardan çok kullanılan meşhur makamlara kadar bestelediği eserlerinden günümüze sadece elliye yakını ulaşabilmiştir.¹¹ İtrî, genellikle Fuzûlî, Nefî, Şehrî, Nâbî gibi şairlerin ve arkadaşı Nazîm’in şiirlerini, nâdir olarak da kendi güftelerini bestelemiştir. Eserleri arasında, segâh Tekbir, segâh Salât-ı Ümmiye, mâye Salât, segâh Mevlevî âyini, rast N’a’t-ı Mevlânâ, nühüft Tevşih, nevâkâr, segâh Yürük Semâî, bestenigâr Beste, hisâr Ağır Semâî’yi sayabiliriz. Teravîh namazı esnasında makam değiştirme kurallarının da İtrî tarafından konulduğu rivayet edilmektedir¹². Kaynaklarda İtrî mahlâsı ile yazdığı şiirleri muhtevî bir dîvânı olduğu belirtilse de bu dîvâna rastlanılamamıştır.¹³

Yahyâ Nazîm (ö. 1727)de bu yüzyılın önemli hânende, şâir ve bestekârlarındandır. Edebiyat tarihine en çok na’t yazan şâir olarak geçen Nazîm, Enderun’da iyi bir eğitim görmüştür. Mûsikîdeki hocaları Nefîrî Ahmed Çelebi ve Hâfız Post’tur. Kaside, rubai, hât, gazel, terkeb-i bend, müseddes, kıt’a, tarih ve şarkı şeklinde yazdığı şiirlerini beş yüz küsur sahifelik *Dîvân*’ında toplayan Nazîm beste ve semâî bestekârı olarak tanınmıştır. Murabba beste, nakış semâî, ağır semâî, yürük semâî olmak üzere beş yüzün üzerinde eser bestelemişse de günümüzde on dört eseri bilinmektedir.¹⁴

Dînî mûsikînin en büyük bestekârı kabul edilen Derviş Ali Şiruganî (ö. 1714), Sultan IV. Mehmed döneminde yetişmiştir. Dede, Derviş Ali, Derviş Ali Şiruganî, Ali Dede, Derviş Ali Sinanî, Şeyh Ali Sinanî Halvetî gibi isimlerle anılan bestekâr, Halveti tekkesinin de on dokuz yıl şeyhliğini yapmıştır. Altı yüzün üzerinde dînî, yüzün üzerinde dindışı bestesi vardır. Türk dînî mûsikîsinde bu sayıda eser besteleyen başka bir bestekâr tespit edilememiştir. Ancak günümüze sadece otuz kadar bestesi ulaşabilmiştir.¹⁵

¹⁰ Cem Behar, *Şeyhülislâm’ın Müziği 18. Yüzyılda Osmanlı/Türk Mûsikîsi ve Şeyhülislâm Es’ad Efendi’nin Atrabü’l-Âsârı*, YKY, İstanbul, 2010, s.96, 99.

¹¹ *Hekimbaşı Mecmuası*’nda bestecinin üç şarkısının güftesi bulunmaktadır. Bunlar, Nevâ makamında, güftesi Nefî’ye ait olan Devr-i Revân usûlünde bestelenmiş şarkısıyla (bkz: vr. 71a) Irâk makamında biri Sofyân (bkz: vr. 327b) usûlünde, diğeri Devr-i Kebîr (bkz: vr. 328a) usûlünde bestelenmiş iki şarkısıdır.

¹² Nuri Özcan, *agm*, s. 221.

¹³ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.374-375; Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi I*, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 2000, C.1, s.410-416.

¹⁴ Özalp, *age*, s.429-34; Özcan, *agm*, s.732; Öztuna, *age*, s.66.

¹⁵ Özcan, *agm*, s.730; Özalp, *age*, s.381; Yavaşça, *agm*, s.528; Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul, 1942, C.1, s.124.

Çalazkâde Şeyh Mustafa (ö. 1757) Ali Şiruganî'den sonra en çok dînî eser besteleyen mûsikîşinastır. Özellikle ilâhî formundaki besteleri önemlidir.

XVIII. yüzyılın ünlü mûsikîşinaslarından Nâyi Osman Dede (ö. 1729) aynı zamanda hattat ve şâirdi. Galata Mevlevîhanesi şeyhi Gavsî Dede'ye intisab ettikten sonra burada on sekiz sene neyzenbaşılık görevinde bulunmuştur. Şeyhi Gavsî Dede'nin vefatı üzerine getirildiği şeyhlik makamında, vefatına kadar otuz üç yıl kalmıştır. Kutbunnâyî (ney sazının en kudretlisi) lâkabı ile tanınan Osman Dede "Rabt-ı Tâbirat-ı Mûsikî" adını verdiği Farsça manzum bir nazariyat kitabı yazmış, bir de nota sistemi bulmuşsa da bu eser kaybolmuştur. Osman Dede'nin en önemli eseri dînî mûsikî şaheseri sayılan Mi'raciyesidir. Beş bölüm, iki yüz kırk dört mısra olan eserin her bölümünün başında tevşihleri vardır. Her Tevşih'ten sonra Tevşih'in besteli bulunduğu makama (sırasıyla Segâh, Dügâh, Nevâ, Sabâ ve Hüseyinî) geçilir. Ayrıca Hicâz, Çârgâh, Râst ve Uşşak makamlarında dört âyin besteleyen Osman Dede, önemli bir saz eseri bestekârdır.¹⁶

Sarayda yetişen Tosunzâde Abdullah Efendi (ö. 1715), Sultan III. Ahmed Han'ın müezzini ve hânendelerindendi. Dînî ve dindışı 200'den fazla bestesi¹⁷ olduğu bilirse de günümüze az sayıda eseri gelmiştir.¹⁸

Devrin çok eser veren bestekârlarından olan Hasan Ağa (ö. 1724) Enderun'da yetişmiştir. Sultan III. Ahmed Dönemi'nde serhânende yani saray fasıl heyetinin başı ve tanburîydi. Es'ad Efendi onu dinlemiş ve "sesi güzel, tok üslubu ve dili, dinleyenleri hayran bıraktı" demiştir. Arûz ve hece vezniyle yazdığı şiirlerinde Enfî, Hulûs, Hulûsî, Hasan ve Burnaz lâkaplarını kullanan bestekâr, kendi şiirlerinin yanısıra çoğunlukla Nedîm ve Mahtûmî'nin şiirlerini bestelemiştir.¹⁹ Hasan Ağa, Sultan III. Ahmed'in şehzadelerinin sünnet düğününde seksen ile yüz kişilik büyük saz ve ses topluluğunu başarı ile yöneterek mûsikî tarihine geçmiştir.²⁰ Levnî'nin *Sûrname* minyatürlerinin bazılarında görülen elinde defle fasıl heyetinin başında olan kişinin Hasan Ağa olduğu iddia edilmektedir.²¹

¹⁶ Özalp, *age*, s.444-447; Ergun, *age*, s.151-155; Özcan, *agm*, s.731; Öztuna, *age*, C.2, s.124-125.

¹⁷ Lâle Devri'nden önce vefat eden Tosunzâde'nin Güfte Mecmuası'nda otuz iki şarkısının güftesi bulunmaktadır.

¹⁸ Özcan, *agm*, s.732, Andıç, *age*, s.70.

¹⁹ *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın (birinin güftesi de kendine ait olmak üzere) yüz şarkısının güftesi bulunmaktadır.

²⁰ Özalp, *age* s.438.

²¹ Behar, *age*, s.175.

Hasan Ağa Saray'dan ayrıldıktan sonra Üsküdar'da Nasuhi Efendi'nin tekkesine devam edip hilâfet almıştır. Beste, şarkı, semâî formunda eserlerle, saz eserleri bestelemiştir. İki yüze yakın bestesinden ise günümüze sadece yirmi beş eseri ulaşmıştır.²²

Dînî mûsikînin önemli isimlerinden Ahmet Vefki Efendi (ö.1748) Halvetî Tekkesi şeyhi şâir İsa Mahvi Efendi ile Derviş Ali Şiruganî'den istifade etmiştir. Cuma vaizliğinin yanı sıra Drağman Tekkesi zâkirbaşılığını da yaptığı için “Drağman Zâkiri” adıyla tanınmıştır. Vefki ve Derviş mahlasıyla şiirler de yazmıştır. Na't, ilâhi ve tevşihlerinden günümüze birkaçı gelebilmiştir.

Bestekâr ve hânende Ebû Bekir Ağa (ö. 1759), Eyüp semtinde doğduğu için Eyyûbî Bekir Ağa, Enderun'da yetiştiği için Ebû Bekir Çavuş, hacca gittiği için de Seyyid Ebû Bekir gibi isimlerle de anılır. Lâle Devri'nin en büyük bestekârı sayılır. Enderun'da hocalık yapmıştır. Es'ad Efendi bir *Edvâr* yazdığını bildirirse de ele geçmemiştir. İçinde kendi güftelerinin de olduğu bir güfte mecmuası derlemiştir. Bestelediği yüzün üzerindeki besteden günümüze kırk iki eseri ulaşmıştır.²³

Dindışı mûsikîde bu yüzyılın en dikkate değer mûsikîşinaslarından biri de Tanburi Mustafa Çavuş'tur (ö. 1745). Enderun'da yetişip çavuşluk rütbesine kadar yükselmiştir. Hânende, tanburi ve şâir olan Mustafa Çavuş büyük formdaki eserlerinden çok bilhassa şarkıları ile tanınmış, bu sahada kendinden sonra gelen bestekârların ustası olmuştur. Şarkılarında işlediği konular açısından adeta eski İstanbul hayatından canlı tablolar sunan Mustafa Çavuş'un, zamanımıza altmış dört eseri ulaşmıştır.²⁴

Şeyhülislâm Es'ad Efendi (ö. 1753) ulema bir aileye mensub devlet ve ilim adamı, şâir ve mûsikîşinastı.²⁵ Döneminde ilk ve tek mûsikîşinaslar tezkiresini yazmıştır. *Atrabü'l-Âsâr fi Tezkireti Urefai'l-Edvâr* adını taşıyan eseri *Tezkire-i Mûsikîşinasân* veya *Tezkire-i Hânendegân* diye de adlandırılmıştır. XVII. ve XVIII. yüzyıl mûsikî tarihinin önemli kaynaklarından biri olan tezkire Osmanlı'da bilinen tek biyografi derlemesidir. Es'ad Efendi'nin diğer eserleri, Türkçe, Farsça ve Arapça

²² Özalp, *age*, s.436-439; Subhi Ezgi, *Nazari, Ameli Türk Mûsikîsi*, İstanbul, 1935, C.1, s.156; Andıç, *age*, s.70; Cem Behar, *age*, s.175-176; Özcan, *agm*, s.732.

²³ Özalp, *age*, s.464.

²⁴ Özalp, *age*, s.566-568; Öztuna, *age*, C.2, s.46-47; Mehmet Güntekin, “Mustafa Çavuş (Tanburi)”, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, 1994, C.5, s.560; Andıç, *age*, s.72.

²⁵ Es'ad Efendi'nin *Hekimbaşı Mecmuası*'nda Hüseyinî makamında Devr-i Revân usûlünde bestelenmiş bir şarkısı bulunmaktadır. Bkz. vr. 223b.

şiiirlerini ihtiva eden *Divân*'ı, diğeri de *Lehçetü'l-Lügat* adlı Türkçe-Arapça-Farsça sözlüğüdür.²⁶

Bestekâr, hattat, şâir, hânende ve sazende olan Tab'i Mustafa Efendi (ö. 1770?) Lâle Devri'nin en genç bestekârlarından sayılır. Mustafa Efendi, bu devrin ikinci yarısında özellikle Sultan I. Mahmud Devri'nde bestekârlıkta zirveye çıkmıştır. Tab'i mahlasını kullandığı şiiirlerinden bazılarını da bestelemiştir. Günümüzde kâr, beste, ağır ve yürük semâî formunda otuz kadar bestesi olduğu bilinmektedir.²⁷

Bu yüzyılın sonuna doğru şöhret kazanan Vardakosta Ahmed Ağa (ö. 1794) küçük yaşta saraya alınmıştır. "Musahib Ahmed Ağa" olarak bilinen bestekâr, Mevlevîyye tarikatına intisap etmiştir. Sultan III. Selim'den büyük ilgi gören bestekârın Hicâz, Nihavend ve Sabâ makamlarında bestelediği âyinlerden Sabâ âyini unutulmuştur. Ferahfeza makamı ve "Darb-ı Hüner" adlı on dokuz vuruşlu usûl kendi buluşudur.²⁸

Mûsikî tarihinde Şeyda Hâfız ismiyle yanına Abdürrahim Dede Efendi (ö. 1800) Lâle Devri'nin son günlerinde doğmuş, küçük yaşta hâfız olmuş, genç yaşında gözlerini kaybetmesine rağmen mûsikî bilgisini ilerletmişti. Dergâhta ney öğrenen Şeyda Hâfız Üsküdar ve Yenikapı Mevlevîhaneleri'nde kudümzenbaşılık yapmış, mevlevîhanede çilesini tamamladıktan sonra da "dede" olmuştu. Sultan III. Selim'den yakın ilgi gören Hâfız'ın günümüze Irak âyini ulaştırmıştır.²⁹

Nâyi Osman Dede'nin torunu olan Ali Nutkî Dede (ö. 1804) yüzyılın sonlarında yaşamış önemli mûsikîşinaslardandır. Yenikapı Mevlevîhanesi'nde otuz yıla yakın şeyhlik yapmıştır. Hamâmizâde İsmail Dede'nin mûsikî hocalarındandır. Günümüze sadece Şevk-u tarab âyini ulaşabilmiştir. Dergâhtaki dervişlerden söz eden "*Defter-i Dervişan*" isimli esere başlamışsa da bitirememiş; eser kardeşi Abdülbâki Nâsır Dede tarafından tamamlanmıştır.³⁰

Dilhayat Kalfa (ö. 1780), hakkında az bilgi bulunan kadın bestekârlarımızın en büyüğüdür. Mûsikî eğitimini haremdeki meşkhanede mûsikî hocalarından almıştır. Saz ve sözlü eserlerine bakarak iyi tanbur çaldığı söylenir. Evcârâ makamındaki peşrevi ile saz semâîsi, saz mûsikîmizin şaheserlerindedir.³¹

Bazı mûsikîşinasların bestekârlıktan başka mûsikînin nazariyat konusuyla da ilgilendikleri ve bu konuda eserler verdikleri görülmektedir.

²⁶ Behar, *age*, s.9-11.

²⁷ Öztuna, *age*, C.2, s.294-295.

²⁸ Özcan, *agm*, s.733.

²⁹ Özcan, *agm*, s.733; Özalp, *age*, s.440-442.

³⁰ Özalp, *age*, s.480-481; Özcan, *agm*, s.733; Ergun, *age*, s.414-415.

³¹ Özalp, *age*, s.448-449.

Nâyi Osman Dede'nin nazariyat kitabından başka Dimitri Kantemir, Mustafa Kevseri, Kemânî Hızır Ağa da bu yüzyılda nazariyat konusunda eser vermiş mûsikîşinaslardandır.

Devlet adamı, tarihçi ve oryantalist Prens Dimitri Cantemir (Kantemiroğlu) (ö. 1723) Türk müziğinin nazariyatçısı, bestecisi ve icracısı olarak ün yapmıştır. Küçük yaşta geldiği İstanbul'da yirmi iki sene kalan Kantemiroğlu, akademik çalışmalarla beraber Türk mûsikîsi çalışmalarına da başlamış, tanbur çalmayı öğrenmiştir. On beş yıl boyunca birlikte çalıştığı mûsikî hocaları muhtedî Kemânî Ahmed Çelebi ve sarayda mûsikî hocası olan Tanburî Angeliki idi.

Kantemiroğlu'nun Türk mûsikîsi üzerine yazdığı “*Kitabu İlmi'l-Mûsikî alâ vechi'l-Hurûfât*” (Mûsikiyi Harflerle Tesbit ve İcrâ İlminin Kitabı) adlı eseri “*Kantemiroğlu Edvârî*” olarak bilinir. Eser, Türk mûsikîsi tarihinin en önemli kaynaklarındanındır.

Eser nazariyat bölümü ve nota örnekleri olmak üzere iki bölümdür. Nazariyat bölümü dokuz bölüme ayrılmıştır ve bu bölümlerde Türk mûsikîsinin makam, perde ve usulleri hakkında bilgi verilir. Ebced notasından geliştirilen notayla kaydedilen ikinci bölüm de peşrevler ve semâîyyat (saz semâîleri) şeklinde ikiye ayrılmışsa da sonradan eklenen eserler yüzünden bu ayırım bozulmuştur. Eserde kırk sekiz farklı makamda bestelenmiş üç yüz elliden fazla saz eserinin notası vardır. Bestekârları belli olan eserlerin sayısı ise altmışın üstündedir. İyi bir saz eseri bestekârı olan Kantemiroğlu'nun zamanımıza elli eseri ulaşmıştır. Ayrıca bir de Osmanlı Tarihi ile ilgili eseri vardır.³²

Mûsikî tarihimizde nota mecmuası yazan bir diğer mûsikîşinas olan Nâyi Ali Mustafa Kevserî Efendi (ö. 1770) o dönemde yaşamış, bilgili bir Mevlevî neyzendi. *Kevserî Mecmuası* adıyla anılan mecmuasında *Kantemiroğlu Edvârî*'nin ikinci bölümünde notası verilen peşrev ve saz semâîlerini aynı ebced notasıyla kopya eden Kevserî bunlara ilave olarak da yüz altmış iki peşrev ve saz semâîsini notaya alarak XVIII. yüzyılın repertuarına önemli bir katkıda bulunmuştur.³³

Mûsikîşinas Kemânî Hızır Ağa (ö. 1760?) da bestekârlığının yanı sıra nazariyat alanında da eser vermiştir. “*Tefhimü'l-Makâmât fi Tevlidi'n-Nagamât*” adlı iki bölümlük eserinde makamlar ve mûsikî aletleri hakkında bilgi vermiştir.

³² Kantemiroğlu, *Kitābu 'İlmi'l-Mûsikî 'alā vechi'l-Hurûfāt*, YKY, İstanbul, Temmuz 2001, C.1, s.XXVII; Eugenia Popescu-Judet, “Kantemiroğlu-Prens Müzisyen”, *Osmanlı*, Ankara, 1999, C.10, s.600-606; Eugenia Popescu-Judet, *Prens Dimitrie Cantemir Türk Müsîkîsi Bestekârı ve Nazariyatçısı*, (çev. Selçuk Alimdar), Pan Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2000, s.13-15, 36.

³³ Eugenia Popescu-Judet, *Kevserî Mecmuası*, Pan Yayıncılık, İstanbul, Kasım 1998, s.9-10, 17.

Özellikle mehterhâne peşrevleriyle meşhur olan Hızır Ağa, Vech-i arazbar makamını ve Müsebba adlı yirmi altı zamanlı usülü bulmuştur. Günümüze on beş peşrev ve saz semâisiyle bir şarkısı ulaşmıştır. Saz eseri beste formundan olan ilk Karabatak³⁴ eserler de onundur.³⁵

XVIII. yüzyıl gayrimüslim mûsikîşinas ve bestekârların da Türk mûsikîsinde ağırlıklarını duyurdukları bir dönemdir. Bu mûsikîşinaslardan biri olan Zaharya Rum Patrikhanesi'nde hânende olmasının yanısıra eserleri klâsik repertuarımıza girmiş önemli bestekârlarımızdandır.

Yahudi asıllı Tanburi İsak da hem değerli bir bestekâr hem de geleneksel tanbur üslubunun bilinen en eski temsilcisidir. Sultan III. Selim'in tanbur hocalığını da yapan bestekârın saz eserleri mevcuttur.

Batı kemanını (sîne-keman) Türk mûsikîsine soktuğu söylenen Rum asıllı Âmâ Corci, Petraki, Boncukçu, Haham Musi de XVIII. yüzyılın tanınmış bestekârlarındandır.³⁶

XVIII. yüzyılda yaşamış diğer mûsikîşinaslar Hâfız Süleyman Rıf'at Efendi (ö. 1712) Buhûrizâde-i Sâni olarak şöhret bulan Abdülkerim Efendi (ö. 1778) Âmâ Sadık Efendi, (Bestenigâr Mevlevî Âyini'yle tanınmıştır.)

Kenzi Hasan Ağa (ö.1714) (Sünbülî Dergâhı Şeyhi), Seyyid Nuh, Tomtom Abdullah Efendi (Tomtom İmam ö.1711), Tiznam Yusuf Çelebi (sesi ve okuyuşu çok güzel, na'thanlık yapmış), Andelîbî (asıl adı Hasan, bülbülü taklid ettiği için bu isim verilmiş), Küçük Müezzîn (asıl adı bazı kaynaklarda İstanbullu Mehmed'dir.)

Bu yüzyılda da Türk mûsikîsinin tıp alanında kullanılması geleneği sürdürülmüştür. Hekimbaşı Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi (ö. 1795-1796) tedavide mûsikîden yararlanmış hekimlerimizdendir. Sultan I. Abdülhamid döneminde (üç yıl iki-üç ay), Sultan III. Selim döneminde (dört-beş ay) hekimbaşılık (1786-1789) görevinde kalan Gevrekzâde'nin tıp eserleri dışında mûsikî ile tedavi konusunda yazdığı eserlerinden “*er-Risâletü'l-mûsikîyye mine'd-devâi'r-rûhaniyye*”³⁷ adlı mûsikî risâlesi,

³⁴ Türk Mûsikîsinde saz eserlerinin hususi bir şekline asırlardan beri verilmiş isimdir. Karabatak bir peşrev veya saz semâisi, bütün sazların bir arada değil, belirli yerlerinin belirli sazlarla çalındığı saz eserleridir. Bazen de yaylılarla mızraplılar iki ayrı topluluk meydana getirilerek, eserin belirli yerlerini aralarında paylaşırlar. Eser bu suretle baştan başa karabatak olabilir. Hızır Ağa'nın Segâh Peşrevi böyledir. Fakat ekseriya yalnız bir hâne, bilhassa üçüncü hâne karabatak olarak bestelenir. Bu şekilde bu hâneyi ya bir tek saz çalar (Cemil Bey'in Kürdilihicazkâr peşrevinde kemeçe) yahut birkaç saz sırayla çalar (Tatyos'un Kürdilihicazkâr peşrevi gibidir). Yılmaz Öztuna, *age*, C.1, s.428.

³⁵ Özalp, *age*, s.465.

³⁶ Yavaşca, *agm*, s.528.

³⁷ TSMK, Hazine Bölümü, nr. 571/2, 58b-72b.

mûsikîyle tedavi konusunu müstakil olarak inceleyen ilk eser olması bakımından önemlidir. Gevrekzâde'nin bu konudaki diğer eseri “*Neticetü'l-fikriyye fi-tedbîri velâdeti'l-bikriyye*”³⁸ ise diğer risâlesinde bulunmayan konudan, mûsikînin çocuklar üzerindeki etkisinden bahsetmekte ve mûsikî nazariyatı hakkında daha fazla bilgi vermektedir.³⁹

Yine bu dönemde hekimbaşılık görevinde (1776-1777) bulunan Abdülaziz Efendi (ö. 1783) ise güfte mecmuasının sonunda makamlarla ilgili bilgi vermiş ve makamların tekabül ettiği burcu ve kişilerin fiziksel özelliklerine göre makamların dinlenme vakitlerini ve nev'ini belirterek makamın kişiler üzerindeki etkisini açıklamıştır.⁴⁰

XVIII. yüzyıl Avrupalıların da Türk mûsikîsini inceledikleri bir dönemdir. Bunda Avrupalı gezginlerin rolü büyüktür. Bu yüzyılda Osmanlı topraklarına gelen gezginlerin sayısının artması ve seyahatnamelerinde Osmanlı kültürüne ve mûsikîsine yer vermeleri Avrupa'da Osmanlı kültürünü öğrenme isteği uyandırmıştır.

XVIII. yüzyılda Mehter mûsikîsinden etkilenen bazı Batılı besteciler bu müziğin ritmini yansıtan eserler bestelemişlerdir.

Ancak bu yüzyılın gezginleri Türk mûsikîsinin yalnızca mehterden ibaret olmadığını, Türklerin bir de sanat mûsikîleri olduğunu eserlerinde belirtmişler ve bu mûsikî hakkında araştırma yaparak bilgi vermeye çalışmışlardır.

Bu konuda araştırma yapan şarkiyatçılar arasında Fonton, Blainville, Laborde, Sulzer ve Toderini gibi isimleri sayabiliriz.⁴¹

Bu araştırmacılar içinde Türk mûsikîsi konusunda en kapsamlı bilgi veren şarkiyatçı Charles Fonton (ö. 1807)dur. Yedi yılını Osmanlı topraklarında geçiren Fonton'un Türk Mûsikîsi konusunda yaptığı gözlemleri topladığı “*Deneme*” adı verilen risalesi bu konuda bir Avrupalının yazdığı ilk eser sayılır.

Türk Mûsikîsi Kaynakları arasında sayılan Fonton'un bu eserinde Türk mûsikîsinde kullanılan otuz usulün darbları ve XVIII. yüzyılda en çok kullanılan

³⁸ İÜ Ktp. TY, nr. 7092.

³⁹ Ahmet Hakkı Turabî, *Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi ve Mûsikî Risâlesi*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005, s.33, 90-91.

⁴⁰ Bkz. vr. 396a-396b.

⁴¹ Bülent Aksoy, *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Mûsikî*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1994, s.16, 48-49; Semra Germaner, “18. Yüzyıl Resminde Elçilerle İlgili Törenler”, *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, 1998, s.131-132.

sazların birer gravürü verilmiştir. Ayrıca bu sazların özellikleri, ölçüleri ve nasıl yapıldıkları hakkında da bilgiler vardır.⁴²

XVIII. yüzyıl edebiyatında ise dilde az da olsa sadeleşme başlamış, şâirler, şiirlerinde arûz vezninin yanısıra hece veznini de kullanmışlardır.

Yüzyılın başlarında yaşayan şâir Nâbî (ö. 1712) şiirlerinde mahalli deyimler kullanmış, tabiat sevgisi, sosyal hayat gibi konuları ele almıştır.

Reis-i şâiran veya sultan-üş-şuarâ ünvanını alan şâir Osmanzade Taib', bu ünvanı Şehzade İbrahim'in doğumu münasebetiyle düşürdüğü tarihle kazanmıştı. Sarayda sevilen ve ismi Lâle Devri'yle bütünleşen devrin önemli bir şâiri de Nedîm'dir (ö. 1730) XVIII. yüzyılda şarkı tarzı daha önceki yılların gazelinin önüne geçmişti. Şarkı formunu sevdiren Nedîm, Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen dîvân şâiri olmasına rağmen aruz vezninin yanısıra hece ölçüleri ile de şiirler yazmıştır.⁴³

Bu yüzyılın dikkat çeken şâirlerinden birisi de Nahifî (ö. 1738)dir. Nahifî'nin eserleri arasında en önemlisi Mesnevî çevirisidir. Mevlânâ Celaleddin Rûmî'nin altı ciltlik mesnevisini aynı vezin ile Türkçeye çevirmiştir.

Devrin ortalarında Koca Ragıp Paşa (ö. 1763), sonlarında ise Şeyh Galib Dede (ö.1799) ile dîvân şiiri zirveye ulaşmıştır.

Bu dönemde yaşayan iki Vehbi vardır. Bunlar, Sultan Ahmed'in şehzadelerinin sünnet düğünü şenliklerini anlatan “*Sûrname*” isimli eserin sahibi Seyyid Vehbi (ö. 1809) ile Farsça-Türkçe sözlük yazarı Sünbülzâde Vehbi (ö. 1809)dir.

Bu yüzyılda yaşamış şâirlerden Fıtnat Hanım, Haşmet, Dürri, Nevres, Sâmî, Kâmi gibi isimleri sayabiliriz.⁴⁴

Dînî sahada eser verenler arasında ise Derviş Himmet, Himmetzâde Abdullah, sahaf Hâfız gibi şâir-bestekârlardan söz edilebilir.⁴⁵

XVII. yüzyılda büyüyen Türk mûsikîsi XVIII. Yüzyılda da mûsikînin her alanında büyümesini sürdürmüş, özellikle yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan “yenileşme” akımı ve “Lâle Devri” adı verilen huzur ve sulh döneminde özellikle mûsikî daha fazla rağbet görmüştü. Bu hususta kendileri de mûsikîşinas olan padişahların ve devletin ileri gelenlerinin teşvik ve himâyelerinin rolü büyük olmuştur.

⁴² Charles Fonton, *18. Yüzyılda Türk Müziği*, (çev. Cem Behar), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1987, s.9, 24, 25.

⁴³ Andıç, *age*, s.63-67.

⁴⁴ Mustafa Cezar, “Osmanlılarda 18. Yüzyıl Kültür ve Sanat Ortamı”, *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, 1998, s.49-51.

⁴⁵ Özcan, *agm*, s.730.

Zamanında çok bestekâr yetişen şâir, hattat ve bestekâr Sultan III. Ahmed'den sonra XVIII. yüzyılın ikinci yarısında tahta çıkan, iyi bir bestekâr ve tanbûrî olan Sultan I. Mahmud zamanında mûsikî gelişme göstermiştir. Sultan I. Mahmud'dan sonra Sultan III. Selim dönemine kadar mûsikîde önemli gelişme olmamış ancak XVIII. yüzyılın başında tahta geçen Sultan III. Selim (1789-1807) ile birlikte mûsiki tekrar canlanmaya başlamıştır.

I. BÖLÜM: HEKİMBAŞI ABDÜLAZİZ EFENDİ

A- Hayatı

Abdülaziz Efendi 1736 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Sultan I. Mahmud dönemi (1730-1754) vak'anüvisi tarihçi Mehmed Subhi Efendi'ye (ö. 1769) nisbetle Subhizâde diye tanınmıştır. İstanbul'da medrese eğitimini tamamladıktan sonra, ailesi tarafından eğitimini tamamlaması için Viyana'ya gönderilen Abdülaziz Efendi, tahsilini tamamladıktan sonra döndüğünde Kâtibzâde Mehmed Refî'nin yardımıyla saraya alınmış, saray hekimleri (etıbbâ-yı şehriyârî) arasına girmiştir.⁴⁶

1757'de başladığı müderrislik görevine uzun süre devam etmiş, 16 Şubat 1776'da getirildiği Reisü'l-etıbbâ (Hekimbaşılık) makamından, kısa bir süre sonra (2 Şubat 1777'de) azledilmiştir.

1782 sonlarında Kudüs pâyesiyle Üsküdar kadılığına getirilmişse de, kaynaklara göre devlet işlerine itirazları ve yersiz konuşmaları yüzünden bu görevinden de azledilmiş, 1783 yılında İstanköy Adası'na sürülmüş ve aynı yıl orada vefat etmiştir. Abdülaziz Efendi'nin küçük ve büyük tezkirecilik, süvari mukabeleciliği, yeniçeri kâtipliği yapmış Abdülhamid Efendi isminde bir oğlu vardır.⁴⁷

Arapça, Farsça, Latince, Fransızca bilen Abdülaziz Efendi tıp alanında yaptığı tercümelemlerle Batı'da bu konuda yapılanları nakletmiştir. Ayrıca şiir, mûsikî ve astrolojiyle de ilgilenen Abdülaziz Efendi'nin şiirlerini topladığı bir dîvânı ile besteleri ve XVIII. yüzyılın geniş repertuarını ihtiva eden bir güfte mecmuası vardır.⁴⁸

⁴⁶ Ayşegül Demirhan Erdemir, Nuri Özcan, "Abdülaziz Efendi, Hekimbaşı", *İslâm Ansiklopedisi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, C.1, s.190.

⁴⁷ Sadık Erdem, *Subhî-zâde Azîz ve Dîvân'ı*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2001, s.XI-XXIII.

⁴⁸ *Osmanlı Mûsikî Literatürü Tarihi*, (ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), İrcica Yayınları, İstanbul, 2003, s.114.

B- Hekimbaşıllığı

Abdülaziz Efendi 16 Şubat 1776 da hekimbaşılık makamına hekimbaşı Mehmed Arif'in ikinci defa görevden uzaklaştırılması üzerine getirilmiştir. Kırk yaşında Sultan I. Abdülhamid'in hekimbaşısı olarak bir seneye yakın hizmet vermiştir. (16 Şubat 1776 – 2 Şubat 1777).⁴⁹

Devrinin iyi tahsil görmüş hekimlerinden biri olan Abdülaziz Efendi, bilhassa tıp alanında yaptığı tercümelemlerle Batı'daki çalışmalarını Osmanlı dünyasına tanıtmıştır.

Tıbbı dâir Eserleri:

Hollandalı ünlü hekim Herman Boerhave'nin “*Aphorismi⁵⁰ de Congoscendis et Curandis Morbis in Usum Doctrinae Domesticae Digeste*”(hastalıkları teşhis edip evde tedavi etme ve ilâç kullanma) adlı Latince eserini “*Kitâ'ât-ı Nakāva fi Tarcamat-i Kalimât-ı Boerhāve*” adıyla tercüme etmiştir. Tercümenin önsözünde, Avrupa'da çok bilinen bu kitabın bir nüshasının 1766 yılında İstanbul'a getirilerek Sultan III. Mustafa'nın huzurunda eserin önemini anlatılması üzerine, tercüme edilmesi için o sırada saray hekimleri arasında bulunan Subhizâde Aziz Efendi'nin görevlendirildiği ifade edilmiştir.⁵¹ Aziz Efendi tercümede yazarın talebesi hekim Gerard von Swieten'in şerhinden yararlanmış, ayrıca çalışmasında Avusturya elçiliği tercümanı Herbert de yardımcı olmuştur. Ortaya çıkan metnin Türkçe ifadesini Subhizâde düzenlemiştir.

Eser Türk tıp tarihinde Avrupa tıbbına ait ilk tam ve iyi tercüme olması ve tercümede Latince tıp terimlerinin (anevrizma, mania, iskorbüt, rumatizma, gangren v.b.) aynen kullanılması bakımından büyük önem taşır.

Ayrıca Harvey'in küçük kan dolaşımını açık olarak tarif eden ve Türk literatürüne kaydeden ilk eserdir. Harvey bu buluşunu 1628 yılında yayınlamıştır. Bu önemli buluş Osmanlı tıbbına Abdülaziz Efendi tarafından tanıtılmış ve duyurulmuştur.⁵² (Ancak küçük kan dolaşımının ilk defa XI. yüzyılda ünlü hekim ve filozof İbn-i Sîna tarafından keşfedildiğini belirtmelidir). Eserin müellif nüshası

⁴⁹ Erhan Afyoncu, “Osmanlı Hekimbaşısı ve Hassa Hekimleri”, *Osmanlılarda Sağlık*, Biofarma, İstanbul, 2006, C.1, s.94.

⁵⁰ Aphorisma kelimesi, Doğu dillerine bazen “kelimat” bazen “fusul” ve bazen de “kıtaat” olarak çevrilmiştir. A. Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991, s.198.

⁵¹ Ali Haydar Bayat, *Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşıllık Kurumu ve Hekimbaşılar*, AKM Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.117-118.

⁵² Esin Kâhya, Ayşegül D. Erdemir, *Tıp ve Sağlık Kurumları*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2000, s.221-222.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde⁵³, diğer bir nüshası da “*Füsil Tercümesi Fenni Teşrih ve İlmi Tedavi Emraz-ı Müzmine*” adı ile Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde⁵⁴ bulunmaktadır.

Abdülaziz Efendi'nin ayrıca *Kitabu't-tıb* (Umumi Tıp) adlı bir tıp kitabıyla⁵⁵ nüshaları tesbit edilemeyen *al-Varīda* adlı tıbbi bir eseri vardır.⁵⁶

C- Mûsikî Hayatı

Hekimliğinin yanı sıra mûsikîyle de ilgilenen Abdülaziz Efendi'nin bu konuda kimlerden faydalandığı tespit edilememiştir.

Tertip ettiği bir güfte mecmuası ve günümüze ulaşan besteleri vardır.

Güfte Mecmuası :

Mecmuanın ilk sayfasında “Edip nazar bu cöngü adını dedi Ârif /Mecmûatü'l letâif sandûkatü'l maârif” beyti bulunduğu için eser “*Mecmuatü'l Letaif Sandukatü'l maârif*” adıyla da anılmaktadır. (Bkz. Mecmua tanıtım)

Sâmî Efendi'nin⁵⁷ fihristiyle başlayan mecmua makamlara göre tertip edilmiş güfte antolojisidir. Makamlara göre ayrılan bölümlerde kâr, rubaiyat, semâiyat, şarkıyat başlıkları altında güfteler verilmiş, eserlerin bazılarının bestekârları ve usûlleri kaydedilmiştir. Eser ayrıca “Usûlât-ı Mehterân-ı Âlem” başlığı altında mehterde kullanılan usûller, fasıl bilgileri ve makamlar hakkında da bilgi içerir. Mehter usulleri hakkındaki bu ilk yazılı bilgiler Haydar Sanal tarafından incelenmiştir.⁵⁸

Güfte mecmuasının bilinen tek nüshası müellif hattı olup, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.⁵⁹

Abdülaziz Efendi'nin günümüze altı bestesi ulaşmıştır. Bir kısmının güftesi de kendisine ait olan klâsik formda bestelediği eserleri:⁶⁰

1. Bayati Beste / Hafif usûlünde

Ey gamze söyle zahm-ı dilimden⁶¹ (Güfte: Nedim)

⁵³ Es'ad Efendi, nr. 2462.

⁵⁴ Nr. 2484.

⁵⁵ S Ktp., Çelebi Abdullah nr. 246.

⁵⁶ Bayat, *age*, s.118.

⁵⁷ Sâmî Efendi'nin Güfte Mecmuası'nda iki şiiri bulunmaktadır. Bkz.91a-135b.

⁵⁸ Haydar Sanal, *Mehter Mûsikîsi, Bestekâr Mehterler, Mehter Havaları*, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1964, s.45-62.

⁵⁹ TY. nr. 3866.

⁶⁰ Öztuna, *age*, C.1, s.13.

⁶¹ Kendi derlediği Güfte Mecmuası'nda bu bestenin altında kendi bestesi olduğunu belirten ibare vardır.

2. Bayati Nakış / Yürük Semâî
Ârâm edemem yâre nigâh eylemedikçe (Güfte de kendisinin)
3. Bayati Nakış / Semâî
Söyle güzel ruh-ı musavver misin (Güfte kendisinin)⁶²
4. Şehnaz Bûselik / Aksak Semâî
Be-şest tıg-ı tegâfûl men-i cefâ cû-ra
5. Şehnaz Bûselik / Yürük Semâî
Bir dilberi sevdim ki güzeller güzelidir
6. Hüzzam Beste / Çenber Usulü
Âşıkta ta'n etmek olmaz mübtelâdır neylesin (Güfte: Nefî)

D- Şahsiyeti:

Kaynaklarda mağrur, kibirli, doğru bildiğinden şaşmayan, sivri dilli, sözünü sakınmayan bir kişi olarak tanımlanan Abdülaziz Efendi'nin bu yüzden hekimbaşılık görevinden de azledildiği bildirilmektedir.

Buna rağmen şiirlerindeki üslûbunun akıcılığı ve düzgün ifadesi olduğu belirtilmekte ve bu özelliğini de babası tarihçi, şâir Mehmed Subhi Efendi'den aldığı kaydedilmektedir.⁶³

E- Diğer Eserleri:

a- Dîvân:

Subhizâde Aziz Efendi'nin, Aziz mahlasını kullandığı şiirlerinde Nedim'in etkisi görülmektedir. Bazıları bestelenmiş olan şiirlerini topladığı *Dîvân*'ın tespit edilen tek nüshası ölümünden yaklaşık on sekiz yıl kadar sonra *Dîvân-ı Hümâyûn* kâtiplerinden Mevlevî şâir Nazif-zâde Ahmed Hâmid tarafından istinsah edilmiş ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY. 2827'de kayıtlı bulunmaktadır.⁶⁴ *Dîvân*'ında, biri Farsça on bir kaside, dokuzu Farsça elli bir gazel, iki şarkı, bir tahmis, bir müseddes, bir terci-i bend, bir mesnevi, beşi Farsça otuz dokuz tarih manzumesi vardır.

Dîvân, Sadrazam Koca Ragıb Paşa'ya yaptırdığı medreseden dolayı teşekkürü ihtiva eden, kaside ile başlar. Aziz Efendi, *Dîvân*'ındaki diğer şiirlerinde padişahların

⁶² Bu eserin notası için Bkz. Ekler.

⁶³ Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, İstanbul, C.3, s.228; Erdem, *age*, s.XXXVIII.

⁶⁴ Erdem, *age*, s.XI.

cülûsları, Şeyhülislâmlık makamına getirilenler, sıhhatnameler ve kütüphane, ev, köşk, sebül yapımı ile ilgili konuları işlemiştir.

Tarih düşürme konusunda da mahir olan Abdülaziz Efendi, Sultan I. Abdülhamid'in cülusunun tarihini, yazdığı altmış üç beyitlik tarih manzumesinin son beytinde şöyle belirtmiştir:

Nâ'il-i feyz ü felâhı kıla Allah mecîd/ Müjde âfâka cülûs eyledi Sultan Hamîd

Sene 1187⁶⁵

b- Astrolojiye Dair Eserleri:

Abdülaziz Efendi hekimlik, şâirlik ve mûsikîşinaslığının yanı sıra “ilm-i nücum” denilen astroloji ilmiyle ilgilenmiş ve bu konuda iki eseri Türkçeye çevirmiştir.

Saray hekimleri arasında bulunduğu sırada Sultan III. Mustafa'nın isteği üzerine, müneccim Harezmi'nin astrolojiye dair “Eşcâr u Esmâr” adlı kitabını tercüme etmiştir. Eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphane'sinde⁶⁶, dört nüshası da İzmir Milli Kütüphane'de⁶⁷, diğer bir nüshası da Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde⁶⁸ bulunmaktadır.

Ayrıca Muhammed Şarif al Bakri'nin *Burhân al-Kifâya* adlı eserini tercüme etmiştir.⁶⁹ Bu eserlerde mûsikî hakkında da bilgi vardır.

Abdülaziz Efendi'nin bunlardan başka ahlâka dair bir eseri ile Fransızca'dan tercüme ettiği *İtalyan Tarihi* vardır.⁷⁰

II. BÖLÜM: GÜFTE MECMUASININ TANITIMI VE TRANSKRİPSİYONU

A. MECMUANIN TANITIMI

Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin “*Güfte Mecmuası*”nın⁷¹ dili Osmanlı Türkçesi, yazı türü Tâlik'tir. Ölçüleri 205 mm x 150 mm ebadında, kahverengi deri kaplı, cönk

⁶⁵ Erdem, *age*, s.159; Öztuna, *age*, C.1, s.13.

⁶⁶ TY nr. 2766.

⁶⁷ Nr. 884, nr. 244, nr. 806, nr. 903.

⁶⁸ Nr. 19 H 3007.

⁶⁹ İÜ TY nr. 2728.

⁷⁰ *Osmanlı Mûsikî Literatürü Tarihi*, (ed. E. İhsanoğlu), İrcica Yayınları, İstanbul 2003, s.114.

⁷¹ İÜ TY. nr. 3866.

şeklinde olan *Mecmua*'nın muhtevası, makamlara göre tasnif edilmiş eserlerin güfteleridir.

Bölgümleri:

- a) Manzume-i Fihrist-i Sâmi⁷² Efendi
- b) Makamlara göre ayrılmış bölümler
- c) Her makamın altında büyük formdan küçüğe doğru sıralanmış eserlerin güfteleri
- d) Usûller
- e) Makamlar hakkında bilgiler

Üç yüz doksan dokuz varak olan eserin bazı yaprakları boştur. Son sayfada Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin mührü ve mecmuanın onun tarafından yazıldığına kaydı vardır.⁷³ Mecmuanın iç kapağının ön yüzünde “Efendim (4 defa yazılmış) Sultanım Şahım Benim inayetlü, mürüvetlü, efendim sultanım hazretleri vakt-i şerifiniz aziz olsun Huda'ya emanet olasınız.” İfadesi bulunmaktadır. Aynı sayfada “Kütüphane-i Osmanî” mührü vardır.

Mecmuanın birinci sayfasında “Edip nazar bu cöngü adını dedi Ârif / Mecmuatü'l-letâif sandukatü'l-letâif” beyti yer alır. İkinci sayfanın başlık tezhibinin bulunduğu yere kırmızı mürekkeple: “Manzûme-i Fihrist-i Sâmi Efendi” yazılarak, sayfanın alt kısmından makamlar fihristi Râst makamıyla başlar, Evic makamında biter.⁷⁴ Elli dokuz makamın adının geçtiği fihristte her makam ayrı beyitte anlatılmış ve makamların adları da kırmızı mürekkeple belirtilmiştir.

Makamlara göre yapılan tasnifte ise her makamın ayrıldığı bölümün başında o makamın adının geçtiği beyit bulunmaktadır.

Makamlar da kendi içlerinde Kâr, Rubaiyat, Şarkıyat ve Semâiyat gibi büyükten küçüğe doğru formlara ayrılmıştır. Ancak her makamda bu sıralama uygulanmamıştır. Bazı makamlarda kâr formunun, bazılarında ise diğer formların güftesi verilmemiştir.

⁷² Sâmi Efendi (ö. 1734) Arpaeminî Osman Efendi'nin oğludur. Babasının görevinden dolayı Arpaeminî-zâde ismiyle tanınmıştır. Şâirin asıl ismi Mustafa olup şiirlerinde Sâmi mahlasını kullanmıştır. Devrinde hattatlığıyla ün kazanmıştır. Birçok şiirinde mûsikî terimlerine yer vermesi, mûsikî makamları hakkında bir de mesnevî yazması, bu sanat dalıyla ilgilendiğini ve bu konuda bilgi sahibi olduğunu gösterir. Şiirlerinde sıkça kullandığı tasavvufî özellikler, hatta mûsikî makamlarından söz ettiği mesnevîde tasavvufla mûsikîyi birleştirerek anlatması onun mevlevîliğe intisab ettiği yolunda Müstakîm-zâde'nin verdiği bilgiyi güçlendirir. Güfte Mecmuası'nın makam fihristi şâirin bu konuyla ilgili yazdığı mesnevîsinden alınmıştır. Fatma Sabiha Kutlar, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi Dîvân*, Ankara, Ekim 2004, s.13-15, 18, 419-426.

⁷³ Rik'a hattı ile “Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin kendi yazısıyla ve kendisine aid” ibaresi vardır.

⁷⁴ Bkz. Ekler.

Bazı makamlarda ise kâr formundan sonra başlıksız olarak nakış veya beste güfteleri kaydedilmiştir.

Biz burada konumuz icabı şarkıyat bölümünü ele alarak her makamda güftesi verilmiş olan şarkıları değerlendirdik. Mecmuada bulunan elli dokuz makamın on dokuzunda şarkı güftesi yoktur.⁷⁵ Kırk makamda verilen şarkı güftelerinin sayılarının toplamı ise dört yüz yirmi altıdır.

Makamlara göre şarkı adedine bakarsak, her makamda farklı sayıda şarkı olduğunu görürüz. Yaptığımız tasnife göre en fazla şarkının bestelendiği makam Hüseyinî (52) ve Bayatî (52)'dir. Her iki makamda bestelenen şarkı miktarı eşittir.⁷⁶

Hâfız Post Mecmuası'nda ise güftesi verilen toplam dokuz yüz yetmiş beş eserin yüz kırk biri Hüseyinî makamında bestelenmiştir. Hüseyinî'den sonra altmış dokuz eserle Sabâ makamı gelir. Ali Ufkî'nin *Mecmuası*'nda ise en zengin fasıl Hüseyinî ile başlar. Kemal İlerici de Hüseyinî dizisini Türk mûsikîsinin ana dizisi olarak saymıştır.⁷⁷ *Atrabü'l-Âsâr*'da Es'ad Efendi'nin verdiği yüz altmış beş güfte örneğinin alındığı eserlerin otuz bir ayrı makamda olduğu görülmektedir. En sık kullanılmış makam Hüseyinî makamıdır.⁷⁸

Mecmua'da bulunan dört yüz yirmi altı şarkının, üç yüz otuz üçünün bestekârı kaydedilmiş olup, en fazla beste yüz şarkı ile Hasan Ağa'ya aittir. Mecmuada Hulûsî ve Hasan isimleriyle yer alan Lâle devrinin bu ünlü bestekârı özellikle Mahtûmi, Nedîm gibi devrin şairlerinin şiirlerini bestelemiştir. Hasan Ağa'nın *Güfte Mecmuası*'nda bulunan şâir Vehbi'nin güftesi üzerine Devr-i Revân usûlünde Acem makamında bestelediği "Çerağaniyye" adlı eser Lâle Devri'nin ihtişamını, lâle çeşitlerini anlatan müstesna bir şiirdir.

Hasan Ağa'dan sonra mecmuada en çok şarkısı bulunan bestekârlar Tosunzâde (32), Hâfız Post (18), Na'li (12), Abdülbâki (11) ve Bekir Çavuş (11)'tur. Ayrıca devrin ünlü bestekârlarından İtrî'ye ait üç eserle Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin ve ünlü tarihçi Solakzâde'nin birer şarkısı bulunmaktadır. Bugüne kadar sözlü eseri tespit edilememiş

⁷⁵ Zavil, Selmek, Nevâ, Sünbüle, Çârgâh, Dügâh, Rekb, Müberka', Gülizar, Zemzem, Büzürg, Araban, Zirgüle, Uzzâl, Zirefkend, Muhayyer Sünbüle, Sultan-ı Irâk, Karcigar ve Müstear makamlarında şarkı güftesi verilmemiştir.

⁷⁶ Daha sonra Acem (32), Baba Tahir (29), Büselik Aşîrân (26), Sabâ (20), Uşşak (17), Arazbar (19), Segâh (15), Evic (15), Nühüft (14), Mahur (13), Acem-Aşîrân (12), Irâk (11), İsfahân (10), Nevâ (8), Kürdî (8), Muhayyer (8), Râst (5), Nikrîz (5), Nişâbur (5), Şehnaz (5), Pencgâh (4), Horasan (4), Bestenigâr (4), Hüzzam (4), Büselik (3), Hisâr (3), Hicâz (3), Gerdâniyye (3), Muhalif (3), Râhatü'l-ervâh (3), Hümâyün (2), Nihâvend (2), Muhayyer-Büselik (2), Rehâvi (1), Hûzi (1), Nevrûz-Acem(1), Mâyê (1).

⁷⁷ Bülent Aksoy, *Geçmişin Mûsikî Mirasına Bakışlar*, Pan Yayınları, İstanbul, 2008, s.44.

⁷⁸ Behar, *age*, s. 201.

mûsikîşinas ve şâir Şerîf'in de mecmuada Hüseyinî makamında Devr-i Revân usûlünde bir şarkısı bulunmaktadır.

XVIII. yüzyıl mûsikîşinaslarından nazariyatçı Kantemiroğlu'nun şarkı tarifi şöyledir: Şarkı altı veya sekiz beyitli olabilir. Yalnız Devr-i Revân ve Sofyân'dan başka usûllerle bestelenmez.⁷⁹ *Güfte Mecmuası*'ndaki şarkıların usûllerine baktığımızda ise dört yüz yirmi altı şarkının (altısının usûlü belirtilmemiş) üç yüz kırk beşinin devr-i revan usûlünde bestelendiğini görürüz ki bu da yukarıda Kantemiroğlu'nun şarkı tarifindeki usûl tespitini doğrular niteliktedir.

Güftelerde dîvân şiirinin yanında hece vezniyle yazılmış şiirler, tuyuğ denilen nazım biçimleri, âşık edebiyatı türleri de görülmektedir. Mecmuada Sultan III. Ahmed Hân'ın şiirinin Müezzin İsmâil Ağa tarafından Kürdî makamında ve Devr-i Revân usûlünde bestelendiğini görmekteyiz.

Güfte Mecmua'sında makamların bitiminde usûllerle ilgili bilgiler verilmiş, "Usûlât-ı Mehterân-ı Alem" başlığı altında mehter usûlleri anlatılmıştır. Haydar Sanal bu usûlleri detaylı olarak inceleyip kitabında belirtmiştir.⁸⁰ Mecmuanın son bölümünde (396a) "Terkiblerin perdeleri ve usûlü nedendir beyân olunur" başlığı altında makamlar ve karar perdeleri, makamlarla burç ilişkileri ve kişilerin fiziksel özelliklerine göre makamların dinlenme vakitleri verilmiştir.

⁷⁹ Kantemiroğlu, *age*, s.186.

⁸⁰ Sanal, *age*, s.255-262.

Mecmuadaki şarkıların TRT repertuarındaki yeri:

Tablo 1 Repertuar karşılaştırması

| | <i>Hekimbaşı Güfte Mecmuası</i> | | | <i>TRT Repertuarı</i> | | | |
|---|---------------------------------|-------------------|-----------------|---|---------------------|-----------------|-----------|
| <i>Güfte</i> | <i>Bestekâr</i> | <i>Makam</i> | <i>Usûl</i> | <i>Bestekâr</i> | <i>Makam</i> | <i>Usûl</i> | <i>No</i> |
| Neyleyim nic'edeyim olamam bir ân | Receb | Nişâbûr | Devr-i Revân | Suyolcuzâde Sâlih Efendi | Bayati Araban | Aksak | 7825 |
| Ağlatırlar güldürürler | | İsfahân | | Güfte de Dede Efendi | Uşşak | Aksak | 143 |
| | | | | Sermüezzin Baha Bey / Güfte Dede Efendi | Râst | Aksak | 144 |
| Gel hele bir kerecik | Hasan Ağa | Mahur | Devr-i Revân | H. Saadettin Arel | Sultaniyegâh | Aksak | 4761 |
| Kimlerin çşmine | Hasan Ağa | Bayati | Devr-i Revân | Servet Ali | Hicâzkâr | Aksak | 16000 |
| Mest-i nâzım | | Bayati | | Ahmed Yektâ Madra / Güfte Nedim | Sûznak | Semâî | 7641 |
| | | | | Yusuf Ziya Paşa | Nişaburek | Yürük Semâî | 7642 |
| Sen gülersin | Çorbacızâde / Güfte Nedim | Baba Tahir | Devr-i Revân | Alaeddin Yavaşca | Hicâz | Aksak | 9392 |
| | | | | Ali Rıza Avni (Tınaz) | Evc | Devr-i Revân | 9393 |
| Gönül durmaz | | Baba Tahir | Devr-i Revân | Dede Efendi | Şehnaz | Aksak | 5201 |
| Sabâ yok mu peyâmın | Rıfat | Sabâ | Devr-i Revân | Muallim İsmâil Hakkı Bey | Canfezâ | Aksak | 8986 |
| Beni cândan usandırdı | Na'li / Güfte Fuzûlî | Hüzzam | Devr-i Revân | Akın Özkan | Uşşak | Aksak | 1401 |
| | | | | Tanburi Ali | Muhayyer Sünbüle | Ağır Semâî | 1402 |
| | | | | Hacı Arif Bey | Sûznak | Türk Aksağı | 1403 |
| | | | | İsmâil Demirkıran | Nihavend | Semâî | 1404 |
| Bu hüsn ile | | Sabâ | Devr-i Revân | Dede Efendi | Râst | Sofyân | 2547 |
| Sevdiğim cânım | Abdi Çavuş | Hüseyinî | Devr-i Revân | H. Saadettin Arel | Şevkefzâ | Devr-i Hindi | 9824 |
| Tahammül mülkünü | Hasan Ağa | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | Akın Özkan | Muhayyer | Aksak | 10554 |
| Ser-i zülf-i anberînin | Bekir Çavuş | Hüzzam | Fahte | Dede Efendi | Şevkefzâ | Yürük Semâî | 9684 |
| Aklın alır aşıkların | Tosunzâde | Evc | Devr-i Revân | Dede Efendi | Bayati Araban | Aksak | 249 |

B. MECMUANIN TRANSKRİPSİYONUNDA TAKİP EDİLEN METOD

Varak numaraları metinde “[]” köşeli parantez içerisinde ve belirgin bir şekilde gösterilmiştir.

Okunamayan kelimelerin yerine (...) konulmuştur. Ayrıca doğru okunduğundan şüphe ettiğimiz kelimelerin de altı çizilmiştir.

Metinde yanlış yazıldığına kanaat getirdiğimiz kelime veya ibârelerin doğru şekilleri “[]” içinde gösterilmiştir. Aynı şekilde metinde mevcut olmadığı halde metinde yer alması gerektiğini düşündüğümüz kelimeler de “[]” içerisinde gösterilmiştir.

Arapça “ayn” harfi için “ ‘ ” kullanılmıştır. “Ayn” harfi, yalnızca harekesiz yani sakin (sessiz) olduğu veya kelime ortasında kendisi harekeli olup kendisinden önce bir sessiz harf bulunduğu, (cem’iyyet, tal’at, vb.) durumlarda “ ‘ ” ile ifade edilmiştir.

Yalnız başlarına bir anlam ifade etmeyen “Fi, an, bî” gibi kelimeler “-” işaretiyle ilgili oldukları kelimelere bağlanmıştır.

“Kaf” harfinin elif ile medli hali “kâ” şeklinde diğer harflerin medli durumları üzerlerine konulan şapka işaretiyle ifade edilmiştir.

“Safâ-yı, deryâ-yı” gibi kelimelerdeki “-yı” eki “-” işaretle ayrılmıştır.

Güftelerde bulunan terennüm bölümleri italik harflerle belirtilmiştir.

“Sağır kef” harfi, anlam kargaşasına neden olacak durumlarda, “ñ” şeklinde belirtilmiştir.

Farsça kökenli olan “hab, gam-har” gibi kelimeler “h^vab, gam-h^var” şeklinde yazılmıştır.

“Şim’den, n’ola” gibi vezin gereği kelimelerde yapılan kısaltmalar “ ‘ ” işaretiyle gösterilmiştir.

Orijinal metindeki kelimelerin yazım yanlışları dipnotta belirtilmiştir.

C. MECMUANIN TRANSKRİPSİYONU

**Edip nazar bu cönge adını dedi Ârif
Mecmûatü'l-letâif sandukatü'l-maârif**

[2a]

MANZÛME-İ FİHRİST-İ SÂMÎ EFENDİ⁸¹

Kavl-i evvel **Râst**da olup makâm
Her murabba‘ olur onunla be-nâm

| | |
|---|----|
| İbtidâ Râst ile buldu nizâm Elif-i evvel-i tertîb-i makâm..... | 6 |
| Sânîya oldu Rehâvi havî Feyz te’sîri be-kavl-i râvî..... | 15 |
| Pencgâh ile edip istînâs Zevk-i bî-gâye bulur penç-havâs..... | 24 |
| Semt-i Nîkrîz ’e edip va’z-ı kadem Ne girîz eyledi üstâd-ı kalem..... | 31 |
| Edecek azm-i reh-i Nîşâbûr Oldu şeh-râh nagam-ı nakş-ı sûtûr..... | 36 |
| İsfahân olsa murabba’ beste Çârbâğ içre olur güldeste | 42 |
| Eyler ısgâ-yı sadâ-yı Zâvîl Hüzn ü endûhı gönül den zâil..... | 48 |

⁸¹ Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî, *Dîvan* (Haz. Fatma Sabiha Kutlar) s.419-426.

[2b]

| | |
|--|-----|
| Nağme-i Selmek ile subh u mesâ Silmek ister dili mir'ât-âsâ..... | 50 |
| Zühre eyler nakarât-ı Mâhûr Kızdırır deffini mâhın tef-i hûr..... | 52 |
| Kavl-i sâñide nevâdir cân-fezâ Hep nevâdir nakş ü kâr-ı bestehâ | |
| Olur âvâz-ı Nevâ rûha gıdâ Dinlese âşık-ı bî-berg ü nevâ..... | 64 |
| Olur ey zâhid-i bî-tâb u mezâk Mûsikîden mütelezziz Uşşâk | 76 |
| Pür-safâ etdi makâm-ı Hûzî Havza-i kalb-i gumûm-endûzı..... | 90 |
| Nagamât etse Hümâyûn 'da karâr Görünür bâl-i hümâ mûsikâr..... | 92 |
| Eder oldukça dü-beyt âvâze Köhne ebyâtı Bayâtî tâze..... | 95 |
| Edemez aşkı Nühüft çün dil-i zâr Ney gibi nâlesi eyler izhâr..... | 116 |
| Etme dil-dâde sen Nevâ 'yı niyâz Çıkmasın Sünbüle 'ye çak âvâz..... | 124 |

Oldu **Nevrûz-ı Acem** hoşca sadâ
Dinleyenin rûhuna olur gıdâ..... 126

Bezmgâh içre mey-i savt-ı **Acem**
Kâs-ı tanbûru eder sâgar-ı Cem..... 129

Hem **Acem** hûb **Aşîrân**'ı da hûb
Besteler onda ser â pâ mergüb..... 146

Mutrib etdikçe **Nihâvend**'i sürûd
Bûy-ı te'sîri verir nağme-i ûd..... 155

[3a]

Kıl **Arazbâr** ile âşkî inhâ
Arz-ı bâr olmasın ol şûha dilâ..... 161

Demlenip feyz-i **BabaTâhir**'den
Nâyı etdi nefes oğlu neyzen..... 171

Kavl-i sâlisde **Dügâh** oldu sadâ
Kim dü-bâlâdır semâ' ile safâ

Etse tahrîr-i **Dügâh** ile nagam
İki telliye döner şakk-ı kalem..... 184

Rekb olup kâfile-sâlâr-ı havâs
Yürür onunla katâr-ı enfâs..... 187

Ger mugannî ede âheng-i **Sabâ**
Devha-i dilde olur gonçe-güşâ..... 189

| | |
|---|-----|
| Çârgâh oldu hoş-âyende makâm Her murabba' olur onunla tamâm..... | 204 |
| Gülse ol şûh-ı Müberka' ruhsâr Dem-i nevrûz açılır zülf-i nigâr..... | 208 |
| Nağme kim beslemedir Kûçek' den Oldu bir şu'be ile perde-şiken..... | 210 |
| Ger Hüseynî' yi bileydi zühhâd Gayrı etmezdi Yezîdâne inâd..... | 213 |
| Nağme-i vech-i Hüseynî bâ Necd Seyyid-i kavme verir hâlet-i vecd..... | 238 |
| Etse âheng-i Horâsân dilber Âdemi şâh-ı Horâsân eyler..... | 240 |
| Leb-i dilber müterennim oldu Gül-izâr' ı mütebessim oldu..... | 243 |

[3b]

| | |
|--|-----|
| Bûselik nağmesin etdi cânân Ağzını öpeceğim geldi hemân..... | 245 |
| Bûselik ile Aşîrân edecek Raks eder şevki ile heft felek..... | 252 |
| Bi't-tab' zemzeme-i Kürdî' den | |

| | |
|--|-----|
| Hazz eder nerm karârın işiden..... | 263 |
| Sâkīya âşıkın etme dil-hûn Sâgar-ı bâdeyi Zemzem 'le de sun..... | 272 |
| Büzürk âgâze edince cânân Büzürg ü kûçeki eyler hayrân..... | 274 |
| Türk-i darb ile makâm-ı Arabân Beste olsa urulur bu dil ü cân..... | 276 |
| Zîr-gû olsa da mutrib meselâ Zîrgûle eder anı bâlâ..... | 278 |
| Nagamât ile edip azm-i Hisâr Oldu dil sûr-ı neşât dîzdâr..... | 280 |
| Râh-ı tahkîkde bî-kayd-ı mecâz Hady-i nâka-i çeng oldu Hicâz | 285 |
| Dinle gel bezmde savt-ı Uzzâl Züllî terk eyle de zâhid izz al..... | 293 |
| Kıl o perçemle siyeh-mest âvâz Bezm-i meyde ederek ey Şehnâz | 298 |
| Etse Gerdâniyye 'den yâr âgâz Sarılır boynuna bâzû-yı niyâz..... | 303 |
| O dem uşşâkı Muhayyer eyle Nâil et zevki olursa neyle..... | 308 |

[4a]

| | |
|---|-----|
| Ger Muhayyer 'de edersen cânâ Bûselik 'den gelir uşşâka sadâ..... | 314 |
| Fikri Zîr-efkend olup kasd etmez Âşığı doğru meyândan gitmez..... | 318 |
| Muhayyer 'dir işinde hiç bilinmez O zülfe Sünbüle benzer denilmez..... | 319 |
| Kavl-i râbi'de Irâk-ı hoş nagam Ne keder kor gûş eden dilde ne gam | |
| Etmesin nâle o gûne uşşâk K'îştihâriyla dola Şâm u Irâk | 321 |
| Bir Muhâlif nagam eyle ne Irâk Pür olur küngüre-i heft tîbâk..... | 332 |
| Kişi Sultân-ı Irâk olsa bile İştihâr âfet olur cân u dile..... | 337 |
| Zâhidâ Karçığar eylerken sâz Kır çıkar var mı gör ondan âvâz..... | 340 |
| Nağme üslûb-ı Segâh ile eder Gûşdan hûşa edip rûha eser..... | 343 |
| Sanma kim hüsn-i sadâ hâlîdir Mâye -i câzibe-i hâlîdir..... | 358 |

| | |
|--|-----|
| Müstear 'ı da sen idrâk eyle Ta'ndan sâmi'añı pâk eyle..... | 363 |
| Etme feryâd ü figân ey dil-i zâr Etse de kâkülüne Bestenigâr | 366 |
| Mûsikî Râhatü'l-ervâh oldu Rûh her kâlib-i eşbâh oldu..... | 370 |

[4b]

| | |
|--|-----|
| Kûdek-i nağmeye âvâz-ı Hüzzâm Bâde rabtıyla eder şedd-i harâm..... | 373 |
| Nağme alçaklığını ko ey zâhid Evc -i ma'nâdan olur hep vârid..... | 376 |

Ta'nı ko sâmi'añı pâk eyle
Nereden geldigin idrâk eyle

Sâlik-i merhale-i aşka hemîn
Nağmedir bedraka-ı râh-ı yakîn

Hüsn-i savtıyla bulur ehl-i dilân
Cezbetun min cezebati'r-Rahmân

[6a]

DER MAKÂM-I RÂST

İbtidâ Râst ile buldu nizâm
Elif-i evvel tertîb-i makâm

[11a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Nazîm⁸²

Usûl : Devr-i Revân

Ne serv eyler benim gönlüm ne gül eyler ne hod sünbül
Meger ol kâmet-i bâlâ vü ol ruhsâr ol kâkûl
Açılsa bâğ-ı sînem zârılık eyler gönül murgı
Benim servim gül açıldıkça eylermiş figân bülbül

Bâhârîstân-ı hüsnün gonçeye ta'lîm eder her şeb
Gülüm sanma gülistânda kolayına öter bülbül
Bilip âşıklığın ta'zîm edip kaddin dü-tâ eyler
Gelip nâgeh nihâl-i gülşene konsa eger bülbül

Tenim üzre gören hâr-ı müjenle çeşm-i pür-hûnum
Sanır kim bir nihâl üzre açılmış iki rengin gül
Hicâbımdan demezdim sâkîyâ derd-i dili hergiz

⁸² Yahyâ Nazîm (ö. 1727) Enderûn'da eğitim görmüş, genç yaşta hânende, şâir ve bestekâr olarak tanınmıştır. Edebiyat tarihine en çok na't yazan şâir olarak geçen Nazîm'in mûsikîdeki hocaları Nefirî Ahmed Çelebi ve Hâfız Post'tur. 500'ün üzerinde eser bestelediği belirtilse de günümüze sadece 10'un üzerinde bestesi ulaşabilmiştir. Nuri Özcan, "XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Dînî Mûsikî", *Osmanlı*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, C.10, s.732.

Sürâhî bezm-i meyde deymeseydi Nûrî'yâ kulkul

Usûl : Devr-i Revân

Gönlüm alınca durmadın hâlî
Sen de mi öğrendin fitne vü alı
Ol şeh-i hüsnün oldum abdâlî
Cânımın cânı âh ömrümün varı

Kandesin ey dil kandesin kande
Aradım gönlüm bulmadım sende
Âhir-i kâr saldın beni bu derde
(Eyzan)

Beste : Na'li

Usûl : Düyek

Dil ki şâhensehi muhabbetdir
Bilmedin kadrin etdin âzürde
Rind kâr âgeh-i muhabbetdir
Bilmedin kadrin etdin âzürde

Dil-i zâra tegâfûl eylersin
Nice gûne tecâhül eylersin
Vaslın umsa te'allül eylersin
(Eyzan)

Beste : Koca Osman⁸³

Usûl : Evfer

Yeter cevr eyledin ben nâ-tüvâna
Amân ey çarh-ı zâlim dâd elinden
Murâdım üzre devr etmez zamâne
Amân ey çarh-ı zâlim dâd elinden

Güzelsin hüsnüne gel olma mağrûr
Beni mahzûn edip agyârımı mesrûr
Beni yârimden edip âkıbet dûr
(Eyzan)

Usûl : Devr-i Hindi

Firâkıñla helâk oldum bana rahm eyle sultânım
Gaminla sîne-çâk oldum bana rahm eyle sultânım

Gönül kim sana âşıkdır reh-i aşkında sâdıkdır
Ne ihsân olsa lâyıkdır bana rahm eyle sultânım

Seni gâyet sevip cânım görüp ey meh-i tâbânım
Erişdi çarha efgânım bana rahm eyle sultânım

Dil-i mahzûna lütfeyle benim gonçe-femim söyle
Nedendir bu gazab böyle bana rahm eyle sultânım

Zahîrî âşık-ı şeydâ eder feryâd ü vâveylâ
Gaminla andelîb-âsâ terahhum eyle sultânım

⁸³ Hânende, bestekâr Osman Efendi (ö. 1650?) mûsikî sanatındaki büyüklüğünden dolayı “Koca Osman” adını almıştır. Itrî, Hâfız Post gibi pekçok mûsikîşinasın hocalığını yapmış, sayısız öğrenci yetiştirmiştir. Kaynaklarda 200 kadar eseri olduğu kaydedilse de, günümüze ulaşan eserleri sınırlıdır. Özalp, *age*, s.376.

[15a]

DER MAKĀM-I REHĀVÎ

Sânîyâ oldu **Rehâvî** hâvî
Feyz-i te'sîri be-kavl-i râvî

[19a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hâfız⁸⁴

Usûl : Devr-i Revân

Nigâh-ı şûhunun meftûnu kıldı
Alıp gönlüm o câdû-yı füsûnger
Hilâl ebrûsunun mecnûnu kıldı
Alıp gönlüm o câdû-yı füsûnger

Gam-ı aşkınla oldum mest ü medhûş
Edersem n'ola deryâlar gibi cûş
Kıyıp hicrânla etdin ferâmûş
Alıp aklım o câdû-yı füsûnger

⁸⁴ Hâfız Post (ö. 1694) İstanbul'da doğdu. Bestekârlığı, hânendeliği ve tanbûriliğinin yanısıra şâir olarak da tanındı. Asıl adı Mehmed olup daha evvel İmamzâde Mehmed Çelebi olarak tanınmıştır. Dinî ve dindışı mûsikînin birçok formunda binden fazla eser vermişse de zamanımıza 17 eseri ulaşabilmiştir. Bestekârın derlediği bir de güfte mecmuası mevcuttur. Nuri Özcan, "Hafız Post", *DİA*, İstanbul, C.15, s.100. *Hekimbaşı Mecmuası* 'nda bestekârın 17 bestesi bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

[24a]

DER MAKÂM-I PENÇGÂH

Pençgâh ile edip istînâs
Zevk-i bî-gâye bulur penç havâs

[27a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hâfız

Usûl : Düyek

Şecer-i tûr pâ-y-mâlindir salın/ ey nahl-1 bâğ-1 işve salın
Sedre hemsâye-i nihâlindir salın/ ey nahl-1 bâğ-1 işve salın

Olsun ey gülbün-i riyâd-1 hüner/ cilvegâhın nümûne-i mahşer
Koparıp her taraf kıyâmetler salın/ ey nahl-1 bâğ-1 işve salın

Mihrin etsin cihânı garka-i nûr /tâb-1 hüsnüñ sipihr-i mahşeri şûr
Çeşm-i bed ola tal'atından dur/ salın ey nahl-1 bâğ-1 işve salın

Sanadır meyli cân-1 müştâkın/ sanadır intizârı uşşâkın
Temelin hâke saldı nüh tâkın salın/ ey nahl-1 bâğ-1 işve salın

Usûl : Devr-i Revân

Ol perî zîr-i arak-çîninde kâkûl gösterir
Bâğ-ı vaslınden bir iki deste sünbül gösterir
Reh-güzârından geçip nâz ü tegâfûl gösterir
Fârîğ olmaz çünkü dilber neylesin üftâdeler
Iztırârı ta'n-ı agyâra tahammül gösterir
Dâğlarla sînesin âşık ser-â-pâ zeyn edip
Dilber-i şûhuna ki lâle ü geh gül gösterir
Arz eder durmaz leb-i la'-lini fert-i nâzdan
Şermî'yâ ol serhoş-ı işve bana mül gösterir

Usûl : Devr-i Revân

Nazar kılmazsan ednâya eger ey kâmet-i şimşâd
Reh-i aşkında hâk olmam mukarrer herçi bâdâ-bâd

Tekâpû-yı muhabbetde esîr-i derdmendindir
Gönül Leylâ için Mecnûn olur Şîrîn [içün] Ferhad

Edersin nâ-sezâlarla nihânî ayş u işretler
Gamınla künc-i mihnetde revâ mı ben kalım nâ-şâd

Akıl hayretde sergerdâna gönül nakş-ı hayâlinde
Geçip devrinde devrânım bu resme ey şeh-i bî-dâd

Ömer bîmârına etmiş meger çeşm-i pür- efsûnun
Ne cevri ü nâza sabr eyler ne hod olmak diler âzâd

Usûl : Devr-i Revân

Salma nâzlım beni gurbet éline
Elâ gözlüm sensiz kande gideyim
Gark [olup] batarım çeşmim seline
Elâ gözlüm sensiz kande gideyim

Sabr olunmaz firâkınla ağlanır
Âteş-i hasretle ciger dâğlanır
Sensiz kande gitsem yolum bağlanır
(Eyzan)

Lütf edip çeşmimden benim sil nemi
Bize agyâr sözü verir elemi
Geşt [ü] güzâr eylesem hep âlemi
(Eyzan)

[31a]

DER MAKÂM-I NÎKRÎZ

Semt-i Nîkrîz'e edip va'z-ı kadem
Ne girîz eyledi üstâd-ı kalem

[33a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Gel güzelim gülistâna güle gel
Geşt edelim gülistânı bile gel
Hicr ile öldürme beni güle gel
Gel efendim güle gel sünbüle gel

Her sabâhın gülistâna varasın
Deste deste güllerini deresin
Bülbüllerin feryâdını göresin
Gel efendim güle gel sünbüle gel

Nâz ile mestâne çeşmin süzesin
Seng-i hasretiyle bağrım ezesin
Beni tenhâ koyup kande gidesin
Gel efendim güle gel sünbüle gel güle gel

Beste : Derviş Ali⁸⁵

Usûl : Devr-i Revân

Eder bin murg-ı dil bir ânda nahcîr
Ol ebrûyî mukavvesden çıkan tîr
Dil-i âlem nice divâne olmaz
Olunca zülf-i pîç-â-pîç zencîr

Doyulmaz ni'met-i h^van-ı visâle
Ne had olsa samât-ı lütfa dil-sîr
Füruğ-ı mihr-i rûy-ı enverindir
Eden ser-ta-be-pâ dünyâyı tenvîr

Sezâ Behzâd ederse levh-i hüsnün
Hemîşe levha-i i'câza tasvîr
Hudâ sad izziyle âlemde her dem
O tıfl-ı mihr-i hüsnü eylesin pîr

Usûl : Devr-i Revân

Dökmede her bir demde kan
Hûnî gözünden el-amân
Ey fitne-i âhir zamân
Hûnî gözünden el-amân

Bin mekr u efsûn eyledin
Bâğrımı pür-hûn eyledin
Hâlim diger-gûn eyledin
Hûnî gözünden el-amân

⁸⁵ Derviş Ali (ö. 1714) dînî mûsikîmizin en büyük bestekârı kabul edilmiştir. Dede, Derviş Ali, Derviş Ali Şîrûganî, Ali Dede, Derviş Ali Sinanî, Şeyh Ali Sinanî Halvetî gibi isimlerle anılan bestekâr halvetî tekkесinin 19 yıl şeyhliğini yapmıştır. 600'ün üzerinde dînî, 100'ün üzerinde dindışı eser bestelemiştir de günümüze sadece 30 kadar bestesi ulaşabilmiştir. Nuri Özcan, "XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Dînî Mûsikî", *Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara, 1999, C.10, s.730.

Çeşmiñ şehâ mestânedir
Meyliñ anınçün kanadır
Kasdiñ dem-â-dem cânadır
(Eyzan)

Ey şeh-i hüsn ü behâ
Hâlin desin Râsîh sana
Gamzen çeker hançer bana
Hûnî gözünden el-amân

Beste : Hasan Ağa⁸⁶

Usûl : Devr-i Revân

Geçmeden gül mevsimi vakt-i çemen fasl-ı bahâr
Pâdişâhım vaktidir azm-i gülistân edelim
Pây-bûsun arzusıyla döşenmiş lâle-zâr
Pâdişâhım vaktidir azm-i gülistân edelim

Yüz yere koymuş benefşe makdemin eyler niyâz
Hasretinle lâlelerde şem'veş sûz-u-güdâz
Reh-güzâra bakmak için güller oldu ser feraz
Pâdişâhım vaktidir azm-i gülistân edelim

Bâd-pâ zevrâklar ile edelim geşt-ü-güzâr
Gâhî Kağıthâne gâhî edelim azm-i Hisâr
Ola dilhâh üzre hemvare muvâfık rûzgâr
Pâdişâhım vaktidir azm-i gülistân edelim

⁸⁶ Hasan Ağa (ö. 1724) devrin en çok eser veren bestekârlarından olup, arûz ve hece vezniyle yazdığı şiirlerinde Enfî, Hulûs, Hulûsî, Hasan ve Burnaz mahlaslarını kullanmıştır. Enderûn'da yetişen bestekâr, Sultan III. Ahmed Dönemi'nde serhânende yani saray fasıl heyetinin başıydı. Aynı zamanda tanbur çalan ve saz eserleri de olan bestekâr, beste, semaî, şarkı formunda 200'e yakın eser bestelemişse de bunlardan günümüze 25'i ulaşabilmiştir. Özalp, *age*, s.436-449. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 99 bestesi bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Usûl : Devr-i Revân

Seni her lahza gam-ı aşkla giryân göreyim
Hâtırın bencileyin böyle perîşân göreyim
Seng-i cevrinle gönül mülkünü berbâd etdin
Kalbini gussa vü endûhla giryân göreyim

Nice ağlatdın ise sen bu dil-i şeydâyı
Seni de derd ü muhabbet ile nâlân göreyim
İntizârıyla ciger-hûn-ı gam-ı hasret olup
Her nefes sûret-i bî-cân gibi hayrân göreyim

Bildigin eyle gözüm nûru dil-i nâlânım
Sana bâki mi kalır sonra bu devrân göreyims
Sen Nahîfî'ye cefâyı ne kadar eyler isen
Ol kadar ben de seni hürrem ü şâdân göreyim

[36a]

DER MAKĀM-I NİŞĀBŪR

Edecek azm-ı reh-i Nîşâbûr

Oldu şeh-râh nagam-ı nakş-ı sûtûr

[39a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Receb⁸⁷

Usûl : Devr-i Revân

Neyleyeyim nic'edeyim olamam bir ân
Derdine düşdüm a cânım bana bir dermân
Bu cefâ için beni saklar imiş devrân
Gözlerim giryân efendim cigerim biryân⁸⁸

Varayım sultânıma ben diyeyim hâlim
Rahm ede şâyed efendim sora ahvâlim
Nice bir derdinle olam ey ruhu alım
Gözlerim giryân efendim cigerim biryân

Çâre-sâzım dil-i nâ-şâdımı şâd eyle
Lütf edip hâtır-ı mahzûnumu bir yâd eyle
Sevdiğim başın- için rahmine mu'tâd eyle
Gözlerim giryân efendim cigerim biryân

⁸⁷ Kaynaklarda aynı dönemde yaşamış Receb adlı iki bestekârdan söz edilmektedir. Taşçızâde ve Çömlekçizâde lakâblarıyla tanınan bu bestekârlardan Taşçızâde Receb (ö. 1690) Sultan IV. Mehmed Dönemi'nde yaşamış İstanbullu bir bestekârdı. Daha çok tekke mûsikisiyle uğraşmış, dinî eserler bestelemiştir. Çömlekçizâde Receb (ö. 1691) de aynı dönemde yaşamış bestekâr ve hânendeydi. Es'ad Efendi Mecmua'sında binden çok eseri olduğunu bildirmiştir. Özalp, *age*, s. 368-369.

⁸⁸ Metinde "piryân" olarak yazılmıştır.

Beste : Tosunzâde⁸⁹

Usûl : Devr-i Revân

Yâre söyleñ âşika cevriñ firâvân etmesin
Hâtırım isterse ol zülfün perîşân etmesin

Kâiliz dâim sipihrin cevriñ etsin müdâm
Tek bize cevri heman mâh-ı tâbân etmesin

Güllerin gülşende hâr eyler safâsın herzamân
Andelîb-i bî-nevâ beyhûde efgân etmesin

Dem bedem müjgânla bağrım delerse ağlamam
Korkum olur çeşm-i cellâdı yine kan etmesin

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Ben günâh etsem n'ola abde hatâlar yaraşır
Pâdişeh sensin sana lütf u atâlar yaraşır
Câme-i nâzıyla çâk eyler girîbânın gören
Kâmet-i mevzûnuna nâzik kabâlar yaraşır

Âşıkımdır diye sen etdikçe ben hâke nigâh
Ben gam-ı aşkınla etdim cism-i zârım hâk-i râh
Kadr-i vaslın bilmedim hep bendedir cürm ü günâh
Her nedenli eylesen bana cefâlar yaraşır

Dâğ-ı derd-i intizârın ile mânend-i hezâr
İhtiyâr etdim zarûrî etmeye terk-i diyâr
Eylese Mahtûmî-yi şeydâ aceb mi âh u zâr
Andelîb-i gülşen-i aşka nevâlar yaraşır

⁸⁹ Tosunzâde Abdullah Efendi (ö. 1715), Sultan III. Ahmed'in müezzin ve hânendelerindendi. Dînî ve dindışı 200'den fazla bestesi olduğu bilinse de günümüze az sayıda eseri gelmiştir. Özcan, *agm*, s.732.

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Metâ'-ı vaslına cânlar deger cânâ nedir derler
Senin-çün dinle ömrüm hâsılı cânâ nedir derler

Görenler tâbiş-i mihr-i ruhunla mâh-ı gerdûnu
Sana şem'-i cihân-ârâ gehî pervânedir derler

Nigâh-ı dil-nevâzının felek âşûb-ı meftûnu
Füsûn-ı fitnede çeşmiñ aceb fettânedir derler

Letâfetde dürr-i şehvâr eden nâzm-ı dil-âvîzim
Pesendîde nigâh-ı şevket-i şâhânedir derler

Ne yerde matla'-ı nâzik teri Dervîşî gûş etsen
O meclisde Nedîm eş'arına efsânedir derler

Usûl : Devr-i Revân

Gâret etdi yakdı dil mülkünü bir nâ-mihribân
Geceler âhım şuâil görünür gündüz duhân
Gözlerim yaşına gark oldu ser-â-ser bu cihân
El-amân ey şu'le-i şevk-i muhabbet el-amân

Aşkdan çünküm ezel ben bir sadâ gûş eyledim
Sanki derdiyle bilâ-gam zehrini nûş eyledim
Akl u fikr ü sabrı bir yerden ferâmûş eyledim
El-amân ey şu'le-i şevk-i muhabbet el-amân

Aşk şâhı geldi çün kıldı bu sînemde makar
Giderip gam hil'atın bağladı mihnetden kemer
Âşıka sabr eylemek mümkün degil yeğdir sefer
El-amân ey şu'le-i şevk-i muhabbet el-amân

[42a]

DER MAKÂM-I İSFAHÂN

İsfahân olsa murabba' beste
Çârbâğ içre olur güldeste

[44a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Müezzîn Ahmed Çelebi

Usûl : Devr-i Revân

Görmek için rûyunu dildârın çekdim emek
Böyle lâyık mı şitâbıyla gelip de görmemek
Hâlîmi arz etmeye kûyuna vardım çün⁹⁰ seher
Dediler ol mâh-ı tâbân gitdi Sa'dâbâd'e dek

Serteser şehri dolandım Şâm'a dek hurşîd gibi
Görmedim ben hâsılı dehr içre ol şûh- meşrebi
Her kime sordum ise ben bugün ol şîrîn- lebi
Dediler ol mâhitâbân gitdi Sa'dâbâd'e dek

Bir gece subha yetişdirdim şebim efgânla
Cüz'ice dîdâr görüşmek istedim cânânla
Âkıbet aldım peyâmın bir iki yârânla
Dediler ol şâh-ı hûbân gitdi Sa'dâbâd'e dek

⁹⁰ Metinde "çîn" diye yazılmıştır.

Usûl : Devr-i Revân

Su gibi şimdi letâfetde yine
Akdı bir serv-i sehî-kadde gönül
Bir gülistân-ı melâhatde yine
Akdı bir serv-i sehî-kadde gönül

Boy çekip salınıp eyler da'vâ
Yok güzellikde bana der hem-tâ
Hâsılı ser bakdım cilve-nümâ
Akdı bir serv-i sehî kadde gönül

Tâlib'â lütf-ı nezâket kânı
Mâye-i hüsn-i tarâvet kânı
Cümleten ân u sabâhat kânı
(Eyzan)

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Tîr-i nâz eyledin dilber ne buldun bu cefâlarla
Beni öldürdün a zâlim mülûkâne edâlarla

Gel tabîbim doğru söyle dil-i mahzûnu şâd eyle
Neden düşdü lebin böyle serâba eşkiyâlarla

Düşer mi şânına mâhım alasin rûz [u] şeb âhım
Niçün konuşmazsın şâhım gedâ-yı mübtelâlarla

Cigercigim kebâb etdi gözüm yaşın şarâb etdi
Beni aşkın harâb etdi sen âlemle cefâlarla

Olalı Gevherî zâhir güzeller sevmede mâhir
Beni uğratdılar âhir cefâyâ iftirâlarla

Beste : Âhenî⁹¹

Usûl : Devr-i Revân

Gider oldum gider oldum/ Ben şu yerden gider oldum
Vatanım terk eder oldum/ Yar esen kal esen kal
Ben gider oldum bî-vefâ /Yâri n'eyleyim pür-cefâ yâri
N'eyleyim yâr esen kal (mükerrer)

Gönlüm aldın gönlüm aldın/ Beni yâd éllere saldın
Âhir agyârla kaldın/ Yâr esen kal[esen kal]
Hem-demîyim hem-demîyim/ Derdli yürek merhemiyim
Yolcuyum yol adamıyım /Yar esen kal(Eyzan)

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Tâ gözüm gördü yüzüñ ey yanağı gülgûnum
Yâd-ı lâ'linle akar dîde-i terden hûnum
Güle bak tâ ki sevinsin bu dil-i mahzûnum
Hande-rûyum, boyu servim revîşi mevzûnum

Gözümün merdümüsün ey şeh-i âlişânım
Şeref-i zâtın ile oldu müşerref cânım
Merhametle nazar et bendene ey sultânım
Hande-rûyum boyu servim revîşi mevzûnum

⁹¹ Asıl adı Mehmed, lakâbı Âhenî (ö. 1700) olan bestekâr, aynı zamanda önemli bir hattat ve hânendeydi. Büyük formlarda 35 eser bestelemişse de günümüze ancak ikisi ulaşabilmiştir. Özalp, *age*, s.391. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 3 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

[44b]

Beste : Seyyid Nûh⁹²

Usûl : Sofyân

Nâzlı dilber va'de verdi

Dedi git git gelirim men

Derdim gitme derdim diyem

Dedi derdin bilirim men

Zülfûñ gerdenden aşanda

Görümen aklım şaşanda

Bir gün ayrılık düşende

Yakîn bilkim ölürüm ben

Dedim alagöz ağlama

Hicr-ile sînem dağlama

Dedi yar kara bağlama

Dedi var git bilirim men

Ne ırağ etdin odayı

Doldur ver içek bâdeyi

Sana gelen yâr kazâyı

Kâbil olsa alırım men

⁹² Seyyid Mehmed Nûh (ö. 1714) Diyarbakır'da doğdu. Genç yaşta İstanbul'a gelen bestekâr Enderûn'daki mûsikî eğitimine katılarak bilgisini geliştirmiş, usta bir hânende olarak padişahın takdirini kazanmıştı. Es'ad Efendi bestekârın 30 eserinin olduğunu kaydetmiştir. Özalp, *age*, s.426-427. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 1 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Usûl : Devr-i Revân

Ağlatırlar güldürürler /Çeşmin yaşı sildirirler
Bunlar adam öldürürler /Kimler cânlar âh cânânlar
Kâkülün perîşân eyler /Dîdelerim giryân eyler
Her bakışda bin kan eyler/ Kimler cânlar âh [cânânlar]

Beni bu firkate saldı/ Al-ıla gönlümü aldı
Bir bakışda aklım aldı/ Kimler cânlar âh [cânânlar]
Şûh-ı cihânlar, şîrîn- zebânlar nâzenînler nâzenînler
Hûblar mahbûblar, mergûblar, kimler cânlar âh cinânlar

Usûl : Sofyân

Şehr-i hüsnün âlem-ârâ dilberi
Hüsrev'in gencîne-i bâd-âveri
Görmemiş mislin gezen bahr u beri
Pür cefâsın bî-vefâsın âh seni

Bir zamân seyr eyler iken gülşeni
Etdigimiz zevk u safâlar kani
Âkıbet sevdâlara saldım beni
Bî-vefâsın pür-cefâsın âh seni

Beste : Nakşî Çavuş⁹³

Ber-i simiñ aç âyîne-veş ey mâh-ı tâbânım
Hezârân reşkle hayretde kalsın cân-ı sûzânım
Zamân-ı devlet-i hüsnünde ey reşk-i gülistânım
Buyur zevk u safâ hengâmıdır devletlü sultânım

⁹³ Mustafa Nakşî (ö. 1764) hattat ve mûsikîşinastı. Ergun, *age*, s. 428.

Neşatâbâd'a doğru azm edip üç çifte kayıkla
Yanaş deryâyı şâlı cübbe-i renk-i şakâyıkla
Müzeyyen eyleyip esbâb-ı hüsnün hep dakâyıkla
(Eyzan)

Nâzîriñ gelmemiş devrâna şûh-ı dilsitânımsın
Vücûd-ı inbisât u râhata rûh [u] revânımsın
Münevver sâz-ı çeşmim kurretü'l-ayn-ı zamânımsın
Buyur zevk u safâ hengâmıdır devletli sultânım

[45a]

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Atma kirpiğın okunu dilerim senden amân
Bu zamâne dilberlerinde yok mürüvvetden nişân
Bu güzellik bâkî kalmaz çok ararsın bir zamân
Ne belâdır begim aşkın beni mecnûn eyledi

Hak öğmüş yaratmış yokdurur bahânesi
Gelmemiş misli cihâna âlemin bir dânesi
Bir hûri melek doğurmuş bin yaşasın ânesi
Ne belâdır begim aşkın beni mecnûn eyledi

Büsbütün âlem senin hep cümlesi yârın mıdır
Doğru söyle bî-vefâlık eskiden kârın mıdır
Seni benden gayri seven pek emekdârın mıdır
Ne belâdır begim aşkın beni mecnûn eyledi

[52]

DER MAKÂM-I MÂHÛR

Zühre eyler nakarât-ı **Mâhûr**
Kızdırır deffini mâhın tef-i hûr

[58a]

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Yoluñda pâý-mâl oldum/ Gel ey serv-i revânım gel
Gam-ı hicrinle lâl oldum/ Gel ey gonçe dehânım gel

Hazân olsun mu gülşensiz/ Revâ mı sohbetin bensiz
Karârım kalmadı sensiz/ Gel ey ârâm-ı cânım gel

Gözüm peymâne-i aşkın/ Tenim virâne-i aşkın
Gönül meyhâne-i aşkın/ Gel ey şûh-ı cihânım gel

Açılma gayra esrârı/ Unutma ahd ü ikrârı
Bana güldürme agyârı gel /Ey genc-i nihânım gel

Tenim derd-ile zâr etdin/ Rakîbi ihtiyâr etdin
Nazîm'ı bî-karâr etdin /Gel ey rûh-ı revânım gel

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Tîr-i müjgânın edip âmâde ey kaşı kemân
Sahn-ı sînemde edersen âzmâyış her zamân
Yok mudur kalbinde aslâ merhametden bir nişân
El-amân ey cevri bî-pâyân efendim el-amân

Kalbimi derd-i gam-ı hicrinle mahzûn eyledin
Firkatinle yaşımı mânend-i Ceyhûn eyledin
Âkıbet cevrinle ben zârı ciger-hûn eyledin
El-amân ey cevri bî-pâyân efendim el-amân

Arz edip dîdârını kâkül perîşân sîne-çâk
Eyledin erbâb-ı aşkı tîg-ı gamzenle helâk
Pester-i hicrinde Dürrî olsun mu derdnâk
El-amân ey cevri bî-pâyân efendim el-amân

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Aldı aklım al-ıla bir sebz-pûş-ı sîm-ten
Geh giyer murhâre geh al câme geh ak nim-ten
Böyle kalırsa eger ol Yûsuf-ı gül-pîrhen
Çok Müselman'ı eder üftâde-i çâh-ı zekan

Gülşen-i hüsn içre bir gül-gonçe-i nev-restedir
Sünbül-i gîsûsuna şâh ü gedâ dil-bestedir
Serv kaddi gûfyâ bir mısra'-ı ber-cestedir
Lâ'li berg-i yâsemendir rûy-ı zîbâsı semen

Tâze dilberdir velî ân-ı mücessimdir hemân
Vechi var Uşşâk'a ol Şehnâz ederse her zamân
Dürri'ya şarkıda Mâhûr u Irâk u İsfahân
Şartdır ammâ ola hânendede savt-ı hasen

Beste : Abdülbâkî Ağâ⁹⁴

Usûl : Devr-i Revân

Erişip menzil-i maksûdumuza şâd olduk
Vaktidir zevk u safâ eyleyelim sultânım
Devr-i adlinde gam u gussadan âzâd olduk
Vaktidir zevk u safâ eyleyelim sultânım

Hamdülillâh ki yine nusret-i ihsân oldu
Yüzümüz ağlar iken gül gibi handân oldu
Kalb-i a'dâ yıkılıp hâkle yeksân oldu
Vaktidir zevk u safâ eyleyelim sultânım

Buyurun devletle gülşene ey gonçe-dehen
Muntazırdır bir ayak üzre sana serv-i semen
Gonçelar ağız açıp minnet eder yer yerden
Vaktidir zevk u safâ eyleyelim sultânım

Beste : Hasan Ağâ

Usûl : Devr-i Revân

Bize doğru yürü ey serv-i revânım gidelim
Gidelim server-i hûbân-ı zamânım gidelim
Pek ricâ eylerim ey şûh-ı cihânım gidelim
Hâtırım-çün yana var yok deme cânım gidelim

⁹⁴ Abdülbâkî Ârif Efendi (ö. 1713) İstanbul'da doğdu. Medrese eğitimini tamamladıktan sonra müderris oldu. Sonra da sırasıyla Selânik, Mısır, İstanbul kadılığı ve Anadolu kazaskerliği görevlerini yaptı. Mûsikîyi kimden öğrendiği bilinmeyen bestekâr, usta bir mûsikîşinas ve neyzendi. Özalp, *age*, s.393. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 12 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Hep kırıktır sana kim varsa bütün dünyâda
Vermedin var mı aceb harman-ı aklın bâda
Bâde meclisde müheyyâ yine bezm âmâde
Gel kadem-rence kıl ey tâze civânım gidelim

Salınırsın gezip agyârla gülşen gülşen
Dost olunsun sana âlemde kim olsa düşmen
İntizârım ne kadar olduğunu bilsen sen
Dér idin âşık-ı bî-tâb u tevânım gidelim

Öpeyim derken ısırma mî murâdın Şâkir
O gümüş gerdene diş yaraları damgadır
Bir kıl ile yedirilir öyle bir âşık-ı nâdir
Kılca kaldı yüregim mûy-meyânım gidelim

[58b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gel hele bir kerrecik seyr et göze olmaz yasağ
Oldu Sa'dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bağ
Çar-bâğ-ı İsfahân'da eylemişdir dağ dağ
Oldu Sa'dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü [bağ]

Nev-bahâr erişdi oldu ol zemîn cennet-misâl
Gars olundu kâmetîn gibi hezârân nev-nihâl
Bâğlar da buldu ruhsârın gibi hüsn ü cemâl
Oldu Sa'dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü (bağ)

Andadır zevk-i nihâlistân-ı taraf-ı cûy-bâr
Andadır gül geşt-i bâğ u andadır seyr-i kenar
İster isen seyr-i kûh et ister isen bâğa var
Oldu Sa'dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bağ

Şark u Garb-i âlemi seyrân eder bin yıl nesîm
Der ki bî-şüphe cihân içre bunun misli adîm
Vasfına bu mısra-ı ra'nâ münasibdir Nedîm
Oldu Sa'dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bağ

Beste : Haham⁹⁵

Usûl : Devr-i Revân

Yâr âgûş-ı nigâhımda makâmım lâlezâr
Böyle bir meclis bulunmaz böyle bir gül-çehre yâr

Ben hicâb-ı âlûde-i aşkım öper şerm-i hasen
Sâkîyâ lütf eyle sun câm-ı şarâb-ı hoş-güvâr

Aks-i lâ'linde safâ-bahş idi mir'ât-ı derûn
Hatt-ı ruhsârın siyeh-kârından oldu jenk-dâr

Dane-rîz olsa n'ola çeşm-i sirişk-âlûdumuz
Eyledi murg-ı muhabbet lâne-i dilde karâr

Ol alem-kâmet süvâr-ı esb-i nâz olmuş yine
Gö[r]dügümde gıtdi destimden inân-ı ihtiyâr

⁹⁵ Tanbûrî Haham (ö. 1770) Yahudi asıllı Türk bestekârdır. Türkler arasında "Musi" veya "Musa" diye anılrsa da asıl adı "Muşe Fao"dur. Saz ve söz eserleri bestelemiştir. Öztuna, *age*, C.2, s.41.

Usûl : Devr-i Revân

Yine kıldı beni divâne rüsvâ
Yakıp aşk âteşi cismim ser-â-pâ
Gönül verdim ben o ruhları ala
Beni bu zâlim öldürdü meded vâ[y]

Seninle isterim bir âşinâlık
Ki ola âşinâlık rûşenâlık
Ne müşkil derd olur yârdan cüdâlık
Beni bu zâlim öldürdü meded vây

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Andelîb-i bâğ-ı aşkım gülistânım tâzedir
Kim henûz açıldı bir gonçe dehânım tâzedir
Gördüm ol gül gonçenin hâriyla hem-dem olduğun
Tâzedir dîdemde nem dâğ-ı nihânım tâzedir

Ögmesin Mecnûn bana mahbûbu Leylâ olduğun
Anın ispat eylerim Leylâ'dan a'lâ olduğun
İstemem bir rûzgâr âlemde peydâ olduğun
Belki tâkat veremez serv-i revânım tâzedir

Ehl-i aşkda Levnî-i şeydâya benzer sûznâk
Var-ısa gelsin ona derdim diyem kalmaya tâk
Her kaçan bir câm-ı Cem bezminden olsam sîne-çâk
Elde mey dilde bu nâzm-ı dil-sitânım tâzedir

Beste : Na'li

Usûl : Frenkçin

Hemîşe merdüm-i çeşmim izâr-ı yâre bakar
Gözüm o penceredir sahn-ı lâlezâra bakar
Zamân gelir yine zerrîn kadeh alır eline
Çemende nergis-i şehlâ hemân bahâra bakar

Seni gelir işitip bâğa yâsemen cânâ
Çıkıp o şevkle divâr-ı reh-güzâra bakar
Nesîm-i lütfu nedir intizârı fülk-i dilin
Çoğ oldu sahil-i mihnetde rûzgâra bakar

Beste : Receb

Usûl : Hezec

Be gözüm güzel seni seveli
Elem oldu yine elem üstüne
Bana rakîblerin acı sözleri
Elem oldu yine elem üstüne

Şu karşıdan gelen bir bölük çengî
Kimisi ser-hoşdur kimisi bengî
Eynine giyinmiş atlas frengî
Âlem oldu yine âlem üstüne

[59a]

Usûl : Devr-i Revân

Geçdi cânânın cefâsı cânıma
Yeter cevr eyledin girdin kanıma
Nâleden hiç kimse gelmez yanıma
Söyle ey bâd-ı sabâ cânânıma

Hasretinden gözlerim giryân olur
Firkatinden cigerim biryân olur
Korkarım arada bir gün kan olur
Söyle ey bâd-ı sabâ cânânıma

Bahr-i aşkına olal'dan âşına
Yâd olupdur cümle-i âlem bana
Yalınız kaldım garîb ü mübtelâ
Söyle ey bâd-ı sabâ cânânıma

Usûl : Devr-i Revân

Âgâz-ı âdem senin hüsnün bahârı
Karanfil mi lâle midir gül müdür
Kelâmın leblerin dehânın yâri
Kevser midir zezem midir mül müdür

Dilde bir âteş var muhabbet derler
Bu aşka esîrdir etfâl ü pîrler
Bir mecnûnum bilmem gezdigim yerler
Hâmûn mudur kühsâr mıdır çöl müdür

Ey melek-simâlı nev-reste habîb
Yeni âdet midir bu tarz-ı garîb
Yanından ayrılmaz nedendir rakîb
Şeytân mıdır ya cin midir gûl mudur

Azîz başın-içün olsun ey perî
Doğrusunu söyle gel şimden-geri
Defter-i uşşâk içre şimdi Gevherî
Âzâd mıdır müdebbir mi kul mudur

[64a]

DER MAKÂM-I NEVÂ

Olur âvâz-ı Nevâ rûha gıdâ

Dinlese âşık bî-berg ü nevâ

[71a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Nâleden uşşâkı hâmûş eyle gel
Dil-nevâz ol ey cefâ-cû dil-nevâz
Rahm edip cevri ferâmûş eyle gel
Dil-nevâz ol ey cefâ-cû dil-nevâz

Şehsüvâr-ı heft kişversin henûz
Mülk-i hüsne şâh-bendersin henûz
Neyleyim zâlim sitemgersin henûz
Dil-nevâz ol ey cefâcû dil-nevâz

Her seher gülrûhların yâd eylerim
Hasretinle âh u feryâd eylerim
Ben yine senden sana dâd eylerim
(Eyzan)

Eyledin kârım benim âh u figân
Dâd elinden dâd ey şûh-ı cihân
Tâze cân bulsun Nahîfî nâtüvân
Dil-nevâz ol ey cefâ-cû dil-nevâz

Beste : Itrî⁹⁶

Usûl : Devr-i Revân

Kalmazsa ger ol gûşe-i dâmân elimizde
Elden ne gelir çâk-i girîbân elimizde

Hat gelse ruh-ı yâre yeter kâkûl ü zülfü
Gül gitse n'ola sünbül ü reyhân elimizde

Biz nice doyunca kanalım câm-ı murâda
Bir lahza komaz sâkî-i devrân elimizde

Zâhid bize peymâne yeter sanma tehî-dest
Lâzım mı hemân sübha-i mercân elimizde

Bir sünbüle benzer ki ola şebnemi vâfir
Nef'î yine bu kilik-i dür-efşân elimizde

Beste : Küçük Müezzin⁹⁷

Usûl : Devr-i Revân

Füzûn etmekde dil-dârım cefâsın
Unutdu kıssa-i mihr ü vefâsın
Dehânın vâf edip gülşende bülbül
İşitdi gonçe çâk etdi kabâsın

⁹⁶ Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi (ö. 1712) Türk mûsikîsinin en önemli hânende ve bestekârlarındandır. Aynı zamanda şâir ve hattat olan Itrî'nin mûsikî hocalarının Derviş Ömer, Koca Osman, Küçük İmam ve Hâfız Post olduğu ifade edilmektedir. Türk mûsikîsinin dîni ve dindışı hemen her formunda bine yakın eser vermişse de günümüze bunlardan sadece elliye yakını ulaşabilmiştir. Eserleri arasında segâh Tekbir, segâh Salât-ı Ümmiye, mâye Salât, segâh Mevlevî âyini, rast Na't-ı Mevlânâ'yı sayabiliriz. Nuri Özcan, "İtrî Efendi, Buhûrîzâde", *DİA*, C.19, s.220-221. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 3 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

⁹⁷ Küçük Müezzin Çelebi'nin (ö. 1716) adı bazı kaynaklarda İstanbullu Mehmed olarak geçer. Bestekâr ve hânende olan Müezzin Çelebi, sesinin güzelliği ve icrasının mükemmelliği sayesinde saraya girmiş, Sultan II. Mustafa'nın nedîmi olmuştur. Bestekârın günümüze çok az eseri ulaşabilmiştir. Özalp, *age*, s.473-474. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 2 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Sirişkim halka fâş etdi duyurdu
Dil-i zâr-ı nizârın macerasın
Ne hâcet arzihâl-i pür-melâle
Bilir ol şâh Râzî ‘nin ricâsın

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Sabâ Allah için vardın mı söyle kûy-ı cânâna
Dimâğ-ı cânâ zirâ geldi senden bûy-ı cânâna

Seni sad-pâre eyler ihtirâz et ey dil-i şeydâ
Dolaşma şâne-âsâ her zamân giysu-yı cânâna

Ne mümkün dîde kim tâb-âver-i feyz-i nigâh olmak
Misâl-i âfitab olmuş bakılmaz rûy-ı cânâna

Derûnum dâğdâr-ı nâr-ı firkat olduğun arz et
Gel ey hem-dem sirişk-i lâle-gûn ak sû-yı cânâna

Safâ vermez dile keyfiyyet-i mül câm-ı gül olsa
Zahîr’â bî-dimâğ etdi beni bedhûy-ı cânâna

Beste : Hâfız

Güfte : Naili

Usûl : Evfer

Yamandır hicr-ile hâlim bana yâr olmadın gitdin
Ne meşrebsin behey zâlim bana yâr olmadın gitdin

Çıkıp seyre safâlarla celîs oldun gedâlarla
Alışdın nâ-sezâlarla bana yâr olmadın gitdin

Senin derdinle bîmârım senin-çün hasta vu zârım
Budur cürmüm ki gam-h^vârım bana yâr olmadın gitdin

Tutup dâmânımı ferdâ nigâhından edip şekvâ
Diyem mahşerde vâveylâ bana yâr olmadın gitdin

Olup gül gibi ter-dâmen perîşân maceralardan
Beni öldürdü gayret sen bana yâr olmadın gitdin

Usûl: Sofyân

Her bakışda gamzen döker kanımı
Meftûnunum hiç sormazsın hâlimi

Teslîm etdim sana dil ü cânımı
Meftûnunum hiç sormazsın hâlimi

Lebin sükker boyu serv-i revânım
Fedâ olsun senin yoluna cânım

Şimdi dağlar başı oldu mekânım
Meftûnunum hiç sormazsın hâlimi

[71b]

Usûl : Devr-i Revân

Bu semte azm edip cânân
Gelirse o şeh-i hûbân
Haber verin bana ol ân
Cânım dağlar gözüm ağlar

Düşüp dil firkat-i yâre
Vatandan oldu âvâre
Olup derd-ile pür yara
Cânım dağlar gözüm ağlar

Misâl-i Kays-ı pür-mâtem
Olup esrâr ile mahrem
Yine sensin bana hem-dem
Cânım dağlar gözüm ağlar

Ne zâlimdir gör ol âfet
Ki etmez Na'ti'ye şefkat
Dem-â-dem âteş-i firkat
Cânım dağlar gözüm ağlar

Usûl : Devr-i Revân

Şu karşıda dudu dağlar görünür
Gel gel gönül gel vatana gidelim
Yârim yola gider dağlar görünür
Gel gel gönül gel vatana gidelim

Çarşısı var bâzârı var alan var
Bâğîsi var yağması var dalan var
İntizârdır gözü yolda kalan var
(Eyzan)

Beri var otağın döse cân geldi
Muştulukdur Habîb sana cân geldi
Gözlerimden yaş yerine kan geldi
Gel gel gönül gel vatana gidelim

[76a]

DER MAKÂM-I UŞŞÂK

Olur ey zâhîd-i bî-tab' ü mezâk
Mûsikîden mütelezziz Uşşâk

[82a]

ŞARKIYYÂT

Beste : İbrahim Ağa⁹⁸

Usûl : Devr-i Revân

Gülşen-efrûz oldu fasl-ı nev-bahâr
Gel efendim seyr-i gülzâr eyle gel
Vâcibü's-seyr oldu her bir lâlezâr
Gel efendim seyr-i gülzâr eyle gel

Cûylar teşrîfin eyler cüst-ü-cû
Bülbül eyler gül cemâlin arzû
Lâleler âgûşun açmış sû-be-sû
Gel efendim seyr-i gülzâr eyle gel

Sâye-i lütfunda ey serv-i bülend
Zevk-i gülşenden olalım hissemend
Muntazır Vehbî gibi çok müstemend
(Eyzan)

⁹⁸ İbrahim Ağa (ö. 1740) Enderûn'da yetişen XVIII. yüzyılın tanınmış saray mûsikîşinaslarındandır. Bûselik-aşîrân makamındaki kârı unutulmuş bestekârın repertuarımızda bir aksak semâî ve iki yürük semâî ile beş şarkısı bulunmaktadır. Özalp, *age*, s.449-450. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 1 eseri mevcuttur. Bkz. Ekler 3.

Beste : Cevher Ağa⁹⁹

Usûl : Darb-ı Feth

Subh salıp mâh ruhumdan nikâb
Çık ki temâşâya çıka afitâb

Rişte-i cânım yeter et pür girih
Salma ser-i zülf-i semen-sâya tâb

Mest çıkıp salma nazar her yana
Görme revâkım ola âlem harâb

Dûzaha girmez siteminden yanan
Kâbil-i cennet değil ehl-i azâb

Saldı ayakdan gam-ı âlem beni
Ver bana gam def'ine sâkî şarâb

Yâr suâl etse ki hâlin nedir
Haste Fuzûlî ne verirsin cevâb

Beste : Na'li

Usûl : Devr-i Revân

Bir güzel sev kim ona her nev-civân reşk eylesin
Cân gibi sîneñde yer eylesin cihân reşk eylesin

Sîne-i pür-dâğda dil murgu kılsın nâleler
Sağlığı(?) değsin hezârın gülistân reşk eylesin

⁹⁹ Sultan IV. Mehmed Devri'nde meşhur olmuş hânende ve bestekârdır. 15'e yakın bestesi vardır. Behar, age, s.235-236. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 1 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Olma ey rûh-ı revânım ...u kesretde dûr
Tâ görüp olsun safâmız ins ü cân reşk eylesin

Ülfet et fakr-ile teshîr et gedâlık âlemin
Şöyle hoş-hâl ol ki şâh-ı kâm-rân reşk eylesin

Bu cihân bir habbeye degmez bilirsin ey gönül
Bir güle sen mâil ol kim bülbûlan reşk eylesin

Çeşme-i hayvânın ağzı suyun akıtsın sözüñ
Hızır işitsin anı Yahyâ bir zamân reşk eylesin

Beste : Tosunzade

Usûl : Devr-i Revân

Düşdü hevâsı bir sanemin cân ile sere
Kim meh-cemâli benzer anın mihr-i hâvere

Bend-i esîr-i zülf-i ham-ender-hami olup
Saldı hevâ-yı mû-yı meyânî kemerlere

Benzerse âna çifte havzlar bu deştden
Şevk-i lebiyle ağlamadan dîde-i tere

Sevdâ-yı aşkı zâr u zebûn eyledi beni
Düşdüm ümîd-i rûyî ile kûh u çöllere

Târâc-ı ceş-i nâzı olursa revâ Besim
Üftâdelik rehinde ne lâzım o dilbere

Beste : İsmâîl Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Fer verir sahbâya lâ'lin bâde -h^vâr oldukça sen
Câm olur leb-rîz-i hayret-neş'e-dâr oldukça sen

Sen de insâf et efendim âşık-ı bîçâreye
Sabra tâkat mi kalır agyâra yâr oldukça sen

Şöyle kim ey serv akan sular durur reftârına
Mâil-i seyr-i safâ-yı cuybar oldukça sen

Dil-i rikâbında yürür dîdem sûyu hâk-i rehiñ
Eşheb-i ikbâle sultânım süvâr oldukça sen

Servi hayretde gülü hacletde korusun sevdiğim
Rehrevi gül-geşt-i teşrîf-i bahâr oldukça sen

Dert açarsın Rahmî'ya çeşmiñ kemâl-i şevkle
Nâgehân bir çâr-ebrûya düçâr oldukça sen

[82b]

Beste : Hacı Muhammed (Hakkāk)

Usûl : Devr-i Revân

Gel ey şûh-ı vefâ düşmen safâ gülşendedir şimdi
Nesîm-i şevkle gülşen yine pür-handedir şimdi
Seni gördükde hûbân-ı cihâna rağbetim kalmaz
Benim rûh-ı revânım gönlüm ancak sendedir şimdi

Bu demler yâr-ıla işret dem-i ülfet zamânıdır
Aceb ol dilber-i hurşîd-tal'at kandedir şimdi
Gönülden iltifâtıñ kesme lütf et şâh-ı hûbânım
Ricâ-yı vaslin eyler dergehinde bendedir şimdi

Meger kim cân bedenden ayrıla senden cüdâ olmak
Ne mümkündür efendim sevdiğim cân tendedir şimdi
Heman gelsin açılısın gülistân-ı bâğ-ı âlemde
O tıfl-ı nâz-perver gonçe-i şermendedir şimdi

Beste : Kemânî Muhammed Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Zamân-ı ıyd geldi lütf u ihsan eylemez n'eyler
Beni gül-bûselerle şâd u handân eylemez n'eyler
Fesân-ı işvede tîz eyleyüp ıyd üstü şemşîrin
Kuzum koç başına uşşâkı kurbân eylemez n'eyler

Senin ben kulunum fermânınım dermiş rakîbe yâr
Bu sözler âşık-ı bergeşte-sâmân eylemez n'eyler
Bu nazm-ı dil-güşâyı gûş edip ol gonçe ey Rahmî
Kemâl-i şevkle çâk-i girîbân eylermez n'eyler

Beste : Bekir Çavuş¹⁰⁰

Usûl : Devr-i Revân

Sakın tâb-ı nighden rûyuña zülfüñ nikâb etme
Murâd üzre bakılmaz sana beyhûde hicâb etme

¹⁰⁰ Bekir Çavuş (ö. 1799), Enderûn'dan yetiştiği için Ebu Bekir Çavuş, Eyüp semtinde doğduğu için Eyyubî Bekir Ağa, hacca gittiği için de Seyyid Ebû Bekir Ağa gibi isimlerle anılır. Hânende, bestekâr Bekir Çavuş, Sultan III. Ahmed ve Sultan I. Mahmud'un takdirini kazanarak huzurlarında yapılan başhânendesî oldu. 400'e yakın bestesi olduğu belirtilse de günümüze 1 Kâr, 1 Beste ve 13 Ağır semaîsi ulaşmıştır. Kendi derlediği bir güfte mecmuası vardır. Özalp, *age*, s.464. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 14 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Ko diller gûşe-i dâmânına şevk-ile yüz sürsün
Güzergâhında kurbân olduğum böyle şitâb etme

Dil-i nâlânı yakma âteş-i cân-sûz-ı hicrâna
Yazıkdır bülbül-i şeydâyı cevrinle kebâb etme

Temennâ-yı visâle va'de kıl va'd-i hilâf olsun
Meded ümmîd-vâr-ı lütfa ye's üzre cevâb etme

Nahîff'den girîzân olma sen ey şûh-ı meh-peyker
Seni cândan sever bir mübtelâdır ictinâb etme

Beste : Abdülbâki Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bu mevsimde cihân pür-handedir sen dahî handân ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol
Gülistân semtine serv-i revân gibi hırâmân ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Misâl-i gonçe gül güller gibi açıl çemenzâra
Eger ruhsat bulursan kıl Neşatâbâd'a nazzâre
Neler kılmış temâşâ eyle himmet anda kühsâra
(Eyzan)

Gel ey mutrib ele al sâzını taksîm-i cân eyle
Bize bir nakş oku ammâ makâmı İsfahân eyle
Usûlen sen de ey Bâkî ânın devr-i Revân eyle
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Beste : Solakzâde¹⁰¹

Usûl : Devr-i Revân

Herâsân olmasa gülden dil-i nâşâdıñ ey bülbül
Neler eylerdi hâra âh âteş-zâdıñ ey bülbül

Dil-i dildârı nerm etmiş işitdim nâle vü zârın
Aceb kim taşa te'sîr eylemiş feryâdıñ ey bülbül

Güle olur ne olursa yohsa âhir gerdiş-gerdûn
Gelir bir dem-ki alır hâr elinden dâdıñ ey bülbül

Ne te'sîr etdi gülzârı ne urdu âteşe hârı
Yine durmaz okursun rûz u şeb evrâdıñ ey bülbül

Çekil sen-dahı kûy-ı derde gülzâr-ı selâmetden
Bahâyî-veş çekildi aşkla çün adın ey bülbül

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Beni h^vahiş-ger-i visâl etdin
Olsun ey şûh-ı işve-ger olsun
Ba'd-ez-în rey-rev-i muhâl etdin
Olsun ey şûh-ı işve-ger olsun

Kim-ki görse bu hüsn ü etvârı
Dil[ü]cândan olur hırîdârı
Heme uşşâka cilvedir kârı
(Eyzan)

¹⁰¹ Mûsikîşinas, şâir, tarihçi Solakzâde Mehmed Hemdemî (ö. 1658) babasının padişah muhafızlarının başı "solakbaşı" olmasından dolayı bu isimle anılmıştır. Asıl adı Mehmed, şiirlerinde kullandığı mahlas ise "Hemdemî"dir. Toplam 29 peşrev ve saz semâi'si tespit edilmiştir. Abdülkadir Özcan, "Solakzâde, Mehmed Hemdemî", *DİA*, C.37, s.370-372.

Mâni'-i vasl olan muhabbet imiş
Seni sevmek belâ vü mihnet imiş
Mâcid'e niyyetin eziyyet imiş
Olsun ey şûh-ı işveger olsun

[83a]

Beste : Tosunzâde

Güfte : İmâm Sultân Abdurrahmân Efendi

Usûl : Devr-i Revân

| | |
|--------------------------------|-----------------------------------|
| Salınıp azm-i garîbân eyle | gel gel ey serv-i hırâmânım gel |
| Bezmimiz reşk-i gülistân eyle | gel gel ey gonçe-i handânım gel |
| Şeb-i târik-i visâlinle yeter | âh-ı cân-sûz ederiz tâ-be-seher |
| Eyle gamhânemizi rûşen-ter | gel gel ey mihr-i dırahşânım gel |
| Cevriñi nev-be-nev etdin efzûn | tâ-be-key eşkimiz olsun meygûn |
| Olalım silsile-cünbân-ı cünûn | gele gel ey zülf[ü] perîşânım gel |
| Niçe bir hicr ile nâlân olalım | intizârın ile giryân olalım |
| Hedef-i nâvek-i müjgân olalım | gel gel ey gamzesi fettânım gel |
| Hasretinle o kadar olduk zâr | ilm-i teşrîhe sebû cism-i nezâr |
| Dil-i mecrûhuma eyler tîmâr | gel gel ey derdime dermânım gel |

Usûl : Devr-i Revân

La'l-i lebiñ zikri ile / kaldı gönül eğlendi
Mest hevâ fikri ile / kaldı gönül eğlendi

Oldu dilim der-kafes / kand-i lebindir heves
Olmadı kes çâre-res / kaldı gönül eğlendi

La'li şeker-hand olup / işvesi pâ-bend olup
Turrasine bend olup / kaldı gönül eğlendi

Şikve yeter Mâcid'â / etme bana gel cefâ
Eyle ricâyı rehâ / kaldı gönül eğlendi

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Âh-ı âteş-bâr-ı gam-endûz-ile
Koy meni men yârim andım ağlarım
Na're-i mestâne-i dil-sûz-ile
Koy meni men yârim andım ağlarım

Olmuşum cûyende-i emr-i muhâl
Kalmışım firkat şebinde bî-mecâl
Yâdıma geldi yine rûz-ı visâl
(Eyzan)

Gâh cevr ü geh cefây ü geh itâb
Nâr-ı firkatle gönül oldu kebâb
Ey Musaffâ hâlim olmuşdur harâb
Koy meni men yârim andım ağlarım

[Güfte : Nazîmî]

Usûl : Devr-i Revân

İşret bezminde cânâ şevkle mestâne yüz
Ey dilâ şol serv-kadde mihr-ile unvâne yüz
Lâle hattıñ gül gibi her dem açar bâd-ı sabâ
Dağıdırsa rûzgârı sûz-ile nâlâne yüz
Aşk suâlinden bilür bu derdmend âlûdeniz
Akıdup çeşmim revâ mı âhla gamhâne yüz
Feyz-i erbâb-ı keremsin bu Nazîmî bendeniz
Nûş edel'den câm-ı la'liñ aşkla mestâne yüz

Beste : Abdülbâkî Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Nihâl-i şu'le-mânend olma serkeş
Bana meyl et ne var ey yâr-i meh-veş
Semender-veş mekânım etme âteş
Bana meyl et ne var ey yâr-i serkeş

Yakıp cânım misâl-i şem'-i sûzân
Şeb-i firkatde koyma zâr u giryân
Kemâl-i şefkatinden eyle ihsân
(Eyzan)

Nigâh-ı lütfla ağyâra bakma
Kulun Mahtûmî'yi gözden bırakma
Derûnum âteş-i gayretle yakma
Bana meyl et ... (Eyzan)

[83b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bî-vefâ niçeye dek cevr ü sitem
Za'm için bendene ağyâra kerem
Başın-içün ser-i zülf-i siyehiñ
Eyle ağyâr eline nâ-mahrem

Dest-res meclisine emr-i muhâl
Cür'a-veş oldu yerim saff-ı ni'âl
Câm-ı dîdemde mey-i eşk-i melâl
Dökülür bezm-i gamımda her dem

Ey şeh-i memleket-i hüsn ü behâ
Olmuşum cân-ıla ben bende sana
Kıl kerem ah diye gel eyle vefâ
Beni vaslin ile eyle hurrem

[90a]

DER MAKÂM-I HÛZÎ

Pür-safâ etdi makâm-ı **Hûzî**
Havza-i kalb-i gumûm-endûzı

[91a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Gonçe Ahmed Efendi

Usûl : Devr-i Revân

Gönül yakdı çerâg-ı aşkı şem'-i rûy-ı alıñdan
Dil-i şeydâ dolaşdı pençe-i mihr-i cemâlından
N'ola bir âhla tâk-ı sipihri eylesem sûzân
Terahhum etmedin gitdikçe dûr oldum visâlından

Aceb mi erse eflâke şeb ü rûz âh u efgânım
Tahammül etmez oldu intizâra bu dil ü cânım
Hırâmân ol temâşagâha çık bir kerre sultânım
Kıyâmetler kopar gül kâmet-i serv-i'tidâlından

Dırîgâ olmadı bir kez müsâid tâli'-i vârûn
Umar düşdükçe çeşm-i iltifâtın u dil-i meftûn
Uyup agyâra etme Sâmî-i hasret-keşi mahzûn
Basup ey şehsüvârım geçme lütf et pâymâlından

[92a]

DER MAKÂM-I HÛMÂYÛN

Nagamât etse **Hûmâyûn**'da karâr
Görünür bâl-i hümâ mûsikâr

[93a]

ŞARKIYYÂT

Usûl : Devr-i Revân

Hâtırın kesb-i safâ isterse Sa'dâbâd'a gel
Tab'ına gelsün güşâyış ey dil-i üftâde gel
Görmediñse dahı bir kerre mübârek bâde gel
Gör ne câ-yı dilgüşâ vardır hele dünyâda gel

Gâh kasre gâh havza gâh içinde suya bak
Ki zümürüd-gûn fezâya gâh taraf-ı cûya bak
Kangı semti eyler-isen ârzû ol sûya bak
Aña bir fikr ile gitdinse dönüp âzâde gel

Doğrusu dünyâda yokdur böyle bir ra'nâ eser
Bâ-husûs oldu kudûm-ı pâdişehden behrever
Âftâbı görmedikse burc-ı sa'd üzre eger
Gör şeh-i devrânı bu kasr-ı neşât-efzâda gel

Mest-i feyz-a-feyz-i şevk eyler safâsı âdemi
Âdeme feyz-i hayât etse aceb mi her demi
Yalınız vasf edemez Râşid bu câ-yı hurremi
Sen de ey Feyzî her gâhî aña imdâde gel

Usûl : Devr-i Revân

Yine bir gonçeye dil-beste olmuş medh eder bülbül
Hezâr evsâfına gonçe güler ağzın açup her gül
Güzel vasfıyla bildirmiş sabâyı yel gibi bülbül
Bu bâğ-ı gülşen-i âlemde ter açılmadık bir gül

Acebdir her seher pûyân olup erdin çü gülzâra
Nedendir cüst-ü-cû ârâmına hiç olmadı çâre
Diye gördün mü lütf et ey sabâ yâr olmadık hâra
Bu bâğ-ı gülşen-i âlemde ter açılmadık bir gül

[95a]

DER MAKÂM-I BAYÂTÎ

Eder oldukça dü-beyt âvâze
Köhne ebyâtı **Bayâtî** tâze

[101a]

ŞARKIYYÂT

Beste : İsmâîl Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Zuhûr eden peyâm-ı vaslıdır ol la'l-i nâbımdan
N'ola pür-şevk isem dergâh-ı yâre intisâbıma
N'edem ruhsat olup pâmâl-ı pâyı olduğum sâat
Bana ârız olur fart-ı sürûrumdan hicâbımdan

Temâşâ-yı ruhuyla fikr-i hâlî pîşem olmuşdur
Hemîşe sûdmendim ben hesâbımdan kitâbımdan
Yoluñda ölmedir kasdım diyem bin şerm ü hayretle
Utanmam doğrusı yâre cevâb-ı bâ-savâbımdan

Eşiginde kul olmak gibi kâmı almadan ey dil
Hudâ dûr etmesün bir dem şeh-i âlî-cenâbımdan
Gözüm yumsam cemâli cilveger olur hayâlimde
Safâ-yâbım Refî'â tal'at-ı yâr-ile h^vâbımdan

Beste : Abdülbâkî Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gül-izârım tâb-ı meyden al al olsan yine
Neş'e-bahş-ı gülşen-i bezm-i visâl olsan yine
Pertev-endâz olsa mir'ât-ı dile aks-i ruhun
Tûtî-i gûyâ gibi şîrîn-makâl olsa yine

Bezme gelsen ârzû-yı sohbet-i câm eylesen
Ehl-i bezmi teşnemend-i lâ'l-i gülfâm eylesen
Gonçe-âsâ gülbün-i hâtırda ârâm eylesen
Nâzenînim zîver-i bâğ-ı cemâl olsan yine

Başka bir hâletdirir köhne bahârı âlemin
Zevki var sahn-i çemende sohbet-i câm eylesen
Azm-i gülşen eylesen ancak ben olsam mahremim
Kâm-bahş-ı Sa'dî-i âşüfte-hâl olsan yine

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Bihamdillâh Revân alındı zevk ü şevke mu'tâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol
Dil-i düşmen harâb oldu safâlarla sen âbâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Açıldı bunca muhkem kal'alar ey şûh-ı mehpâre
Kerem-bendin senin feth etmeğe olmaz mı bir çâre
Küşâd eyle amân ol düğme-i zerrîni bir pâre
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Sürûr-ile cihân rûyun gibi ferhunde vü hurrem
Neşât-ı şevk ü şâdî ile lebrîz oldu hep âlem
Nedîm-i zâr-ile bir lahzacık olmaz mısın hem-dem
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Yine sahn-i çemen reşk-i cinân olduğu çağlardır
Degil nergis görünen câ-be-câ zerrîn ayağlardır
Bahâr erdi bahâr âşıklara dağ üsti bâğlardır
Mekânım şimdi Mecnûn gibi gök sünbüllü dağlardır

Yolun uğrarsa lütf eyle sabâ arz eyle cânâna
Yüzün sür hâk-i pâyına elin ermezse dâmâna
Gam-ı aşk ile düşmüşdüm niçe demler biyâbâna
Mekânım şimdi Mecnûn gibi gök sünbüllü dağlardır

Düşüp vâdîlere cûlâr gibi geşt-ü-güzâr etdim
Dögündüm taşlar-ile hasret-ile âh u zâr etdim
Hayâlin çekdim âgûşa hemân terk-i diyâr etdim
Mekânım şimdi Mecnûn gibi gök sünbüllü dağlardır

[101b]

Beste : İsmâîl Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Gülşenin bâd-ı bahâr etmiş şüküfte güllerin
Vechi var dilber perîşân eylese sünbüllerin

Bend-i dâm-ı mihnete sayd etmege dil murgını
Dânelerdir ki saçılmış sanmañız fülfullerin

Rişte-i sevdâsı ile başa çıkmak mümteni'
Yine bu dem târ-u-mâr etmiş o meh kâküllerin

Gonçeler mu'tâdı dâim hem-dem-i hâr olmadır
Anın için hânümân-sûzânıdır bülbüllerin

Subh-dem gülzâr-ı hüsnün vasf ederler şevkle
Bâğda beyhûde sanma bülbülün gulgullerin

Hâfızâne cân-bahş-ı câm-ı la'l-i dilber var iken
Söylesünler mey-fürûşa bâde versin müllerin

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Fahte

Dem-sâz-ı bezm oldun kıldın dilim güşâde
Ey şûh-ı dil-nevâzım olsun demin ziyâde
Seyr et o la'l-i nâbın nûş-ı mey eyledikçe
Gülnârdır kim olmuş peymâneye nihâde

Müjgân-ı cân-sûzı gözi yamân ederdi
Gâhî nigâh-ı şûhı lütf etmese irâde
Ben pür-hicâb-ı aşkım ey âh-ı şu'le-te'sîr
Sen eyle bârî yâre sûz-ı dilim ifâde

Beste : Rıfat¹⁰²

Usûl : Devr-i Revân

Hancer-i cevrinle oldum sîne-çâk
El-amân ey kanlı zâlim el-amân
Merhamet eyle helâk oldum helâk
El-amân ey kanlı zâlim el-amân, ey vâh

Tâ ezelde âşinâ-yı aşkını
Garka-i bahr-ı belâ-yı aşkını
Küşte-i tîg-ı cefâ-yı aşkını
El-amân ey kanlı zâlim el-amân

Saha-i hicrinde eşk-i lâlegûn
Rıfat-ı nâ-kâmı etdin gark-ı hûn
Derd-i aşkınla zebûn oldum zebûn
(Eyzan)

Beste : Abdullah Çelebi

Usûl : Devr-i Revân

Bildin kendin reh-i aşkında pûyân olduğum
Hiç bahş oldu dırîg ümmîd-i hûbân olduğum
Olmadı bâdî-i cem'iyet perîşân olduğum
Ba'd-ez-în deşt-i cünûndur pûye-gerdân olduğum
İşte ben gitdim esen kal imdi kurbân olduğum

¹⁰² Üsküdarlı Hâfız Rıfat Efendi'nin asıl adı Süleyman'dır. XVII. yüzyılda doğmuş, XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde ölmüştür. Özalp, *age*, s.439. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 7 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Hayf kim düşdi gönül bir bî-vefâ cânâneye
Döndi ahvâl-i dilim Kays-i heves-efsâneye
Sabr müşkil cevri-i dildâr-ı vefâ-bîgâneye
Âkıbet düşdi sefer âzim dil-i dîvâneye
İşte ben gitdim esen kal imdi kurbân olduğum

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Olmadı mı cânâ mahall-i eltâf
Cevrinle vücûdum şikâf-ber-şikâf
Îmânın nısfıdır demişler insâf
El-insâf efendim amân el-insâf

Zerrece şanında yok mı mürüvvet
Nic'oldu arada evvelki ülfet
Helâk etdi beni bu nâr-ı firkat
(Eyzan)

Ben ricâ ederken himâye senden
Neden düşdi firkat araya senden
Şikâyet ederdim mevlâya senden
(Eyzan)

Bârî cürmüm nedir bir kerre söyle
Neden lâyık oldum bu çevre böyle
Azîz başın-içün merhamet eyle
El-insâf efendim, amân el-insâf

[102a]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Meh-i burc-1 letâfet âftâb-1 devletim sensin
Şeh-i iklîm-i behcet mâye-bahş-1 rif'atim sensin
Görel'den nûr-1 hüsnün zulmet-i gamdan halâs oldum
Şebistân-1 cihânda şem'-i bezm-i rağbetim sensin

Efendim nîm teşrîfinle etdin bendeni memnûn
Niğâh-1 iltifâtınla açıldı hâtır-1 mahzûn
Murâdımca n'ola dûr eylese şimdi benim gerdûn
Ezelden mâh-1 bedr-i âsmân-1 himmetim sensin

Gel ey bâğ-1 melâhatde benim serv-i hırâmânım
Gülistân-1 sabâhatde açılmış verd-i handânım
Hudâ eksikligin göstermesün Sa'dî'ye sultânım
Bu meclisde benim sermâye-i cem'iyetim sensin

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Sofyân

Hâlîme rahm eyle sultânım gamınla zâr iken
Bir dahı göster yüzün başımda aklım var iken
Kime yanam yakılam bu derd-ile nâçâr iken
Bir senin gibi benim nâzik efendim var iken

Derdimin pâyânı yok hicrân ise bî-intihâ
Ömr ise bâkî degil dünyâ ise hep bî-vefâ
Dâr-1 dünyâda garîb olmak ne lâyıkdır bana
(Eyzan)

Pâdişâhım sultânım ömrüm efendim devletim
Hâk-i pâyı olmağ-iledir cihânda izzetim
Gayrıya kul olmağa yokdur olunca minnetim
(Eyzan)

Olalı aşkın ile şems-i cihânın mazharı
Aynıma gelmez benim şehrin melek-sîmâları
Bu cihân içre görünmez gözüme ins ü perî
Bir senin gibi benim nâzik efendim var iken

Beste : Acemler

Usûl : Sofyân

Sen gideli gelmemişim cânım *eyvây eyvây*
Çeşmim yaşın silmemişim meded ey yâr
Sana nâme göndermişim gelesin gelesin
Bilesin benim hâlimi *gel cânım gel*
Gel gidelim seninle gül derelim elek ile
Sarılalım seninle yine ben haylî demdir görmemişim
Ben ağlarım ben ağlarım derd-ile yürek dağlarım
Sensiz cihânı n'eylerim mevlâm götürmez bu cevri
Gel cânım gel

Usûl : Devr-i Revân

Yaman hicrin perîşân etdi hâlim
Benim çok sevdiğim çeşmi gazâlim
Tahammül edemem yokdur mecâlim
Benim çok sevdiğim çeşmi gazâlim

Nazîrin yok güzelsin bî-bahâne
Seninle iftihâr eyler zamâne
Enîs ol şehlevendim âşıkâne
Benim çok sevdiğim çeşmi gazâlim

Hümâ-pervâzsın gökde uçarsın
Müdâm agyâr-ile konar göçersin
Kulundan vahşet eylersin kaçarsın
(Eyzan)

Revâ mı sen gibi bir dil-rübâyâ
Cefâ-mu'tâd olmak mübtelâyâ
Husûsa bu Sabîhî bî-nevâyâ
(Eyzan)

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Eyleme gül ruhuñu neşkûfte/ hazer ey gonçe-femim nâlemden
Eyledin bülbülüñü sergeşte/ hazer ey gonçe-femim nâlemden
Hancer-i hicr-ile kıyma câna/ girme ey hûnî boyunca kana
Durmadın eyledigin peymâna/ hazer ey gonçe-femim[nâlemden]

Komadın dilde şehâ cem'iyet/ etmedin bendene bir kez şefkat
Olayım gûşe-nişin-i firkat/ hazer ey gonçe [-femim nâlemden]
Devr-i hüsnüñde işim nâle vü âh/ nedir ey kân-ı kerem bende günâh
Mâcid-i zâra meded eyle nigâh/ hazer ey gonçe-femim nâlemden

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Ey insâfsız kerem eyle
Yazıktır bana gel kıyma
Yeter küsdün yeter söyle
Yazıktır bana gel kıyma

Alup yanıña a'dâyı
Gezersin kûh u sahrâyı
A bî-şefkat a hercâyî
Yazıktır bana gel kıyma

Olal'dan dil sana meftûn
Gamınla bâğrım oldu hûn
Gönül sen Leylî'ye Mecnûn
(Eyzan)

Dem-â-dem dildedir mihri
Begim terk eyle bu cevri
Kerem etmez isen bârî
Yazıktır bana gel kıyma

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Kimlerin çeşmine ol sîne acep nûr oldu
Nereye gitdi o hercâyî o mehpâre bu şeb
Kimlerin yarasına merhem-i kâfûr oldu
Kandedir kande o hercâyî o mehpâre bu şeb

Meclis-i Cem kurulal'dan ola gelmiş elbet
Câmdan sonra birer bûse alınmak âdet
Bârî sen ey nîgeh-i hasret edüp bir cür'et
Şunu bir söyle sen olmaz mı kadehkâra bu şeb

Varup ol derd-şinâs-ı dil ü câmı görsem
Hâk-i pâyına Nedîm'â yine yüzler sürsem
Gizlice arasam ağzın lebin emsem sorsam
Hiç bir çâre bilür mi dil-i bîmâra bu şeb

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Duâdan unutma mehcûrunu
Ey şeh-i hûbânım duâlar seni
Hakk'a ısmarladım her umûrunu
Âfet-i devrânım duâlar seni

Hâl-i hicrin-ile oldum dil-figâr
Bülbül gibi etsem n'ola âh u zâr
Beni gurbet eline saldı rüzgâr
Serv-i hırâmânım duâlar seni

Ömrümün hâsılı gönlüm sürûru
Çıkarma hâtırdan dil-i mehcûru
Ciger-güşem cânım gözümün nûru
Efendim sultânım duâlar seni

Gam degil Mahtûmî garîb olsa da
Vây eger arada rakîb olsa da
Nice görüşürüz nasîb olsa da
Şimdilik sultânım duâlar seni

Beste : Abdî Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Sende mahzûn eyleme kalb-i hazînim sevdiğim
Alma yazıkdır sana âh u enînim sevdiğim
Bester-i gamda ferâmûş eyleme ben hastañı
Gel tabîbim dûstum gel nâzenînim sevdiğim

Perçemin sevdâsı oldu bâis-i derd ü cünûn
Gönlümi alınca çeşmin etdi bin mekr ü füsûn
Ârzû-yı makdeminle olmuşum zâr u zebûn
Gel tabîbim dûstum gel nâzenînim sevdiğim

Yokla nabz-ı hâtır-ı Mahtûmî-i bîmârını
Derd-i hasretle helâk etme meded bîmârını
Bârî bir kez görelim âyîne-i ruhsârını
Gel tabîbim dûstum gel nâzenînim sevdiğim

[103a]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Vâh hasretâ tâ kim firkat demidir
Sevdiğim sana elvedâ olsun
Uşşâk-ı zâra hasret demidir
Sevdiğim sana elvedâ olsun

Ben bülbül-i gülzâr-ı firâkın
Cânını yakdı nâr-ı firâkın
Unutma gam-güsâr-ı iştiyâkın
Sevdiğim sana elvedâ olsun

Vakt-i sefer eyyâm-ı şitâda
Oldum garîb ü zâr üftâde
Gurbet eline düşdüm piyâde
(Eyzan)

Kavl-i âduyî gel eyleme gûş
Cân-ı za'îfî eyleme bîhûş
Feyzî-i bendeni etme ferâmûş
Sevdiğim sana elvedâ olsun

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bu hasret kalmasun haşre amân ey merhametsiz gel
Mecâlim kalmadı sabra amân ey merhametsiz gel
Gönül durmaz inler inler belâ küncünde kan ağlar
Cihânı sensiz ol neyler amân ey merhametsiz gel

Visâlinle senin her dem adûlar olmada hürrem
Kulunu dahî et mahrem amân ey merhametsiz gel
Edersin lütfun agyâra kıyarsın Mihrî-i zâra
Yazık rahm et o bîçâre amân ey merhametsiz [gel]

Beste : Ömer Çelebi

Usûl : Devr-i Revân

Gaminla bî-mecâl oldum, terahhum eyle sultânım
Garîb ü haste-hâl oldum, terahhum eyle sultânım
Rakîbe i'timâd etme, dil-i bîmârı yâd etme
Yazıkdır nâ-murâd [etme], terahhum eyle sultânım

Gönül kim müstemendindir, esîr-i zülf-bendindir
Kulundur derdmendindir, terahhum eyle sultânım
Sana Mahtûmî âşıkdır, yolunda abd-i sâdıkdır
Visâle erse lâyıkdır, terahhum eyle sultânım

Beste : Çultutmazoğlu

Usûl : Devr-i Revân

Bir ser-âmed tâze sevdim el-amân
Tîr-i fitne gamzesi kaşı kemân
Ben kapıldım hâsılı yahşı yamân
Kaddi dilkeş, kendi serkeş bir civân

Sana meftûn olalı ey bî-vefâ
Bendene etmekdesin cevr ü cefâ
Sen meh-i nâ-mihribâna mübtelâ
Olalı şeb tâ seher işim figân

Gül-bedenler gülşene açıldı hep
Lâleler pür-jâle nergis pür-tareb
Yakışur şimdi sana ey gonçe-leb
Gül gibi elde şerâb-ı erguvân

Tâzelik terlik tarâvet vaktidir
Yâr-ile tenhâca sohbet vaktidir
Mihrî-i zâr-ile vuslat vaktidir
Çık salın gülzâra ey serv-i revân

Beste : Koca Osman

Usûl : Devr-i Revân

Başım alayım gideyim eliñden
Sağ ol ömrüm varı elden ne gelir
Efgānım gelmesün gonçe[den] gülden
Sağ ol ömrüm varı elden ne gelir

Gayrı kullar gibi elde varım yok
Ağlamakdan gayrı kesb-ü-kârım yok
Yanında zerrece i'tibârım yok
(Eyzan)

Usanmadın lâle bâğrım yakmadan
Ben usandım senin cevrin çekmeden
Ferâgat eyledim gülüñ kohmadan
Sağ ol ömrüm varı elden ne gelir

[103b]

Beste : Çârşeb¹⁰³

Usûl : Fahte

Lebin sükker boyun arar
Visâlin cân deger derler
Güzeller içre sen sultân
Kapunda ben gedâ çâker

¹⁰³ Çârşeb Mustafağa Enderûn'da sermüezzindi. 1726 yılında kendisine zeamet verilerek Enderûn'dan çıkarılmıştı. Behar, *age*, s.236. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 3 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Efendim nûr-ı âlemsin
Güzellikde müsellemsin
Velî agyâra hem-demsin
Ne yapsun âşık-ı kemter

Ne diller medhiñe kâdir
Çü sensin şîvede mâhir
Derilse niçe bin şâir
Kalurlar âciz ü bî-fer

Gönül Mecnûn-ı şikeste
O Leylî zülfüñe beste
Şikeste beste dil-haste
Cihâna derdini söyler

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Şu âlemde bîvefâ yâr elinden
Ne dertler çekmişim kadrim bilinmez
İki gün gülersem üç gün ağlaram
Akan bu çeşmimin yaşı silinmez

Mevlâm baksın âşıkların hâline
Bülbüller konmasın gonçe gülüne
Serini vermeyen Leylâ yoluna
Vermeyince [canı] cânân bulunmaz

Garîb âşık eder bir yâr bulunsa
Akan bu çeşmimin yaşı silinse
Âlemin hûbları çıksa salınsa
Benim serv-i hırâmânım salınmaz

Beste : Koca Osman

Usûl : Devr-i Revân

Dilberini zâr eyledin zâr eyledin
Niçün böyle bîvefâsın pür-cefâsın sevdiğim
Cânımdan bîzâr eyledin zâr eyledin
Niçün böyle bîvefâsın pür-cefâsın sevdiğim

Düşer mi hiç sana cânım
Dökersin yok yere kanım *vây*
Benim devletli sultânım *âh*
Niçün böyle bîvefâsın pür-cefâsın sevdiğim

Beste : Kapudanzâde¹⁰⁴

Usûl : Devr-i Revân

Seyr eden gül-ruhların evsâf-ı gül gül dinlemez
Eyleyen zülfün temâşâ bû-yı sünbül dinlemez
Dinleyen âvâzını bir kez senin ey nâzenîn
Gülşene azm eylemez feryâd-ı bülbül dinlemez

Edeli cânâ seni bu gûş-ı cânım istimâ'
Atılır dil dil anı bir gayrı Düldül dinlemez
Bir terennüm etsen âgâze meded bu mesti dil
Korkarım medhûş olur ey leb-i mül mül dinlemez

¹⁰⁴ Kapudanzâde Ahmed Efendi'nin (ö. 1725) günümüze sadece beş eseri gelebilmiştir. Andıç, *age*, s.71. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 4 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Firâkîfîla olup dil bülbül-âsâ
Çemende beste-i zencîr-i şîven
Seni görmeyicek ey verd-i ra'nâ
Gamınla bana zindân oldu gülşen

Bakarken ârız-ı dildâra çeşmim
Dolaşdı pâ-yı zülf-i yâra çeşmim
Ne efsûn etdin ey sahhâre çeşmim
Gözümnden bâğladın mânend-i sûzen

Nazîrin yok güzel bir dilrubâsın
Eger Yusuf dilim sana sezâsın
Ser-i uşşâka özge bir belâsın
Meger bilmez miyim cânânesin sen

Gönül mu'tâd-iken mihr ü vefâya
Sebeb n'oldu aceb böyle cefâya
Mürüvvet eyle şâhım ben gedâya
Kadîmî bende-i fermânınım ben

[104a]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

İntizâr üzre koyma uşşâkı
Gel bî-terahhum, gel bî-mürüvvet
Rencîde etme cân-ı müştâkı
Gel bî-terahhum, gel bî-mürüvvet

Mecrûh-ı aşkın sanma sağaldı
Derd-i derûnum belki çoğaldı
Çeşm-i ümîdim yollarda kaldı
(Eyzan)

Aşkın yolunda bî-ihyârım
Lütf eyle bana gül-yüzlü yârım
Sensiz muhassal yokdur karârım
Gel bî-terahhum, gel bî-mürüvvet

Vaslınle lütf et ey mâh-ı eltaf
Mahtûmî abdin olsun mükellef
Teşrîfin ile eyle müşerref
Gel bî-terahhum, gel bî-mürüvvet

Beste : Hasan Ağa
Usûl : Devr-i Revân

Doymadan oldum cüdâ dîdârına
Hak kavuşdursun efendim sağ esen
Az zamân içre yine ben zârına
Hak kavuşdursun efendim sağ esen

Bir kazâdır ayrılık geldi sere
Düşdüm aşkın ile gurbet éllere
Kalmaya böyle bu hasret mahşere
Hak kavuşdursun ... (Eyzan)

Gayretimden eyledim terk-i vatan
Tatlı cânında bula bana eden
Seni bana beni sana ölmeden
Hak kavuşdursun efendim sağ esen

Kaldı yad éllerde Ya'küb'un garîb
Lezzet-i vaslıñden oldu bî-nasîb
Sohbet dîdârın ile an-karîb
Hak kavuşdursun efendim sağ esen

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Berefşân

Sahn-i gülzâra salın ey serv-i hoş-reftâr gel
Müntazırdır cân u dil teşrîfine her bâr gel
Rûşen olsun dîdemiz nûr-ı cemâlinle senin
Gel efendim gel begim gel nâzenînim yâr gel

Râhat-ı cândır visâlin âşık-ı dem-besteye
Şerbet-i la'lin şifâdır bu dil-i şikesteye
Çok cefâ etme tabîbim bu garîb ü hasteye
Gel efendim gel begim gel nâzenînim yâr gel

Hak seni öğmüş yaratmış bir güzel mahbûbsun
İşvegersin cilvegersin hûbsun mahbûbsun
Âşıkından kaçma cânım gerçi sen mahbûbsun
(Eyzan)

Mâil oldum şive-i refâtına güftârına
Aşkla dil bâğladım ben zülf-i anber-bârına
Atma yabana kerem kıl Fâiz-i nâçârına
Gel efendim gel begim gel nâzenînim yâr gel

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bülbül-âsâ eylerim dâim nevâ
Bir ruhu sad-berge oldum mübtelâ
Gonçedir anın dehânı gûiyâ
Bir ruhu sad-berge oldum mübtelâ

Cünbüşü nâzik edâsı dil-pesend
Eylemiş zülfüne halkı cümle bend
Dergeh-i lütfunda oldum derdmend
Bir ruhu sad-berge oldum mübtelâ

Mest eder uşşâkı la'l-i mül gibi
Hâlet-efzâ kâkülü sünbül gibi
Ben dahı bu bâğda bülbül gibi
(Eyzan)

Gonçe-i ser-beste-i bâğ-ı Nedîm
Aklım aldı yine bir tab'-ı selîm
Fârig u âzâde iken ey selîm
Bir ruhu sad-berge oldum mübtelâ

[104b]

Beste : Tomtom İmam¹⁰⁵

Usûl : Çenber

Âşıkım âvâre düşdüm
Cevri çok dildâr elinden
Ey meded bîçâre düşdüm
Cevri çok dildâr elinden

¹⁰⁵ Tomtom İmam Abdullah Efendi (ö. 1711), Tomtom Kaptan mahallesinde hem imam, hem mahalle mektebinde hoca, hem de İstanbul çapında tanınmış bir bestekâr ve hânendeydi. Behar, *age*, s.179.

Sevmişim bir cefâkârı
Cân u dil oldu figârı
Eylerim feryad vü zârî
Cevri çok dildâr elinden

Sevdigim bir bîvefâdır
Yoluna cânım fedâdır
Hâsılım cevri ü cefâdır
Cevri çok dildâr elinden

Beste : İsmâîl Efendizâde
Usûl : Devr-i Revân

Gider oldum a sultânım
Hasret kıyâmete kaldı
Leylâ'm beni derd-i aşkın
Mecnûn'veş dağlara saldı

Tîg-i mihnet geçdi cânâ
Vücûdum boyandı kana
Aşk etdi beni dîvâne
Yavru cânım gönlüm aldı

Yoğ-iken arada firkat
Hâtıra gelmezken gurbet
Şimdi bu cism-i bî-takat
Firkat deryâsına daldı

Kûyun amân câygâhım
Vaslın idi dil-penâhım
Firkatinle şimdi âhım
Âleme velvele saldı

Beste : Abdî Çavuş

Usûl : Sofyân

Yâri agyâr ile gördüm elemim var pek yasım var

Gülümü hâr ile gördüm elemim var pek yasım var

Sekk-i hicrân eteğimde yaraları yüreğimde

Merhamet yok mı beğimde elemim var pek yasım var

Ağlarım derd ile her an bana gülmekte rakîbân

Oldu hicrân-ile büryân elemim var pek yasım var

Künc-i mâtemde dirîgâ kalmışım ben yek ü tenhâ

Âh sad âh Münîb'â elemim var pek yasım var

Beste : Abdullah Ağa

Usûl : Sofyân

Helâk oldum a sultânım hayâl-i ebruvânınla

Üzöldü rişte-i cânım ümîd-i mû-meyânınla

Olup serv-i sehî hayrân perîşân sünbül ü reyhân

Çemende gonçe ser-gerdân kad [ü] zülf ü dehânınla

Gamınla derdnâk etme derûnum çâk çâk etme

Beni yâd et helâk etme leb-i sükker-fişânınla

Gönül hüzn ü elem firkat erir pâyâna bu elbet

Olursun nâ'il-i vuslat kul ol başınla cânınla

Beste : Ömer Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bilürken göz göre hâlim edüp bî-gāye istignâ
Revâ mı eylemek zâlim dil-i şeydâya istignâ
Şeb-i gam nâle vü âhım erişmez gûşuna mâhım
Yaraşur eylesen şâhım bütün dünyâya istignâ

Edüp ahbâba âzârı olursun bul-heves yâri
Kıgarsın âşık-ı zârı salup ferdâya istignâ
Demişsin bana bî-pervâ eder Mahtûmî istignâ
Eder mi bülbül-i şeydâ gül-i ra'nâya istignâ

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Biz gedâ dillerine meftûn u hayrân olmuşuz
Gerçi mûrlar gibi mensûb-ı Süleymân olmuşuz
Çok zamândır dûr olduk dergahinden dilberin
Hayli demdir firkatınle dîde-i giryân olmuşuz

Çâk çâk edüp girîbân-ı neşât-ı vuslatı
Tekyegâh-ı gamda hergün böyle uryân olmuşuz
Nâr-ı aşkıyla o âteş-pârenin şimdi gönül
Dâğdâr olmak degil sûzân u büryân olmuşuz

Bûse-çîn olup izârından o şûhun gayrılar
Bizler ancak nâil-i harmân-ı hicrân olmuşuz
Nice der-hâtır idim vaslın getirip yâdıma
Bunca yıllardır dilâ mehcûr-ı cânân olmuşuz

Beste ve Güfte : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Unutdun ben garîb ü bî-nevâyı
Bu mudur bî-kese lütf u mürüvvet
Revâ mı şâha terk etmek gedâyı
Bu mudur bî-kese lütf u mürüvvet

Düşüp uşşâk içinde haste oldum
Nevâ âgâzelerle reste oldum
Bayâtîde aceb bir beste oldum
Bu mudur âşîka ihsan u şefkat

Firâkın nârına yandım yakıldım
Ferâş-ı hicrine bî-cân yakıldım
Tabîbim bir devâ eyle ne kıldım
Bu mudur hastaya tedbir u himmet

Yeter bu gam gönül sen şâd olursun
Der-i şâh-ı cihânda yâd olursun
Elem çekme Hasan dil-şâd olursun
Sana ancak budur lütf u mürüvvet

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Hırâm-ı kâmetîn tâkat-rübâdır
Perî-rûyum efendim gül-izârım
Gubâr-ı makdemin kahl-i cilâdır
Perî-rûyum efendim gül-izârım

Gülistân-ı derûna verd-i handân
Açılmış gül-ruh-ı sad-bergi her ân
Medfhageri ruhsârın hezârân
Perî-rûyum efendim gül-izârım

Cihânı eyledi pür şûr u gavgâ
O mestâne nighle çeşm-i şehlâ
Ser-i zülfün muhassal başa sevdâ
(Eyzan)

Olup mânend-i Kays aşkına mecnûn
Sirişk-i dîdem oldu ayn-ı Ceyhûn
Çü Mâcid bendeni etme ciger-hûn
Perî-rûyum efendim gül-izârım

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Âşıkâ cevri etmege âgâzı ko
Tâze gülüm gonçe-femim sevdigim
Hüsnüne mağrûr oluban nâzı ko
Tâze gülüm gonçe-femim sevdigim

Cân u gönülden senin efkendenim
Âşıkınım düşkününüm bendenim
Arz edemem hâlimi şermendenim
(Eyzan)

Bülbül-i âşüfte-dilim ben sana
Nâlemi gûş etmedin yazık bana
Niçeye dek söyle bu cefâ
(Eyzan)

Gülşen-i âlemde hemân gül şen ol
Nâle vü handân degil gülşen ol
Ağladan ancak bu Münîb'i tek sen ol
Tâze gülüm gonçe-femim sevdigim

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gel ey hûrî sirişt-i müddeâdan
Mükâfât-ı cefâya eyle âgâz
Yazıkdır künc-i gamda kaldı nâlân
Mükâfât-ı cefâya eyle âgâz

Benim mihr-i münîrim şeh-levendim
Edâsı cümle-i âşık-pesendim
Gönül bî-tâb-ı aşkıdır efendim
Mükâfât-ı cefâya eyle âgâz

Aceb nâzında mahbûb-ı dil-ârâ
Gül-i ruhsârı bir berg-i semnâ
Tegâfûl tâbını cevr etme cânâ
(Eyzan)

Dırîgâ baht u tâli' nâ-müsâid
Hemân cevrin olupdur bana âid
Reh-i aşkında pâmâl oldu Mâcid
Mükâfât-ı cefâya eyle âgâz

[105b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Nazar kılma nigâh-ı merhametle
Hazer kıl tutma agyârı yanında
Dil-i nâçâra lütf et şefkat eyle
Hazer kıl tutma agyârı yanında

Olum dersin eger hüsn-ile mümtâz
Niyâz etdikce âşık etmesin nâz
Ve lâkin lütf edüp ey şâh-ı tannâz
Hazer kıl tutma agyârı yanında

Garîk-ı bahr-ı tûfânın olayım
Harîk-ı şem'-i sûzânın olayım
Refîk-ı merd-i hicrânın olayım
(Eyzan)

Rakîbânı ferâmûş eyle ey mâh
Mey-i bend-i dili nûş eyle hergâh
Gedânın bu sözün gûş eyle ey şâh
Hazer kıl tutma agyârı yanında

Beste : Ömer Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Sana ricâm budur ömrümün varı
Lütf eyle yanında tutma agyârı
Murg-ı cânın figân olmasun kârı
Lütf eyle yanında tutma agyârı

Nedir bu cefâlarında her zamân
Zulme nâil olma ey kaşı kemân
Meclisinde Nedîm edüp her zamân
(Eyzan)

Bîgâneler ile olup âşinâ
Âşinâna yâd olmak dilberâ
Sohbetinden beni eyleyüp cüdâ
Lütf eyle yanında tutma ... (Eyzan)

Beste : Hacı Musallî¹⁰⁶

Usûl : Devr-i Revân

Bu dil gehvâre-i aşkında tıfl-ı müstemendindir
Ser-i zülf-i gireh-gîrin ki cânâ pâybendindir

Ne râhatda ne mihnetde ne hod azm-i ferâgatde
Anı hayrân eden böyle hisâl-i dil-pesendindir

Nice üftâde-i çâh-ı zenahdân olmasın dil kim
Eden teşne anı zîrâ leb-i sükker-menendindir

Şikâyet eyleme çarh-ı sitemkârın elinden çün
Sana cevri eyleyen ey dil yine kendi efendindir

Sirişk-i dîdemiz Fâiz akar sular gibi dâim
Gaminla pîç-ü-tâb olmuş kapunda bir levendindir

¹⁰⁶ Edirne'de doğmuş, Sultan IV. Mehmed zamanında meşhur olmuş bestekâr ve hânendedir. Annesi Enderûn ebelerinden olduğu için Ebezâde diye bilinen bestekârın 30 kadar bestesi olduğu kaydedilmiştir. Behar, *age*, s.272.

Beste : Ömer Ağa

Derdinle olup nâlân/ Etdin beni sergerdân
Ahvâlîm olup efgân/ Rahm eyle bu gamh^vâra
Lütf eyle bu nâçâre
Aşkım éreli câna/ düşdüim gam-ı hicrâne

Geldim sana dermâna/ Rahm eyle bu gamh^vâra
Bir âşık-ı pür-zârım/ Dilhaste vü bîmârım
Mâilim ve nâçârım/ Rahm eyle bu gamh^vâra
Lütf eyle bu nâçâre

Usûl : Devr-i Revân

Hasret-i şîve vü reftârınla
Beni sahrâya salan sensin sen
Heves-i zülf-i siyehkârınla
Beni sahrâya salan sensin sen

Emdirüp la'lini gayre cânım
Reşk-i hasretle kurutdun kânım
Va'de-i vaslın ile sultânım
(Eyzan)

Ey gönül sen beni Mecnûn etdin
Bir sahî Leylî'ye meftûn etdin
Âhir aşkıyla ciger-hûn etdin
(Eyzan)

Beste : Müezzîn Ahmed Çelebi

Usûl : Devr-i Revân

Nâr-ı hasretle tenim yakdın benim ey lâle-had
Cevrini durmaz yine dâim edersin bî-aded
Lütf edüp cânâ niyâzım dergehinden etme red
Ey benim devletli sultânım helâk oldum meded

Dest-i lütfunla gönül mülkünü ma'mûr eylesen
Mâh-ı tâbânım n'olur ben zârı mesrûr eylesen
Gâhî teşrîfin ile gam-hânemi nûr eylesen
(Eyzan)

[106a]

Usûl : Devr-i Revân

Geçdi ömrüm mihnet ile gel beni bîmâr eden
Haste gönlüm her dem inler derd-ile mihnetdeyim
Kimseler bilmez hâlimi meded senden yaradan
Ben yârenden cüdâ düşdüm diyâr-ı gurbetdeyim

Seyl oldu çeşmimin yaşı dem-be-dem akar sudur
Ayrılmaz duman serimden bilmezem hikmet nedir
Ben bu sırrı beyân etmem göz göre hâlim şudur
Derd ü mihnet yâr-i gârım şöyle bir mihnetdeyim

Çarh-ı felek dâr ederse başımız elden gider
Hâkle yeksân olanlar böyle perîşân gezer
Gam askeri hücum etmiş günde yüz bin cenk eder
Çağırırım yekdir Allâh sanki bir serhaddeyim

Usûl : Devr-i Revân

Haylî demdir ben senin meftûnunum ey nev-civân
Hasretinle dîdelerden dâimâ hûnum revân

Bir kişi geldikde bana âşıkım ben de dese
Anı âşık zann ederim sana sultânım hemân

Mâilim ben sen güle kim güller andan aks alur
Cümle mahbûbân içinde bir sen ey şûh-ı cihân

Gel kerem kıl âşık agyâr-ile etme kelâm
Âşık u ma'şûk beyninde ne lâzım tercümân

Azmî-i bîcâreni lütfunla şâd et sevdiğim
Câna geçdi firkatın billâhî ahvâlüm yamân

Mihribânım gel efendim ne lâzım tercümân

Beste : Kâsım Ağa¹⁰⁷

Usûl : Devr-i Revân

Söyleñ yâre bize sitem etmesün
Benim gönlüm perîşândır, perîşândır, perîşân
Beni koyup yâd ellere gitmesün
Benim gönlüm perîşândır, perîşândır, perîşân

Perîşânlık bize yamân ad oldu
Hısm u kavm u kardeş bize yâd oldu
Ben ağlarım düşmenlerim şâd oldu
(Eyzan)

¹⁰⁷ Tanbûrî Hacı Kasım Ağa, Sultan IV. Mehmed dönemi mûsikîşinaslarındandır. Behar, *age*, s.239. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 1 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Usûl : Devr-i Revân

Mest-i nazım kim büyüttdi böyle bî-pervâ seni
Kim yetişdirdi bu gûne servden bâlâ seni
Bûydan hoş rengden pâkîzedir nâzik tenin
Beslemiş koynunda gûyâ kim gül-i ra'nâ seni

Güllü dîbâ giydin ammâ korkarım âzâr eder
Nâzenînim sâye-i hâr-ı gül-i dîbâ seni
Bir elinde gül bir elde câm geldin sâkîyâ
Kankısın alsam gülü yâhud ki câmı yâ

[116a]

DER MAKÂM-I NÜHÜFT

Edemez aşkı **Nühüft** çün dil-i zâr
Ney gibi nâlesi eyler izhâr

[119a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Zülfüne bend etmiş-iken şâh-ı hûbânım benim
Eyledi mehcûr baht-ı nâ-be-sâmânım benim
Yine kavuşdursun Allâh almadan cânım benim
İşte ben gitdim ferâmûş etme sultânım benim

Pâdişâhım lîk gitdim ger-çi gönlüm sendedir
Bendeñim kapında ben mâdâm cânım tendedir
Câ-yı şefkatdir o kim mehcûr u dûr-efkendedir
İşte ben gitdim ferâmûş etme sultânım benim

Dîdeden dûr oldum ise dilden ib'âd eyleme
Hâtırından yâdlar gibi beni yâd eyleme
Eski bendendir gönül ammâ ki âzâd eyleme
İşte ben gitdim ferâmûş etme sultânım benim

Dâimâ pîrâye-bahş ol tahtgâh-ı hüsne sen
Gurbeti Vehbî kulun çeksün sen et zevk-i vatan
Yine göstürsün cemâliñ Hak Te'âlâ sağ esen
İşte ben gitdim ferâmûş etme sultânım benim

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Düyek

Sad âh o nev-zuhûr-ı cihânım seferlidir

Sâhib-hurûc-ı keşver-i cânım seferlidir

Cân-hasteyim ki kal'a-i tenden dil almağa

Durmaz bedende rûh-ı revânım seferlidir

Bülbül berâber ağlayalım fasl-ı nev-bahâr

Zîra benim de gonçe-dehânım seferlidir

Püş-i sadefde bey' olunan dürr-i nâb-veş

Bir pâk Gevherîm ki mekânım seferlidir

Eyler şitâb tîg-ı şikâyetle fevc-fevc

Gûyâ sipâh-ı âh u figânım seferlidir

Ser-hadd-i hüsne ceş-i hat etdi gulûv diyü

Şâhenşeh-i memâlik-i ânım seferlidir

Tîg-ı semend ü heybet-i Rüstem-pesend ile

Sührâb-ı nev-civân-ı zamânım seferlidir

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Azm-i râh etdim el-vedâ' seni

Muhâlif yere saldı rûzgâr beni

Yitirdim kendimi Mecnûn'a döndüm

Koma nâr-ı firkatde efendim beni

Bilmem bu felege ben n'eyledim n'etdim
Gam zehrini sundı bana nûş etdim
Gel eriş sevdiğim işte ben gitdim
Koma nâr-ı firkatde efendim beni

Firâkıña tâkat getürmek muhâl
Kalmadı kuluñda zerrece mecâl
Gel eyle hâtırım bir kerre suâl
(Eyzan)

Gevherî der daldım bu gam bahrına
Tahammül kalmadı dostun kahrına
Azm eyleyüp gelsen câ-yı vaslına
Koma nâr-ı firkatde efendim beni

Beste : Hasan Ağa
Usûl : Devr-i Revân

Zahm-ı tîg-ı hicr-ile mecrûh dil hâlâ yazık
Merhem-i vaslıñla tîmâr etmedin cânâ yazık
N'olduğun bildirmeyü o cevrin dil-i nâ-kâmıma
Eyledin bî-çâreye bunca cefâ bî-câ yazık

Bülbül oldum niçe dem gülzâr-ı hüsnüñde senin
Kokmadım bû-yı visâlin ey gül-i ra'nâ yazık
Bunca yıldır andelîb-i dâstân-ı gülşeniz
Dahı bir gonçeye mâlik olmadık hayfâ yazık

Göremez râh-ı visâli şimdilik a'mâ-sıfat
Dîde-i bahtım bu yolda oldu nâyına yazık
Hüsni-i bî-çâreñi add etdin uşşâkdan
Şeh-levendim hîç sayılmaz hâtır-ı ednâ yazık

[119b]

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Der idin her dem şehâ olsa mesîre bir mahal
Dâhil-i bezm-i safâsı olmasa aslâ kesel
İşte buldum sana sultânım mahall-i bî-bedel
Gayrı nüzhetgâhı terk et Kasr-ı Sa'd-âbâd'a gel

Tâk-ı kasrı nâz eder cevzâyâ havz-ı kevsere
Müntazırdır makdem-i sultâna her bir pencere
Bundan a'lâ yer bulunmaz gitme gel âhir yere
Gayrı nüzhetgâhı terk et Kasr-ı Sa'd-âbâd'a gel

Kasr-ı Kandilli'ye gitme yokdur anda böyle tâb
Şu'lesi anın suhâ gûyâ bu kasrın âftâb
Hâsılı sultân-ı zî-şânım sana şâfi cevâb
(Eyzan)

Misli yokdur Şehrî'yâ dünyâyı gezsene ser-te-ser
Farz edersek mislini aksi ola kasrın meger
Meymenet var bunda Sultân Ahmed'indir bu eser
Gayrı nüzhetgâhı terk et Kasr-ı Sa'd-âbâd'a gel

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Yine ben hâke teşrîf eyledin cânım safâ geldin
Visâle eyledin şâyeste cânânım safâ geldin
Seni cûlar gibi eylerdi cüst-ü-cû gönül ammâ
Bana meyl eyledin serv-i hırâmânım safâ geldin

Hilâl-i ıyd gibi ben rûzedar-ı künc-i hicrâna
Tecellî eyledin mihr-i dırahşânım safâ geldin
Dil-i bîmârıma oldun kudûmunla şifâ-bahşâ
Tabîb-i cân-ı zârım derde dermânım safâ geldin

Sanurum eyledin âfâkı şâd etdin gedâyânı
Efendim mihribânım şâh-ı devrânım safâ geldin
Resîm-âsâ metâ'-ı cânı pây-endâza hâcet ne
Tekellûf bir taraf sultân-ı zî-şânım safâ geldin

Beste : İsmâîl Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Bir meh-i hurşîd-ruhsârın gönül şeydâsıdır
Mübtelâ-yı hüsn-i dilsûz-ı cihân-ârâsıdır
Vâle vü hayrân-ı tarz u tavr müstesnâsıdır
Pây-mâl-i râh-ı aşk-ı kâmet-i bâlâsıdır

Bulmak istersen cihân içre safâ gencînesin
Aç o kân-ı işvenin n'eylersen eyle sînesin
Ger-çi terk etmez güzeller âdet-i dîrînesin
Sana matlab ey gönül seyr-i ruh-ı zîbâsıdır

Mâhir'â emsem o mehrûnun leb-i şîrînini
Boynuma kılsam hamâil sâid-i sîmînini
Gâh şâd etse esîr-i kâkül-i mişkînini
Hayliden dil mâ'il-i hüsn-i heves-fermâsıdır

Beste : Çorbacızâde

Usûl : Devr-i Revân

Cihânda sevdiğim el-hak murâdımca güzelsin sen
Bu hüsn-ile begim ancak murâdımca güzelsin sen
Senin gibi perî-sîmâ felek görmüş müdür âyâ
Soranda sâdıkım cânâ murâdımca güzelsin sen

Kapunda eylemek hizmet olunca cânıma minnet
Muhassal ey kamer-tal'at murâdımca güzelsin sen
Eger eyler isem zârî kerem et etme âzârı
Netîce ömrümün varı murâdımca güzelsin sen

Ol ebrûlar o hüsn ol hâl beni meftûn eder fi'l-hâl
Yoluñda olmuşum pâmâl murâdımca güzelsin sen
Sana âşıklığın ey yâr ko Fennî eylesün izhâr
Desün âh eyleyüp her bâr murâdımca güzelsin sen

[120a]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Rakîb ile edüp ülfet
Güzel gel üzme bâğrım gel
Helâk eyler beni nisbet
Güzel gel üzme bâğrım gel

Sevem sen mâhı ben cânıdan
Revâ mı ictinâb benden
Ricâm ancak budur senden
Güzel gel üzme bâğrım gel

Meded agyârı yâr etme
İşim âh ile zâr etme
Tenim derd-ile zâr etme
(Eyzan)

Yanıñda raġbetim yokdur
Bu gamla râhatım yokdur
Cefâya tâkatım yokdur
(Eyzan)

Cefâyı terk edüp redd et
Gam- hicrinden âzâd et
Kulun Mihrî'yi dil-şâd et
Güzel gel üzme bâğrım gel

Beste : Hasan Ağa
Usûl : Devr-i Revân

Ey ruh-ı gül kârımı bülbül gibi zâr eyledin
Hasret-i çeşm-i siyeh-mestinle bîmâr eyledin
Âkıbet zencîr-i sevdâya giriftâr eyledin
Bî-vefâ lütf et yeter ben hâki âzâr eyledin

Zerre deñlü bârî rahm et ey cemâli âftâb
Aşkın ile çün olupdur hâne-i kalbim harâb
Bin cefâya bir vefâ degmez eger etsem hesâb
Bî-vefâ lütf et yeter ben hâki âzâr eyledin

Görse ey meh-rû felekde ârızın âşık-menend
Âftâb-ı âlem-ârâ hüsnüñe eyler pesend
Kendi abd-i müstemendiñdir Selîmî derdmend
Bî-vefâ lütf et yeter ben hâki âzâr eyledin

Usûl : Devr-i Revân

Fitâde-i reh-i aşk ol çekil çekil ne bu gam
Misâl-i sâye o şûha takıl takıl ne bu gam

Hayâl-i vasle beyhûde pîç-ü-tâb etme
Meyân-ı yâre kemer-veş sarıl sarıl ne bu gam

Bülend-himmet ol ey dil misâl-i jâle-i ter
Bir âftâb-ı cemâle kapıl kapıl ne bu gam

O serv-i nâzı kenâra alınca cûy-sıfat
Akıt sirişk-i niyâzı çağıl çağıl ne bu gam

Bu bezmdir âyâ gonçe-leb hamûş olma
Tebessüm eyle biraz gül açıl açıl ne bu gam

Cenâb-ı şâh-ı cihânın rikâb-ı devletine
Harâbî-i dili arz et yapıl yapıl ne bu gam

Çü girmedi ele ser-rişte-i murâd ey dil
Rahîmî kayd-ı emelden kesil kesil ne bu gam

Usûl : Devr-i Revân

Lisânın anlarız ol gamzenim irfânımız vardır
Dili söz bilmeziz ammâ biraz iz'ânımız vardır
O şûhun sunduğu peymâneyi redd etmeziz elbet
Anîla böylece ahd etmişiz peymânımız vardır

Kucup her şeb meyânın câna cânlar katmada agyâr
Sen insâf et behey zâlim bizim de cânımız vardır
Güzel sevmekde zâhid müşkilin var-ise bizden sor
Bizim ol fende çok tahkîkimiz itkânımız vardır

Münâsibdir sana ey tıfl-ı nâzım huccetin al gel
Beşiktaş'a yakın bir hâne-i vîrânemiz vardır
Sıkılma bezme gel bîgâne yok da'vetlimiz ancak
Nedîm'â bendeñiz var bir dahı sultânımız vardır

[120b]

Güfte : Paşazâde Ahmed Paşa

Beste : A'rec Osman

Usûl : Evfer

Niçe bir gonçelenür gül gibi ruhsârıñı aç
Sünbül-i zülf-i perîşânıñı dâmânıña saç
Ayağıñ bas ki çemen pâyıñı öpsün maç maç
Salın ey serv-i revânım gel efendim cânım

Hasretiñle güle arz eyleseler destânım
Sebak-ı bülbül olur râz-ı dil-i nâlânım
Bezme gel biz dahı bir gün görelim sultânım
Salın ey serv-i revânım gel efendim cânım

Sînezârıñ görüp eğninde çiçekli yemenî
İncidir askılı şebnem çemeni yâsemeni
Etdiler şevkine ârâste hep encümeni
(Eyzan)

Gül açıl ey gül-i hoş-bû-yı nihâl-i iffet
Çeşm-i mestîñ gibi sahbâya boyansın işret
Etme Ratib kulun âzürde-i bezm-i hicret
Salın ey serv-i revânım gel efendim cânım

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Muhammes

Eyleyüp çide taraf dâmânı
Yüri ey serv-i hoş-hırâm yüri
Pâyâmâl et yine dil ü cânı
Yüri ey serv-i hoş-hırâm yüri

Eyleyüp gayrılarla azm-i çemen
Şimdi kesdin muhabbeti bizden
Bî-vefâlıklar eyledin yine sen
(Eyzan)

Eyle teşrîf-i sahn-i gülzârı
Serve göster o hüsn-i refâtârı
Hâksâr etme Mâdih-i zârı
(Eyzan)

[126a]

DER MAKÂM-I NEVRÛZ-I ACEM

Oldu Nevrûz-ı Acem hoşca sadâ
Dinleyenin rûhuna olur gıdâ

[127a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Meded ey gülşen-i nâzın nihâl-i lâle-ruhsârı
Letâfet sebzezârının tezerv ü kebk-reftârı
Vefâsız dil-rübâlar askerinin şâh-ı serdârı
Ağardı giryeden rahm et esîrge çeşm-i hûnhârı
Gözümün nûrı gönlümün sürûrı ömrümün varı
Bizimle yâr olmazsan adâvet eyleme bârî

Revâ mıdır bu ey şâh-ı serîr-i mülk-i istignâ
Rakîb-i rû-siyeh sâyen gibi ola sana hempâ
Yaşım gibi ayaklarda kalam ben âşık-ı şeydâ
Gam-ı zülfünle oldum ağlamakdan şimdi nâ-bînâ
Gözümün nûrı gönlümün sürûrı ömrümün (Eyzan)

Nasîb olmazsa vaslın ey sipihr-i izzetin mâhı
Irâkdan merhabân-ile kanâat eyleriz gâhî
Esîrge alma âhımla yaşım istersen Allâh'ı
Unutma zulmet-i şâm-ı gamında cân-ı gümrâhı
Gözümün nûrı gönlümün sürûrı ömrümün vârı
Bizimle yâr olmazsan adâvet eyleme bârî

[129a]

DER MAKĀM-I ACEM

Bezmgâh içre mey-i savt-ı **Acem**
Kâs-ı tanbûru eder sâgar-ı cem

[135a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Abdûlbâkî Ağâ

Usûl : Devr-i Revân

İzârın gülşen-i hüsnün gül-i ra'nâlarındandır
Dehânın bâg-ı nâzik bülbül-i gûyâlarındandır
N'ola handân olursam gül gibi şevk-ı sürûrumdan
Lebin bâg-ı vefânın gonçe-i zîbâlarındandır

Nihâl-i kâmetîn serv-i çemenzâr-ı letâfetdir
Cebînin âftâb-ı matla'-ı hüsn-i sabâhatdir
Mu'anber kâkülün şebbûy-ı gülzâr-ı tarâvetdir
Humâ-yı hüsnün ol ebrû meh-i garrâlarındandır

Murâd üzre nice vasf eylesün cânânını şâir
Bulunmaz şimdi İstânbul'da bir misliñ katı nâdir
Seni bu hüsnle medh etmege Sa'dî degil kâdir
Eger-çi şimdi asrın şâir-i yektâlarındandır

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Kulum ammâ efendim, pâdişâhım mülket-i andır
Civândır mihribândır şeh-levend-i hayl-i hûbândır
İşitdik Yûsuf'unda hüsn-i tâkat-sûzı ammâ
Bu meh-rû da güzeldir dilsitândır âfet-i cândır

Esîr-i aşkı olsam ben acebmi âsitânında
Ser-â-ser tâcdârân-ı zamâne abd-i dâmândır
Gehî cevr ü tegâfûl gâhî nâz ü istignâ
Ne eylerse efendim bu dil-i nâ-şâda ihsândır

Dil-i âşık gibi bîmâr u zâr u nâ-tüvân olsun
Beni bu derd-i aşka duş eden ol çeşm-i fettândır
Sipih-r-i kîne-cûdan kâm alırsın Rahmî' yâ sen de
Bu demler Gâzî Sultân Ahmed'indir başka devrandır

Beste : Çorbacızâde¹⁰⁸

Usûl : Devr-i Revân

Yine tâb-âver oldu lâleler sahn-i gülistâna
Buyur şevketli hünkârım temâşâ-yı Çerâgân'a
Olup tâbende döndi her biri mihr-i dırahşâna
Buyur şevketli hünkârım temâşâ-yı Çerâgân'a

Gülüp açıldı geldi ser-be-ser şevk-ı kudûmunla
Nihâl-i gül çemende raks eder şevk-ı kudûmunla
Çerâgân rûşen eyler Lâle'yi şevk-ı kudûmunla
Buyur şevketli hünkârım temâşâ-yı Çerâgân'a

¹⁰⁸ İstanbullu bestekâr ve hânende Çorbacızâde Mustafa Efendi'nin (ö. 1755) zamanımıza az sayıda eseri ulaşmıştır. Öztuna, *age*, C.2, s.48. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bestekârın 9 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Bu ŧeb sahn-i gülistân âsimâna gıpta-fermâdır
Frzân-ı ŧem'lerle lâleler reŧk-i Süreyyâ'dır
Bu da ey ŧâh-ı devrânım bir âlem bir temâŧâdır
Buyur ŧevketli hünkârım temâŧâ-yı Çerâgân'a

Beste : Hasan Aĝa

Usl : Devr-i Revân

Yine hasretle yâr-i dil-pesendimden cüdâ dŧdm
Esr-i firkat oldum ŧeh-levendimden cüdâ dŧdm
Olurdum meyve-çn-i âg-ı lütf u ŧefkati her dem
Terahhum-pŧe sultânım efendimden cüdâ dŧdm

Unutdı bendesin ol yâr-i dŧmen-âŧinâ ŧimdi
Beni memnn -ı lütf etmek degil bakmaz bana ŧimdi
Nazardan dr u mehcrum uzakdan merhaba ŧimdi
Dırgâ hasretâ serv-i blendimden cüdâ dŧdm

Selm'â reŧk edüp a'dâsını yâre nifâk etdi
Neler etdi ise niye bend-i firâk etdi
Periŧân etdi hâlim tâkatim mihnetle tâk etdi
Karârım kalmadı zülfi kemendinden cüdâ dŧdm

[135b]

Beste : Hasan Aĝa

Usl : Devr-i Revân

Hicr-i ruhsârınla âteŧler bırâkdın cânıma
Dâglar yakdım gamınla sne-i ryânıma
Hâsılı kâr eyledi aŧkın dil-i szânıma
Vechi var yansam yakılsam aŧkla sultânıma

Söylesem râz-ı derûnum halkı her ân agladır
Derdimi izhâr edersem âleme kan agladır
Bakdığımca rûyuna ey mihr-i tâbân agladır
Vechi var yansam yakılsam aşkla sultânıma

Bir harâret var ki dilde edemem şerh ü beyân
Her nefes çarhı seyyâre etmektir âh u figân
Al ele destim çınâr-âsâ dolaşdım el-amân
(Eyzan)

Hayli demlerdir çıkup salınmadım ey serv-kad
Sâmî-i zâra eder misin bu cevri tâ ebed
Vaslın izhâr ile ömrüm kalmadı tâkat meded
Vechi var yansam yakılsam aşkla sultânıma

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Înâyet eyle şâhım ben garîbe
Gülünden ayrı düşmüş andelîbe
Alup yanına yüz verme rakîbe
Yazıkdır kıyma şâhım ben garîbe

Visâlınden beni ayrı düşürme
Bu bâğrım nâr-ı hicrinle pişürme
Gözüm yaşını başımdan aşurma
Yazıkdır kıyma şâhım ben garîbe

Olup hâr-ile hem-dem gül gibi sen
Irâkdan zâr olam bülbül gibi ben
Yüzün dökmez bu derde olsa âhen
(Eyzan)

Senin bîmârınım epsem sen ile
Senin mecrûhunum merhem sen ile
Senin gamgînininim hurrem sen ile
Yazıkdır kıyma şâhım ben garîbe

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Çekmem el bin cevr ederse ol şeh-i bîdâddan
Kâm alır sabr eyleyen baht-ı sitem-mu'tâddan
Rahm edince kalmam âh u nâle vü feryâddan
Be rüsûm-ı aşkı öğrendim dil-i nâ-şâddan

Cevrin artırdı ben etdikce temennâ vuslatin
Gâlibâ bende sanır ancak alâka hâletin
Ben mi îcâd eyledim sevmek sevilme âdetin
Kaldı âyîn-i muhabbet Hüsrev ü Ferhâd'dan

Râşid'â ol nûş-ı meyde doğrusı mecbûr olur
Tevbeyi bozmazdı ammâ n'eylesün mahmûr olur
Her yıkıldıkca harâbâta düşer ma'mûr olur
Çok dil-i vîrân yapıldı bu harâb-âbâddan

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Gördüğümce sen gül-i nev-reste-i nâzik-teni
Aşkım artar vâle vü dîvâne eylersin beni
Açmayup mihr-i ruh-ı zîbâna çeşm-i rûşeni
Gûşe-i firkatde eylersem aceb mi meskeni
Görmemek yegdir görüp dîvâne olmakdan seni

Âşıkâ ey mâh-rû arz eylemekdir tal'atın
Aşıkla Mecnûn-ı rüsvâ eylemekdir niyetin
Kat' edüp el-hâsılı dilden ricâ-yı vuslatin
Anîñ için ihtiyâr etdim belâ-yı firkatin
Görmemek yegdir görüp dîvâne olmakdan seni

Beste : Ömer Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Ayırdı çarh-ı kec-rev hayf yâr-i dil-pesendimden
Enîsim çâresâzım mihrîbânım şehlevendimden
Gamıyla bir nefes bir yerde ârâm eylemez oldum
Ne müşkilmiş cüdâ düşmek bana nâzlı efendimden

Ruh-ı gül-bergini haylî zamândır görmedim yârin
Ne âlemde haber alsam benim Yûsuf-menendimden
Bilüp ben hastenin derdin tabîbim nâz ile dermiş
Îlâcî bûse vermekdir leb-i mânend-i kandimden

Iyâdet eyle gör gül derd-i hicrin n'eyledi bana
Begim bîzâr olur oldum gamınla kendi kendimden
Hele rahm eyleyüp şimdi demiş ol yâr-i sîmîn-ten
Sabâ lütf et haber ver bana Mihrî derdmendimden

[136a]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Perîşân oldu ahvâlim gel ey şûh-ı cihânım gel
Sabâdır tab'-ı meyyâlim gel ey rûh u revânım gel
Ruhun mihr-i münevverdir lebin yâkût-ı ahmerdir
Dehânın bir gül-i terdir gel ey şîrîn-zebânım gel

Derûnum hûnla doldu benim hâlim yamân oldu
Elif kaddim kemân oldu gel ey kaşı kemânım gel
Bu Sıdkî eylesün zârî ki sönmez sînesi nârı
Kerem kılmaz isen bârî gel ey şûh-ı cihânım gel

Beste : Âhenî

Usûl : Devr-i Revân

Şeb ki cânânım gelüpdür yâdıma
Koy meni men yârim andım ağlarım
Kimseler ta'n etmesün feryâdıma
Koy meni men yârim andım ağlarım

Ağlamak ârâm-ı cânımdır benim
Hem-dem-i âh u figânımdır benim
Gülmemek râz-ı nihânımdır benim
(Eyzan)

Hem-demî gurbetde kaldı yârsız
Andelîbim ol yüzi gülzârsız
Yok tesellî hâtırım dildârsız
Koy meni men yârim andım ağlarım

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Fer'

Fârig oldum heves-i vaslînden
Yûri var istedigiñle yâr ol
Çekdim el câm-ı mey-i la'liñden
Yûri var istedigiñle yâr ol
İstemezsen bizi sağ ol var ol

Sana beyhûde nigâh etdimse
Yok yere nâle vü âh etdimse
Seni sevmekle günâh etdimse
Yûri var istedigiñle yâr ol
İstemezsen bizi sağ ol var ol

Etmedin meyve-i vaslîñ çide
Eyledin hâtırımı rencide
Bakmadın Fâiz-i nâ-ümmîde
Yûri var istedigiñle yâr ol
İstemezsen bizi sağ ol var ol

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

O gül-ruhsârı andıkça hezâr-veş girye der-kârım
Bahâristân vasl-i yâr-ile bir âşık-ı zârım
Gam-ı aşk-ı firâk-ı yâr-ile hem-zâr u nâçârım
Îlâc derd -i dil etsün tabîbim çünki bîmârım
Beni mesrûr-hâtır eylesün ol yâr-i dildârım

Bu cânım ol gül-endâmın visâlin ârzû eyler
Dil-i teşnem leb-i sükker zülâlin ârzû eyler
Dü çeşmim şîve-i nâzın cemâlin ârzû eyler
Gel ey şîrîn-zebânım serv-kadd-i lâle-ruhsârım
Beni mesrûr-hâtır eylesün ol yâr-i dildârım

Gözümden âb-ı eşkimle dilimden âteşim gitmez
Şeb ü rûz kalmışım gamde elim ermez gücüm yetmez
O şûh-ı nâzenînim sevdiğim hâlime rahm etmez
Cefâ-yı derd-i hicrân-ı gam-ı aşka giriftârım
Beni mesrûr-hâtır eylesün ol yâr-i dildârım

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Berefşân

Bâd-ı sabâ selâm eyle / Benim cânım pâresine
Hiç bir dermân bulamadım / Bu sînemin yaresine

Bîstûn'a dek varalım / Şîrîn'den haber soralım
Ferhâd-veş küleng uralım / Dağın seng-i hâresine

Gider iken yolum şaşdı / Eşk deryâsı bundan aşdı
Gök sünbüllü dağlar düşdi / İkimizin arasına

Geldim aşkın derbendine / Câ teşne lebin kandine
Siyâh kâkülün bendine / Düşdi gönül çâresine

Usûl : Devr-i Revân

Aceb ol kaşları kemân
Korkmaz m'ola Hudâ'sından
Bizim ile ahd ü peymân
Böyle mi ibtidâsından

Rekîblerden öğüt almış
Bendesî ferdâya satmış
İşitdim ki vaz gelmiş
Cinân eski edâsından

Nefesi kâr eder câna
Ağlarım ben yana yana
Efendim çıkmış seyrâna
Geçilmez hû sadâsından

Seheri bülbül zâr eder
Nefesi câna kâr eder
Efendim n'îçün âr eder
Ben Kuloğlu gedâsından

[136b]

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Cân bâğışlar âdeme âb u havâ-yı Üsküdâr
Nefha-i Îsâ mıdır bâd-ı sabâ-yı Üsküdâr
Bâ-husûs ol misli yok sâhil-serâ ile hemân
Gülsitân-ı cennete dönmüş fezâ-yı Üsküdâr

Sayd-ı mâhi mevsimidir keştî-i deryâ ile
Dilbere çatmak demidir zevrâk-ı sahbâ ile
Âlem-i âb ile her şeb bir perî-sîmâ ile
Çekme gam yok mu şarâb-ı dil-güşâ-yı Üsküdâr

Ka'be toprağına da basup sa'âdetle kadem
Üsküdâr'a rağbet eylerse o şâh-ı muhterem
Tâze cân bulup Revân Köşkü olur ihyâ o dem
Harf atar Kasr-ı Beşiktaş'a Sarây-ı Üsküdâr

Nakd-i ömr-i nâzenîni etme mihnetle hebâ
Def'-i gam kıl işret et mehpârelerle dâimâ
Var-ise aklın sana benden nasîhat Vehbî'yâ
Âlem eyle geçmeden vakt-i safâ-yı Üsküdâr

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Geldi eyyâm-ı dil-âzâr-ı firâk
Seni şimd'en-gerü cânâ yâhû
Düşdi kalbim evine nâr-ı firâk
Seni şimd'en-gerü cânâ yâhû

Baht-ı dûnum benim ey kân-ı vefâ
Mihnet-i hicre beni gördi revâ
Çâre ne böyle imiş hükm-i kazâ
Seni şimd'en-gerü cânâ yâhû

Seni Mevlâ'ya emânet etdim
Gönlümi sana ferâgat etdim
Kal selâmet ile sen ben gitdim
(Eyzan)

Âteş-i dûzah-ı cânsûz-ı sefer
Eyledi meskenimi nâr-ı sakar
Eyle Mahtûmî-i mehcûra nazar
Seni şimd'en-gerü cânâ yâhû

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Sofyân

Dilberân ahd u vefâyı
Unudurlar, unudurlar
Edüp uşşâka cefâyı
Unudurlar, unudurlar

Yâr olur gayr-ile demde
Eder uşşâkı elemde
Âşıkı gûşe-i gamde
Unudurlar, unudurlar

Va'd edüp vaslını dildâr
Kasem eyler ise sad bâr
İ'timâd eyleme zihâr
(Eyzan)

Etme hûbânı mükedder
Deme yokdur bana benzer
Seni Mahtûmî güzeller
Unudurlar, unudurlar

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gönül ârzû eder vaslın
Güzel lütf eyle gel kaçama
Çün oldum mültemis lütfun
Güzel lütf eyle gel kaçama

Cefâlar eyleyüp her-dem
Dü çeşmim eyleme pür-nem
Beni et vasle hurrem
Güzel lütf eyle gel kaçama

Terahhum kıl dil-i zâra
Ne var meylet bu gam-h^vâra
Tevânım yok bu âzâra
(Eyzan)

Rakîbe gel vefâdan geç
Bu tarz-ı nâ-sezâdan geç
Nedir cürmüm cefâdan geç
(Eyzan)

Amân ey hûbları şâhı
Nazar kıl Râzî'ye gâhî
Sürerken sen yüzi mâhi
Güzel lütf eyle gel kaçama

[137a]

Beste : Müezzîn İsmâîl Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Dil ü cân akdi sana cümle fedâ
Gel gel ey hûnî yeter etme cefâ
Şevk-ı rûyunla dilim dîde-güşâ
Gel gel ey hûnî yeter etme cefâ

Dil-i zârım sana oldu nahcîr
Urma lütf et siteminle şemşîr
Ne ola vasline ahâ tedbîr
Gel gel ey hûnî yeter etme cefâ

Mâcid-i güm-şüde sana meftûn
Ne var etsen kereminle memnûn
Dil-i âvâre olupdur Mecnûn
Gel gel ey hûnî yeter etme cefâ

Beste : Ömer Ağa

Usûl : Düyek

Cânıma kâr etdi derd-i firâk
El-amân ey dilber-i âlî-cenâb
Bâğrımı yakmakda nâr-ı iştiyâk
El-amân ey dilber-i âlî-cenâb

Geçdi cânâ çünki tîr-i intizâr
Bir selâmınla beni şâd et ne var
Olmasun gurbetde kârım âh u zâr
El-amân ey dilber-i âlî-cenâb

Gâhî şâd et âşık-ı şermendeni
Hâk-i pâyından cüdâ efkendeni
Dilden ihrâc etme Rıfat bendeni
El-amân ey dilber-i âlî-cenâb

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gönül hâlâ esîr-i zülf-i cânân
Firâk el verdi gâyet bî-dil oldum
Eder sanmañ beni her sâ'at efgân
Mücerredlik ile inler dil oldum

Fitîl-i tâli'im lütf et uyandır
Şümû'-ı iltifâtın ile yandır
Ziyâ-yı şefkatin-çün çok zamândır
Kerem bâbında cânâ kandil oldum

Hadeng-i cevrine ya Hak deyüp cân
Belâ deştini geçdim bin kez üryân
Cefâ vâdîsine taş değdi hûbân
Reh-i aşk içre sâhib-menzil oldum

Beste : Reşîd Efendi¹⁰⁹

Usûl : Devr-i Revân

Erişse devr-i gül nûş-ı şarâb- hoş-güvâr olsa
Bir elde câm-ı pür-bâde bir elde dest-i yâr olsa

¹⁰⁹ Mehmed Emin Reşîd Efendi'nin (ö. 1737) adı eski kaynaklarda "Reşîd" olarak geçer. Enderûn'da yetişmiş, teberdar-ı zülfîyan ocağına çırağ edildiğinden "Baltacı Reşîd" de denmiştir. Müsikîşinaslığının yanısıra hattat ve şâirdir. Özalp, *age*, s.453.

Meşâm-ı hâtır-ı uşşâk-ı zârı eylese ta'tîr
O şûhun kâkül-i anber -fişânı târ-u-mâr olsa

Ümîd-i seyr-i rûy-ı lâle-renginden gönül geçmez
Senin nâz-ı gamınla dilde dâğım sad hezâr olsa

Nevâya başladıkça mutrib âheng etse bülbüller
Makâm-ı meclis-i işret Acem beste-nigâr olsa

Zarûrdir Reşîd'â mübtelâ olmak civânâna
Kim uğrardı belâ-yı aşka elde ihtiyâr olsa

[137b]

Beste (Çerâgâniyye) : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gülşen-i hüsnünde kaddin gül-bün-i cânım benim
Gül-bün-i cânımda haddin verd-i handânım benim
Verd-i handânımda bülbül tab'-ı nâlânım benim
Tab'-ı nâlânımdaki te'sir-i efgânım benim
Hep senin-çündür senin devletli sultânım benim

Gel Çerâgân seyrin et kim lâle-i dil-dûzlar
Lâle-i dildûzlarla tal'at-ı firûzlar
Tal'at-ı firûzlarla bunca sâz u sûzlar
Bunca sâz u sûzlarla şem'-i tâb-efrûzlar
Hep senin-çündür senin devletli sultânım benim

Bülbülün mânend-i Vehbî şevk-ı bî-endâzesi
Şevk-ı bî-endâzesiyle nağme-i âvâzesi
Nağme-i âvâzesiyle böyle nazmın tâzesi
Böyle nazmın tâzesiyle mutribin âğâzesi
Hep senin-çündür senin devletli sultânım benim

Beste : Takyeci Abdî

Usûl : Devr-i Revân

Bir güzel derdiyle fânî dünyâda
Bu tatlı cânımdan bezdim usandım
Güzer oldum dostlar çölde sahrâda
Leylâ'sın aldırılmış Mecnûn'a döndüm

Bir yalancı kâfir durmaz karâra
İşimden gücümde oldum âvâre
İnanmazdım dostlar değme bir yâre
Aceb ol kâfire neyçün inandım

Gelmedi başıma böyle bir sevdâ
Olmadım ömrümde aşka mübtelâ
Müslümân gösterir şekli sûretâ
Ben onu bir kerem sâhibi sandım

Şimdiki zamânın âşinâları
Yüzüne gülerler ararlar eli
Ezelden sevdiğim dil-rübâları
Abdî der ki deli idim uslandım

Beste : Bekir

Usûl : Devr-i Revân

Kıldı beni şeydâ o mehin sîne-i çâki
Nazzâreye tâkat komadı çehre-i pâki
Meyl eylemez ol serv-i revân âşık-ı zâra
Çün sâye eger olmasa da âlûde-i hâki

Oldum o mehin küştesi evvelki nazarda
Kaldı gözüm ol hancer-i hûn-rîz ü kemerde
Bir âfete dildâde olup nev'-i beşerde
Kim âşık olur çeşminin elbette helâkı

Mahzûn-ı dil-figâr kodun bu dil-i hayfâ
Bir kerre de şâyân-ı visâl etmedin aslâ
Lütf eyledin agyâra nihân ey büt-i ra'nâ
Bu cevre Lebîb olmadı senden yine şâkî

Usûl : Devr-i Revân

Yine bir dilber-i tannâz / Ola hem serv-i ser-efrâz
Vefâ vü hüsle mümtâz / Gönül böyle civân ister

Ede uşşâkla ülfet / Rakîbe etmeye rağbet
Hilâl-ebrû vü çeşm-âfet / Güzel böyle civân ister

Hırâm ede nezâketle / Gönül ala zarâfetle
İlde hâlden ferâsetle / Güzel böyle civân ister

Hele ol yâr-i müstesnâ / Ola bî-misl ü bî-hemtâ
Perî-sîret, melek-sîma / Güzel böyle civân ister

Usûl : Devr-i Revân

Ey perî-peyker melek-manzar seni
Görmeyince gönlüm ârâm eylemez
Ayağın toprağına ben yüzümi
Sürmeyince gönlüm ârâm eylemez

Çün düşürdün sen beni bu mihnete
Düşmemek lâyük mıdır yâ gayrete
Devletinde bir gün erem vuslete
Ermeyince gönlüm ârâm eylemez

Lütf u ihsân eyle girme kanıma
Hâl-i dil ma'lûmdur sultânıma
Sen mehi bu sîne-i sûzânıma
Sarmayınca gönlüm ârâm eylemez

[138a]

Usûl : Devr-i Revân

Sen çıkardın pertev-i hüsnünle zulmetden beni
Seyr-i ruhsârın unutturdı safâ-yı gülşeni
Tâli'im oldu müsâid yâr olup bahtım bana
Âftâbım yerde buldum gökde ararken seni

Görmedim hergiz cihânda böyle çeşm ü böyle hâl
Hüsnüñe mihr-i cihân-ârâ nazîr olmak muhâl
Ehl-i aşka arz-ı dîdâr et ki ey sâhib-cemâl
Nûr-ı hüsnünde bula çeşmim ziyâ vü rûşenî

Tûtî-i hoş-lehceyim âyîne-i ruhsârıña
Âşıkım âşık netîce sevdiğim dîdârıña
Bâğlasam gönlüm aceb mi zülf-i anber-bârıña
Çünkü zencîr-i cefâdır ehl-i derdin meskeni

Usûl : Devr-i Revân

Beni şâd et visâlnla
Gel ey hûb-ı zamânım gel
Dilim kandır zülâlınla
Gel ey tâze civânım gel

Mey-i gül-fâmı gel nûş et
Gam-ı derdi ferâmûş et
Hezârı mest ü hâmûş et
Gül-i şîrîn-zebânım gel

Beni gel bî-mecâl etme
Gamıla pür-melâl etme
Bugün kaddimi dâl etme
Gel ey kaşı kemânım gel

Bu Şermî zâr u şermende
Senin bendendir efkende
Karârım kalmadı tende
Gel ey ârâm-ı cânım gel

Usûl : Sofyân

Bugün bir dilber-i tannaz eder âşıklara bin nâz
Nâzîri yok bu bir mümtâz kimindir âh aceb kimdir

Dü çeşmi fitne-i câdû lebi yâkût dişî incü
Letâfetde bir içim su kimindir âh aceb kimdir

Sözüm yok hüsnüne aslâ cihân fettânısın hakkâ
Nedir üftâdeler hâlâ kimindir âh aceb kimdir

O gül-ruhsâr meh-pâre eder uşşâkı âvâre
Yaraşmış aña al hâre kimindir âh aceb kimdir

Desem ol yâre bir bende cürm-i bende atâsında
Nazar kıl Azmî'ye sen de kimindir âh aceb kimdir

Usûl : Devr-i Revân

Uyandım bülbül sesine mâil oldum şîvesine
Bir güzelin sevdâsına hezârâ bülbül dolanur

Deryâlarda dolu mâhî kalur âşıkların âhı
İnan vallâhî billâhî âşıklar sana dolanur

Ben cânım sensiz olamam olursam kendim dahı gülemem
Arayup semtiñ bulamam gayrı yerde yol dolanur

Al beni hüsünün bâğına mâilim sükker lebine
Sevdigim ince beline şimdi yad kolları dolanur

Gel gidelim bizim bâğa gül işleyelim budağa
Kol kola dudak dudağa yâsemine gül dolanur

[146a]

DER MAKÂM-I ACEM AŞİRÂN

Hem **Acem** hûb **Aşîrân**'ı da hûb
Besteler onda ser-â-pâ mergûb

[149a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Yine oldum esîri âh bir şûh-ı sitemkârîñ
Ki dilber sevmemiş bilmez belâsın âşık-ı zârîñ
Ne kâfirliklerin gördüm ben ol zülf-i siyehkârîñ
Ol ebrûnuñ o zâlim gamzeniñ o çeşm-i mekkârîñ

O tıfl-ı nâzı gördüm rûyuna hûrşid eser etmiş
Haberdar olmamıştım sonra duyduym neylemiş n'etmiş
Meger zâlim kaçıp tenhâca Sa'dâbâd'a dek gitmiş
Temâşâ eylemiş alayını şevketlü hünkârın

Bu gün bir mahrem-i esrâr yâr-ı nükte-pîrâdan
İşitdim kim sayıp uşşâkını ey şûh-ı sîmin-ten
Nedîm-i zâra benzer âşıkım yokdur demişsin sen
Efendim işte vardır ben esîrin ben giriftârın

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Ferâmûş etme lütfuñ mübtelâsın
Çıkarmaz şâh olan dilden gedâsın
Baña bîgâne, yâr olma rakîbe
Unutma bahr-ı aşkıñ âşinâsın

Cemâlîñ şem'ine pervâneyim ben
Görünce pertev-i nûr-ı ziyâsın
Çekilmek ok gibi benden revâ mı
Çekerken ol kaşî yayıñ cefâsın

Mey-i mahbûba vermişler karârın
Sürenler bezm-i dünyânıñ safâsın
O şûhuñ rehğüzârın bekle Dürrî
Görürsün âkıbet bir merhabâsın

Beste : Rıfat

Usûl : Devr-i Revân

Ümîd-i makdemiñle lâle açdı dağ pinhânî
Buyur şevketli hünkârım temâşâ et çerâgânı
Safâ kesb étmeniñ, seyr ü serverin geldi devrânı
Buyur seyr eyle gâhî lâlezârı, geh gülistânı

Mugannî bezme gelsün sohbeta âgâzdan soñra
Okunsun bûselikler nağme-i şehnâzdan soñra
Fişekler dahî çıksun seyr olunsun sâzdan soñra
Eger olursa sultân-ı cihânıñ emr ü fermânı

Efendim Hak Te'âlâ dâ'im étsün devlet ü şânıñ
Vezîr-i a'zamıñ görsün hemîşe lütf u ihsânıñ
Muhakkar çâkeriñ ya'nî Nedîm-i zâr u hayrânıñ
Vérüp şarkıları seyr eylesün bârî çerâgâñı

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Ârzûlamış bezm-i bâğıñ gülünü
Vatanından sökûn étmiş gelen yâr
Yâd eylemiş bendesiniñ élini
Benim bu gurbetde göñlüm alan yâr

Kurban olam gözleriniñ mestine
Kemândârdır, tîrin almış destine
Susmuşdır ben âşıkıñ kasdine
Siyeh zülfüñ bölük bölük éden yâr

Korkarım-ki bir gün girer kanıma
Cüdâ düşmek kâr eyledi cânıma
Tekellüfsüz bir uğramaz yanıma
Hasretiyle cigercigim delen yâr

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Sabâ var mı peyâmîñ, söyle cânânım ne âlemde
Efendim, sevdiğim, devletli sultânım ne âlemde
Gelür mi yâdına bu bülbül-i mahzûn-ı nâlânı
Ne gülşende aceb ol verd-i handânım ne âlemde

Kimiñ gamhânesin pür-nûr eder mihr-i ruhı bilsem
O hurşîd-i cihân-ârâ-yı ruhsârım ne âlemde
Havâ-yı kâmet-i dîlcüyü kaddim eyledi perçem
Kime mâ'ildir ol serv-i hırâmânım, ne âlemde

Çıkar âh-ı derûnum çarha dûd-ı iştiyâk ile
Diliñ şerh edemem derdin kerem-kânım ne âlemde
Varırsañ yanına yüzler sür ey dil bizden ol yârîñ
Diye şâyed Lebîb-i zâr u giryânım ne âlemde

Beste : Abdî Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Arifân seyr-i gülistân eylesün Nevrûz'dur
Bülbülân şevk-ile efgân eylesün Nevrûz'dur
Böyle demde gelsün ol serv-i sehî biñ nâz-ile
Sahn-ı gülşende hırâmân eylesün Nevrûz'dur

Lâleler seyr-i çemende sâgar-ı gülgûn ile
Bezm-i rinde cür'a-efşân eylesün Nevrûz'dur
Hoş edüp akdı gönül her bir nihâl-ı tâzeye
Sû-be-sû seyr-i firâvân eylesün Nevrûz'dur

Ol ŧeh-i devr-i zamâne kullarına Abdî'yâ
Tâze tâze lütf u ihsân eylesün Nevrûz'dur
Hazret-i Sultân Ahmed'dir o kim tebrikine
Cümle ŧâhân bûs-ı dâmân eylesün Nevrûz'dur

Beste : Reŧîd

Usûl : Devr-i Revân

Hasret-i gülberg-i ruhsârîñla ey ŧûh-ı cihân
Kârımı bülbül gibi gel eyleme âh u figân
Vuslatîñla eyle ben mehcûrî lütf ét ŧâdmân
El-amân ey kanlı zâlim el-amân!

Rehgüzârîñ üzre cânâ oldu bu dil pâymâl
Görmediñ çeŧmiñle eyvâh ben yatup ŧeydâ misâl
Gel terahhum eyle bârî hâlîme ey serv-dal
El-amân ey kanlı zâlim el-amân!

Âŧıka olmazsa kâhî mihr-i ruhsârîñ bedîd
Gün-be-gün olsun hemân ârâyîŧ-i hüsnüñ mezîd
Ta ezelden cürm-i bî-pâyân kuluñdur Reŧîd
El-amân ey kanlı zâlim el-amân!

Beste : Âŧık Ömer¹¹⁰

Usûl : Devr-i Revân

Nazar kılmazsın ednâya eger ey kâmeti ŧimŧâd
Reh-i aŧkıñda hâk olmam mukarrer herçi bâdâ-bâd

¹¹⁰ XVII. yüzyıl Türk saz ŧâirinin önde gelen isimleri arasında sayılan Âŧık Ömer (ö. 1707?) başlangıçta dîvân ŧâirlerini taklid ederek Adlî mahlasını kullanmış, Ömer mahlasını daha sonra benimsemiştir. Kendisinden önce gelen saz ŧâirlerinden farklı olarak arûz vezniyle yazmışsa da, hece vezniyle yazdığı ŧiirlerde daha başarılıdır. Geriye bırakmış olduğu 2000'den fazla ŧiirle Türk edebiyatının en çok yazan ŧâirlerinden biridir. Bestelenmiş ŧiirleri çeŧitli meclislerde okunmuştur. Abdülkadir Karahan, "Âŧık Ömer", *DİA*, C.4, s.1. *Mecmua*'daki bu tek bestesinin güfte ŧâiri de kendisidir.

Tekâpû-yı muhabbetde esîr-i derdmendiñdir
Göñül Leylâ için Mecnûn olur Şîrîn için Ferhâd

Edersin nâ-sezâlarla nihânî ayş u ışretler
Gamiñla künc-i mihnetde revâ mı ben kalam nâ-şâd

Akıl hayretde sergerdân göñül nakş-ı hayâlîñdir
Geçer devriñde devrânım, bu resme ey şeh-i bîdâd

Ömer-i bîmârı bend etmiş meger çeşm-i pür-efsûnuñ
Ne cevri nâza sabr eyler, ne hod olmak diler âzâd

[150a]

Beste : Abdülbâkî Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Ben senin memnûn-ı lütf-ı re'fet ü ihsânıñım
Arzûmend-i visâl-i bûse-i dâmanıñım
Eylemem bülbül gibi şimd'en-gerü feryâd u zâr
Gülşen-i hüsnüñde güller gibi ben handânıñım

Neşve-i nahvet mi hayret verdi çeşm-i mestiñe
Sen kimiñ hayrânı olduñ ben seniñ hayrânıñım
Ömrü var olsun demiş uşşâk içinde ol perî
Müjdeler ey Şâkir-i şeyda seniñ cânânıñım

Beste : Şükri Ali Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Mürüvvet eyle ey hûnî terahhum ile bir dem gel
Meded şâd et bu mahzûnu terahhum eyle bir dem gel
Benim cân içre cânânım sahî sünbül gül-endâmım
Kuzum devletli sultânım terahhum eyle bir dem gel

Kula bir dem nazar olsun, günâhından güzer olsun
Efendim tevbeler olsun terahhum eyle bir dem gel
Dü çeşmim dem-be-dem nemde, revâ mı dil kala gamde
Eger lâyıq degilsem de terahhum eyle bir dem gel

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Hezec

Bir zamân devr edelim âfâkı
Gel gel ey mihr-i cihânım gidelim
Kimler añlar görelim uşşâkı
Gel gel ey tâze civânım gidelim

Beni hicriñle perîşân etme
Hâne-i kalbimi vîrân etme
Firkatiñle beni bî-cân etme
Gel gel ey rûh-ı revânım gidelim

Zevk-i hicrânı alanlar kalsun
Seni ferdâya salanlar kalsun
Hâsılı bunda kalanlar kalsun
Gel gel ey serv-i revânım gidelim

Etdi Mahtûmî'yi bîmâr ancak
Hûblarda seni dîldâr ancak
Nâmiñi eylemem izhâr ancak
Gel gel ey ibn-i filânım gidelim!

Usûl : Devr-i Revân

Buluşdum gülşende yâre
Öpdüm mübârek elini
Seherde nâmesin okur
Şakıdır bülbül dilini

Zâlim murâda ermedim
Âlemiñ zevkin sürmedim
Seherde kalkup dermedim
Yarimiñ gonçe gülünü

Tekdür deli gönül tekdür
Bekle güvencegiñ pekdür
Hudâ'nıñ ihsânı çokdur
Dâ'im ağlatmaz kulunu

[155a]

DER MAKÂM-I NİHÂVEND

Mutrib etdikçe **Nihâvend**'i sürûd
Bûy-ı te'sîri verir nağme-i ûd

[158b]

ŞARKIYYÂT

Usûl : Devr-i Revân

Leblerin açmazsa gül gibi kelâm
Zahm-ı yâr ü hicr-i yâr anlar beni
Zülfi tahrîk-i cünûn eyler müdâm
Gel gel mest-i nâzım gel
işve-bâzım gel gel gel
Çîn-i zülf-i müşk-bâr eyler beni
Künc-i gamda âh u zâr eyler beni
Gel gel mest-i nâzım gel
Olmuyor dilberle bir kez merhabâ
Zülfini depretmiyor bâd-ı sabâ
Derd-i firkat eyledi ömrüm hebâ
Gel gel mest-i nâzım gel
işve-bâzım gel gel gel

Usûl : Nîm Sakîl

Tâ-be-key aşkıla feryâd eylerim
Bir onulmaz dâğ-1 derdim var benim
Söylemezdim derdim ammâ n'eyleyim
Bir onulmaz dâğ-1 derdim var benim

Bâğrımın hergiz onulmaz mâyesi
Ey melâhat burcunun mehpâresi
Dem-be-dem âh eylemekdir çâresi
Bir onulmaz dâğ-1 derdim var benim

Hasretinle eylerim feryâd u <âh>¹¹¹
Veh ki oldu harman-1 ömrüm tebâh
Senden özge şâha olmam dâd-h^vâh
Bir onulmaz dâğ-1 derdim var benim

¹¹¹ Metinde kafiyeyle uyumsuz olarak 'zâr' yazılmıştır.

[161a]

DER MAKÂM-I ARAZBÂR

Kıl Arazbâr ile âşkî inhâ
Arz-ı bâr olmasın ol şûha dilâ

[164a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Monla¹¹²

Usûl : Muhammes

Ey hüsn-i şû'le-sûz-ı cihân mâh-peykerim
Hasret nazâre rûyuna mihr-i münevverim
Derd-i firâk cânıma geçdi yetiş, yetiş
Sermâye-i sürûr-ı dilim nâz-perverim
Cânım benim efendicigim, şûh dilberim

Nâgâh cism ü cânı düçâr eyleyüp kazâ
Oldu dil-i nezârcıgım mübtelâ sana
Hüsn-i cemâlin aşkına cevır eyleme bana
Sermâye-i sürûr-ı dilim nâz-perverim
Cânım benim efendicigim, şûh dilberim

Ermezse dest-i ârzû-yı dil visâline
Men' etme bârî dîdemi seyr-i cemâline
Lütf eyle gâhî nüzhet-i hâtır melâline
Sermâye-i sürûr-ı dilim nâz-perverim
Cânım benim efendicigim, şûh dilberim

¹¹² Molla Mustafâ (ö. 1732) Kadirihane'de zâkirbaşılık yapmıştır. Ergun, *age*, s.156.

Beste : Abdülbâkî Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun
Serây-ı şehriyâr-ı aşka verdim bir çerâğ olsun
Hemân dûr etmesün bir kez derûndan tîr-i müjgânın
Beni mecrûh-ı cevr eylerse de âlemde sağ olsun

O şâh-ı mülk-i istignāya hâlin arzolar elbet
Hele bir kerre baht-ı nâmüsâidden mesâğ olsun
Gelürse sîne-i pür-sûzum ol gül-ruh temâşâya
Rahîmî, vâdî-i gamda sana dağ üsti bâğ olsun

Beste : Rifat

Usûl : Devr-i Revân

O gonçe-fem benim bülbül gibi zâr olduğum bilmez
Dirîgâ gülşen-i kûyunda gam-h^vâr olduğum bilmez
Nîgâh-ı hasret-efzûna olurlar dem-be-dem mâni'
O gîsûlar meger müştâk-ı dîdâr olduğum bilmez

Beni şâd etdi bir sâde selâmıyla o sîm-endâm
Bilür meftûnluğum ammâ dil-efgâr olduğum bilmez
Ederdi hâne-i eşk-i dile teşrîf her demde
Kudûm-ı rûh-bahşına talebkâr olduğum bilmez

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Yeter etdin dil-i mecrûhı pür-hûn
Nice bir bu cefâ ey kanlı zâlim
Akıtdın gözlerimden eşk-i gülgûn
Nice bir bu cefâ ey kanlı zâlim

Varup ağyâr-ile ülfet edersin
Bu dertli bağırmı her dem delersin
Beni giryân edüp kendün gülersin
Nice bir bu cefâ ey kanlı zâlim

Bana bildir nedir cürm ü günâhım
Erirken gûşuna her demde âhım
Görüp rahm etmedin hâl-i tebâhım
(Eyzan)

Ola cânıyla Mihrî sana bende
Ne var lütf eylesen bir kerre sen de
Bu bîçâre garîbin, derdmende
Nice bir bu cefâ ey kanlı zâlim

Beste : İmâm¹¹³

Usûl : Devr-i Revân

Perîşân-hâlin oldum sormadın hâl-i perîşânım
Gaminla derde düşdüm kılmadın tedbîr-i dermânım
Ne dersin rûzgârım böyle mi geçsin güzel cânım
Gözüm, cânım, efendim, sevdiğim, devletli sultânım

¹¹³ Asıl adı Mehmed olan ve mûsikî literatüründe “Küçük İmam” (ö. 1674) olarak bilinen bestekâr, Eminönü’ndeki Valide Camii’nde na’than ve imamdı. Usta bir bestekâr aynı zamanda ünlü bir hâneneydi. Dînî ve dindışı toplam 500 eseri olduğu kaydedilse de günümüze birkaç eseri ulaşabilmiştir. Özalp, *age*, s.382-383.

Deger her dem vefâsız çarh yanından bana bin ok
Kime şerh eylesem ahvâlimi, mihnetle derdim çok
Sana kaldı mürüvvet, senden özge hîç efendim yok
Gözüm, cânım, efendim, sevdiğim, devletli sultânım

Esîr-i derd-i aşkın olalı senden revâ görmem
Seni ne yerde görsem ehl-i aşka âşına görmem
Vefâ vü âşinalık rengini senden revâ görmem
Gözüm, cânım, efendim, sevdiğim, devletli sultânım

[164b]

Beste : Hulûsî Hasan

Usûl : Hezec

Şerer-i âh-ı âteşnimden sakın ey gonçe-i lâtîf sakın
İnkisâr-ı dil-i hazînimden sakın ey gonçe-i lâtîf sakın
Âhımı alup âteşe yanma, etdiğin yanına kalur sanma
İltifât-ı bahâra aldanma, sakın ey gonçe-i lâtîf sakın

Hâr ile ülfet eyleyüp bî-bâk nâlemi etme hemser-i eflâk
Gül gibi dâmenin olur sad-çâk, sakın ey [gonçe-i lâtîf sakın]
Âh-ı Mahtûmî'ye tegâfülden ihtirâz eyle ibret al gülden
Berg-rîz-i figân-ı bülbülden sakın ey gonçe-i lâtîf sakın

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Cihânın gönlün aldı evc-i istignâda bir meh-rû
Aceb mi çiksa her yerden sipihre na're-i yâhû

Muattar zülf ü hâlin seyr edenler ey gözi âhû
Demişlerdir hakikat misk odur âlemde anber-bû

Kapunda çok revân oldu dahı çok seyl olur yaşım
Meseldir akdığı yerden demişler yine akar su

Garîb ahşama karşı zâr u sergerdâ olur gâyet
Perîşân olduğu oldur gönül hep zülfüne karşı

Hayâli her dem ey Bâkî gezer nice ser ü sîne
Hezârân kûh u deşti geşt eder bir demde bir âhû

Beste : Monla

Usûl : Devr-i Revân

Hüsn ü behâya mâlik idim bir zamânla
Çok âşinâya mâlik idim bir zamânla
Uğrayamazdı Ehrimen-i gussa yanıma
Birkaç du'âya mâlik idim bir zamânla

Hâk etme kendin ey sadef-i mu'teber güher
Hâk-i der için ağlayamam koy meni yeter
Sen bir güherden ayrılup oldunsa der-be-der
Ben kîmyâya mâlik idim bir zamânla

Ben zerre-i hakîr idim ol âftâb idi
Her bir suâle gamzesi hâzır-cevâb idi
Hûb idi, nüktedân idi, âlî-cenâb idi
Bir dil-rübâyâ mâlik idim bir zamânla

Mahtûmî Şimdi fülk-i yem-i ibtilâ benim
Deryâ-yı gamda gta uran âşinâ benim
Çehre figâr-ı sille-i mevc-i cefâ benim
Bahr-ı safâya mâlik idim bir zamânla

Beste : Tosunzâde

Usl : Devr-i Revân

Mest eder dünyâyı eşkim bâdesi
Sevdigim bir âfet-i cândır benim
Büsbütün âlem anın dildâdesi
Sevdigim bir âfet-i cândır benim

Aklım aldı gamze-i câd ile
Kıpdı gönlüm kâkl-i Őebb ile
Düşdi kârım bir gzi âh ile
(Eyzan)

Mülk-i hüsnün pâdiŐâhı öldürür
Server-i zerrîn-klâhı öldürür
Dermendânın penâhı öldürür
Sevdigim bir âfet-i cândır benim

Bir bt-i ra'nâya meftn olmuşum
Bir sahî Leylâ'ya Mecnn olmuşum
Derd aŐkiyla ciger-hn olmuşum
Sevdigim bir âfet-i cândır benim

Usûl : Devr-i Revân

Serv-i ârâm gibi durma yûri cânânım
Vaktidir gel gidelim seyrine Sa'dâbâd'ın
Semt-i Eyyûb'a güzer eyler isen sultânım
Vaktidir gel gidelim seyrine Sa'dâbâd'ın

Kilk-i endîşe yazup resmini levh-i dilde
Havzına düşdi gönül aksi alup cûyunda
El yudum mevce-i deryâ-yı hisârdan ben de
(Eyzan)

Behcet, îsâr ederek geşt edelim dünyâyı
Hîre-çeşm eyleyelim mihr-i felek-pîrâyı
Görsün âlem nicedir hüsn-i cihân-ârâyı
(Eyzan)

Beste : Âhenî

Usûl : Devr-i Revân

Câme-i sebz-ile bir serv-i bülendim var idi
Serv gibi sebz-pûş olmuş efendim var idi
Dâmenimde besledim kendi ciger-gûşem gibi
Aşka kâbil delükanlı bir efendim var idi

Gitdi elden başı altun üsküfi şâhîn gibi
Bir kebûter sîneli bir şehlevendim var idi
Ey bana Tanrı selamın vermeyen bir gün ola
Diyesin Âhî gibi bir derdmendim var idi

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Aşkın ile kalmadı tende mecâl
El-amân ey gonçe-dehen el-amân
Firkatinle oldu gönül pâymâl
El-amân ey gonçe-dehen el-amân

Gamze-i fettânla pür-yarayım
Tîr-i gam-ile dil-i sad-pâreyim
Âşık-ı üftâdeyim, bîçâreyim
El-amân ey gonçe-dehen el-amân

Hâtır-ı nâ-şâdımı gel eyle şâd
Meyve-i vaslın ile et ber-murâd
Âşık-ı bî-tâkatiñi eyle yâd
El-amân ey gonçe-dehen el-amân

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Dilrübâlar içinde mümtâzım
Ömrümün hâsılı unutma beni
Gözümün nûrı çeşmi şebâzım
Ömrümün hâsılı unutma beni

Bâğ-ı hüsn içre ey sehî-kâmet
Verdi hicrin bana nice hâlet
Gel gel ârâma kalmadı tâkat
Ömrümün hâsılı unutma beni

Râh-ı aşkında nakd-i ömr fedâ
Eylerim, yok bu sözde rûy-ı riya
Başın için terahhum eyle bana
Ömrümün hâsılı unutma beni

Beste : Çöğürcü Osman¹¹⁴

Usûl : Devr-i Revân

Kurtulmadın ey dil bu âh u zârdan
Yohsa âzürde mi oldun ağıyârdan
Yohsa bir kem söz mü işitdin yârdan
Garîb gönlüm niçün olursun bülbül

Bu aşkın hâleti özge hâletdir
Evveli hoş âhiri nedâmetdir
Güzelin âşıkâ cevri -eski- âdetdir
Garîb gönlüm niçün olursun bülbül

Eger meyl etdiyse sevdiğin yâde
Seni sevmeyenden sen ol âzâde
Bulunmaz mı bize bir dost dünyâda
Garîb gönlüm niçün olursun bülbül

Usûl : Devr-i Revân

Ben sana tâze civânsın demeyim de ne deyim?
Ser-be-ser hüsnle ansın demeyim de ne deyim?

Ömrümün hâsılısın rûh u revânım çünkim
Ten-i fersûdeme cânsın demeyim de ne deyim?

¹¹⁴ Çöğür adındaki saz XVII. yüzyıla kadar mûsikîmizde kullanılmıştır. Osmanlı Sarayı'na girerek hem Enderûn'da hem de Harem'de üretilmiş ve çalınmıştır. Özalp, *age*, s.183, 395.

Mülket-i gönlüme Tatar müjen etdi akın
Dil harâb oldu yamânsın demeyim de ne deyim?

Pîç-ü-tâbîñ nedir ey şûh-ı cefâkâr senin
Semt-i agyâra revânsın demeyim de ne deyim?

Meh gibi her gece bir meclise revnak-dehsin
Süfle-meyyâl-i zamânsın demeyim de ne deyim?

Ney gibi bâğrımı deldin beni etdin nâlân
Bâis-i âh u figânsın demeyim de ne deyim?

[165b]

Usûl : Devr-i Revân

Şehsüvârın yaylaları
Boz bulanık duman şimdi
Sevip sarılmış hoş ama
Ayrılması yamân şimdi

Ben seni cândan severim
Ârın gayretin güderim
Ben senden vaz gelmem derdim
Hoş ayırdı zamân şimdi

Evvel birdir âhir birdir
Evliyâlık gizli sırdır
Gör yürekde neler vardır
Kimselere demem şimdi

Dağların karı var m'ola
İşim âh u zâr mı ola
Aceb yârim anar m'ola
İnce belli cenân şimdi

Usûl : Devr-i Revân

Kûy-ı yârdan esüp gelen rüzgâr
Suâlim var sana yârdan ne haber?
Yâr sînesin delüp gelen rüzgâr
Suâlim var sana yârdan ne haber?

Can bülbülü durmaz öter kafesde
Hâtırım perîşân, gönlüm şikeste
Benim selâmımı götürün dosta
Suâlim var sana yârdan ne haber?

Yârı olanların yârı yanında
Yârı olmayanlar derd ü elemde
Sen şâd u hurremsin, derdlerin bende
(Eyzan)

Şimdi figân oldu bizim işimiz
Yâr yoluna fedâ garîb başımız
Diyâr-ı gurbetde kaldı işimiz
Suâlim var sana yârdan ne haber?
bir haber var mı?

Usûl : Devr-i Revân

Hırâmân kaddin ey dilber zehî serv-i revân olmuş
Ruhun mey-i mül dehânın gül yüzün bâğ-ı cinân olmuş

Seni sevdi gönül uçdu havâya ey humâ-pervâz
Gözün nergiz, saçın sünbül, yanağın erguvân olmuş

Yanağında yazılmış bir müselsel müşk ile âyet
Ki zîrâ budurur dilber bugün sâhib-kırân olmuş

*Tûtî dillim amân, mest-i nazım amân, pek beyâzım
Amân, amân, yâr amân ki zîrâ budurur dilber*

Usûl : Devr-i Revân

Gözün nergis, yanağın gül, cemâlin gülistân olsun
Cihânda bülbül-âsâ âşıkın kârı figân olsun

Yeter cânâ nihân oldun gözümde kalmadı tâkat
Cemâlin meh gibi göster gelüp hüsnün ayân olsun

Dahı bir gonçe-i ra'nâsın ey şûh-ı cihânım sen
Sana gülşende nergisler efendim dîdebân olsun

Ümîd eyler dil-i zârım senin bâr-ı visâlınden
Şehâ gülzâr-ı hüsnünde Reşîd'a bâğban olsun

[171a]

DER MAKÂM-I “BABA TÂHİR”

Demlenip feyz-i “**Baba Tâhir**”den
Nâyı etdi nefes oğlu neyzen

[174a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Yaktı beni çün âteş-i hicrâna yanaki
Bir âh edeyim ben de o da şöyle yanaki
Kandil-i kilisaya döne sîne-i pâki
Âgûş-ı çelipa sana göğsündeki çâki

Kâr etdi meded gamzeleri lâht-ı cigerde
Yandı yüregim âteşi bî-dûd u şererde
Bir kâfire dildâde olup semt-i Fener’de
Döndü solu manastıra bu sîne-i pâki

Râzı mı olur bu siteme Hazret-i Îsâ
Kim küşten ile kûyun ola kanlı kelisa
Meryem Ana’nın cânı için ey büt-i Tersâ
Vehbî’nin olma sebep mevt ü helâki

Pûnî hakikat pûnî [a]gâpî amâ takım eledû alpî Hayyâm be-revî

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gamınla dolmadık âlemde çeşm-i ter mi kalmıştır
Mey-i şevkinle lebrîz olmadık sâgar mı kalmıştır
Yapılmış gûşe çeşm-i fitne-perdâzınla hâtırlar
Harâb-âbâd-ı gamzen olmadık kişver mi kalmıştır

Dağılmıştır hazânın tünd-bâdından gül ü bülbül
Tenûr-ı aşkda âhger mi hâkister mi kalmıştır
Hayâl-i teng-i lâ'linle bu sahn-ı bâğ-ı âlemde
Misâl-i gonçe pür-hûn olmadık diller mi kalmıştır

Beste : Receb

Usûl : Devr-i Revân

Be güzel seni sevmişim
Meh yüzündeki beñlerle
Sana cân kurbân etmişim
Gül yüzündeki beñlerle

Her kaçan şîveye başlar
Âşıkâ cânlar bağışlar
Nedir bu kirpikler kaşlar
Meh yüzünde[ki] beñlerle

Âşıkına sen al etdin
Elif kaddini dâl etdin
Cihân halkın abdâl etdin
Gül yüzündeki beñlerle

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Yine evvel bahâr oldu/ Yeşillendi yüce dağlar
Sahrâlar lâle-zâr oldu/ Tâzelendi dilde dâğlar
Her dıraht bir çetr-i ahdar/ Çemenzâra sâye- güster
Sirişk-i çeşmime benzer/ Cûlar cûş eyleyip çağlar

Şükûfelerle gûnâgûn/ Zeyn olmuş her çetr-i hâmûn
Mekânım oldu Mecnûn /Gibi gök sünbüllü bâğlar
Aş u işret mevsimidir /Yârenle sohbet demidir
Dervîşî fırsat günüdür/ Geçer kalmaz bu hûb çağlar

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Sofyân

Beni hicrânına şâyân/ Yeter etdin yeter etdin
Gam-ı zülfünle perîşân/ Yeter etdin yeter etdin
Olalı aşkla şeydâ /Bana rahm eyledi a'dâ
Garazım cevri ise cânâ/ Yeter etdin yeter etdin

Edip agyâr ile ülfet /Şeb ü rûz eyledin sohbet
Yerimi âteş-i hasret/ Yeter etdin yeter etdin
Edip âh-ı seher ekser/ O mehi eyleme muğber
Beni Mahtûmî mükedder/ Yeter etdin yeter etdin

Beste : Tomtom İmam

Usûl : Fer'

Cüdâ düşdüm diyârımdan bana yâd il vatan oldu
Durulmaz âh u zârımdan bana yâd il vatan oldu

Vücûdum derdle doldu sarardı benzimiz soldu
Yeter gezmek yeter oldu bana yâd il vatan oldu

Kan ağlar gözlerim herdem garîbim yok bana hem-dem
Huda verse yine görem bana yâd il vatan oldu

Dilimde âteşin sözler gözüm râh-ı vatan gözler
Fedâî yârini özler bana yâd il vatan oldu

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Firâkıñla dil ü cânı ferâmûş eyledin gitdin
Dirîgâ ahd ü peymânı ferâmûş eyledin gitdin

Beni hicrinle hayretde koyup deşt-i melâmetde
Gaminla künc-i mihnetde ferâmûş eyledin gitdin

Acep mi andelîb-âsâ edersen âh u vâveylâ
Hukûk-ı sabık-ı cânâ ferâmûş eyledin gitdin

Alıp yanına agyârı nedîm etdin o bedkârı
Kulun Mahtûmî-i zârı ferâmûş eyledin gitdin
Benim cânım benim devletli sultânım ömrüm benim

[174b]

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Hoş mesîregâh olur işret-fezâ
Bu dıraht-ı sâyedârın bâğçesi
Cân ü dile bahş eder zevk ü safâ
Bu nihâl-i dil-sitânın bâğçesi
Kadd-i dilber gibi dil eglencesi
Gam-güsârım Karaağaç bâğçesi

Rûzgârı rûz u şeb durmaz eser
Zerre deñli sîne de komaz keder
Kûh-veş olsa gamını def' eder
Bu nihâl-i dil-sitânın bâğçesi
(Eyzan)

Reh-güzârı bir yüce kûha çıkar
Cûy-ı Kâğıthâne kurbundan akar
Hazret-i Sultân Eyyûb'a bakar
Bu nihâl-i dil-sitânın bâğçesi
(Eyzan)

Medhini Muhlis semâya yetirir
Hâk-i müşk ü üd u anber bitirir
Her ne deñlü medh olursa getirir
Bu nihâl-i dil-sitânın bâğçesi
Gam güsârım Karaağaç bâğçesi

Beste : Çorbacızâde

Usûl : Devr-i Revân

Kamer-i tal'at felekde dilber-i âlem-pesendim var
Bakılmaz rûyuna mihr-i cihân nâzik efendim var
Nigâh-ı i'tibâra kalmadı hiç sâde rûyâna
Melik-haslet perî hilkat benim bir şeh-levendim var

Kapılmam hâsılı ben şebnem-âsâ mihr-i rahşâna
Beni dilbend-i miskîn eyleyen zülf-i kemendim var
Eger teşrîf edersen eyle lütfen ey meh-i garrâ
Bu şeb meclisde bir sâkî-i dil-cû bir de kendim var

Dilin kes câm-ı meyden dilber-i âlî-cenâbımdan
Benim ey zâhîd-i pejmürde-dil sana bu pendim var
İşitdim ol cefâ-cû der imiş agyâra bî-pervâ
Benim Abdî gibi kadr-âşinâ bir müstemendim var

Beste : Çorbacızâde

Usûl : Devr-i Revân

Sen gülersin gül gibi ben bülbül-i nâlânınım
Mest-i medhûş-ı temaşâ-yı gül-i handânınım
Bana kul olsun diyü hâcet ne fermân etmeye
Ben senin çokdan efendim bende-i fermânınım

Hâr isemde gülşeninde hâr-ı gülzârım hele
Hâk isem de bâri hâk-i râh-ı müşk-efşânınım
Olsam üftâde gubâr-âsâ yine pest olmadan
Çünkü ey serv-i bülend üftâde-i dâmânınım

Lâleler saġarların pür kılmak ister sâkîyâ
Ben dahi muhtâc-ı lütf u tâlib-i ihsânınım
Sen demişsin kim kimin hayrânıdır bilmem Nedîm
Nâzenînim pek bilirsin kim senin hayrânınım

Beste : Abdülbâkî Aġa

Usûl : Sofyân

Sana ey şûh-ı cihânım ne giyersen yaraşır
A benim tâze civânım ne giyersen yaraşır
Bu terâvet bu letâfet bu kad u kâmetle
Beli ey mûy-meyân ne giyersen yaraşır

Gül-bedensin sana gül-gûn gerekdir câme
Tâ ki bir kat dahi zînet vere ol endâma
Düşürürsün bilirim bülbül-i cânım dâma
Sana ey gonçe-dehânım ne giyersen yaraşır

Zîr-i festen o siyeh zülfü girih-gîr eyle
Şâkir'in murg ü dilin bendine tedbîr eyle
Perçemi hâra giyip mevcini zencîr eyle
Sana ey âfet-i cânım ne giyersen yaraşır

Usûl : Devr-i Revân

Gönül durmaz sular gibi çağlar ey
Nâr-ı hasret yürecigim dâğlar ey
Aramızı karlı dağlar bâğlar ey
Kûy-ı yâre varabilmem neyleyim
Nâzlı yâri sarabilmem neyleyim
Rakîbin elinden amân el-amân
Nâzlı yâri görebilsem bir zamân

[175a]

Beste : Rifat

Usûl : Devr-i Revân

Arak-rîz eyle sâkî rûy-i cânân-ı hüner göster
O deryâ-yı letâfet mevc-hiz olsun güher göster
Pür et gül-bûselerle gerden-i sîmînini yârin
Gülistân-ı safâda bir nihâl-i bârver göster

Sarınmış kecrevi destar giyinmiş âteşin câme
Mücevher kabzalı hancerle zahm urmakda Behram'a
O mâhı davet etdim hâle-i âgûş-ı ahşama
Meded ey ahter-i burc-ı sa'âdet bir eser göster

Bahâr oldu açıp ol gonçe-yı cûlar gibi cûş et
Çemende bülbül-i şurîdeyi söyletme hamûş et
Meyânın bazu-yı pür-dağla sarma der-âgûş et
O sîm-endama Sa'dî gel murassa bir kemer göster

Beste : Serrâc Hasan

Usûl : Devr-i Revân

Bahâra rağbet etmez seyr-i gülzâr istemez cânım
Zebânım bülbül-i şurîde sînemdir gülistânım
Hayâlindir enîsim kâse-lîsim çeşm-i giryânım
Garîb olmam zamân-ı devlet-i aşkında sultânım

Muhabbet serde sevdâ dilde dil kûyunda üftâde
Alâyıkdan yazıklar olmadan bir lahza âzâde
Hayâlin bir nefes hâlî komaz kalsam da tenhâda
Garîb olmam zamân-ı devlet-i aşkında sultânım

Şarabım eşk-i hûn-âlûde dağ-ı sînemdir câmım
Sürudum saz ü sûzumdur enîn-i nâ-be hengâmım
Hayâlindir nedîmim hem-demim hem-rezm-i ârâmım
Garîb olmam zamân-ı devlet-i aşkında sultânım

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gel ey fasl-ı bahâran mâye-i ârâm-ı hâbımsın
Enis-i hâtırım kâm-ı dil-i pür-ıztırâbımsın
Dehânın gonçe-i nâz et zebân-ı sûseni ter kıl
Şikest-i tevbeye dahl etmeye hâzır-cevâbımsın

Gülüm şöyle gülüm böyle demekdir yâre mu'tâdım
Seni ey gül sever cânına cânâne hitâbımsın
Müdâm ey lâle-i hâtır-güşâ dûr olma gülşenden
Seninle neş'e tahsil eylerim câm-ı şarabımsın

Bu gün gülşende gördüm ki oturmuş pâdişâh-ı gül
Durup hizmetde bülbül derki şâh-ı kâm-yâbımsın
Cihân durdukça dur ikbâlle taht-ı sa'âdetde
Senin lütfunla dilşâdım her işte feth-i bâbımsın

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bahâr oldu yine âlem gülistân olduğu demdir
Gül-i handan hezâr-ı zâr nâlân olduğu demdir
Müzeyyen oldu sahn-ı âsıman şem'kevakîbden
Gece gülşende her lâle çerâğân olduğu demdir

Döşendi ferş-i hadrâ dest-i kudretten gülistâna
Salındı serv-i kadler nâz-ıla semt-i hıyâbâna
O şûh-ı şehlevendim başladı mestâne cevlâne
Meta'-ı sabr u huşum yine talan olduğu demdir

Bu devr-i Han-ı Ahmed'dir kederden diller olsun dûr
Gelip sûr-ı hümâyûn Dürri'ya olsun cihân mesrûr
Okunsun tâze şarkılar çalınsın nayla tanbûr
Bugün cemiyet-i erbâb-ı irfan olduğu demdir

[175b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Âh ki gördüm kaddine giymiş o fettân gülgülü
Akdı eşk-i hun-feşânım tâbe dâmân gülgülü
Câmesi gül rûyu gül-tâb letâfetle bu dem
Bâğ-ı hüsn içredir âgûş eylemiş san gülgülü

Bir tebessüm kıl çemende lâl olup kalsın müdâm
Reng-i la'line kerem et eyle hayrân gülgülü
Eyledi uşşâk-ı zârın başladı zâra yine
Sardığın gördü çemende andelîban gülgülü

Geşt-i gülşen eyleyip verdin letâfet kim begim
Feyz-i ruhsârından oldu verd-i handân gülgülü
Gel açıl azm-i gülistân et Refi'-i zâr-ıla [gülgülü]
Hâr-ı çeşm etsin şehâ hûbân-ı devrân gülgülü

Usûl : Devr-i Revân

Dil-i Mecnûn gam-ı Leyla'ya mu'tâd olmadan evvel
Leb-i şîrîn halâvet-bahş-ı Ferhad olmadan evvel
Muhabbet nüshası âlemde îcad olmadan evvel
Severdim ben seni mihr ü vefâ yâd olmadan evvel

Güzelsin bî-bedelsin nâzenîn-i nâz-perversin
N'ola meftûnun olsa her gören rûh-ı musavversin
Begim çün hüsn ile hûbân-ı İstanbul'a serversin
Dil-i vîrânı ta'mîr eyle berbâd olmadan evvel

Yeter ser-pençe-i mihnetle çâk oldu girîbânım
Yeter deryâya döndü katre-i eşkimle dâmânım
Yazıkdır Sa'dî-i mahzûnu dilşâd eyle sultânım
Görüp ahvâli bed-hâhlar şâd olmadan evvel

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Elvedâ etdim dirîg ol cânımı
Ya görem ya görmeyem cânânımı
Kıl temâşa çeşm-i hûn-efşânımı
Ya görem ya görmeyem cânânımı

Araya düşdü dirîgâ iftirâk
Yaktı gönlüm mülkünü nâr-ı firâk
Dem be dem çeksem aceb mi iştiyâk
Ya görem ya görmeyem cânânımı

Bilmedim hayfâ ki kadr-i vaslını
Cânımı kâr etdi tîg-ı hasreti
Her visâlin çünki vardır firkatı
Ya görem ya görmeyem cânânımı

Beste ve Güfte : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bir yıldır görmedin yâri
Bu zulmü götürmez bâri
Çekilmez yârimin cevri
Ârî cânım gel efendim

Ârî dostum gel a cânım
Gel gel hâlimi gör gel gel
Gel hâtırım sor gel
Ya mera be ber be hâne
Ya biyâ be hâne-i men

Beni nâlân koyup gitdin
Derdli bâğrum delüp gitdin
Âşıklığım duyup gitdin
(Eyzan)

Hasan garîbi bırâkma
Firâkın nârına yakma
Cürm ü isyânına bakma
Ârî cânım gel efendim
ârî dostum
(Eyzan)

[176a]

Beste : Hulûsî

Usûl : Devr-i Revân

Unutdun künc-i gamda ben garîbi
Kanı insâfın ey şûh-ı sitemger
Çıkardın gülşenden andelîbi
Kanı insâfın ey şûh-ı sitemger

Gamınla girye ü zâr oldu kârım
Hayâlin künc-i gamda gamkârım.
Niçün gûş eylersin âh ü zârım
Kanı insâfın ey şûh-ı sitemger

Cihânda görmedim herdem vefânı
Rakîb-i rû-siyeh sürdü safânı
Revâ mı ben çekem ancak cefânı
(Eyzan)

Perîşân-hâliñ oldum eyle şefkat
Tîr-i cevr eyledin rahm eyle âfet
Kime varıp idem senden şikâyet
Kanı insâfın ey şûh-ı sitemger

Beste : Na'li

Usûl : Devr-i Revân

Güzel Allah'ı seversen
Koy salınsın zülûflerin
Âkıbet öldürdü beni
Şol senin kara gözlerin

Turnalardan tel sunasın
Bizim tellere konasın
Şehrimizde bir tanesin
Ko salınsın zülüflerin

Hancerin almış destine
Beni öldürmek kaskine
Beyaz gerdanın üstüne
Ko salınsın zülüflerin

Pâdişâhın erliğine
Şükür Hakk'ın birliğine
Kahbe rakīb körlüğüne
Koy salınsın zülüflerin

Beste : Hasan Ağa
Usûl : Devr-i Revân

Safâ-yâb eyle uşşâkı
Gözüm nûru kerem eyle
Bu hüsnün çün degil bâki
Gözüm nûru kerem eyle

Ser-i kûyunda efgânım
İşit ey şâh-ı hûbânım
Tegâfûl etme sultânım
[Eyzan]

Sana ağyâr ile ülfet
Düşer mi ey melek haslet
Kanı üftâdene şefkat
(Eyzan)

Ricâyı visalle bu dil
Reh-i aşkında pâ-der-gil
Lebîbî derdmendin bil
Gözüm nûru kerem eyle

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gamınla nice demdir mestmendim
Nazar kıl hâlîme eyle terahhum
Ser-i zülfünle câna pay-i bendim
Nazar kıl hâlîme eyle terahhum

Nice bir ağıladırısın ben garîbi
Gam-ı aşkınla mahzûn bî nasîbi
Bana yetmez mi güldürdün rakîbi
Nazar kıl hâlîme eyle terahhum

Benim ol ca-nîşîn küşte-gam
Akıtıp gözlerimden dembedem nem
Senin çün sevdiğim aşüfte hâlîm
(Eyzan)

Bu Fâiz bendene lütf eyle şâhım
Cefâ ü cevr edip gel alma âhım
Ne denli var ise afvet günâhım
Nazar kıl hâlîme eyle terahhum

[176b]

Beste : Reşîd

Usûl : Devr-i Revân

Yolun uğrarsa lütf et kûy-ı rûh-efzâ-yı dildâre
Sabâ benden selâm eyle yüzün sür pâ-y-ı dildâre
Perîşânlıklarım arz eyle o zülfü siyekhâre
Sabâ benden selâm eyle o zülfü siyekhâre

Gönül hicr-i gamınla gûşe-gir-i künc-i mihnettir
Gözümden yaşlarım rîzan olup hûn-âb-ı hasrettir
O şâh-ı mülk-i hüsnü görmedim ben hayli müddetdir
(Eyzan)

Sihrine azm edersen meşrebindir kûy-i cânâne
Mahallindir senin gîsu-yı anber bû-yı cânâne
Meded kim iştiyâkım hadden aşdı rûy-ı cânâne
(Eyzan)

Nihân oldu gözümden hayli demdir ruh-ı dildâr
Acep mi târ olursa çeşmime hûrşid pür-envâr
Temâşa kılmak ister meh-cemâlin bu Reşîd-i zâr
Sabâ benden selâm eyle yüzün sür pâ-y-ı dildâre

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Ateş-i intizâra yakma beni
Böyle pervânevar efendim gel
Gûşe-i hicrde bırakma beni
Sensiz etmem karar efendim gel

Hırz-ı cân edeli muhabbetini
Dil ü cân arzuda vuslatını
Gözüre şimdi derd-i firkatini
Edemem ihtiyar efendim gel

Dil gam-ı aşkınla zâr oldu
Cân firâkınla bî-karâr oldu
Rûz u şeb vakf-ı intizâr oldu
Râşid-i dilfigâr efendim gel

Beste : Ömer Ağa
Usûl : Devr-i Revân

N'ola azm-ı kûy-ı cânân eylesen
Vasl-i yâre ermek ister gönlümüz
Rûz u şeb hasretle efgân eylesen
Vasl-i yâre ermek ister gönlümüz

Âşıkız müştak-ı rûy-ı vuslatımız
Tâ be key âfetâ ne çah firkatimiz
Nice demdir mübtelâ-yı garrâ biz
Vasl-i yâre ermek ister gönlümüz

Bulmadım bu yerde yâr u âşinâ
Âşinâ yârdan olduk cüdâ
Kalmadı ârâmımız Mahtûmi' yâ
Vasl-i yâre ermek ister gönlümüz

Usûl : Devr-i Revân

Canım sen güzel olmağa /sana bir ben gerek
Âşıkın gönlün almağa/ sana bir ben gerek [bir ben]

Ben hâcemden okurum da/ bülbül gibi şakırım da
Al yanağın çukurunda/ sana bir ben gerek[bir ben]

Sabahın seher vaktinde/ bekler oturur tahtında
Beyaz gerdanın üstünde/ sana bir ben gerek[bir ben]

Sakın hey efendim sakın/ al yanağa güller takın
Gözün kuyruğuna yakın /sana bir ben gerek[bir ben]

Mustafa'm der çaresine/ merhem eyle yâresine
İki kaşın arasına /sana bir ben gerek[bir ben]

Ben gerek bir ben gerek ah sana ben gerek

[177a]

Usûl : Devr-i Revân

Mekr ile aklımı aldı beni ferdâlara saldı
Perîşân olduğum kaldı gel a cânım gel

Âhım çarha sûtun oldu gözlerim kanla doldu
Derdin bana derman oldu gel efendim gel

Sensiz dünya harâm olsun derde dermân kim bulsun
İsterse eflâtun olsun gel a cânım gel

Kaşlarını yay eyledi delip bağrım nay eyledi
İşim gücüm vay eyledi gel a ömrüm gel

Hicr-ile hâlim yamandır derdile kaddim kemandır
Görmeyeli çok zamândır gel a cânım gel gel

Gel aman olmadan bir derman eyle derdmende gel

[189a]

DER MAKÂM-I SABÂ

Ger mugannî ede aheng-i **Sabâ**
Devha-i dilde olur gonçe-güşâ

[196a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Düşdü dil bir büt-i sitemkâra
Yine geldik diyâr-ı hicrâna
Ah olduk vatandan âvâre
Yine geldik diyâr-ı hicrâna

Bizi etdin garîb-i dâr u diyâr
Komadın cân u dilde sabr u karâr
Müjde ey rûzgâr-ı kine-güzâr
Yine geldik diyâr-ı hicrâna

Ağlamakdır bu yolda hâsılıımız
Edirne şehri oldu menzilimiz
Tâzelendi cerâhat-i dilimiz
Yine geldik diyâr-ı hicrâna

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Remel

Bir gün müşerref etse o hûrşid hânemiz
Bî-şek olurdu reşk-i felek âsitânemiz
Döndürdü sûz-i dil bizi Mecnûna âkıbet
Raks etdi serde hemçû sipend âşiyânemiz

Mutrib hezâr şevkle kâr-ı nevâ olur
Gûş etse andelîb musavver terânemiz
Derkâr ederdî şâhid-i tasvîr gamzesin
Bahş olsa ona bir nigeş-i âşıkânemiz

Ey gam gelirse gâh-ı safâ olma münfa'ıl
Sen eski yâr-i garımız ammâ safânemiz
Bend oldu dâm-ı zülfüne dil gayrı ey Müfid
Hûn-ı cigerle katre-i eşk âb u dânemiz

Beste : Müezzîn İsmâîl Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Eyledi arz-ı cemâl ol dilber-i rânâ güzel
Salınıp binnâz ile ol kâmet-i bâlâ güzel
Görmedim hiç böyle bir mihr-i cihân-ârâ güzel
Ne güzel âlâ güzel zîbâ güzel hakkâ güzel

Her görenler âşık-ı efkendesidir ol mehin
Yok nâziri cümle âlem bendesidir ol şehin
Bir acaip nahl-i bâlâ kaddi ol serv-i sehin
Ne güzel âlâ güzel zîbâ güzel hakkâ güzel

Âşka cânlar başlar lezzet-i güftâr ile
Nâzenîndir ülfet etmez degme bir agyâr ile
Rûyuna etmiş nikabı zülf-i anber-bâr ile
Ne güzel âlâ güzel zîbâ güzel hakkâ güzel

Beste : Hulûsî¹¹⁵

Usûl : Devr-i Revân

Begim bu hüsn ile hâlâ müsellemsin güzellikde
Nâzir olmaz sana asla müsellemsin güzellikde
Ruhun bir verd-i rânâdır kadin âlâdan âlâdır
Lebin la'l-i musaffadır müsellemsin güzellikde

Gönül kim sana âşıkdır reh-i aşkın da sâdıktır
Kerem şânına lâyıktır müsellemsin güzellikde
Sakin ey ruhları mâhım çıkarma göklere âhım
Rahm kıl Hâmîr'e şâhım müsellemsin güzellikde

Usûl : Devr-i Revân

Beni zülfünle kaddin öldürürse bu elemlere
Mezârım hep müzeyyen ola abbâsî alemlerle
Kara yazılı dil şol-deñlü ağlar künc-i gam içre
Sığışmaz defter-i dîvâna yazılsa kalemlerle
Kad ü zülf ü dehânı hasreti ol bî-vefa yârin
Helâk etse acep midir beni her dem bu gamlarla

¹¹⁵ Hasan Ağa'dır.

[196b]

Beste : Hasan Efendizâde

Salınıp gülistâna sultânım
Fitne saldın cihâna sultânım
Bâğ-ı kûyûnda bizde başlayalım
Bülbül-âsâ figâna sultânım

Bezm-i agyâra gitme nâz eyle
Âh-ı âşıkdan ihtirâz eyle
Lütfun olmazsa bâri az eyle
Cevr-i firkatın yâ ne sultânım

Giryeden dâde oldu [hûn ile] pür
Elin de olmazsa dâmenin öpdür
Çeşm-i giryânım oldu nem ile pür
Kerem et bendegâna sultânım

Derd-i hicrinle terk edip ârı
Çeşmimim şimdi giryedir kârı
Pây-mâl etme nüzhet-i zârı
Yüz sürer âsitâna sultânım

Beste : Muhammed Bey (Sipâhîler Ağası)

Usûl : Hezec

Bir zamân vuslatınla şâd etdin
Bir zamân da firâkını çekelim
Çünkü hicrinle na-murâd etdin
Çekelim iştiyâkını çekelim

Biliriz gerçi pür-cefâsız siz
Bî-vefasız sizin gibi degiliz
Câm-ı vaslın rakîb çeksın biz
Çekelim iştiyâkını çekelim

Olalım hicr-i yâri meh-veşte
Ki semender yaraşır âteşte
Kalıp agyâr-ile keşâkeşte
(Eyzan)

N'ola derdinle eglemezse bile
Dil-i Mahtumî bul heveste güle
Bâri hasret kemân-ı firkatle
Çekelim iştiyâkını çekelim

Beste : İsmâîl Çavuş
Usûl : Devr-i Revân

Ümîdim var visâlınden benim cânım açılmazsın
Neden tâ böyle hüzn ey şâh-ı hûbânım açılmazsın
Hemidem işret eylersin rakîb-i bed-lika ile
Bana bilmem neden ey gonçe handânım açılmazsın

Dil-i bîcâreye hîç etmedin cânâ terahhum sen
Ne bî-îmansın lütf ile etmezsin tekellüm sen
Süzersin çeşmini açmazdan eylersin tebessüm sen
Zerâfetle nezâket sende sultânım açılmazsın

Medet kıl Sa'dî' ye cevri ü cefâyı şâhım âz eyle
Ana sen bir terahhum eylemezsin bin-niyâz ile
Meyânın hâra bi teklif açarsan izz ü nâz ile
Dil-i zâra niçün ey çeşm-i fettânım açılmazsın

Güfte : Şehit Ali Paşa (Merhûm)

Beste : Tosunzâde

Edip azm-i sefer cânân esîr-i mihnet oldum ben
Cüdâ düşdüm vatandan müptela-yı gurbet oldum ben
Kanaat eylemezken nâzre-i dîdârına evvel
Degil mektuba şimdi bir selâma hasret oldum ben

Sen inkâr eyledin hem bezm-i agyâr olduğun ammâ
İşittim macerayı vâkıf-ı keyfiyyet oldum ben
Gülistân-ı visâlin eylemişler güllerin çîde
Nişân-ı bûse gördüm dâğdâr-ı gayret oldum ben

Dahı hâli iken bend oldum ol zülf-i perîşâna
Sana ey bî-vefâ sermaye-i cem'iyet oldum ben
Olup asûde-ser aşubgâh-ı bezm-i kesretten
Resim'a sakin-i dârülemân-ı uzlet oldum ben

[197a]

Beste : Rıfat

Usûl : Devr-i Revân

Sabâ yok mu peyâmın ol gül-i bâğ-ı cinânımdan
Hezâr-ı zâr u mehcûrum haber ver gülsitânımdan
Beni cevrinle zâr etmek sana mahsus iken ey şûh
Neden azürdesin bilmem yine âh û figânımdan

Yaşım gördükçe efzûn eyledi serkeşliğim bilmem
Kimi ağlayayım ahvâlîm ol serv-i revânımdan
Misâl-i cevşen oldum tîr-i cevrinle yine ammâ
Zahmdâr olmadım gönümce ol kaşı kemânımdan

Melâmet şehrini yıkmak gönül geçti derûnumdan
Nesim-âsâ haber gelmez benim ruh-ı revânımdan
Degil meyl eylemek lâ'li [leb-i] cânâna ey Rıfat
Yolunda ol sitemkârın usandım tatlı cânımdan

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Künc-i firkatde kodun tenhâ beni
Bî-vefâ mevlâya saldı ben seni
Ahd u peymân etdigin demler kanı
Pür cefâ Allah'a saldı ben seni

Bir devâsız derd imişsin bilmedim
Mekr-i dilde ferd imişsin bilmedim
Bî- vefâ nâ-merd imişsin bilmedim
Bî- vefâ mevlâya saldı ben seni

Silmedin hûnabe-yi çeşm-i teri
Kanlar ağlarken senin çün ey perî
Sen de yâd eyle anıp bu demleri
Pür cefâ Allah'a saldı ben seni

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

| | | |
|--------------------------|---|-------------------------|
| Ne hûb halk eylemiş Bârî | / | Güzeldir cümle etvârı |
| Sevince sevmeye bârî | / | Güzel böyle civân ister |
| Ne zîba rûy-ı gülzârı | / | Hudâ men eylemiş hârı |
| Ferâmûş eyle agyârı | / | Güzel böyle civân ister |

Letâfet var o dilberde / Ne gülde var ne anberde
Küçükken nâz perverde / Güzel böyle civân ister
Ne iş var l'âl-i dilberde / İlâc ister alır derde
Cemâlâ nâz eder verde / Güzel böyle civân ister

Usûl : Devr-i Revân

Hicriyle hâlim digergûn eyledi
Bir vefâsız gönlüm aldı al-ile
Neylediyse etdi ben bî-çâreye
Bir vefâsız aklım aldı al-ile

Âkıbet uydum dil-i meyyâlîma
Bende oldum bir sitemkâr zâlîme
Dostlarım rahm eylesinler hâlîme
Bir vefâsız gönlüm aldı al-ile

Usûl : Devr-i Revân

Hele ol dilber-i mümtâz görüldükde sevilmez mi
Doğar günden yüzü enver cemâl-i mâha zîb u fer
Bu âb u tâb ile dilber görüldükde sevilmez mi
Güzellik bâğının verd-i nihâli tâzedir kaddi
Medet ol lâle-veş haddi görüldükte sevilmez mi
Edip agyârdan nefret vere bendesine ruhsat
Fedâi öyle bir âfet görüldükte sevilmez mi

Usûl : Devr-i Revân

Nedir agyâra şâhım bu tekâpû
Bana kastın sitem mi ey cefâ-cû
Kaçan nâz-ile sen reftâr edersen
Kopar her gûşeden feryâd-ı yâhû

Nâzirin gelmemiştir bu cihâna
Letâfetde vücûdun bir içim su
Bu sırrı Ahmedî çün câmda sakla
Yeter ifşâ-yı râz etmek yeter bu

[197b]

Usûl : Devr-i Revân

Ey felek bir âhla çarhımı berbâd ederim
Yanarım nâr-ı gamınla sînemi pür-şâd ederim
Bu âşıklar arasında bende bir ad ederim
Bir garîb bülbül gibiler dallardadır gönlüm benim
Zernişân kemer olan bellerdedir gönlüm benim

Ey perî gel bâğa gir gör sölkenipdir gülgüle
Gül açıldı diyü bâğban haber eyler bülbüle
Ben seni sevdim diyü âleme düşdü gulgule
Yanağında Habeşî benlerdedir gönlüm benim
(Eyzan)

Ol perî böyle niçün âşkına nâz eder
Cevri çok cefâsı çok ammâ ki lütfun az eder
Çığaların yol durmuş havâda pervâz eder
Yaralı suna gibi göllerdedir gönlüm benim
(Eyzan)

Usûl : Devr-i Revân

Kılmasın söylen o yâre hîç vefâ şimdengerü
Bendesin yadetmesin ol pür-cefâ şimdengerü
Tâzece bir şeh-levende dil-i esîr oldum yine
Ol vefasız yâre etmem ilticâ şimdengerü

Sînemi bin pâre edip çünkü tig-ı hicr-ile
Kaddimi etdi kemân ol pür cefâ bin cevr-ile
Ülfet etdik âkıbet bir şûh-ı vâlâ kadd-ile
Gayrilerle sen-dahı ol âşına şimdengerü

Firkatinden hoşnudum vaslın ihsân eyleme
Tek iki çeşmim firâkın ile giryân eyleme
Derd-i aşkın ile haste isem de dermân eyleme
Ey tâbibim bendene kılma devâ şimdengerü

Usûl : Devr-i Revân

Bu hüsn ile sen dilberâ bir bî-bedel cânânesin
Tarife hâcet ne bana bilmez miyim cânâ nesin
Hâl-ı lebin fikri ile cân çekdi firâkın bir zamân
Mânend-i murg-ı nâ-tüvân düşürdü âb u dânesin

Leyli-veşim i'zaz edip
Agyârdan mümtâz edip
Sahraya saldı nâz edip
Mecnûn gibi divânesin
Râzi olur her zillete
Söylen o şem'-i devlete
Mahtûmî nâr-ı firkate
Tek yakmasın pervânesin

Usûl : Devr-i Revân

Şu âlemde kara gözlü çok ammâ
Benim gönlüm sana düşdü neyleyim
Derûnumda bir elemim var ammâ
Ciger kebâb oldu pişdi neyleyim

Yârin bâğçesine gireyim derdim
Gonçe güllerini dereyim derdim
Soyunub koynuna gireyim derdim
Aramıza engel girdi ney'leyim

Ben garîbin kimse bilmez hâlini
Aşkın kitâbından açtım fâlımı
Görün bana zulm eyleyen zâlimi
Aşk âteşi başdan aşdı neyleyim

[198b]

Beste : Haham

Usûl : Devr-i Revân

Seni âgûşâ çekse pîrehensiz
Olursa gam degil âşık kefensiz
Biyâbân-ı belâdır bana gülşen
O gül-ruhsârsız gonçe-dehensiz

Edib agyâr ile cânâ safâlar
Harâm olsun içerse bâde sensiz
Gamınla zâr zâr ağlar Nevâî
Karârım kalmadı bir yerde sensiz

[210a]

DER MAKĀM-I KŪÇEK

Nağme kim beslemedir **KŪçek**'den
Oldu bir ŧu'be ile perde-ŧiken

[211a]

ŖARKIYYĀT

Beste : Gonçe Ahmed Efendi

Usŭl : Devr-i RevĀn

Gelmeden fasl-ı hazĀn ermeden eyyĀm-ı ŧitĀ
PĀdiŧĀhım gidelim vaktidir İstanbul'a
Geh çemenzĀra gehĭ deŧte olub cilve-nŭmĀ
PĀdiŧĀhım gidelim vaktidir İstanbul'a

Azmedib devlet-ile hŭsrev-i Cemŧid gibi
Pertev-endĀz olarak lŭtfla hŭrŧĭd gibi
Gŭsterib gŭn yŭzŭnŭ halka meh-i ıyd gibi
PĀdiŧĀhım gidelim vaktidir İstanbul'a

Iyd-ı adhĀda gŭrŭb gŭl yŭzŭnŭ bendelerin
Koç baŧın yoluna kurbĀn ola efkendelerin
Okusun ŧevkle bu mısra'-ı hĀnendelerin
PĀdiŧĀhım gidelim vaktidir İstanbul'a

[213a]

DER MAKÂM-I HÜSEYNÎ

Ger **Hüseynî** 'yi bileydi zühhâd
Gayrı etmezdi Yezîdane inâd

[223a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Hücum-ı nâle-i şebgîrden zâlim haberdâr ol
Beni bîmâr-ı hicrân eyledin sen-dahi bîmâr ol
Varıb bir derdmendi aldayıb mekr edme tek kâfir
Dilersen âdem öldür, yara kes, kan iç, ciger-hâr ol

Çözölmüş düğmeler çâk-i girîbân nâfa dek inmiş
Buna sabr olunur mu zâhîdâ sen âşık-ı zâr ol
Olur bir gün ki sen de yok demeysin tâlib-i vasle
Heman doğrusu ömrüm hâsılı âlemde sen var ol

Heman ser-meclis-i rindâne gelmekdir senin matlab
Gel ey bîgane-meşreb bâde içmezsen kadeh-kâr ol
Nedîma'nın budur ancak sözü ey âfet-i devrân
Gözün gibi beni bîmâr kıldın sen de bîmâr ol

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Pür-cefâ dilber mi var ol mah-i tâbânım gibi
Pür-sitem yâr olmaz ol serv-i hırâmânım gibi
Bîvefâ yokdur güzeller içre cânânım gibi
Bî-terahhum görmedim âlemde sultânım gibi

Cevrine mahsus olan bu abd-i nâ-şâdın mıdır
Yohsa cevr etmek senin âlemde mu'tâdın mıdır
Ben gibi herkes esîr-i zulm-i bîdâdın mıdır
Bî-terahhum görmedim âlemde sultânım gibi

İzzet-i azâr-ile âşüfte samân eyledin
Hâne-i kalbin yıkıb cevrinle vîrân eyledin
Başladın zâlim meta'-ı vaslı tâlân eyledin
Bî-terahhum görmedim âlemde sultânım gibi

Beste : Tosunzâde¹¹⁶

Usûl : Devr-i Revân

Sormadın bir kerre hîç hâl-i perîşânım benim
Gûşuna girmez mi yohsa âh u efgânım benim
Rahm edip gel yanıma ey derde dermânım benim
Âh efendim, sevdiğim devletli sultânım benim

Cismimiz döndü hilâle âh u efgân etmeden
Girmedi asla kulağına senin gül-beden
Çak bu deñli bendene bu nâz u istignâ neden
Âh efendim, sevdiğim devletli sultânım benim

¹¹⁶ “Hasan Ağa” yazılmış, üstü çizilmiştir.

Salımb serv-i sehî-veş nâz-ile reftâra gel
Güller açılsın tebessüm ederek gülzârâ gel
Âşıkındır kaçma Raşid'en gel ey mehpâre
Âh efendim, sevdiğim devletli sultânım benim

Beste : Küçük Müezzin

Usûl : Düyek

Gün gibi gösterdi rûyun bir melek-sîma güzel
Eyledi uşşâkı hayrân bir güzel ammâ güzel
Ömrüm içre görmedim ben böyle müstesnâ güzel
Ey güzel âlâ güzel ra'nâ güzel hakkâ güzel

Cebhesi mâh-ı münevver gerdeni kâfûrdur
Sîne-i sâf heman âyîne-i billûrdur
Gûiya nev ruh-ı musavverdir ser-a-pa nûrdur
Ey güzel âlâ güzel ran'â güzel hakkâ güzel

Der görenler Dürri'yâ serv-i semen-sîmâsını
Yere mi indirdi Rıdvan cennedin tûbâsını
Bî-bedel kılmış Hûda her uzv-ı müstesnâsını
Ey güzel âlâ güzel ran'â güzel hakkâ güzel

[223b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Ne senin gibi bana dilber-i mümtâz bulunur
Ne benim gibi sana âşık-ı hemrâz bulunur
Rûm'dur bunda güzeller katı çokdur ammâ
Sen kadar şîvesi çok şûh-ı cihân az bulunur

Gel seninle güzelim azm-ı gülistân edelim
Bülbülü ağılatalım gonçeyi handân edelim
Bezm-i şâhâne kurup sohbet-i irfân edelim
Yine ahengimize bir iki dem-sâz bulunur

Ayağın tozuna yüz sürmege fırsat bulamam
Sana ahvâlimi arz etmege ruhsat bulamam
Arz-ı hâl etmege bir gûşe-i halvet bulamam
Korkarım arada bir gamzesi gammâz bulunur

Dürri'ya niçeye dek biz çekelim cevr ü cefâ
Fırsat el vermiş iken eyleyelim zevk u safâ
Edelim sohbet-i şâhâne seninle sanema
Böyle devr-i ferah-efzâ-yı safâ az bulunur

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Hasret-i rûyunla sînem dâğ-dâğdır sevdiğim
Subha dek her gece kârım âh u zârdır sevdiğim
Nâz-ile seyr-i gülistâna salın ey serv-i kad
Gözlerim yollarda kaldı intizârdır sevdiğim

Gülşen-i kûyûndan etme âşıkı dûr ey sanem
Gonçesin çâk etmesin dâmânını bir har-ı gam
Tek heman agyâra senden olmasın lütf u kerem
Âşıka cevr-ile nâzın iftihardır sevdiğim

Tâlib-i dîdârına gâhi edib mihr ü vefâ
Saklama uşşâkdan hurşîd-i ruhsârın şehâ
Gün yüzünden ayrı zülfün dağdır bâd-ı sabâ
Gösterir bir gün cemâlin rûzgardır sevdiğim

Âlemin ahvâli gâhi cevrdir gâhi safâ
Mihnete sabr eyleyen server olurmuş dâimâ
Derler idi âşıkın atmaz yabana Dürrî' yâ
Hamdulillâh kim dediklerince vardır sevdiğim

Beste : Es'ad Efendi¹¹⁷

Usûl : Devr-i Revân

Dem-i ayş u tarebdir nâz ile azm-ı kenar eyle
Neşât-ı makdeminle gülsitân reşk-i cinân olsun
Salın gülzâra ey serv-i sehî geşt-ü-güzâr eyle
Görüb refâtârını şimşâd u arar bî-nişân olsun

Bugün sensin letâfet bir ceng-i mihr-i dırahşânı
Furug-ı tal' atın pür-nûr eder çeşm-i dil ü cânını
Amân ey gülsitân-ı izz ü nâzın verd-i handânı
Tebessüm kıl ki incü gibi dendânın ayân olsun

Amân ey şeh-levend-i dil-rübâ ey şûh-ı meh-pâre
Muhabbet sûzişi gâyetle kâr etdi dil-i zârâ
Tabîb-i cân isen bilmez misin bu derde bir çâre
Bana kıl bir devâ kim mâye-i arâm-ı cân olsun

¹¹⁷ Şeyhülislâm Mehmed Es'ad Efendi (ö. 1753) ulema bir aileye mensup devlet adamı, şâir ve mûsikîşinası. “*Atrabü'l Âsâr fî Tezkiret-i Urefâi'-l-Edvar*” adlı döneminin ilk ve tek mûsikîşinaslar tezkeresini yazmıştır. Bu eser sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya ithaf edilmiş olup içinde Sultan I. Ahmed ile Sultan III. Ahmed devirleri arasında yetişen 100 kadar bestekârın biyografisi bulunmaktadır. Dînî ve dindışı eserlerinden çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Özcan, *age*, s.732.

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Yakın gel kaçma ey şûh-ı cihân hüsnün ayân olsun
Bana her bir nigâhın mâye-i ârâm-ı cân olsun
Ruhu gül lebleri mül kâmeti serv-i revân olsun
Olursa bâri dilber böyle şûh-ı nükte-dân olsun

Seni pinhan sevib ey nev-nihâl-i bâğ-ı istignâ
Biraz müddet seninle zevk u sohbet edelim tenhâ
Eger sen gelmez-isen ben sana azmedeyim ammâ
Sakin kendin bu râz-ı agyârdan daim nihân olsun

Bu ahd-i zevk-u şâdinin gerek kadrin bile âdem
Ki diller her zamân olmaktadır bir şevk ile hurrem
Nedîm'â vakt-i cemde olmamışdır böyle hurrem dem
Dua-yı devlete meşgul olub dil şâdimân olsun

[224a]

Beste : Hasan Efendizâde

Usûl : Devr-i Revân

Efendim, Pâdişâhım, Fâtih-i iklîm-i İran'dır
Şehenşâh-ı cihân hem mâlik-i taht-ı Süleymandır
Kemâl-i adli cezb etdi kulûb-ı halk-ı dünyâyı
Ne mülke kasd-i teshîr eylese nusret-i şitâbândır

Heman İran degil fermânı Tûrân mülküne câri
Cihân bi'lcümle Sultân Ahmed'e hep abd-i fermândır
Nice bu resme ma'mûr olmasın ol mülk-i devletle
Anın şâhenşehi kim böyle sultân-ı cihân-bândır

Vücûd-ı pâkini Allah sıhhatde kıla dâim
Ki âlem sâye-i adlinde daim şâd u handândır
Demem ben cûduna Salih sözüm vardır şeh-i dehrin
Velâkin âdeti lütfu kerem mu'tâdı ihsândır

Beste : Abdülbâkî Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Oldu teşrîfin bu vâlâ mesnede ziynet-fezâ
Sa'd ola kasr-ı Neşâtâbad hünkârım sana
Sâye saldın yümn ü iclâlle mânend-i hümâ
Sa'd ola kasr-ı Neşâtâbad hünkârım sana

Heft iklim içre ferman-ı hümâyununun revân
Şimdi sensin pâdişâhım âleme sâhib-kıran
Bâb-ı kasrında neşât olsun hemîşe pâsban
Sa'd ola kasr-ı Neşâtâbad hünkârım sana

Safha-i âlemde bu kasrın hele misli adîm
Kâdir olmaz vasfına bir vechle gelmek Nedîm
Tarhını hakkâ ki mergûb eylemiş tab'-ı Selîm
Sa'd ola kasr-ı Neşâtâbad hünkârım sana

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Bez-i cân etmegi fermân edersen
Muti' olmak düşer kula hünkârım
Kebş-i cânımızı kurbân edersen
Fermânına râmız n'ola hünkârım

Devr-i adlinde şâd olub dünyâ
Niçe dil-mürdeyi edersin ihyâ
Fukara kulların üzre dâima
Merhametîn efzûn ola hünkârım

Lütf-i bî şumarı ola mâlumu
Açıla dîde-i baht-ı mezmûmu
Bahr-ı ihsânında belki Mahtûmi
Gevher-i maksûdun bula hünkârım

Beste : İsmâîl Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Ol meh-i gülgûn kabâ aşub-ı cân olmaktadır
Reng-i rûyu revnâk-efrûz-ı cihân olmaktadır
Yek tebessüm kılsa bir an içre bin gül açılır
Böyle ziynetle o mihr ü gülsitân olmaktadır

Kâh sîne keşfeder kâhice saklar nâz-ile
Mâh-i tâbân-veş ayân u geh nihân olmaktadır
Lâle-ruhsârım yine azm-ı Çırâğân eyledi
Şem’i gördü yandı bülbül de figân olmaktadır

Bir nâzîrin görmemiş şehr-i Sitanbulda senin
Kim sahâvetle hayat-ı câvidan olmaktadır
Azmi’yâ ol mâh-ı devrânın neşimengâhına
Bir hüseyinî şarkı yaptı rayegân olmaktadır

[224b]

Beste : Bâkî Ağâ¹¹⁸

Usûl : Devr-i Revân

Bir ser-âmed tâze sevdim tîr-i müjgânı yamân
El-amân ey gamzesi hun-h^var efendim el-amân
Hâsılı bin cân ile oldum rehinde pâymâl
El-amân ey gamzesi hun-h^vâr tîr-i müjgânı yamân

Bâğâ azm eyle ne var görsünler etvârın senin
Servler al bâğlasın seyrine reftârın senin
Gülleri etsin muattar zülf-i müşkbârın senin
El-amân ey gamzesi hun-h^var efendim el-amân

Hurremâbad seyrine çık kâh u geh ey meh-cebîn
Göreyim ruhsârını ben etmeyim âh u enin
Devr-i Ahmed Han'da asûde hep rûy-ı zemîn
El-amân ey gamzesi hun-h^var efendim el-amân

Beste : İsmâîl Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Hâyâl-i zülfü lâzım geldi ol vakt-i hâ^vbımdan
Eser zâhîr degil şeb olmayınca mâhtabımdan
Nigeh mestur-ı dest-i çeşm-i hayret-ken ne sihr eyler
O giysûlar ki aşkı fehm ederler pîç-ü-tâbımdan

¹¹⁸ Bâkî Efendi (ö. 1735) hem hânende hem de bestekârdır. İlmiye sınıfına mensuptur. Bestelerinden çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Andıç, *age*, s.72.

Degil arz-ı muhabbet nutka tâkat var mı dildâra
Ne hâletdir zebânım lâl olur görsem hicâbımdan
Benim matlubum ancak sâde bir nâzzâredir ey dil
Der-i devlet-me'âb-ı yâre her dem intisâbımdan

Ne mümkün kat'-ı ümmid eylemek lütfündan ol şûhun
Gönül mehcûr olur mu şebnem-âsâ aftâbımdan
Visâl ümmidin edmek özge bir âlemdir ey Abdî
Efendim nâzenînim dilber-i âli cenâbımdan

Beste : İsmâîl Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

İzz-i teşrîf-i dil-ârâya nigâh eyleyelim
Güher-i eşki döküb zîver-i râh eyleyelim
Hâk-i pâ-yı kademin dâd-ı penâh eyleyelim
Pâyına yüz sürelim hicr-ile âh eyleyelim

O siyeh-mesti görün reh-güzer-i meykedede
Bizi reşk-âver-i şevk etdi ser-i meykedede
Kûze-i tevbe şikest oldu der-i meykedede
Çâre yok nûş-ı meyi h^vah ü neh^vah eyleyelim

Evveli va'd-ı visâl ile cevâb eyledi çün
Sonra agyâra uyub ye's-i hitâb eyledi çün
Yümni'ya yâr bize döndü dolab eyledi çün
Biz de ol Mevlevî şûha¹¹⁹ külâh eyleyelim

¹¹⁹ Şûhûna şeklinde yazılmıştır.

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Tig-1 gamzenle saçın bendinde ser-gerdânınım
Ben senin cân u gönülden kulunum kurbânınım
Çeşm-i şûhun gibi cânâ mest-i sergerdân olub
Sâye-i zülfün gibi üftâde-i dâmânınım

Sîne-i berrâk u rûy-1 safını göster bana
Hak bilir kim gayrısın bilmem senin hayrânınım
Emrine râmım esîrim lezzet-i güftârına
Ben senin iki cihânda bende-i fermânınım
Âşikâra bendene lütfetmek olmazsa eger
Arzumend-i nigâh-1 gamze-i pinhânınım
Şevk-i ruhsârınla deryâ gibi cûş etsem n'ola
Ey şeh-i-hûbân senin müstagrak-1 ihsânınım

[225a]

Beste : Çorbacızâde

Usûl : Devr-i Revân

Verib mehtâba ziynet şu'le-dâr etdin şebistânı
Serâc-1 gülşeninde necm-i sihr-i şem'-i fûrûzânı
Nevâ-yı şem'-i meclis dâvet eyler şâh-1 zi-şânı
Şehenşâh-1 cihângir-i zamân sultân-1 devrânı

Güzide erdürür sâhib-kıran-1 gülşen-i me'vâ
Elinde hancer-i ser-tîz-i elmâs-1 pâredir gûyâ
Olur dil-sûz-1 gülşen-sûza çıksa nîze-i monla
Müzeyyen lâleler kandil ile seyret gülistânı

Meh ü hûrşîd mir'at-ı mücellâ olsa dîdâra
Olur gevher nigîn yâkut-ı hatem Lütî'ya yâre
Çemende bülbül ü gül müntazır şevketli hünkâra
Kudûm-ı devletinle gel müşerref kıl Çıragân'a

Beste : Peşkîrî Âli Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Benefşe tâzedir vakt-i gülistân
Anın-çün giydi yârim mûrhâre
Benefşe hatt-ı rûyunda nümâyan
Anın-çün giydi yârim mûrhâre

Siyeh zülfüyle meh rûyû ziyâda
Belâ-yı âsıman maî kabâda
Eder her renk hüsnünü ziyâde
Anın-çün giydi yârim mûrhâre

Yeşil câme ile ol kadd-i mevzûn
Eder âkilleri hayrân u mecnûn
Yaraşır ana Fâiz al u gülgûn
Anın-çün giydi yârim mûrhâre

Beste : Hâfız

Usûl : Berefşân

Eyleyib çide tarf-ı dâmânı
Yürü ey serv-i hoş-hırâm yürü
Pây mâl et yine dil ü cânı
Yürü ey serv-i hoş-hırâm yürü

Eyleyib gayrılarla azm-ı çemen
Şimdi kestin muhabbeti bizden
Bi vefâlıklar eyledin yine sen
Yürü ey serv-i hoş-hırâm yürü

Eyle teşrîf-i sahn-ı gülzârı
Serve göster o hüsn-i refâtârı
Hâksâr etme Mâdih-i zârı
Yürü ey serv-i hoş-hırâm yürü

Beste : Serrâc Hasan

Usûl : Devr-i Revân

Kızarmış tâb-ı mülden lâle âsâ
Efendim bu'l-aceb ruhsâr-ı âlüm
O hâl-ı fitne-engiz âlem-ârâ
Degil mi revnâk-ı hüsn ü cemâlin

Dü zülfün etdi bana dürlü efsûn
Dil-i şûriden oldu sana meftûn
Cefâ ve cevr-ile âlem digergûn
Amân zâlim nedir bu mekr ü âlüm

Hemîşe âsitânındır penâhım
Garîb üftâdenim affet günâhım
Nigâh etme gazabla bana şâhım
Helâk etdi beni hışm u celâlüm

[225b]

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Hasretinle gülşen-i bezm olmasın bî-âb u tâb
Etme ahşam olmadan nâz-ile azm-i câme-h^vab
Çıkmasın nâlem sepihre ey meh-i âli-cenâb
Olmasın pâmâl-i hicrânın dil-i pür-ıztırâb
Şeh-levendim eyleme üftâdelerden ictinâb

Firkatinle çekdiğim bilseydin ey kaşı kemân
Tîr-âsâ cânîb-i agyâra olmazdın revân
Gel perîzâdım kerem kıl hâneme bir şeb nihân
Olmasın pâmâl-i hicrânın dil-i pür-ıztırâb
(Eyzan)

Yek-dil olmuş mihr-ile rûyun yine ey reşk-i mâh
Hâne-i agyâra mı tenvîre azmin bilmem âh
Âftâbım zerre-veş Râsim kulum etme tebâh
Olmasın pâmâl-i hicrânın dil-i pür-ıztırâb
Şeh-levendim eyleme üftâdelerden ictinâb

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Dimâg-ı cânâ bû-yı kâkül-i anber-şemîm aldım
Havâ-yı sünbülû derler meşâmâ bir nesîm aldım
Elin gibi geçirdim yakadan öksüzce bir tıflı
Gîrîbân-ı visâle yani bir dürrî yetîm aldım

Yapışmak muhtemeldir sâ'id-i berrak-ı cânâna
Bu şeb rüyada zirâ destime bir külçe sîm aldım
Havâ-yı leylî-i zülfüyle sergerdân olub Şâkir
Aceb sevdâya düşdüm başıma kayd-ı azîm aldım

Beste : Receb

Usûl : Devr-i Revân

Gele ey rûh-i revân cânımâ bin cân eyle
Ne beni ağzıma ver derdime dermân eyle
Yetişir hasret ile bâğrımı pür-hûn etdin
Yeter etdin bana cevri yeter ihsân eyle

Ne revâ va'de-i vasla bu kadar nakz-ı hilâf
Gel kadem-rence-i teşrîf-i garîbân eyle
Sana âlem şeh-i iklim-i melâhat derler
Sana lâyük kuluna lütfu firâvân eyle

Beste : Abdî Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum
Nâz-ile seyrâna çık ıyd oldu kurbân olduğum
Ey benim aşkıyla bülbül gibi nâlân olduğum
Nâz-ile seyrâna çık ıyd oldu kurbân olduğum

Cümle yârân sana uşşâk oldugun bilmez misin
Cümlenin tâkatleri tâk oldugun bilmez misin
Şimdi âlem sana müştâk oldugun bilmez misin
Nâz-ile seyrâna çık ıyd oldu kurbân olduğum

Gâh-i Feyzâbâd'a doğru azm edip eyle safâ
Husrevâbâd'a gelib gâhi salın ey dil-rübâ
Gel hele gör sahn-i Sâ'dâbâd'a olmaz hîç bahâ
(Eyzan)

Sen açıl gül gibi bülbül gibi zâr olsun Nedîm
Bend bend etsin ham-i zülfün şikâr olsun Nedîm
Sen salın cânâ yolunda hâkisâr olsun Nedîm
Nâz-ile seyrâna çık ıyd oldu kurbân olduğum

Beste : Şerîf¹²⁰

Usûl : Devr-i Revân

Sevdiğim hengâm-ı gül-geşt erdi kıl def'-i elem
Gel efendim gidelim bir lahza Sâ'dâbâd'a gel
Dil-güşâ her cânibi gûya gülistân-ı İrem
Gel efendim gidelim bir lahza Sâ'dâbâd'a gel

Ruh-bahşâ çeşmeler hâtır-gûşa enhârlar
Havzlar fevvâreler dilkeş neşîmenzârlar
Ser-be-ser seyrâna çıkmışdır perî ruhsârlar
Gel efendim gidelim bir lahza Sâ'dâbâd'a gel

Şol kadar pirâye-bahş olmuş ki ol kasr-ı cinân
Sahasın bir gülşen-i Firdevse döndürmüş hemân
Çâr çeşmi hasret olmuş Çarbâğ-ı İsfahan
(Eyzan)

¹²⁰ Sultan IV. Mehmed döneminde üne kavuşan saz ve söz bestekârı Anadolu Şerif Çelebi tahminen XVII. yüzyılın sonlarına doğru ölmüştür. 28 peşrev ve 7 saz semâisi ile saz eserleri bestekârları arasında önemli yer tutar. Özalp, *age*, s.385. *Hekimbaşı Mecmuası*'nda bulunan tek eserinin güftesi de kendisine aittir. Bkz. Ekler 3.

Şâh-ı heft iklîme mes'ûd ola ol câ-yı safâ
Hem vezîr-i mülket-ârâsın kıla daim Huda
Edelim varıb Şerîf'â gibi şevk-ile dua
Gel efendim gidelim bir lahza Sâ'dâbâd'a gel

[226a]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Aceb mi kâmetim dönse kemânâ
Bir hilâl ebrûya olmuşum meftûn
Tîr-i gamzeleri kâr edib cânâ
Beni mecrûh etdi bir kadd-i mevzûn

Evvel nazarda ki göründü ahû
Akl u sabrım bana eyledi ya hû
Bir gamzesini kâfir bir çeşm-i câdû
Eyledi gönlüme bin dürlü efsûn

Dehâna agyâra düşersen âgâh
Gamından helâk olur Mahtûmî billâh
Rengin edâlarla söylemiş ey mâh
Bunların vasfında bir tâze mazmûn

Usûl : Devr-i Revân

Yine meyl eyledim bülbül gibi bir verd-i handâna
Yine döndü derûn-ı sîne şevkinden gülistâna
Giyer la'lin kabâ ol gonçe gördüm sîne-çâk olmuş
Aceb mi hânümân-ı sabrı versem nâr-ı sûzâna

Semend-i nâza binmiş şehlevendim azm-i bâğ etmiş
Derûn-ı bülbülü hâr-ı hasedle dâğdâğ etmiş
Rakîbi reh-güzâr-ı cilvegâhından yasağ etmiş
Zehî tarz-ı zarîfâne zehî vâdî-i şâhâne

Nedir ol şîve vü refât u ol hüsn-i cihân-ârâ
Nedir ol vâdî-i memdûh ol tarz-ı müstesnâ
Gönül tahtında sultân olmağa lâyıkdırır hakkâ
Emanet eyleriz ol şehriyâr-ı hüsnü mennana

Doyulmaz Sâdî'yâ ol gonçe-i seyr ü temâşâdan
Arak-rîz olmada verd-i izârı tâb-ı sahbâdân
Giyinmiş al câme fark olunmaz hüsnü cevzâdan
Aceb mi dönse meclis ol perîle bâğ-ı Rıdvân'â

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Hezec

Heves-i zülfün ile cânânım
Dil-i meyyâlîme düşdü sevdâ
Çıkdı eflâka âh u efgânım
İftirâkınla ey melek-sîma

Tâb-ı mihr-i ruh-ı dil-figârı
Cezbeder jâle gibi her bârı
Kûy-ı aşkında etdigim zârı
Almadı gûşuna o bî-pervâ

Bilmezem neyledin ben âzâda
Cânla sana oldum üftâde
Der-i dergâh-ı adline dâde
Geldim ey pâdişâh-ı hüsn ü bahâ

Deşt-i hasretde vâle [vü] hayrân
Olmuşum rûz [u] şeb seni cûyan
Korkarım öldürür beni hicrân
İmdi vaslınla kıl beni ihyâ

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Kâkülünde fitne pâ-beste dil-i şeydâ gibi
İşve çeşminden nümâyân neşve-i sahbâ gibi
Zahm-ı şemşir-i tegâfûlden sakın ey dil yine
Gamze hancer-i derkef olmuş mest-i istignâ gibi

Zabt-ı mülk-i hüsne huccetdir hatt-ı rûyûn senin
Ebrûvân üstüne satr-ı evvel-i imza gibi
Zîr-i müjgânda nigâh-ı lütfu olmuş der-kemîn
Perde-i elfâzda pînhân olan ma'nâ gibi

Pençe-i fermân gibi etmiş perîşân perçemin
Döşe salmış giysüvânın zülfüne tuğra gibi
Vehbi'yâ ben gayra etmem ilticâ şimden-giru
Bir efendim var cihânda ol perîşimâ gibi

[226b]

Usûl : Devr-i Revân

Âkıbet gönlüm esîr etdin o giysûlarla sen
Hey ne câdûsun ki âteş bağladın mûlarla sen

Ben mi sâkî olayım bezme dururken sevdiğim
Böyle sîmîn saklar billûr bâzûlarla sen

Böyle çâpük geldin ey hatt-ı siyeh ruhsârına
Var-ise pervâz meşk etdin perestûlarla sen

Nâzdan hâmuşsun yohsa zebânın duymadın
İstesen bin dâstan söylersin ebrûlarla sen

Bu'l-aceb ayyâr-ı efsûngersîn ey kilik-i Nedîm
Çok tabîat ser-hoş eylersin bu dârûlarla sen

Beste : Tosunzâde

Usûl : Sofyân

Be güzel aşkına düşdüm kesme benden iltifâtın
Sevdiğim yandım tutuştum dırîg etme kelimâtın
Aşkın yer eyledi cân da kabul etdi ânı cân da
Âziz etsin dü cihânda mevlâm versin murâdatın
Bu pendî gûş et Abdî'den anı lütfundur abd eden
Sana her dem dua eden kulundan gizleme zâtın
Cânım söyle nedir âdın

Usûl : Devr-i Revân

Aceb mi hicr-ile eylesem feryâd
Aldırdın elimden gözüm esti mi
Bilmem bana nedir etdiğin bî-dâd
Zâlim felek n'etdin benim dostumu

Gül yüzlü yârimden olalı cüdâ
Bülbül gibi kârım oldu vâveylâ
Yâ bu zulmü kor mu hiç sende mevlâ
Zâlim felek n'etdin benim dostumu

Çektin sitem tîgın uryân eyledin
Gece gündüz beni nâlân eyledin
Neyledin ey hûnî kim kan eyledin
Zâlim felek n'etdin benim dostumu

Bilirim âkıbet sana da kalmaz
Her kişi etdigin sanma ki bulmaz
Haşre dek bu zahmın belki onulmaz
Zâlim felek n'etdin benim dostumu

Beste : Çârşeb

Usûl : Devr-i Revân

Kamer-veş ola tâbende gönül bir mehcebîn ister
Derinde olmağa bende gönül bir nâzenîn ister

Mey-i lâ'linden ey sâkî edib sîrâb uşşâkı
Tulû'u tutsa âfâkı gönül bir mehcebîn ister

Dilim sadçâk-i mihnetdir esîr-i künc-i firkatdir
Muhabbet başka hâletdir gönül bir nâzenîn ister

Vefâ resmin ede âdet hîrâm etdikçe ol kâmet
Verir uşşâkına hâlet gönül bir nâzenîn ister

Edib kesb-i safâ şimdi olub aşk-âşinâ şimdi
Muhassal Mâcid'â şimdi gönül bir mehcebîn ister

Beste : Receb

Usûl : Evfer

Bana cevr etmek için mest-i nâzım
Tegâfûl eyleme hâlî dilimden
Efendim pâdişâhım çare-sâzım
Tegâfûl eyleme hâlî dilimden

Esîr-i zûlf-i anber-bûyun oldum
Niçe demdir ki hâk-i kûyun oldum
Muhassel âşık-ı gül-rûyûn oldum
Tegâfûl eyleme hâlî dilimden

Beste : Tosunzâde

Usûl : Evfer

Peyâm-ı vuslet-i cânâneden âyâ eser var mı
Sâbâ lütf eyle kûy-ı dil-rubâdan bir haber var mı
Nice feryâd u efgân etmesin bu bülbül-i dil kim
Îzâr-ı nâz perverden gibi bir verd-i ter var mı

Niçün yabana gitdi Kays-ı divâne aceb bilsem
Der-i dilberden özge âşıkâ cây-ı makar var mı
N'ola erbâb-ı dil tahsîn ederse şiiirime Abdî
Benim bu nâzmıma mânend nâzm-ı hûbter var mı

Usûl : Düyek

Benim ol vâdî-i mihnetde kim olmuş Mecnûn
Kûy-ı Leylâ'ya bulunmaz bana bir rah-nümûn
Hasret-i la'li ile iki gözüm dolmuşdur
Kızılırmag birisi biri[si] âb-ı Ceyhûn

Bend-i zülfünü salar boynuma geh gerdenime
Eylesem ol saçı leylâya eger arz-ı cünûn
Bâğlayıb bir kıl ile bende düşürdün gönlüm
Çeşm-i câdû bana bilmem nice kıldın efsûn

[227a]

Beste : Monla

Usûl : Devr-i Revân

Gönülde ârzû-yı vaslın ey meh-pâre kalmışdır
Aceb olmaz havâda murg-ı dil âvâre kalmışdır

Dil-i bîmârı hicrin şöyle bîtâb etdi gitdikce
Der-i kûy-ı taîbe varmadan bîçâre kalmışdır

Hezârân zahm- tîr-i gamzen ile ey kemân-ebrû
Derûn-ı dilde bin dürlü onulmaz yara kalmışdır

Ne hâletdir ki âhım nerm ederken âhenî bilmem
Dil-i dilber yine mânend-i seng-i hâre kalmışdır

Nigâh-ı hasreti açmış humâ-yı vuslatı gözler
Münîb olmaz havâda murg-ı dil âvâre kalmışdır

Beste : Na'li

Usûl : Devr-i Hindi

Neler çekdi gönül derd ü gamından
O kâfir mâcerânın dâd elinden
Beni zâr eyledi derd-i gamından
O kâfir mâcerânın dâd elinden

Tebessüm mâil-i la'l-i dehânı
Tekellüm âşık-ı nutk u beyânı
Terahhum dūr-ı çeşm-i bî-amânı
O kâfir mâcerânın dâd elinden

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Nâlemiz tutdı tîr-i âfâkı
Yâd kıl eyledigin mîsâkı
Şâd-kâm eyle dil-i müştâkı
Kârimız lütfuña kaldı sâkî

Dem-i gülgeşt-i çemen fasl-ı bahâr
Şevkle nağmeler etmekde hezâr
Ne revâ biz çekeyüz derd-i humâr
Kârimız lütfuña kaldı sâkî

Dil-i âvârede derd-i sitemin
Câm-ı şûrîdede sevdâ-yı gamın
Bizi öldürdi humâr-ı elemin
Kârimız lütfuña kaldı sâkî

Beste : Â'mâ¹²¹

Usûl : Evfer

Felek adı hergiz âbâd olmasun
Yârimden ayırdı bî-vefâ felek
Hiç kimseye böyle bî-dâd olmasun
Yârimden ayırdı bî-vefâ felek

¹²¹ Kaynaklarda sesinin de güzel olduğu belirtilen bestekâr Â'mâ Kadri Bey'in (Kadri Çelebi) (ö. 1650-1651?) 200 eseri olduğu bildirilse de günümüze beş-altı eseri ulaşabilmiştir. Özalp, *age*, s.379.

Felek aldı elden ihtiyârımı
Perîşân eyledi rûzgârımı
Görünmez eyledi nazlı yârımı
Yârimden ayırdı bî-vefâ felek

Bir gün ola ahtım bana yâr ola
Dilberim hâlimden haber-dâr ola
Bana cevr eyleyen h^vâr u zâr ola
Yârimden ayırdı bî-vefâ felek

Beste : Tosunzâde

Görmedik âlemde vefâ hûbdan
Çekdim elim dâmen-i mahbûbdan

Eşkimi seyr eyledi rahm etmedi
Şâd imiş ol dîde-i meskûbdan

Nâmelerim oldu sabâ yâre lîk
Bir haber almadık o mektûbdan

Hazretî-i Yûsuf'a sabr eyledi
Vasle heves etmedi Ya'kûb'dan

Yâr ise agyâr-perest Yümnî gel
Çek elini sen de ser-kûbdan

Beste : Hattât Hüseyin Efendi

Usûl : Devr-i Revân

Halk-ı âlem gül seveydi kâşki bülbül gibi
Ol leb-i gonçe bana kalırdı tenhâ gül gibi
Zülf-i anber-bûyunun sevdâlarıdır dûstum
Âşıkın hâlin perîşân eyleyen sünbül gibi

Kâkülün sevdâlarından düşdi gönlüm zülfüne
Bir belâ dahı o oldu başıma kâkül gibi
Çeşmim üzre görünen hûnâbe sanma Bâkî'ya
Gözüme geldi şarâb-ı aşk-ı dilber mül gibi

[227b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Yine bir dilber-i âlî-cenâba olmuşum meftûn
Misâlin görmedi devr-i felekde dîde-i gerdûn
Edâsı lehcesi hoş tarz u etvârı pesendîde
Safâlar kesb eder seyr-i cemâlinden dil-i mahzûn

Görünce rûy-ı âlem-tâbını ben bendesi oldum
Bahâristân-ı aşkın bülbül-i nâlendesi oldum
Netîce cân u dilden âşık-ı efkendesesi oldum
Kim olmaz öyle bir Leylâ-yı hüsne vâle vü Mecnûn

Bilür mikdâr-ı hüsnün nâil etmez vasle agyârı
Gül-i bâğ-ı vefâdır mahrem etmez kendüye hârı
Ne gam etse Kadîmî bendesine h^vâr u âzârı
Olur bir gün anı lütf-ı visâliyle eder memnûn

Beste : Receb

Usûl : Fer'

Dün sâye saldı başıma bir serv-i ser-bülend
Kim kaddi dil-rübâ idi refâtı dil-pesend
Güftâra geldi tâ ki açup la'l-i nûş-hand
Bir püste gördüm anda döker rîze rîze kand
Sordum meger bu dürc-i dehendir dedim dedi
Yok yok devâ-yı derd-i nihânındırır senin

Egmiş hilâli üstüne taraf-ı külâhını
Çok dil-şikestenin göge ergürmüş âhını
Zülfün dağıtdı gizledi ebr içre mâhını
Gördüm ruhunda halka-ı zülf-i siyâhını
Ol pîç-ü-tâbı çok ne resendir dedim dedi
Devr-i zahmde rişte-i cânındırır senin

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Arz et cemâl-i meh-veşîñ lütf eyle ey meh-pâre gül
Gösterme rûy-ı dilkeşîñ agyâr-ı nâ-hemvâra gül
Gâhî çıkup eyle nazar uşşâka ey nûr-ı basar
Görsün seni gam-dîdeler tâvûs-veş refâtara gel

Ey hâzık-ı nabz-âşinâ ben hastene etme cefâ
Lâ'l-i lebinle kıl devâ derd-i dil-i bîmâra gel
Mecnûn edüp ben kemteri tâ-key tegâfûl ey perî
Bu nâz u istignâları etme Lebîb-i zâra gel

Usûl : Devr-i Revân

Şehâ kûyunda gönlüm bir gedâ-yı müstemendindir
Érenler Hakk'a cân u başa bakmaz bir levendindir

Gelindik bülbülüñden cümleten uzlet veren halka
Cemâl-i dil-pesendiñdir nihâl-i ser-bülendiñdir

Sevüp her bir sitem-kârı şikâyet etme bahtından
Seni rüsvâ-yı âlem eyleyen hep kendi kendiñdir

Cefâ taşın atup dostlar ederler sana düşnâmi
Gerek döksün gerek söksün gönül sabr et efendindir

Nazar kıl Ulvî'ye şâhım kapunda bunca yıllardır
Esîrindir garîbindir kulundur derdmendindir

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Unutdun zahm-ı gamzen mübtelâsın
Güzeller böyle mi gözler gedâsın

Garîk-ı bahr-ı aşkıñdan ne kaçdın
Kişi hîç terk eder mi âşinâsın

Çekilmez derd imiş aşkın tâbîbim
Dil-i mecrûhuma gönder devâsın

Visâlinle bizi şâd eyle cânâ
Çıkar hâtırdaki firkat havâsın

Kaçarsın âşinâdan bî-vefâsın
Ser-i halka görünmez bir belâsın

Felek senden görür âyîn-i cevri
Dokuz katsın felekden pür-cefâsın

O meh-rûnun cefâdır kârı ancak
Dilâ kim gördi dünyâda vefâsın

Kelîm-i haste-dil ölmek mukarrer
Eger fehmi eylemezsen müdde'âsın

[228a]

Güfte : Ahmed Paşa

Beste : Gonçe Ahmed Efendi

Usûl : Devr-i Revân

Bize âlüfte-meşreb bir nigâr-ı şîve-kâr olsa
Dili gül-ten gül-endâm gül-tebessüm gül-izâr olsa

Salındırmaz idim ferâne nesr-i tâ'ir-i çarhı
O tûtî-i bahâ şehbâz-ı ikbâle şikâr olsa

Bana her vechle nâzı geçerken ol kaşı yayın
Aceb mi nâvek-i müjgânı da sîne-güdâz olsa

Sebeb benden nükûle tâli'imdir hep begim zîrâ
Seni elbette yâr eylerdi bahtım bana yâr olsa

Buyurdı nâhudâ-yı felek dil-i limân-ı maksûdı
Şu bahr-ı ârzûda bir müsâ'id rûzgâr olsa

Kerîm olmaz der-medâr olsa da şahs-ı denî hergiz
Zuhûr etmez zemîn-i şûreden gül bin bahâr olsa

Nazîrimden duyardı imtiyâz-ı tab'ımı Râtib
Nedîm-i nüktever ey kâşkî âlemde var olsa

Usûl : Devr-i Revân

Fasl-ı güldür nev-bahâr eyyâmıdır
Gonçesin ey nev-civânım gül açıl
Bâğa çık seyr-i kenâr eyyâmıdır
Gonçesin ey nev-civânım gül açıl

Aşkına düşdüm senin ey nev-civân
Anın-çün eylerim âh u figân
Gam degil kan ağlasam sen gel hemân
Gonçesin ey nev-civânım gül açıl

Sana bir bülbül mü var âşık degil
Yoluna cân vermege sâdık degil
Şâdmân ol gam sana lâyıık degil
Gonçesin ey nev-civânım gül açıl

Usûl : Devr-i Revân

Aceb ol şûh-ı cihân yüzüme yüzler süre mi
Yâ Rab bize bir dahı ol baht-ı siyâh el vere mi
Yohsa engüş-t-i kazâ defter-i hükmi düre mi
Gün ola bu gözüm ol çeşmi siyâhı göre mi

Hak bilür kim diyemem kimseye hâlim nicedir
Bunda ednâ olanın pâyesi anda yücedir
Şeb-i hicrin şerefi yok ne karañu gecedir
Gün ola bu gözüm ol çeşmi siyâhı göre mi

Hîç akıllar erişir mi felegin gerdişine
Ne fikirler erişür rûz-ı gamın cünbüşüne
Yâ tahammül olunur mu bu firâk âteşine
Gün ola bu gözüm ol zülfi siyâhı göre mi

Usûl : Devr-i Revân

Bir meralın sevdâsı var başımda
Anıñ için dolanırım bu dağı
Be âşıklar beni niçün kınarsın
Âhımın odı eridir bu dağı

Gülün benzi kayalarda sekipdir
Siyeh zülfün ak gerdende aşupdur
Sevgili yâr bize yamân küsüpdür
Anıñ için dolanırım bu dağı

Bâğbân oldum gül dikdim gül severdim
Ferhâd oldum dâğ deldim su getürdim
Mecnûn oldum ben Leylâ'mı yitirdim
Anıñ için dolaşırım bu dağı

[228b]

Beste : Haham

Usûl : Devr-i Revân

Gönül bir pâdişâhın cebhe-sây-ı âsitânıdır
Ki kemter hâk-i râhı reşk-i kahl-i İsfehânîdir
Gönül bir dilberin hayrân-ı çeşm-i âhuvânıdır
Ki mâh-ı nev anîñ gûyâ gümüşden sürmedanıdır

O şâhın ger-çi lütf u merhametde yokdur akrânı
Ve lâkin çekmesün bir kerre tîg-ı tîz-i müjgânı
Nigâhı kimde cân kor dinlemez feryâd u efgânı
Cihânın kahramânı âlemin sâhib-kırânıdır

[240a]

DER MAKÂM-I HORÂSÂN

Etse âheng-i **Horâsân** dilber
Âdemi şâh-ı Horâsân eyler

[241a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Dilberâ cânım gibi saklardım evvel ben seni
Dilde nihânım gibi saklardım evvel ben seni
Başım üstünde yerin var idi ey nûr- basar
Mîhr-i rahşânım gibi saklardım evvel ben seni

Aftâb dehr ise ben gayre etmezdim nazar
Eğlenirdim şevk-i rûhsarınla her şâm u seher
Revnağ-ı hüsnünle rûşen olmuşdu dîdeler
Mâh-i tâbânım gibi saklardım evvel ben seni

Faiz-i dil hasteye rahm etmedin ey mâh-rû
Nâil-i kâm-i visâl oldu rakîb kîne-cû
Ben ferâgat eyledim senden yürü şimden-gerû
Gerçi sultânım gibi saklardım evvel ben seni

Beste : Monla

Usûl : Devr-i Revân

Seni bir lahza ben ayırmaz iken yanımdan
Sakınırken gözüñ ol dîde-i giryânımdan
Şimdi gitmezse elem n'ola girîbânından
Felek ayırdı beni gözgöre sultânımdan

Ruhunu bûse ile lâle misâl etmez idim
Nazara kani' idim fikr-i visâl etmez idim
Bu kadar mihnet-i hicrânı hayâl etmez idim
Felek ayırdı beni gözgöre sultânımdan

Girmez oldu felegin mihr-i münîri gözüme
Şimdi tercîh eder oldum gecemi gündüzüme
Merhamet kıl bana dil etme perîşân sözüme
Felek ayırdı beni gözgöre sultânımdan

Beste : Hâfız

Usûl : Evfer

Yine çün hâtırım yâr etdi muğber
Garîb gönlüm aceb sevdâya düşdü
Cihânda sevsem hercâyî dilber
Garîb gönlüm aceb sevdâya düşdü

Kodun kendin beni nârınla hasret
Çekilmez sevdiğim bu nâr-ı firkat
Olur mu bir dahi eyyâm-ı vuslat
Garîb gönlüm aceb sevdâya düşdü

Usûl : Devr-i Revân

İntizârınla dîde-i cânım
Kanla doldu sevdiğim sensiz
Dil-i zâr u hazîn nâlânım
Bî-karar oldu sevdiğim sensiz

Dil helâk oldu iştiyâkınla
Can fedâ oldu iftirâkınla
Rûy-ı zerdim yine firâkınla
Sarıp soldu sevdiğim sensiz

[245a]

DER MAKÂM-I BÛSELİK

Bûselik nağmesin etdi cânân
Ağzını öpeceğim geldi hemân

[249a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Nigâra serv kaddine ezelden âşinâyız biz
Semen-bû lâle haddine kadîmî fer-nümâyız biz

Öpüp lâ'l-i şeker-rîzin içip sahbâ-yı gül-rîzin
Görüp zülf-i dil-âvîzin dîvâne-sâyız biz

Kerem et ey perî-peyker seninle olalım hember
Fedâdır sana cân u ser hayır biz mübtelâyız biz

Aceb ey şâh-ı mülk-i nâz olur muyuz sana hem-râz
Ne mümkindür sana pervâz ki hod bî perr ü pâyız biz

Çü Fâiz hâl-ı Hindûna gönül verdi dü ebrûna
Anı yâr eyle kendüne ki bir kemter gedâyız biz

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Dil ü câna terahhum-pîşe sultânımdan ayrıldım
Gedâyâne atâsı çok kerem-kânımdan ayrıldım

Ne bîm-i gam kayd-ı şâdmânî akl u fikrimde
Cüdâ düşdüm siyeh zülf-i perîşânımdan ayrıldım

Garîb ü bîkes ü tenhâ şeb-i firkatde kaldım âh
O şûh-ı dilsitân-ı mâh-tâbânımdan ayrıldım

N'ola hûnabe-i hasret revân olsa dü çeşmimden
Ciger-gûşem efendim sevgili cânımdan ayrıldım

Ferâmuş eyledim ayş u neşâtı bezm-i âlemde
Dirîgâ neş'e-bahşâ lâ'l-i handânımdan ayrıldım

Degildir nâlişim bî-reng ü bî-ma'nî Münîb'â ben
Gül-i gülzâr-ı irfân ol sühandânımdan ayrıldım

[249b]

Usûl : Evfer

Yeter kıldı meni divâne çeşmin
Uyan dilber uyan nâz uyhusundan
Yeter nâz eyledi mestâne çeşmin
Uyan dilber uyan nâz uyhusundan

Edip mu'tâd çeşmin h^vâb-ı nâza
Tegâfûl tâ-be-key ehl-i niyâza
Esîr oldum o çeşm-i aşk-bâza
(Eyzan)

[252a]

DER MAKÂM-I BÛSELİK AŞİRÂN

Bûselik ile **Aşirân** edecek
Raks eder şevki ile heft felek

[256a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Lâ'l-i nâbın çaşnî-senc-i itâb etmez misin?
Lütfedüp kahr-ile olsun bir hitâp etmez misin?
Kâmetîn seyreyle insâf et o bâlâ mısra'ın
Zâhidâ sen şair olsan intihab etmez misin?

Perde-pûş oldukda hat ruhsârına fikr et hele
Etdigin işlerden ey meh-rû hicâp etmez misin?
Gâh engüşt-i muhannâsın gehî lâ'lin emip
Dâne-i unnâbla nûş-i şerâb etmez misin?

İşte subh oldu amân mestânesin kâfir yeter
Ba'd-ez-în bir lahza meyl-i câme-hâb etmez misin?
Yok mu bir lütfun Nedîm-i zârına ıyd üstüdür
Defter-i hicrânı sultânım hesap etmez misin?

Beste : Abdlbk AĞa

Usl : Devr-i Revn

Görünsün hl-1 dilber zr-i zülf-i mşkbrndan
Beldr fitnenin zra nihn şkrndan
Felek de mh-peyker bir civn-1 mihribn olsa
Ne hsl dehr-i dnn fitab-1 tbdrndan

Heman gezsn salnsn şka tek sye-bahş olsun
Sual etmek o servn cnbşnden rzgrndan
Dil almakda hezran nz ederler şk-1 zra
Amn İslambol'un dilberlerinden şvekrndan

Saçn cebin-i yre düşmüş turrenden al gel
Bana bir şemmedir iklm-i Fes'den Çin diyrndan
Garaz seyr-i hat u rhsar-1 zülf-i yrdr Abdi
Bu glzr-1 cihnn snblnden nev-bahrndan

Beste : Çorbaczde

Usl : Remel

Hattn eylerse de azürde dimĞ
Zülfün eyler yine dağ üstünü bĞ
Hasta dil senden eder sanma ferĞ
mrm oldukça cihnda sen sağ

Gam degil olsa dernum pr-dĞ
Yanarak bir gün olam belki çerĞ
Friğ olmam o yüzü mhmdan
Geçemem hslı dil-hhmdan

Ağlamam nâle-i cân-kâhımdan
Câzim âteş dökülüp âhımdan
Gam degil olsa derûnum pür dâğ
Yanarak bir gün olam belki çerâğ

Beste : Çorbacızâde

Usûl : Devr-i Revân

Gözümde ayn-ı külhandır hezârân gülsitân olsa
Gönül eglenmeye sensiz cihân bâğ-ı cinân olsa

Ben ölçdüm biçtim ancak sade bir nâzzaredir hasmım
Kumaş-ı vaslın âlemde ne rütbe râyegân olsa

Ne mümkün her perî etvâra âdem mübtelâ olmak
Senin gibi olursa bana bir şûh-ı cihân olsa

Sana ben kangı bir razı diyem derd-i derûnumdan
Yetişmez sergüzeştım nakle her mûyum zebân olsa

Nedir bu germ ü serd-i rûzgâr-ı nâbe sâ mânın
Tahammül etmez âdem buna bahr-i bî-kerân olsa

Bakılmaz her perî ruhsâra ey Salim cihân içre
Tenâsûb cümleten ber-câ olup dilberde ân olsa

[256b]

Beste : Nâzîm

Usûl : Devr-i Revân

Yine mânenend-i süveyda-yı derûn
Bir siyeh-çerdeye düşdü gönlüm
Buldu Leylâ'sını güya Mecnûn
Bir siyeh çerdeye düşdü gönlüm

Mâil oldum o sehi-bâlâyâ
Gülbün-i kâmeti saldı sâye
Zülfü uğrattı beni sevdâyâ
Bir siyeh çerdeye düşdü gönlüm

Hâl-i agyâr tebâh oldu yine
İşi hep nâle ü âh oldu yine
Vâsıl-ı rûy-ı siyâh oldu yine
(Eyzan)

Cennet âbâd-ı ruhu bâğ-ı na'îm
Şerbet-i lâli zülâl-i tesnîm
Merdûm-i dîde gibi şimdi Nâzîm
Bir siyeh çerdeye düşdü gönlüm

Beste : Tosunzâde

Usûl : Fer'

Hayl-i sîrişke verdim akın kûy-i dilbere
Dil verdim anda bir gözü hûnriz kâfire
Uşşâka kibr ü kîn ile bir kasdı var gibi
Bir yere geldi kaşları etdi müşâvere

Dil kaldı bir çemende ararken konak yeri
Âhir düşürdü kendüyi bir bî-âmân yere
Sâkî ayık ayık yürüt imdâdına meyi
Gam hayli demdir etdi Selim'i muhâsara

Usûl : Devr-i Revân

Efendim gel bahâr oldu sefâlar vaktidir şimdi
Edip feryâd bülbüller fezâlar vaktidir şimdi
Kimi zevk u safâlarda kimi mihnetdedir şimdi
Çalınsın çift sazlar kim nevâlar vaktidir şimdi

Behey nâzik beden dilber cefâlar haddi aşmışdır
Bu zahmımın yarasına devâlar vaktidir şimdi
Ya vaslınla ilac eyle ya öldür kurtulam bâri
Gerekdir bendene bûse âtâlar vaktidir şimdi

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Han mısın kâfir
Amân dünyâyı yaktın âteş-i sûzân mısın kâfir
Kız oğlan nâzı nâzın şehlevend âvâzı âvâzın
Belâsın bende bilmem kız mısın oğlanmısın kâfir

Ne ma'nâ gösterir dûşundaki ol âteşin atlas
Ki yani şu'le-i cân sûz-ı hüsn ü an mısın kâfir
Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-i girîbânlar
Acep bir şûha sen de âşık-ı nâlân mısın kâfir

Niçün sık sık bakarsın böyle mir'at-ı mücellâya
Meger sen dahi kendi hüsnüne hayrân mısın kâfir
Kimisi sana cânım kimi cânânım diyü söyler
Nesin sen doğru söyle cân mısın cânân mısın kâfir

Şerab-ı âteşin keyfîyyeti rûyun şu'lelendirmiş
Bu hâletle çerag-ı meclis-i mestan mısın kâfir
Nedîm-i zârı bir kâfir esîr etmiş işitmişim
Sen ol cellâd-ı din ol düşmen-i îman mısın kâfir

Beste : Receb

Usûl : Evfer

Hâk-i kademin isteyü ben yollara düşdüm
Çektim bu cihân içre gamın dillere düşdüm
Keh dâmen-i kühsara kehi çöllere düşdüm
Âşkınla senin iki gözüm dağlara düşdüm

El çeksem eger hâtıra-i mihr ü vefâdan
Damânımı her gîz alamam dest-i cefâdan
Bir bir işitirsin haberim bâd-ı sabâdan
Âşkınla senin iki gözüm dâğlara düşdüm

Usûl : Devr-i Revân

Ben niyâz etdikçe nâz etdin bana
Nâzlı yârim sabra tâkat kalmadı
Ey perî bilmem ne âletdin bana
Nâzenînim sabra tâkat kalmadı

Firkatinle kılmazım bir dem karâr
Hasretinle ağlarım ben zâr zâr
Eylerim âhir seyâhat-i ihtiyâr
(Eyzan)

Kâkülünle oldu aklım târ-u-mâr
Bâğrımı hûn etdi derd-i intizâr
Gitdi elden dâmen-i sabr u karâr
Gel yetiş ey şehsuvâr-ı mülk-i nâz

[257a]

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Cihân bâğında bir tâze nihâl-i derd-i ra'nâsın
Bu âb u tâbla sen evc-i hüsne mâh-ı garrâsın
Felek hiç mislini görmüş degil bir dürr-i yektâsın
Bu hüsnile begim sen âftâb-ı âlem-ârâsın

Hırâm-ı nâz ile gülzâra gel refi' nikâb eyle
Cemâlinde gül-i bâğ-ı arak-rîzin hicâb eyle
Yeter tâb-ı ruhun mihrin yerin zîr-i sehâb eyle
Bu dünyâda begim sen âftâb-ı âlem-ârâsın

Sen insâf et düşer mi hâsılı bu kadd-i bâlâyâ
Hemîşe lütfuna şâyân ola agyâr-ı kemmâyâ
Niçün rahmeylemezsin sevdiğim Lütfi-i şeydâyâ
Bu hüsnile beğim sen âftâb-ı âlem-ârâsın

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Pârelendi pençe-i cevrinle dâmânım yeter

İndi ta dâmânıma çâk-i girîbânım yeter

Kıl beni bir kere manzûr-ı nigâh-ı iltifât

Etme istignâ yeter lütfeyle sultânım yeter

Gül açıldı perçemi oldu perîşân sünbülün

Vaktidir bezm-i çemende yârile câm-ı mülün

Gör nedir gûş eyle feryâd u figânın bülbülün

Herkese açılma ey gülberg-i hândânım yeter

Çünkü bir sultân-ı hüsne müntesebdir her gedâ

Âsitânımdan beni Hakk etmesin bir dem cüdâ

İstemem başımda memdûd olsa ger zıll-ı hümâ

Bana sertâcım efendîm şâh-ı hûbânım yeter

Yârile mahfîce sohbet eylesek agyârsız

Hâsılı ol gonçe- yı gülşende açsak hârsız

Dürrî'ya bir habbeye cihânı yârsız

Neyleyim dünyâ meta'ın cânânım yeter

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Düyek

Gûş et peyâm-ı lâ'li dehen söylerim sana

Benden işit bu razı ki ben söylerim sana

Ken'an-ı Mısr-ı hüsünü gör ol fitâdesi

Yusûflik et ki çâh-ı zakan söylerim sana

Bak hatt-ı sebz-i ârız-ı gülgûn-ı dilbere
Kıl seyr-i bâğ-ı tâze çemen söylerim sana
Bahû-yı nâza tûb-ı niyâz eylemez eser
Ol hısn-ı hüsnü pâk beden söylerim sana

İntâk-ı hak degil de nedir medh-i rû-yı yâr
Vassâf olup o hüsnü sühan söylerim sana
Medh etdiğim kadar o meh-i bî-bedel Vahid
Çıkmazsa alma vech-i hasen söylerim sana

Beste : Çorbacızâde

Usûl : Sofyân

Dil-i nâ-kâme tegâfûl bestir
İltifât eyle benim sultânım
Hâk-ı kûyunda yetür bîkestir
İltifât eyle benim sultânım

Kaldı dil zülf-i semen-bûyunda
O giriftârı görüp kûyunda
Heves-i kâmet-i dil cûyunda
İltifât eyle benim sultânım

Ele al gönlünü üftâdelerin
Nazar et hâline dildâdelerin
Gözedip âşık-ı âzâdelerin
İltifât eyle benim sultânım

[257b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Olalım sîne be sîne seninle nevcivânım gel
Gel ey şûh-ı cihânım meh-cebînım mihribânım gel
Helâk olsun aduvar reşk edip hasretle sultânım
Gel âgûşa medet lütfet efendim mû-meyânım gel

Niyâz etdikçe ben sen nâza ağâz eyle lütfeyle
Ciger-gûşem efendim sevdiğim şûh-ı cihânım gel
Münevver kıl dil ü cânı visâlinle kerem eyle
Gel ey mihr-i münîrim âfet-i devr-i zamânım gel

Sürur-ı kalb-i nâ-şâdım huzur-ı cân-ı müştâkım
Gel ey gül yüzlü cânânım gel ey gonçe dehânım gel
Edelim ayş u işret gel seninle her-çi bâd âbâd
Gel ey şûh-ı cihânım meh-cebinim mihribânım gel

Beste : Na'li

Usûl : Devr-i Revân

Ey dil yine cânımdan ayırdı beni devrân
Göz göre göre cinânımdan ayırdı beni devrân

Bir serv-i bülendimden bir şâh levendimden
Bir nâzik efendimden ayırdı beni devrân

Bir serv-i dilârâdan bir gülşen-i zîbâdan
Bir özge temâşâdan ayırdı beni devrân

Çeşmimdeki nûrumdan cismimde huzurumdan
Kalbimde sürûrumdan ayırdı beni devrân

Ey Hayretî izzetden tâc-ı seri devletden
Billahi sa'âdetden ayırdı beni devrân

Beste : Andelîb¹²²

Usûl : Düyek

Ayrı düşdüm dilberimden bulmadım bir dem amân
Ey felek bir çâre kılmazsın bana amân hâlim yamân
Böyle kalırsa dil-i zârım yamân oldu yamân
Ey felek bir çâre kılmazsın bana hâlim yamân

Bülbül-i şûride-veş kârım olupdur âh ü zâr
Sen bilirsin âşık-ı sâdıkdâ olmaz ihtiyâr
Bu fena dünyâda hem-dem kârım oldu âh ü zâr
Ey felek bir çâre kılmazsın bana hâlim yamân

Beste : Ömer Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Be-kef şemşir-i istignâ tegâfûl tâ be key cânâ
Olam aşkınla müstesna tegâfûl tâ be key cânâ
Misâl-i bülbülan nâlân şeb[u]rûz eylerim efgân
Bu ben gam hârına her an tegâfûl tâbe key cânâ
Îtâb-ı gamze-i nahvet komaz sabr u şekîb elbet
Kanı insâfın ey âfet (Eyzan)

¹²² Asıl adı Hasan olan Andelib Kastamonuludur. Nağmelerinde bülbülü taklid ettiği için “Bülbülî Hasan” derlerdi. Sultan I. Mahmud döneminde üne kavuşan hânende-bestekârın eserlerinden günümüze ulaşan olmamıştır. Özalp, *age*, s.451. *Hekimbaşı Mecmuası*’nda bestekârın 1 eseri bulunmaktadır. Bkz. Ekler 3.

Rüsum-ı işvede mâhir gönül almakda bir sâhir
Ser-i kûyunda dil zair (Eyzan)

Sirişk-i dîdesin Macid dem-â-dem etmede nâkid
Ola ma'dûd iken zâid tegâfûl tabe key cânâ

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Nâziş-i bî-ca ile hâlim tebâh
Mübtelâ-yı derd-i aşkım âh ah
Eşk-i çeşmim hâlime besder güvâh
Mübtelâ-yı derd-i aşkım âh ah

Nev be nev cevri ü sitem tâkat güdâz
Ben niyâz etdikçe etdin tâze nâz
Mest-i nâzım çâresâz ol çar sâz
Mübtelâ-yı derd-i aşkım âh ah

Mihr-i rûyun bais-i âşüftegi
Hilkatin agyâr ile âlufte-gi
Zahm-ı müjgânın devâsız haste-gi
(Eyzan)

Âgûş-ı mûy-ı meyân olmak hayâl
Bûs-ı lâ'lin ise bir emr-i muhâl
Mâcid-i derd-âşinan Mecnûn-misâl
Mübtelâ-yı derd-i aşkım âh ah

[258a]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Hayat-1 tâze buldu yine âlem nev-bahâr oldu
Güzellendi çemen bir lâle hadd ü gül-izâr oldu
Kehî eyler tebessüm bülbüle kâhî eder hande
Çemende gonçe bir mahbûb-1 şûh-1 şîvekâr oldu

Bu nakş-1 hûbî bülbül gördü âhenk-i nevâ etdi
Bu tarz-1 tâzeyi seyretti cûlar bî-karâr oldu
Kenar-1 cûda ki her bidi söyletsen eger Yahyâ
Zebân-1 hâl ile der mevsim-i seyr-i kenâr oldu

Usûl : Devr-i Revân

Tâze begsin dustum gel alma gel âhım benim
Pâdişehsin kuluna rahmeyle gel cânım benim
Ger garîb isem ne var yok mudur Allah'ım benim
Hey efendim sevdiğim güzel cânım benim

Göz görüp sevdi gönül elde ise yok ihtîyar
Oldu cânım ol efendîm aşkın-ile bî karâr
Lütf u ihsânınla dilşâd eyle sultânım ne var
Hey efendim sevdiğim ömrüm güzel cânım benim

Usûl : Devr-i Revân

Seher gördüm ki dildârı dolanır kûy-ı agyârı
Dedim terk et bu etvârı sakın gülyüzlü yârımdan
Hazer kıl âh ü zârımdan
Lebiyle bâde-peymâyım gam-ı aşkıyla şeydâyım
Katı aşüfte rüsvâyım sakın gül gülyüzlü yârımdan
Olalı ol güle meftûn ederim sad-hezâr efsûn
Dilin ahvâli digergûn sakın gülyüzlü yârımdan
Nasîhat dinle kemterden geçer âşık olan serden
Ferâgat eyle dilberden sakın gülyüzlü yârımdan
Hazer kıl âh ü zârımdan

Usûl : Devr-i Revân

Nişân etdi dil ü câne
Kaşın câna nişâncıdır
Beyhûde dökerler kanı
Acep gamzen ziyâncıdır

Nedendir çeşm-i mestâne
Tegâfûl gösterir câne
Bakar bîgâne bîgâne
Sanırsın kim yabancıdır

Eder âşıkın kaddin ham
Eger Zâl ü eger Rüstem
Kaşın yayın kurar her dem
Müjen usta kemâncıdır

Meta'ı hüsnüne hâlâ
Bu çağındır cihân-ârâ
O fettan hanceri güyâ
Aramızda meyâncıdır

Henûz oldun dile âgâh
Hezâr etsem hezâran âh
İnanmam Gevherî billâh
Güzeller hep yalancıdır

Usûl : Devr-i Revân

Küçücükten sevdim seni ezeli
Henüz bitmiş bu bahçenin gazeli
Serkeş olmuş bir yerlerin güzeli
Yârim andım ben vatana giderim

Kanı seninle gezdiğim ovalar
Çeşmim yaşı biri birin kovalar
Meclisiniz dâim olsun ağalar
Yârim andım ben vatana giderim

Şu karşıda duran hicrân dağdır
Sükker lebim bana sensiz ağdır
Öpülecek kuculacak çağdır
Yârim andım ben vatana giderim

[258b]

Beste : Derviş Muhammed

Usûl : Devr-i Revân

Kan ağlar iştiyâkından senin bir derdmendin var
Ölür bir gün firâkından senin bir derdmendin var

Ne mülk ister ne mal ister cemâlinden kemal ister
Olur bir gün visâl ister senin bir derdmendin var

Gamınla haste-hâl olmuş zaîf u bî-mecâl olmuş
Kaşın gibi hilâl olmuş (Eyzan)

Gam-ı aşkınla zâr olmuş firâkınla nezâr olmuş
Hemîşe bî-karâr olmuş (Eyzan)

Muhabbetle figân eyler sana derdin beyân eyler
Fedâ-yı baş ü cân eyler senin bir derdmendin var

Usûl : Evfer

Yolunda cân verem gibi derûnumda alâmet var
Şehid-i tıg-ı aşk olmağa gönlümde şehâdet var
Benim yolunda kurbân olduğum bâri gel insâfa
Ne sende merhamet şefkat ne bende sabr u tâkat var

[263a]

DER MAKÂM-I KÜRDÎ

Bî't-tab' zemzeme-i **Kürdî**'den
Hazz eder nerm karârın işiden

[267a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Gönül surah surah oldu ney gibi figân etdim
Seni ey nâzenînim vâkıf-râz-ı nihân etdim
Yeter üftâdene çekdirme hasret ey kemân-ebrû
Hadeng-i gamzene yüz şevkle sînem nişân etdim
Gül-i sadberg gülzâr-ı safâdır ruhların gördüm
Şifâ bahş-ı derûn-ı ehl-i dildir leblerin gördüm
O tıfl-ı neyzene def gibi gerdim sînemi durdum
Nevâya başladı tanbûr-veş kaddim kemân etdim
Bahâr erdi yine geldi zamân-ı işret u sohbet
Getür sâkî ayağı gitdim elden kalmadı tâkat
Yeter gamla gıdayı gûşe-i mihnetde kan etdim
O şâh-ı mülk-i hüsn ü sanma kim eydil vefâ etmez
Niyâz etsen ne denlü incinip cevri ü cefâ etmez
Açılmaz kimseye dildâdeyi hüsnün fedâ etmez
O mâhı dün gece mecliste Sa'dî imtihan etdim

Şarkı

Eşk-i çeşmimle dolupdur dâmenim
Gel yetiş ey şehsuvar-ı mülk-i nâz
Leşker-i gam almada pîrâmünüm
Gel yetiş ey şehsuvar-ı mülk-i nâz

Kâkülünle oldu aklım târ-u-mâr
Bâğrımı hûn etdi derd-i intizâr
Gitdi elden dâmen-i sabr u karâr
Gel yetiş ey şehsuvar-ı mülk-i nâz

Beste : Çorbacızâde

Usûl : Devr-i Revân

Çıkıp i'zaz ile sahn-ı çemende
Hırâm et ey nihâl-i bâğ-ı işve
Revişler gösterip serv-i bülenide
Hırâm et ey nihâl-i bâğ-ı işve

Bir iki câm nûş et etme illet
Dü ruhsârına versin tâb-ı şöhret
Şehâ hançer be-dest bî bak sermest
Hırâm et ey nihâl-i bâğ-ı işve

Nigâh-ı şûh-ı pür-şûrun ser-â-pâ
Amân âşûba verdi dehri hâlâ
Levendâne küleh-kec bî-muhâbâ
Hırâm et ey nihâl-i bâğ-ı işve

Güfte : Sultan Ahmed Hân

Beste : Müezzîn İsmâîl Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Tâ-be-key derdinle ben nâlân olam
Gül açıl ey gonçe fem sen gül açıl
Nâr-ı gamla her nefes-i sûzan olam
Gül açıl ey gonçe fem sen gül açıl

Kıl perîşân sünbül-i kâküllerin
Bağ-ı rûyunda açılsın güllerin
Ağlasun şeb tâ seher bülbüllerin
Gül açıl ey gonçe fem sen gül açıl

Andelîb-i dil edip âh ü figân
Vaslın ümmid eyler ey gonçe dehân
Hüsnün ile nevbahâr olsun cihân
Gül açıl ey gonçe fem sen gül açıl

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Nevbahâr oldu yine vakt-i gülistân oldu
Serv kadlerle çemen reşk-i hıyâbân oldu

Yine mehrûlara çıkmak için istikbâle
Geldi reftâra meger serv-i hırâmân oldu

Germî-i tâb-ı havâ ile ruh-ı mahbûban
Gülşen-i dehrde reşk-i gül-i handân oldu

Râşid'â hâsılı her lâlesitânda şimdi
Dergeh-i sadr-ı cihân gibi Çıragan oldu

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Aduv benzer nifâk etmiş
Bizimle yâr söyleşmez
Lebiyle ittifâk etmiş
Bizimle yâr söyleşmez
Olup hışmıyla gülgün-pûş
Bir iki sagar etmiş nûş
Be-kef şemşîr leb hamûş
Bizimle yâr söyleşmez
Düşersin yanına tenhâ
Edersin âh u vâveylâ
Ne çâre ey gönül ammâ
Bizimle yâr söyleşmez

Beste : Na'lçe¹²³

Usûl : Devr-i Revân

Devr-i güldür mevsim-i geşt-ü-güzâr oldu yine
Cûy-veş divâne gönlüm bî-karâr oldu yine
Bülbülün destinde gördü çeşm-i bülbül nakşını
Bülbülün çeşmine âlem teng ü târ oldu yine

Zîr-i damânında pinhân oldu kühsârın meger
Bezm-i meyde şem'i lâle şu'ledâr oldu yine
Dilde bir sevdâ zuhûr etdi Atâi lâleveş
Köhne dağım tâzelendi nevbahâr oldu yine

¹²³ Asıl adı Mehmed olan Na'lçe Efendi Sultan IV. Mehmed zamanında meşhur olmuştur. Es'ad Efendi bestekârın 300 kadar eseri olduğunu kaydetmiştir. Behar, *age*, s.281-282.

Beste : Müezzîn Ahmed Çelebi

Usûl : Devr-i Revân

Başıma âzâde iken kıldı üftâde beni
Bir siyeh kaşlı siyeh gözlü güzel aksâdeli
Başlatan kimdir der isen böyle feryâda beni
Bir siyeh kaşlı siyeh gözlü güzel aksâdeli

Girye eyler yıldızı düşkününe kıl handeler
Müşteri çıkmaz der isen rûşen olsun dîdeler
Aldı ey dil sûk-ı aşk içre seni sad müjdeler
(Eyzan)

[280a]

DER MAKĀM-I HİSĀR

Nagamât ile edip azm-i **Hisâr**

Oldu dil sûr-ı neşât dîzdâr

[282a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Ömer Çelebi

Usûl : Devr-i Revân

Donatdı ser-te-ser gülzârı sünbül
Gel ey gonçe dehânım vakt-i güldür
Figân u âha âhenk etdi bülbül
Gel ey gonçe dehânım vakt-i güldür

Kurup sahn-ı çemende hayme ezhâr
Besat-i işreti çûn etdi ihzâr
Nihâlân-ı çemen arz etdi dîdâr
(Eyzan)

Dem-i zevk u tareb hengâm-ı işret
Bulupdur bâğ-ı âlem zîb u zînet
Kudûmun baîs-i şevk ü meserret
(Eyzan)

Heva-yı aşkla akıttı dılcû
Akıp her cânibe mânende-i cû
Dil-i Mâcid seni eyler tekâpû
Gel ey gonçe-dehânım vakt-i güldür

Beste : Rıfat

Usûl : Devr-i Revân

Düşel'den gönlüm ol kaşı kemâne
Melâmet tîrine oldum nişâne
Yetiştî sâkîyâ gülgûn câmı
Ki yıktı gönlümü dest-i zamâne

Firâkın gibi bir emr-i bedîhi
Nice şerh eyleyem gelmez beyâna
Hezâr-ı bî-nevâ-yı bâğ isem
N'ola meyl etmesem bu gülsitâna

Yolunda esb-veş pûyanı olsan
Yaranmazsın yine ol nev civâna
Hüma-yı evc-i gerdun-ı firâg ol
Kapılma Rıfatâ her dil-sitâna

Usûl : Devr-i Revân

Ferâmûş etmemiş bî-mar-ı aşkın yâr sağ olsun
Dil-i mecrûhumuz şimden geri gamden ırağ olsun
Sen ey şîrîn zebânım sevdiğim gülşen-neşin ol tek
Güzergâhım benim Ferhad-veş sahra vû dâğ olsun

Gönül derd-i firâkın hastası rahm eyle dermân et
Itâş-ı kûyuna şâyeste dâne âb-ı hayvân et
Şehâ pâliz-i vaslın bana temlîk eyle ihsân et
Cihânda gülşen-i mülk-i cemâlin bir ocağ olsun

Olur gamhâne-i dilde Nigâhî gâhca mihmân
Bulursa gûşe-i ma'mûresin elbet eder vîrân
Dil-i zâra cefâ eyler egerçi ol şeh-i zî-şân
Ferâmûş etmemiş bîmar-ı aşkın yâr sağ olsun

[285a]

DER MAKÂM-I HİCÂZ

Râh-ı tahkîkde bî-kayd-ı mecâz
Hadî-i nâka-ı çeng oldu **Hicâz**

[289a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Serrâc Hasan

Usûl : Devr-i Revân

Ne serve meyl eder tâb'ım ne arar seyr eder cânım
Hayâl-i kadd-i yârimdir benim serv-i hırâmânım
Cihânı inletir bülbül gibi feryâd u efgânım
Kapında bir gedâyım lütf u ihsân eyle sultânım

Revâ mı dergehinden dil ola pâmâlin ey meh-rû
Mukarrerdir firâkınla düşem ben sahraya yâhû
Benim tâc-ı serimdir dilberâ ol zülf-i anber-bû
Kapında bir gedâyım lütf u ihsân eyle sultânım

Esîr-i bend-i aşkın olalı zâr oldu çün kârım
Halâs olmaz ham-ı zencîr-i sevdâdan dil-i zârım
Terahhum kıl bu Mermî-i kemtere ey mâh-ı ruhsârım
Kapında bir gedâyım lütf u ihsân eyle sultânım

Beste : Na'li

Usûl : Sofyân

Bihamdillah oldu dermân
Bî-vefanın derdi bana
Bir bülbülüm yeter hemân
Gülsitânın verdi bana

Kendi lütfundan söyleyip
Kerem yaylasın yaylayıp
And içip yemin eyleyip
Ben seninim derdi bana

Bend iken siyeh saçından
Bin kan olur bir suçundan
Ol değil mi halk içinde
Güldüren nâ-merdi bana

Kâtibi olmayan ası
Müstecâb olur duası
Serimde aşkın yaylası
Başka hâlet verdi bana

Usûl : Devr-i Revân

Bî gânelik etdin bana
Ey dilber-i cevr-âşinâ
Rencidedir gönlüm sana
Ey dilber-i cevr-âşinâ

Agyâr-ile germiyyetin
Kâr etdi câna firkatın
Sakınma benden vuslatin
Ey dilber-i cevr-âşinâ

Mir'at-ı rûyuna keder
Bir gün verir âh-ı seher
Eyle hazer eyle hazer
(Eyzan)

Abdî sana efkendedir
Lütfun umar bir bendedir
Affet suçun sermendedir
Ey dilber-i cevr-âşinâ

[298a]

DER MAKÂM-I ŞEHNÂZ

Kıl o perçemle siyeh-mest âvâz
Bezm-i meyde ederek Şehnâz

[300]

ŞARKIYYÂT

Beste : Muhammed Kethüdâ (Kethüdâ-yı Sadr-ı Âlî)

Çeşm-i mest ü gamzesi kattâl iken
Korkarım kûyunda bir gün kan olur
Dahı derdim tıfl-ı endek-sâl iken
Giderek bir âfet-i devrân olur

Tûtiyi söyletmeyip güftârda
Ararı pâmâl eder refâtârda
Hak budur hûbân-ı gül-ruhsârda
Bu kadar ne hüsn olur ne an olur

Yar vakt-i işveye ersin de gör
Şöhret-i hüsn ü bahâ versin de gör
Tıfıldır ondördüne girsin de gör
Râşid ol mâhın nice tâbân olur

Beste : Gonçe Ahmed Efendi

Usûl : Devr-i Revân

Bir zamân hoşnud olup dil tâli'-i bîdardan
Gördüğüm hemvâre va'z-ı lütf-i dildârdan
Şimdi nöbet değmez oldu bendeye ağyardan
Düşmesin kimse nigâh-ı iltifât-ı yârdan
... başka bir ümmîd-gâhım vâir ise
Bendeni reddet eger gayrı penâhım vâir ise
Kâilim her ne edersen lütfdan âzârdan
Gerçi kul çokdur sana ey maksadı cân u benim
Lik efendim sensin ancak dâr-ı dünyâda benim
Sabreder bin kerre cevri etsen dil-i pürşîvenim
Lütfdür her gelirse âşıkâ dildârdan
Râşid-âsâ iltifâtın görmede iken gâh gâh
Eyler oldum hayf uzakdan şimdi hasretle nigâh
Ben demem cânâ ki sâdır olmadı benden günâh
Sen heman affeyle cürmüm kim kaçır ikrârdan

Beste : Koca Osman

Usûl : Devr-i Revân

Âteş-i sûzânla yandı yürek tutuştu cân
Bâğladı çeşmim yolun cuş eyleyip yaş-ıla kân
Kaldı şöyle mihnet içinde bu cân-ı nâ-tüvân
El amân ey rahmi yok zâlim elinden el amân

Âteş-i hicranla bâğrımı biryân eyledin
Tig-ı gamzenle yüregim dopdolu kân eyledin
Zulmle yıktın gönül mülkünü virân eyledin
El amân ey rahmi yok zâlim elinden el amân

Ey Usûli âşıkın eglencesi dildâr imiş
Kişiye yârinden ayrılmak kat'ı düşvâr imiş
Aşkı ben âsân sanırdım hey ne müşkülkâr imiş
El amân ey rahmi yok zâlim elinden el amân

Beste : Rıfat

Usûl : Devr-i Revân

Sana benzer âleme bî-vefâ gelmiş degil
Bana hem-pâ bir belâ-keş mübtelâ gelmiş degil
Bu ne zülf-i ham be hamdır kim görünmez gerdânın
Hıfz için bir gence yüzbin ejdeha gelmiş degil

Gerçi mir'at-ı sikender gelmiş ammâ dilberin
Sînesi âyine-i âlemnümâ gelmiş degil
Vasf-ı ruhsârınla lâ'lin şerhini kim görse der
Rûm'a böyle dilber-i şîrîn-edâ gelmiş degil

Usûl : Sofyân

Güller açıldı çemende sebzâr oldu yine
İçelim câm-ile bâde nevbahâr oldu yine
Bülbül-i şûride-veş dil bî-karâr oldu yine
Dem be dem saat be saat ben senin hayrânınım

Çıktılar seyrâna hûblar geşt ederler nâz ile
Öldürürler âşıkı ol gamzeyi gammâz ile
Bâde-i gülgûn içerler nağme-i şehnâz ile
(Eyzan)

[303a]

DER MAKÂM-I GERDÂNIYYE

Etse **Gerdâniyye**'den yâr âgâz
Sarılır boynuna bâzû-yı niyâz

[305a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Abdülbâkî Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın serbülendimsin
Her etvârı müsellemler dilber-i âlem-pesendimsin
Gönül hâlin bilir şûh-ı zarîf ü şeh lev[end]imsin
Benimsin nûr-ı çeşmim yâr-i cânımsın efendimsin

Lebin emsem doyunca gözlerim sürsem o ruhsâra
Safâ verse şem'im-i zülf-i mişkinin dil-izâra
Meyânın çeksem âgûşa sözüm bu olsa hemvâre
Benimsin nûr-ı çeşmim yâr-i cânımsın efendimsin

Amân bilmez mi çeşmim bir bakışta cânâ kâr eyler
Tegâfüller kirişme gamzeler mestâne cümbüşler
Nevar bir kerre de zâlim nigâh-ı merhamet göster
Benimsin nûr-ı çeşmim yâr-i cânımsın efendimsin

Visâl ümmid eder hasret çeker âşık nice demdir
Gel ey âhu-nigâhım kaçma gönlüm sana mahremdir
Gözüm üzre yerin var cilvegâhın sahn-ı sînemdir
Benimsin nûr-ı çeşmim yâr-i cânımsın efendimsin

Beste : Çultutmazoğlu

Usûl : Devr-i Revân

Eyle teşrîfhânemi lütf eyle sultânım benim
Iyd geldi gel efendim devletim cânım benim
Muntazır teşrîfine bu çeşm-i giryânım benim
Iyd geldi gel efendim devletim cânım benim

Cümleye âli-himem şâhım veliyy-i nimetim
Hak budur kim kalmadı sabra mecâlim tâkatım
Dil perîşândır nesin ey mâye-yi cem'iyetim
Iyd geldi gel efendim devletim cânım benim

Hâb-ı râhat görmedi hîç dîde-i giryânımız
Vaktidir gelse diyü ol âfet-i devrânımız
Fikr-i teşrîfinle kaldı şâhım kılca kaldı cânımız
Iyd geldi gel efendim devletim cânım benim

Usûl : Devr-i Revân

Nazîrin yok letâfetde
Gel ey sîmîn beden dilber
Gül-i bâğ-ı melâhatde
Nazîrin bir gül-i ahmer

Şeh-i iklîm-i hûbansın
Ser-â-pâ hüsle ansın
Muhassıl âfet-i cânsın
Gören âşıkların titrer

Ayırdı gül-izârımdan
Amân ağyâr hârından
Sadâ-yı âh u zârımdan
Zemîn ü âsmân titrer

[308a]

DER MAKÂM-I MUHAYYER

O dem uşşâkı **Muhayyer** eyle
Nâil et zevki olursa neyle

[311a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Âteş-i aşkınla yakdın eyledin hâlim tebâh
Devletinde lütf edip vaslınla şâd eyle beni
Tuttu dünyayı figânım kârım oldu âh u vâh
Devletinde lütf edip vaslınla şâd eyle beni

Bendene dedim olur mu meyve-i vaslın nasîb
Lütfla geldi dedi ol gonca-fem kim yâ nasîb
Umarım ki yüz sürem bâğ-ı visâle an-karîb
Devletinde lütf edip vaslınla şâd eyle beni

Kande görse yüz çevirir bir nazar etmez o yâr
Hiç demez ki yoluma gelir şûh-ı şîvekâr
Sanma ey meh bu cihânı ola dâim ber-karâr
Devletinde lütf edip vaslınla şâd eyle beni

Görmedim zerre kadar mihr-i münîrimde vefâ
Sabrederdim ben cefâyâ eylese ömrüm vefâ
Besdir ey hûnî bana bu etdigin cevri ü cefâ
Devletinde lütf edip vaslınla şâd eyle beni

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Olmuşum bir hüsne meftûn

Firkat etdi bâğrımı hûn

Ağlamakdan oldum zebûn

Gel efendim gel gel gel kıyma kıyma

Ah derdine düşdüm gel gel gel kıyma kıyma gel

Ben garîbe başın için

Kıyma kemân kaşın için

Esîrge genç yaşın için

(Eyzan)

Gece gündüz edip efgân

Hâlim olmuşdur perîşân

El amân sultânım amân

(Eyzan)

Beni hicrinle yâd etdin

Ne güldürdün ne şâd etdin

Rakîbi ber murâd etdin

Gel efendim gel gel gel kıyma kıyma

(Eyzan)

Güfte ve Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bir yıldır görmedim yâri

Bu zulmü götürmez bâri

Ben kılarım âh ü zâri

Ey yârim gel efendim gel gel

Hâlimi gör gel gel gel hâtırım sor gel

Ya mera beberd-i hâne ya beya behâne-i men

Ye le la ter ye lel lel la sanem-i yegane-i men

Afet-i zamâne-i men

Beni giryân edip gitdin

Dertli bâğrım delip gitdin

Âşıklığım duyup gitdin

(Eyzan)

Hasan garîbi bırakma

Firâkın nârına yakma

Cürm ü isyanına bakma

Ey yârim gel efendim gel gel hâlimi gör

Gel gel gel hâtırım sor gel ya mera

Be ber be hâne

(Eyzan)

Beste : Derviş Yusuf

Usûl : Devr-i Revân

Ey yüzü gül gömlegi gülguni donu kırmızı
Âteşin kisvet giyip odlara yandırdın bizi
Ay ü gündür hüsn-i bahşende cemâlin âcizi
Âdem oğlundan senin tek gelmez ey kâfir kızı
Güyîyâ atañ meh-i tâbândır anañ âftâb
Ey harîr içre¹²⁴ tenin mutlak bilûr içre gülâb
Göğsün âb-ı rûşen ol âb üzre düğmendir hubab
Öyle bir mahbûbesin yok nâzrene âlemde tâb
Ah eger tizcek çıkıp serpip saçın açsan nikâb
Hîç şek yok kim seni görenler olurdu harâb
Sürmeden gözler elâ eller kınadan lâle reng
Hîç şâhit yok bu resmiyle ki sensin şûh u şeng
Vesmeden kaşın yeşil tozlu kemân gamzen hadeng
Gamze vü kaşına meyl etdin Fuzûli bî-direng
Hoş acebdir kılmamak tîr ü kemândan ictinâb

[311b]

Beste : Na'li

Usûl : Berefşan

Niceye dek ey şûh-ı cihân künc-i gamde giryân olayım
Ey perî gam-ı zülfünle nice bir perîşân olayım

Tâzelendi dağ-ı sînemin çekemem bar-i elemin
Câna kâr etdi sitemin kıyma sana kurbân olayım

¹²⁴ Metinde vezne uygunsuz biçimde “içinde” diye yazılmıştır.

Görmek olmazsa sahrada göreydim bari rüyâda
Mümkün mü dâr-ı dünyâda ben sensiz bir ân olayım

Kâh ileri kâhi geri baht u tali'in eseri
Ben mi isterim ey perî çeşminden pinhân olayım

Beste : Na'li

Usûl : Devr-i Revân

Gül yüzün seyreyleyen âlemde gülzâr istemez
Andelîbi gör ki gülden gayrı bir yâr istemez
Öldürsen cevrin ile bu dil-i şeydâ yine
Sen sehî-kada dilrubâdan gayrı bir yâr istemez

Lütf ümîd eyler gönül sen şehden azâr istemez
Şerbet-i lâ'lin yeter dil keyf-i esrâr istemez
Mâ-hasal mûy-ı meyânın kucmadır cânâ garaz
Andan ince fikrile dil hâlin iş'ar istemez

Beste : Koca Osman

Usûl : Devr-i Revân

Şifâ-yı vasl-i kadrin hicr ile bîmar olandan sor
Zülâlin şevk ü zevkde teşne-i dîdâr olandan sor
Lebin sırrı gelip güftâra benden özgeden sorma
Bu pinhân nükteyi bir vâkıf-ı esrâr olandan sor

Gözü yaşlıların hâlin ne bilsin merdüm-i gâfil
Kevâkib sırrını şeb tâ seher bîdâr olandan sor
Habersiz olma fettan gözlerin cevrin çekenlerden
Habersiz mestler bidâdını hüşyâr olandan sor

Usûl : Devr-i Revân

Gönül bir âftâba mübtelâdır
Ne denli mübtelâ olsa revâdır
Beni âhir diyâra saldı cânân
Benim gönlüm yine senden yanadır

Ne denli cevrederse sûreta yâr
Hele ma'nen bana ehl-i vefâdır
Nice meyl etmesin Yümni o şûha
Ki hüsnü cümle hûbâna selâdır

[314a]

DER MAKĀM-I MUHAYYER BŪSELİK

Ger **Muhayyer**'de edersen cânâ
Bûselik'den gelir uşşâka sadâ

[315a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hâfız

Usûl : Evfer

Hadden aşdı muhabbetin şimdi
Cânıma yetdi mihnetin şimdi
Teni yandırdı hasretin şimdi
Medet ey nâzenîn firâkından
Sûziş-i nâr-ı iştiyâkından
Ne gönül gayrı yâre mâildir
Ne gamında firağa kâildir
Âşıkâ ayrılık ne müşkildir
(Eyzan)
Sînemi yaktı dağ-ı mehcûru
Bâğrımı deldi âteş-i duru
Merhamet kıl bana gözüm nûru
Medet ey nâzenîn firâkından
Sûziş-i nâr-ı iştiyâkından

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Çekdirip uşşâk-ı zâra gamleri
Gözlerinden akıtırken nemleri
Hep ferâmûş eyledin ol demleri
Va'de-i lütf-ı firâvânın kanı
Bî-mürüvvet ahd ü peymânın kanı

Künc-i gamde cânı bîzâr eyledin
Mihnet-i derde sezâvar eyledin
Âşinâlık etmeye âr eyledin
Va'de-i lütf-ı firâvânın kanı
Bî-mürüvvet ahd ü peymânın kanı

[321a]

DER MAKÂM-I IRÂK

Etmesin nâle o gûne uşşâk
K'îştihâriyla dola Şam u Irâk

[327a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Eger cân görmek istersen bedensiz
Gör ol rûh-ı revânı pîrehensiz
Çemende nâ-sezâlarla o şûhun
Haram olsun hırâm-ı nâzı bensiz

Eger her zerre bir mihr olsa dünyâ
Gözüm nûru görünmez bana sensiz
Alır mı habbe-i nâçize âşık
Cihânın gencini ol sim-tensiz

Gönül agyâr için incinme yâre
Gül olmaz bâğ-ı âlemde dikensiz
Nedir cürmüm demiş hûbâna Neyli
Alan siz gönlümü hem vermeyen siz

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Hilâl-i rûze-veş cismim zaîf olmuştı sultânım
Hayat-ı tâze buldu ıyd-ı vaslınle dil ü cânım
Kudûmunle efendim şimdi güller gibi handânım
Hayat-ı tâze buldu ıyd-ı vaslınle dil ü cânım

Benim nûr-ı dü çeşmim i'tibârım şûh-ı dildârım
Efendim mûnis-i kalb-i hazinim merhametkârım
Fırâkın mihnetiyle zâr iken bu cism-i bî-marım
(Eyzan)

Gelip bir gün nesim-i müjde-i lütf-ı cihânânım
Kuşâde hâtır eder bu dil-i mahzûnu ihsânın
Cihân Re'fet gibi sad minnet ile abd-i fermânın
Hayat-ı tâze buldu ıyd-ı vaslınle dil ü cânım

Beste : Kapudanzâde

Usûl : Devr-i Revân

Eylemem bir kimseye ifşâ-yı râz
Saklarım sînemde aşkın sevdiğim
Vâkıf-ı esrârdır ol bi niyâz
Saklarım sînemde aşkın sevdiğim

Geldi zevk ü şevkle ol cânımız
Bâde-i aşkıyla pürdür cânımız
Pâre pâre kılsalar endâmımız
(Eyzan)

Hayli demdir dil sana efkendedir
Âşıkım âşık ki gönlüm sendedir
Fariğ olmam ta ki cânım tendedir
Saklarım sînemde aşkın sevdiğim
Ah serv-i nâzım işvebâzım gel a cânım beri
Cevri çok zâlim el amân ay el amân

Beste : Molla Ahmed

Usûl : Devr-i Revân

Firâş-ı gamde kalmış hastane hiç şefkatin yok mu
Heman ey şâh-ı hûbân sen de mi bu merhametsizlik
Senin sâir perî-rûlar gibi bir gayretin yok mu
Heman ey şâh-ı hûbân sen de mi bu merhametsizlik

Firâkınla döker bu çeşm pür nem nem yerine dem
Beni lâyük mı giryân eylemek ey bî-vefâ herdem
Bu denli etdiğin cevri işittikde dedi âlem
Heman ey şâh-ı hûbân sende mi bu merhametsizlik

Sana üftâdeyim cânâ mecâlim yokdur inkâra
Reh-i aşkında oldu hâka sergerdân u âvâre
N'ola lütfunla dermân eylesen Fennî-i bîmara
Heman ey şâh-ı hûbân sen de mi bu merhametsizlik

[327b]

Beste : Molla Halîl

Usûl : Devr-i Revân

Nâlemi gûş etmedin bir kere ey perî-nejâd
Kılmadın bir kez cemâlin gösterip ben-zârı şâd
Az kalupdur kim çika cevrinle cân-ı nâ murâd
Dâd elinden ey cefâ ikliminin sultânı dâd

Kırpigin tîr-i belâdır hem kemân ebrûların
Sîne-i mecrûhumu etdi nişân ebrûların
Rahm kıl bir dahi çatma ebrûkat ebrûların
Dâd elinden ey cefâ ikliminin sultânı dâd

Âteş-i aşkınla pür dağ oldu cism ü cân ü dil
Güller açıldı şehâ sen dahi lütfet gel açıl
Yeter ağlattığın Refik-i zârı bunca ay ü yıl
Dâd elinden ey cefâ ikliminin sultânı dâd

Beste : Itrî

Usûl : Sofyân

Ahde vefa eylemedin durmadın
Ancak olur sevdiğim insâf ise
Hâlini bîçârelerin sormadın
Ancak olur sevdiğim insâf ise

Hasta-i hicrânını yâd etmedin
Hâtır-ı mahzûnunu şâd etmedin
Derdine dermânı murâd etmedin
(Eyzan)

Hem sana bin cânla kurbân olam
Hem yoluna hâkla yeksân olam
Hem yine şâyeste-i hicrân olam
Yine ancak olur sevdiğim insâf ise

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Nedir gör ol kadd-i dîlcû servde var mı ol kâmet
Hıram-ı nâzı akarsu ne bu revîş ü letâfet
O çehre berg-i gülder o turre sûnbüle benzer
O ten simin nice derler birinde yok o terâvet
Gözünde sürme-i şîve lebinde bâde-işve
Sözünde hâlet-i neşve bıraktı âleme âfet

Beste : Acemler

Usûl : Devr-i Revân

Yine düşdüm dağlara ben
Mecnûn gibi ağlarım ben
Seyl-i şîrîn çağlarım ben
Ben bu yerde garîb kaldım

Mekânımız oldu gurbet
Çevre yanım aldı hasret
Medet senden şâhım himmet
Ben şu yerde garîb kaldım

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Beni cevrinle zâr etme efendim gel gör yeter küsme
Gamınla bî karâr etme efendim gel yeter küsme
Firâkınla gözüm pür-hûn yüzüm gülmez gönül mahzûn
Ne var ey lebleri meygûn efendim gel yeter küsme
Rehâ yok derd-i firkatden eser yok sende şefkatden
Ferâgat eyle nisbetden efendim gel yeter küsme
Sev elden çektiğim mihnet dahi bilmem nedir rahet
Helâk oldum behey âfet (Eyzan)
Kulun Mihrî-i nâlânı esîrge ol senâ hânı
Unutma ahd ü peymanı efendim gel yeter küsme

[328a]

Beste : Itrî

Usûl : Devr-i Kebir

Nice sabra yer kalır çün yer ede ayâr dilde
Harekât-ı dil-ferîbi komaya karâr dilde
Teni şerha şerha kalsa kılıcı bilirdi hâlim
Ki diliyle şerha gelmez nice gusse var dilde

Gözümün yaşı tükendi dahî hûn-i dil tükenmez
Var iken cefâ taşıyla nice inkisâr dilde
Gam-ı leyli ile çeşm şeb ü rûz girye eyler
Sövünür mü değme sudan gören ol şerâr dilde

Usûl : Devr-i Revân

Alıpdır gönlümü mahmur gözlerin
Zâlim yar kavga-yı aşkına düşdüm
Mecnûn etdi beni şîrîn sözlerin
Zâlim yar kavga-yı aşkına düşdüm

Sînemde görünen hicrân dağıdır
Sensiz sükker yesem bana ağıdır
Rahm eyle sevdiğim mürvet çağıdır
(Eyzan)

Kalem kaşlarına cân olsun kurbân
Şîrîn sözlerine ben olam hayrân
Kalmışım kûyunda zâr u sergerdân
Zâlim yar kavga-yı aşkına düşdüm

[332a]

DER MAKĀM-I MUHĀLĪF

Bir **Muhâlif** nagam eyle ne Irâk
Pür olur küngüre-i heft tîbâk

[334a]

ŞARKIYYÂT

Usûl : Devr-i Revân

Arz-ı hâlim sana budur sevdiğim
Bendenim bîçârenim üftâdenim
İftihârım budur ancak sevdiğim
Bendenim bîçârenim üftâdenim

Gerçi yokdur sana benzer dil-rûbâ
Bana dahî benzemez bir mübtelâ
Âşık-ı âvâre bî-berg ü nevâ
(Eyzan)

Hakkâ kim dürc-i dehânındır senin
Mûydan ince meyânındır senin
Hayliden hâtır-nişânındır senin
(Eyzan)

Yâr cân ol sen bana ben de senin
Sen benim ol sevdiğim ben de senin
Hâsılı ey meh-likâ ben de senin
Bendenim bîçârenim üftâdenim

Usûl : Devr-i Revân

Benim gönlüm kaldı sende
Gönül senden ayrılır mı
Yüz bin cefâ eyler isen
Gönül senden ayrılır mı

Nice bin bî-bedel olsa
Medhi yüzbin gazel olsa
Cümle âlem güzel olsa
(Eyzan)

Sağ olunca tende cânım
Medhini eyler lisânım
Benim devletli sultânım
(Eyzan)

Yandı cismim hasretinle
Kül olupdur firkatınle
Helâk olsam mihnetinle
Gönül senden ayrılır mı
Ayrılır mı bu cân tenden çevrilir mi?

Beste : Baba Nevâyî¹²⁵

Usûl : Devr-i Kebîr

Bu ne lebdirir ne ağız ne belâ gülüşdür[ür] bu
Dür-i terdirir dizilmiş kimi dér ki dişdir[ir] bu
Sana âkıbet kıyarım demiş ol güzîde yârim
Sorunuz ne hatâ kıldım bana ne kıyışdır[ır] bu
Gelicek gelir amânım gidicek gider bu cânım
Benim âfet-i cihânım ne geliş¹²⁶ gidişdir[ir] bu
Gelir ol cefâ-cû ser-hoş kılıcı elinde kanlı
Savul ey gönül yolundan ki yamân gelişdir[ir] bu

¹²⁵ Halep'te doğan bestekâr Baba Nevâyî, Sultan IV. Mehmed zamanında meşhur olmuştur. Behar, *age*, s.231.

¹²⁶ Metinde vezni bozacak fazladan bir 'ne' yazılmıştır.

[343]

DER MAKÂM-I SEGÂH

Nağme üslûb-ı **Segâh** ile eder
Gûşdan hûşa edip rûha eser

[349a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Monla

Usûl : Devr-i Revân

Dişlemiş sîb-i zenahdânın rakîb-i bed-meniş
Bâğ-ı âlemde yoğken meyvayı vaslın yemiş
Vahşet edip bizden olma semt-i agyâre revân
Günde bin kez öldürür uşşâkı zîra bu revîş

Cân verirken yoluna ehl-i vefâ bî-irtiyâb
Bî-sebep etmek neden cânâ kulundan ictinâb
Mû-meyânın gösterip kıldın gönül mülkün harâb
Böyle ister işte dilberde kıyâfet gösteriş

Hâk-i pâyin kehl ederken dîde-i gam dîdeme
Demedin lütfedeyim Mahtûmî-i rencideme
Kâkülün sevdâsını aldım ser-i şûrîdeme
Gelmemişken başıma ömrümde hergiz böyle iş

Beste : Kapudanzâde

Usûl : Devr-i Revân

Iyd-ı vaslın bunca demdir ki temennâ eyler
Ol şeh-i hüsnün elin öpmek müyesser olmadı
Hâk-i pâye arzedip hâl-i derûnum söylerim
Ol şeh-i hüsnün elin öpmek müyesser olmadı

Lâyık-ı devlet midir el nâil ola izzete
Pây-mal ola dil-i uşşâk bu hâk-i illete
Mahrem olmadık dirîga bezm-i hass-ı vuslata
Ol meh-i hüsnün elin öpmek müyesser olmadı

Olmasa hâlim perîşân olmaz agyâr âşîna
Ölmek âsandır sana olmakdan ise mübtelâ
Dest-bûsun gel dirîg [etme] efendim sen bana
Ol şeh-i hüsnün elin öpmek müyesser olmadı

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Bahâ-yı vaslıne cânlar verenler nâ-sezâlandı
Görüp germiyet-i bâzâr-ı hüsnün bin pahâlandı

Saçındır nâfe-i çini diyen yanlış hayâl etmiş
Ana müşk-i hotendir der idim lâkin hatâlandı

Edip ben çün dil ile perveriş ol gülbün-i nâzı
Gülâbı hâra çıktı güllerinden el safâlandı

Nesim-i âşina-rûdan eser yok zerrece Muhlis
Gubar-ı kûy-ı dilber dîdemizde tûtiyâlandı

Usûl : Devr-i Revân

Hasretle dîde-i pürhûnum oldu âşikâr
Gel terahhüm eyle bana olmuşum zâr u nezâr
Hem-demim gam oldu câna künc-i firkatde dirîg
Hasret ile gözlerim giryân gönlüm târ ü mâr

Künc-i firkatinde enîsim mûnisim olsa n'ola
Râh-ı aşkında enîsim yok ki ola bana yâr
Ey tabîb-i cân-kerem kıl âşık-ı bî-çâreye
Dergehinde bir garîbindir sen kâm u kâr

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Nâzenînim seyr-i bâğa her kaçan reftâr eder
Kadd-i mevzunun görüğ her serv-i arar âr eder
Giysuvanın safha-ı rûyunda etmiş târ u mâr
Genc-i hüsnün hıfz için her târını bir mâr eder

Şul kadar dökdüm yaşım hâk-i der-i dildârda
Kalmadı nakd-i sirişkim çeşm-i gevher-bârda
Arz-ı fakr etsem acep şimdi kûy-i yârda
Şâhına herkes gedâsı olduğun ızhâr eder

Murg-ı dil pervâz ederken kondı bir gül dalına
Ara yerde harı gör kim kor mı kendi hâline
Zerrece rahm eylemezler âşıkın ahvâline
Bana bu cevır u cefâyı sevdiğim her bâr eder

[349b]

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Bî-vefâ dildâr elinden âh ü vâh
Eylerim şeb ta seher bî-iştibâh
Hasret ile hâl-i dil oldu tebâh
Merhametsiz yâr elinden âh âh

Dem-be-dem ağyâr ile ülfetdedir
Geceler tâ subha dek işrettedir
Ol vefâ düşmen aceb meşrebdedir
Merhametsiz yâr elinden âh âh

Bâr-ı hicrân oldu gâyetde medîd
Âh edersem derdile görme baîd
Can ü dil tâkat getirmez ey Ferîd
Merhametsiz yâr elinden âh âh

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Her nigâhı seyf-i ser-tîz-i kazâ
Misli yok bir şîvekâra mâiliz
Seyredenler cân ü dil eyler fedâ
Misli yok bir şîvekâra mâiliz

Bezm-i işretde nedîm ü işvebâz
Künc-i mihnetde enis ü çâre-sâz
Her kelâm-ı nâziki nâz ü niyâz
Misli yok bir şîvekâra mâiliz

Revna-k-ı reng-i ruhu gülden güzel
Turre-i hoşbûyu sünbül den güzel
Hamret-i lâ'l-i lebi mülden güzel
Misli yok bir şîvekâra mâiliz

Beste : Derviş Ömer¹²⁷

Usûl : Devr-i Revân

Şemi' ruhuna cismimi pervâne düşürdüm
Evrâk-ı dili âteş-i sûzâna düşürdüm
Bir katre iken kendimi ummâna düşürdüm
Hayfâ yolumu vâdî-i hicrâna düşürdüm

Takrir edemem derd-i derûnum elemim var
Mevlâyı seversen beni söyletme gamım var
Azm-i sefer etdi yine ol hüsrev-i hûbân
Saldı dil ü cân kişverine âteş-i sûzân

Sâmî-i belâ dîde vü ahvâl-i perişân
Elden çıkıyor ağlamadan dîde-i giryân
Hicr âteşine yandı derûnum elemim var
Mevlâyı seversen beni söyletme gamım var

¹²⁷ Derviş Ömer Gülşenî XVI. ve XVII. yüzyıllarda yaşayan ünlü Türk mutasavvıfı, hânende ve bestekâridir. Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) ile IV. Murad (1623-1640) arasındaki sekiz padişah döneminde yaşamış, sahip olduğu güzel ses onu sarayın serhânendeliğine getirmiştir. Şöhretinin en parlak dönemi Sultan IV. Murad'ın devrine rastlar. Enderûn'daki hocalığı sırasında Evliya Çelebi, İtrî gibi ünlü talebeleri olmuştur. Eserlerinden günümüze üç haneli dînî bir peşrevi ulaşabilmiştir. Özcan, "Derviş Ömer Efendi", *DİA*, s.9, 195.

Beste : Tosunzâde

Usûl : Nîm Sakîl

Gülbün-i hüsnünü eyler sûzân

Hazer et âh-ı sehergâhımdan

Beni bülbül gibi etme nâlân

Hazer et âh-ı sehergâhımdan

Bilmezdim bana ne efsûn etdin

Bir nigezle dili meftûn etdin

Derdle nâlemi efzûn etdin

Hazer et âh-ı sehergâhımdan

Yeter etdin beni dil haste vü zâr

Âteş-i aşkla bî-sabr u karâr

Hâlîme merhamet eyle ey yâr

Hazer et âh-ı sehergâhımdan

Gerçi etdin beni mest ü medhûş

Müntazır vuslatına dîde vü gûş

Aşkla etmedeyim hûş u hurûş

Hazer et âh-ı sehergâhımdan

Beste : Na'li

Usûl : Devr-i Revân

Gamınla derde düşdüm hâlîme hîç rahm kılmazsın

Esîr-i derdmenin olduğum gûya ki bilmezsin

Gidersin kûy-ı gayra yol yanıldım diyu söylersin

Benim yanımda ammâ hîçbir kere yanılmazsın

Görürsün reh-güzârında beni üftâde vü nâlân
Hırâmâni geçersin gözlerim yaşını silmezsın
Tutalım bizi gam-ı hicrân-ıla diltengiz ammâ sen
Niçün ey gonçe-ı nev-reste gülmezsın açılmazsın

Beste : Acemler

Usûl : Sofyân

Ey felek zâr ağlatırsın
Yârı anda beni bunda
Cigerimi dağlatırsın
Yârı anda beni bunda

Felek dâğ eylemez misin
Kul âzâd eylemez misin
Bir dem şâd eylemez misin
Yârı anda beni bunda

Bâğçeyi narenci koydun
Dalını narenci koydun
Ey felek zârıncı koydun
Yârı anda beni bunda

Usûl : Devr-i Revân

Cihân reşk-âver-i bâğ-ı cinân oldu tarâvetle
Bezenmiş makdemin görmekdiler bostan zarâfetle
Buyur zevk eyle sultânım gülistâna saâdetle
Ki bu fasl-ı çemenzâr u dem-i seyr-i gülistândır

Güzergâhımda meşaller yakıp gözler seni lâle
Yolunda neşr-i tayb eyler bahâra neşreder jâle
Gubarın def' için zehrin çemen yaymış yeşil kâle
Ne semte rağbet eylersin efendim vakt-i seyrândır

Sana bu hüsn-i hulk-ile niçün bend olmasın âdem
Urursun derdmenin yarasına gâhî sen merhem
Muhakkak ehl-i cennetsin efendim ben gümân etmem
Güler yüzle gözüm yaşı iki adil civânândır

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Ölmez bu gönül lezzet-i dünyâdan usanmaz
Hiç dilberle bâde-i hamrâdan usanmaz
Yokdur güzelin mihr ü vefâ bilir emma
Bî-çâre gönül va'de-i ferdâdan usanmaz

Her şeb o mehin hasreti hâliyle dü çeşmim
Gözler felegi necm-i süreyyâdan usanmaz
Her gördüğü şem'i ruhu mahbûbu yanar dil
Pervâne gibi âteş-i sevdâdan usanmaz

Geh hatt u gehî kâkül ü dildâra dolaşır
Divâne gönül fitne vü gavgadan usanmaz
El çekti gönül dünyade her şeyden usandı
Hiç dilber ile bâde-i hamrâdan usanmaz

[350b]

Beste : Çârşeb

Usûl : Devr-i Revân

Yine âsâr-ı kudretten ne zîbâ nevbahâr oldu
Nişane verdi cennetden ne zîbâ nevbahâr oldu
Güzeller kıldı cevânı hıramânî hıramânî
Getirir raksa gılmanı ne zîbâ nevbahâr oldu

Açıp nergislerin gülşen reşk-i dîdesi rûşen
Cihân hep oldu şad ü şen ne zîbâ nevbahâr oldu
Çıkıp sahn-ı gülistâna nazar kıl sun'-i Yezdâna
Hümâyûn baht-ı sultâna ne zîbâ nevbahâr oldu

Usûl : Sofyân

Bülbül bâğa girdi derdi güllerin
Sünbül yok yerlere taktı tellerin
İndim seyrân etdim Bâğdat illerin
Helâk etdi beni âhû gözlerin

Bu beyti söyledi Sultan Murad Han
Hancerin sîneme geçti netizan
Yürek görmeyecek duramam bir an
Meftûn etdi beni şîrîn sözlerin

[358a]

DER MAKÂM-I MÂYE

Sanma kim hüsn-i sadâ hâlîdir

Mâye-i câzibe-i hâlîdir

ŞARKIYYÂT

Beste : Kemânî Mehmed Ağa¹²⁸

Usûl : Devr-i Revân

Görmesem bir lâhza ey serv-i hırâmanım seni
Arzu eyler dil-i aşüfte-sâmânım seni
Hep güzellerden güzelsin şûhsun mehpâresin
Cümleden a'lâ begendim şâh-ı hûbânım seni

Câ-be-câ ruhsat verip nazzâre-i ruhsârına
İltifât etmez misin bu âşık-ı dîdârına
Ben kulun gâyet kapıldın hüsnüne etvârına
İ'timâd eyle efendim pek sever cânım seni

Sevdigim bu nâz u istignalara buldu sebep
Yohsa âşık olduğum bilmez misin cânâ acep
Bâri lutf etsen a zâlim bu dil-i zâra bu şeb
Yok mu insâfin seven ölsün mü sultânım seni

Âşıkım vermem seni dünya metâ'ın verseler
Bir nigâhın Rahmî-i şeydâya bin dilber deger
Eyleyip bi'l-cümle hûban-ı cihânı ser-te-ser
İntihâb etmiş gönül ey mâh-ı tâbânım seni

¹²⁸ Bu eser yanlış olarak 349b'de kaydedilmiştir.

[366a]

DER MAKÂM-I BESTENİGÂR

Etme feryâd ü figân ey dil-i zâr
Etse de kâkülüne **Bestenigâr**

[368a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Sevdiğim nev-restedir hüsnü tamam
Aldı gönlüm beni Mecnûn eyledi
Âşıkâ âhu bakışlı zülfü dâm
Aldı aklım beni Mecnûn eyledi

Mehcemâli gül gül olmuş derletir
Her güzeli bülbül gibi inletir
Şîvelerle nâğme etse dinletir
(Eyzan)

Gül yüzünde dâneler hâl-ı siyâh
Her biri gûya ki bir hasret-nigâh
Âşık-ı şûridenin hâli tebâh
Aldı gönlüm beni Mecnûn eyledi

Usûl : Sofyân

Sevdim bir bunca yavruyu
Ki hûblukda müsellemdir
Kurmuş gelir ol ebrûyu
Sanki kaza-yı mübremdir
Görme yelden o mehtâbı
Gözlerim unuttu hâbı
Bu ne serdir ki yâ Rabbî
Bir gören bir de görsem der
Aşkınla haste-hâl oldum
Gaminla bî-mecâl oldum
Tabîb-i hâzıka sordum
Dedi ki leblerin emdir

Usûl : Devr-i Revân

Sana dil vereli her dem
Şâd olmadı mahzûn gönlüm
Hüznüm ziyâd olur her dem
Şâd olmadı mahzûn gönlüm

Gussadan hâtırım mahzûn
Dîdelerim oldu pür-hûn
Etdi aşkın beni Mecnûn
(Eyzan)

Açıldı lâleler güller
Feryâd eyledi bülbüller
Perîşân oldu sünbüller
Şâd olmadı mahzûn gönlüm

Usûl : Devr-i Revân

Bir ehl-i hâl olsa hâlimden âgâh
Ağlasam ol şivekârın elinden
Bir mürüvvetkânı rahmetse bana
Dâdım alıverse yârin elinden

Hudâ hâr içinde yaratır verdi
Gör gülün vaslına hâr nice erdi
Gül içündür gerçi bülbülün derdi
Şikâyeti ammâ hârın elinden

Âdeme yer yokdur yârin kûyunda
Hûriya melek var onun soyunda
Zülfü büklüm büklüm yatır rûyunda
El ermez ol gence mârın elinden

[370a]

DER MAKÂM-I RÂHATÜ'L-ERVÂH

Mûsikî Râhatü'l-ervâh oldu

Rûh-ı her kâlib-i eşbâh oldu

[371a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hâfız

Usûl : Devr-i Revân

Geceler subha dek zârım ömrüm varı rahmeyle
Artık kalmadı hiç çârem ömrüm varı rahmeyle
Ben seni sevmişim cândan geçmişim cân ü cihândan
Bâğrım hûn oldu hicrândan ömrüm vâri rahmeyle

Halk-ı âlem hâlim bildi çigerim kanıla doldu
Gözlerim yollarda kaldı ömrüm vâri rahmeyle
(Eyzan)
Cüdâyım nazlı yârimden ayrıldım elde varımdan
Dağ ü taş inler zârımdan ömrüm vâri rahmeyle
Nâr-ı aşkın düştü cânâ eşk-i çeşmim döndü kana
Erişdir cânı cânâne ömrüm vâri rahmeyle

Usûl : Devr-i Revân

Bana hergün o mehpâre eder âzâr bahtımdır
Nifâk eden beni yâre degil ağıyâr bahtımdır
Güzellerde vefâ olmaz dil-i ateşte mâ olmaz
Derûnî âşına olmaz benimle yâr bahtımdır
Kılıp hem hânümânımdan cüdâ hemdilsitânımdan
Beni Mahtûmî cânımdan eden bîzâr bahtımdır

[371b]

Usûl : Devr-i Revân

Kimin kâşânesîne saldı pertev rûy-ı rahşânın
Kimin bezmin münevver etdi bu şeb mâh-ı tâbânın

Kime oldun kemendendâz-ı giysû söyle ketmetme
Benim gibi dahi vağfir midir hâtır-ı perîşânın

Acep ey Rüstem-i işve kimin kaddin kemân etdin
Yine âlûde-i hûn eylemişsin tîr-i müjgânın

Acep mi ben de Râmi gibi çâk-i ceyb-i cân etsem
Dilim sad pâre etdi arzu-yı bûs-ı dâmânın

[373a]

DER MAKÂM-I HÜZZÂM

Kûdek-i nağmeye âvâz-ı **Hüzzâm**
Bâde rabtıyla eder şedd-i harâm

[374a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Hasret-i lâ'linle geldi ağzıma cânım benim
Ölmeden bir bûse ver ey verd-i handânım benim
Merhem-i vaslın dirigetme dil-i sadpâreden
Ey tabîb-i çâresâzım derde dermânım benim

Şevk-i pâ-bûsunla hâketdim yolunda cismimi
Olma damânkeş yürü serv-i hıramânım benim
İntizâr-ı makdeminle ey gül-i bâğ-ı cemâl
Râh-ı gülzârı sular bu çeşm-i giryânım benim

Zerrenim hem sâyeveş üftâdenim şebnem gibi
Hâkdan ref'-et beni mihr-i rahşânım benim
Hayli demdir dergehinde bende-i dirinedir
Feyzî-i zâra terahhum eyle sultânım benim

Beste : Nazîm

Usûl : Remel

Dünyayı dolandım ser-i kûyun hevesiyle
Gel sevdiğim ağlattı beni başın için gel
Bülbül gibi zârım gül-i rûyun hevesiyle
Gel sevdiğim inletme beni başın için gel

Sensiz iki gün kalmadı bir yerde karârın
Sahrâlara düşdüm güzelim geşt ü güzârım
Peyveste olur ta felege nâle vü zârım
Gel sevdiğim ağlatma beni başın gel

Kâr etdi dile sevdiğim ol hancer-i âzâr
Tâ key sitem uşşâka eyâ gamzesi hunhâr
Feryâda bile kalmadı tab-ı dil-i bîmâr
Gel sevdiğim ağlatma beni başın için gel

Beste : Nazîm

Usûl : Devr-i Revân

Varıp ağyâr ile yersin içersin
Olur olmazlarla kanar göçersin
Ne gördün â zâlim benden kaçarsın
Ali şâhım yüzü mâhım yeter aldın benim âhım

Bâğ-ı hüsnün gonçeları solmasın
Seni kucan âşıkların olmasın
Seni benden ayıranlar gülmesin
Ali şâhım yüzü mâhım yeter aldın benim âhım

Ser-i kûyunda cûn bu kalb-i mahzûn
Olur aġyâre lûtfunla ciger hûn
Ricâm oldur beni de eyle memnûn
Ali şâhım yüzü mâhım yeter aldın benim âhım

[374b]

Cenâb-ı şâh-ı vâlâya / Elim ermez gücüm yetmez
O mâh-ı âlem-ârâya / Elim ermez gücüm yetmez

Bana ol bî- vefa n'etdi / Firâk-ile işim bitti
Uzak yâd ellere gitdi / Elim ermez gücüm yetmez

Ne pervâz edecek pervar / Ne elde simle zer var
Ne bana rahm eder er var / (Eyzan)

Ricâ daġlarca dildâra / Keremler eyle ben zâra
Bana senden olur çâre / Elim ermez gücüm yetmez

Katı hâlim tebâh oldu / İşim feryâd u âh oldu
Dilim gamla kütâh oldu / (Eyzan)

Ne çare Sûzî-i zâra / Ere ol bî-vefâ yâra
O müstagni cefâkâra / Elim ermez gücüm yetmez

[376]

DER MAKÂM-I EVC

Nağme alçaklığını ko ey zâhid
Evc-i ma'nâdan olur hep vârid

[382a]

ŞARKIYYÂT

Beste : Kapudanzâde

Usûl : Devr-i Revân

Benim nahl-ı dilim ey serv-i dâlim
Hırâm-ı nâz-ile aldın mecâlim
Gam-ı aşkın beni divâne kıldı
Niçün insâfa gelmezsin be zâlim

Gehi çeşm ü gehi müjgân elinden
Gehi ol gamze-i fettân elinden
Ne dertler çekmişim heran elinden
Niçün insâfa gelmezsin be zâlim

Çemende jâleler âhın nemidir
Helâk oldum bana şefkat demidir
Güzelin şânına lâyıık bu mudur
(Eyzan)

Yetişmez mi Refikî zâr u giryân
Niğâhın kast edermiş olmağa cân
Behey kâfir müslüman ol müslüman
Niçün insâfa gelmezsin be zâlim

Beste : Kadri

Usûl : Sofyân

Gönül verdim yine bir gül-izâra
Günden güne hâlim yamân olmuşdur
Sînem üzre urdu gamzesi yâra
Bülbül gibi kârım figân olmuşdur

Derd-i aşkıdır derûna kâr eden
Gen cihânı başımıza dâr eden
Her dem beni bülbül gibi zâr eden
Ol yüzü gül gonçe dehân olmuşdur

Hattı da yok degil gerçi havânın
Eski vâdîsidir ben bî-nevânın
Kimse bilmez ama bir nev-civânın
Bendesiyim hayli zamân olmuşdur

Odur benim bâğrımı kân eyleyen
Yanlış hayâliyle kemân eyleyen
Sînemi tîrine nişân eyleyen
Şimdilik bir kaşı kemân olmuşdur

Beste : Hâfız

Usûl : Sofyân

Bana çok cevrederdin sen de cevr-i yâri gördün mü
Bana çekdirdigin bir bir gam efkârı gördün mü
Bana âzâr edip a‘dâ olurdu mazhar-ı lütfun
Ne hâle âdemi ilter hele âzârı gördün mü

Hulûsum bî-vefa inkâr ederdin bilmeyip kadrim
Ne vâdîdir muhabbet sevdiğim inkârı gördün mü
Tabîbin var senin ger olsa bin derdin devâ eyler
Senin derd u gamında Suzî-i bîmârı gördün mü

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Fahte

Ser-i zülf-i anberinin ruhuna nikâb edersin
Beni nâr-ı hasretinle nice bir kebâb edersin
Ko ya vahşeti enîs ol biraz âdeme yakın ol
Acep ey perî-nihâdım neden ictinâb edersin

Ne senin gibi güzel var ne benim gibi cefâkeş
Ële rağbet ü nevâziş¹²⁹ kuluna itab edersin
Sakin ey nihâl-i nâzım sakın âh-ı mübtelâdan
Nice bir dil-i hazinim nice bir kebâb edersin

Beste : Monla

Usûl : Devr-i Revân

Kanâat kıl gönül pâ-bûs-ı yâre
Elinden bûse alınmaz ne çâre
Sana tasvir-i mâhı benzetince
Ne gözler nûrunu dökdü sitâre

Meyân-ı bahr-i istignâdan âhir
Çıkarsın rûzgar-ile kenara
Belâdır gel bu sevdâdan geç ey dil
Dolaşma halka-i zülf-i nigâra

¹²⁹ Metinde vezne uymayacak biçimde “nevâzişîñ” olarak yazılmıştır.

Kıyâmı kamet-i bâlânı eyler
Anın çün mescide girmez minare
Sana açmaz efendi gerçi Bâki
Gamından göğsün etdi pâre pâre

Beste : Hasan Ağa

Usûl : Devr-i Revân

Şehlevendim bî-nikâb arz-ı cemâl etdin yeter
Pây tâ ser dilleri aşüfte-hâl etdin yeter
Bu gurur-ı hüsne olup sevâr-ı esb-i nâz
Sayeveş uşşâk-ı zârı pây-mal etdin yeter

Oldu sevdâ-yı gam-ı zülfünle gönlüm mübtelâ
Meskenim sahra-yı gamdır hem-demim derd ü belâ
Etmedin bir kez dile hayfa nigâhın âşinâ
Tâ-be-key nâmahrem-i bezm-i visâl etdin yeter

Olsalar üftan ü hizan ehl-i diller hâk-râh
Bî tekellüf sâye-i eltâfin eylerler penâh
Eyleme ben bendene her lahza hışmıyla nigâh
El amân cellad-ı gamzenle kıtal etdin yeter

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Mey-i lâ'linle benden eyledin şâd
Safâ geldin sa'âdetlü efendim
Dahi kalb-i hazinim kıldın âbâd
Safâ geldin sa'âdetlü efendim

Ben oldum cân ü dilden sana meftûn
Revâ mîdır firâkın ede mahzûn
Gönül teşrîfin ile oldu memnun
(Eyzan)

Münevver oldu çeşmim gördü yüzün
Dûçâr oldukda gözüm üzre gözün
Bu mısra‘ içre zammoldu bu sözün
Safâ geldin sa’âdetlü efendim

[382b]

Beste : Abdî Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Kâilim her etdiği çevre bana
Cân ü dilden sevdiğimdir sevdiğim
Vechi derdinden eylersem safâ
Cân ü dilden sevdiğimdir sevdiğim

Kılmışım sana fedâ cân ü teni
Dermend-i cânsiparın bil beni
Eyleyen cevr-âşinâ bildim seni
(Eyzan)

Derdim artar yârimi terk eylesem
Hâl-i dilden anlar olsa söylesem
Fârîğ olmak güç Münîb’â neylesem
Cân ü dilden sevdiğimdir sevdiğim

Beste : Tosunzâde

Usûl : Devr-i Revân

Akıl alır âşıkların deli eyler
Dostum senin kıya kıya bakışın
Çok kimseyi sultan iken kul eyler
Cânım senin kıya kıya bakışın

Yüzün güldür gülistânda bitipdir
Anı gören bülbül gibi ötüpdür
Âşıklar öldürüp kanlar döküpdür
(Eyzan)

Dilber senin visâline ermedim
Ayağın tozuna yüzüm sürmedim
Bu revîşi bir güzelde görmedim
Dostum senin kıya kıya bakışın

[383a]

Usûl : Devr-i Revân

Dil esîr-i aşkın oldu ey-gözü âhu güzel
Mest-i medhûş etdi cânâ kâkül-i şebbû güzel
Ey melâhat bâğının verd-i letâfet-güsteri
Nim tebessüm nim şükûfte ne edâdır bu güzel

Meh cemâlin gördüğümce dil olur gamdan beri
Çeşmime düş olsa çeşmi çeşm olur hemden beri
Nice meftûn olmayayım devr-i Âdem'den beri
Görmedim işitmedim hîç böyle meh-rû güzel

Kıymet olmaz bir nigâh-ı lütfuna dünyâ senin
Kim dedi geldi nazîrin ey melek-simâ senîn
Cevherî mecnûnun oldu ey saçı leyla senîn
Dağlara düşmem mukarrer dil senin yâhû güzel

Usûl : Devr-i Revân

Câm-ı lâ'lin şevkidir gül gibi handân olduğum
Andelîbin zevkidir ney gibi nâlân olduğum
Kâkülün sevdâsıdır böyle perîşân olduğum
A benim çok sevdiğim yolunda kurbân olduğum

Sen sehî servi gören ol hancer-i bürranla
Nice hâk-i râhın olmaz dîde-i giryânla
Gel helâk etme beni bu va'z-ı nâ-hemvâr ile
A benim çok sevdiğim yolunda kurban olduğum

Seyr-i deryâyâ gidersin sen gehî ağyâr ile
Öldürürsün nice ben gark olmayım efkâr ile
Âşıkım ma'sûk tekellûf bertaraf ağyâr ile
A benim çok sevdiğim yolunda kurban olduğum

Usûl : Evfer

Gülşen-i hüsnünden ayrı mürğ-i dil nâlân eder
Tâ-be-key üftadâne nâz ü tegâfûl tâ-be-key

Olmasa hâlim perîşân olmaz ağyâr âşinâ
Ölmek âsândır sana olmakdan ise mübtelâ
Bir nigâh et gamzene ey pür cefâ
(Eyzan)

Eyledin bîgânelerle seyr-i gülgeşt-i çemen
Sevdigim bu âşık-ı bî-sabre istignândan
Pây-mâl-i esb-i nâzındır Necib-i pür mahan
Tâ be key üftadâne naz ü tegâfûl tâ be key

Beste : Na‘li

Usûl : Devr-i Revân

Sipîhr-i mâh-ı tâbânım
Yeter kaçtı râm olmaz mı
Benim hercâyî sultânım
Bu hîcre encâm olmaz mı

Düşüp girdâbe giryândan
Ne çektim nâr-ı hicrândan
Gönül mülkü bu ummandan
Karaya atam olmaz mı?

Yazam ben vasfını bir bir
Anı inkâr eden kimdir
Kitâbın hikmeti mûnkîr
Görünce ilzâm olmaz mı

Senin gözün harâmîdir
Bu cân bezmin kebâbıdır
Lebin kevser şarabıdır
Dehânın bir cân olmaz mı

Bana ol cevheri cânan
Eder mi bûseler ihsân
Ederdim cânımı kurbân
Acep bayram olmaz mı

Beste : Na‘li

Usûl : Devr-i Revân

Beni cândan usandırdı
Cefâdan cân usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan
Murâdım şem‘i yanmaz mı

Gönül oldu sana mâil
Sen etdin aklımı zâil
Bana t‘an eyleyen câhil
Seni görse utanmaz mı

Kamu bîmârına cânân
Devâ-yı derd eder ihsân
Niçün kılmaz bana dermân
Beni bîmar sanmaz mı

[383b]

Beste : Bekir Çavuş

Usûl : Devr-i Revân

Esîr-i zülfünüm kâkûl-perîşân bir efendimsin
Dil-i divâneme zencîr-zen sâhib-kemendimsin

Kolun sar boynuma ey gül-beden ağyâre dâğ olsun
Hamâ‘il-veş benim sen harez-i cânım sînebendimsin

Esîrin bir beni sanma cihân âvâresi hüsün
Pesendi âlemin bir nev-civân-ı dil pesendimsin

Gerek cevrinle mahzûn et gerek lütfunla kıl mesrûr
Gerek ağlat gerek güldür efendimsin efendimsin

[389a]

Tablo 2 Usûllerle ilgili tablolar

DER BEYÂN-I PEŞREVHÂ-YI SAZENDEGÂN

Der Fasl-ı Râst

| | | | | | |
|---------------------------------------|--|---|------------------------------------|-------------------------------|-------------------------------|
| Peşrev-i Şeddü'l-asr <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Darb-ı Feth</i> | Gül Devri <i>Devr-i Kebîr</i> | Baba Zeytûn <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev <i>Evsat</i> | Peşrev <i>Devr-i Revân</i> |
| Peşrev <i>Bereşşan</i> | Peşrev-i Ahmed Beg <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Kemânî Corcî <i>Devr-i Revân</i> | Benefşezâr <i>Dü-yek</i> | Şeyh Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Zencîr</i> |
| | | Peşrev Semâ'î | Def'a Semâ'î | | |

Der Fasl-ı Rehâvî

| | | |
|---------------------|--------------|---------------|
| Peşrev-i Buhûrizâde | Beñli Sakîli | Semâ'î Semâ'î |
|---------------------|--------------|---------------|

Der Fasl-ı Nîkrîz

| | | | | | |
|--|------------------------|------------------------------|---------------------------------------|--------------------------------------|--------------|
| Solakzâdenin Elmas-pâre <i>Fâhte</i> | Peşrev <i>Sakîl</i> | La'l-pâre <i>Bereşşan</i> | Peşrev-i Solakzâde <i>Hafîf</i> | Peşrev-i Eflatûn <i>Dü-yek</i> | Büyük Semâ'î |
| | Solakzâde Semâ'îsi | | Saatçi Dervîş Mehmed Semâ'îsi | | |

Der Makâm-ı Pencgâh

| | | | | |
|--------------------------------|--|----------------------------------|--------------------------------|------------------------------------|
| Peşrev-i Şerîf <i>Sakîl</i> | Çengi Mustafa Ağa Peşrevi <i>Remel</i> | Kadırga Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Corcî <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Gülistân <i>Dü-yek</i> |
| | Sedcizâde Semâî | | Semâî | |

[389b]

Der Fasl-ı Nîşâbûr

| | | | |
|------------------|-----------------------|-------------------------------|---------------------|
| Hindfîler Sakîli | Peşrev <i>Fer'</i> | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Kubûrizâde Semâ'îsi |
|------------------|-----------------------|-------------------------------|---------------------|

Der Makām-ı İsfahân

| | | | | | |
|-------------------------|------------------------|---------------------------------|--------------------------------|-----------------------|--------|
| Kantemüroğlı Peşrevi | Peşrev <i>Remel</i> | Peşrev-i Corcî <i>Çenber</i> | Peşrev-i Corcî <i>Sakîl</i> | Semâ'î-i Hızır Ağa | Semâ'î |
|-------------------------|------------------------|---------------------------------|--------------------------------|-----------------------|--------|

Der Makām-ı Mâhûr

| | | | | | | |
|---------------------------------------|---------------------------|------------------------|------------------------|-----------------------------------|------------------------------------|-------------------------------------|
| Peşrev-i Şerif <i>Feth Darb</i> | Peşrev <i>Bereşşân</i> | Peşrev <i>Evsat</i> | Peşrev <i>Hafif</i> | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev-i Corcî <i>Zencîr</i> | Semâ'î-i Saatçi <i>Semâ'î</i> |
|---------------------------------------|---------------------------|------------------------|------------------------|-----------------------------------|------------------------------------|-------------------------------------|

Der Fasl-ı Nevâ

| | | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|-----------------------------------|
| Peşrev-i Şerif <i>Feth Darb</i> | Peşrev <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Ahmed Beg <i>Sakîl</i> | Peşrev <i>Sakîl</i> | Solakzâde <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Şeyh Osmân <i>Devr-i Revân</i> | Peşrev <i>Çenber</i> |
| Peşrev-i Şerif <i>Çenber</i> | Peşrev-i Şerif <i>Fâhte</i> | Peşrev-i İbrâhîm Ağa <i>Fâhte</i> | Peşrev-i Cânefes <i>Muhammes</i> | Peşrev-i Ahmed Beg <i>Dü-yek</i> | | Peşrev <i>Hâvî</i> |
| Peşrev-i Mustafa Ağa <i>Muhammes</i> | Peşrev <i>Hafif</i> | Bûlbûl-i Uşşâk Nevâ- yî Sünbüle <i>Muhammes</i> | Peşrev-i Corcî <i>Hezec</i> | Peşrev-i Ahmed Beg <i>Bereşşân</i> | | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> |
| Peşrev <i>Muhammes</i> | Peşrev-i Muzaffer <i>Feth Darb</i> | Peşrev-i Solakzâde <i>Feth Darb</i> | Büyük Semâ'î | Tanbûrî Seng Semâ'îsi | | İbrâhîm Ağa Semâ'îsi |

[390a]

Der Fasl-ı Uşşâk

| | | | | | |
|---------------------------|---------------------------------------|------------------------|--|----------------------------------|-----------------------------|
| Peşrev <i>Haff</i> | Peşrev-i Ahmed Beg <i>Fâhte</i> | Peşrev <i>Evsat</i> | Peşrev-i <u>Seklon</u> <i>Muhammes</i> | Solakzâde <i>Devr-i Kebîr</i> | Solakzâde <i>Bereşân</i> |
| Solakzâde <i>Sakîl</i> | Kantemüroğlı <i>Feth Darb</i> | Semâ'î-i Solakzâde | Semâ'î-i Şerîf | Semâ'î | Semâ'î |

Der Fasl-ı Bayatî

| | | | | | | |
|--|--|--|------------------------------------|---|--|--------------------------------------|
| Peşrev-i Çukacızâde <i>Evsat</i> | Çukacızâde <i>Dü-yek</i> | Def'a-ı Çukacızâde <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Corcî <i>Çenber</i> | Corcî'nin Def'-i Gam <i>Fâhte</i> | Eyyübî Mehmed Ağa Peşrevi | |
| Peşrev-i Tanbûrî Beg <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev-i İbrâhîm Ağa <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev-i <u>Seklon</u> <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Evsat</i> | Peşrev <i>Devr-i Revân</i> | Peşrev-i Tatar Abdî <i>Bereşân</i> | Peşrev-i Acemler <i>Dü-yek</i> |
| Acemler <i>Devr-i Revân</i> | Peşrev <i>Bereşân</i> | Peşrev-i Behrâm <i>Devr-i Kebîr</i> | Def'a-ı Behrâm <i>Sofyân</i> | Semâ'î-i Şerîf | Semâ'î-i Behrâm | Semâ'î-i Corcî |
| | | | | | | Semâ'î-i Tatar Abdî |

Der Makâm-ı Acem

| | | | | | | |
|-------------------------------------|-------------------------------------|--|-------------------------------------|---------------------------------------|---|--|
| Solakzâde <i>Sakîl</i> | Solakzâde <i>Hâvî</i> | Peşrev-i Gül-i Ra'nâ <i>Muhammes</i> | <u>Ferce</u> Beg <i>Muhammes</i> | Peşrev-i Solakzâde <i>Fâhte</i> | Peşrev-i Hulefâzâde <i>Çenber</i> | Peşrev-i Murâd Ağa <i>Çenber</i> |
| Peşrev-i A'mâ <i>Çenber</i> | Peşrev <i>Bereşân</i> | Peşrev-i Halîl Beg <i>Muhammes</i> | Peşrev <i>Feth Darb</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Sakîl</i> | Mâhdünyâ <i>Bereşân</i> | <u>Farfara</u> Sakîli |
| Mürassa'ı Kebîr <i>Dü-yek</i> | Mürassa'ı Sagîr <i>Dü-yek</i> | Karaca | Mukayes | Sancak | Rühbân | Semâ'î-i Muzaffer |
| Eski Semâ'î | | Solakzâde Semâ'î | Semâ'î-i Şerîf | Semâ'î-i Saatçi | | |

Acem Aşîrân

| | | | | |
|-------------------------------|----------------------------|--|-----------------|--------|
| Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev <i>Feth Darb</i> | Saatçi Dervîş Mehmed Beg <i>Devr-i Kebîr</i> | Semâ'î-i Saatçi | Semâ'î |
|-------------------------------|----------------------------|--|-----------------|--------|

[390b]

Der Makâm-ı Nihâvend

| | |
|---|--------|
| Peşrev-i Baba Nevâyî <i>Devr-i Kebîr</i> | Semâ'î |
|---|--------|

Der Fasl-ı Nühüft

| | | | | | |
|--|--|-------------------------------|------------------------------------|--|--|
| Peşrev-i Yûsuf Beg <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev-i Buhûrîzâde <i>Sakîl</i> | Peşrev <i>Berefsân</i> | Bağdâd Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Bağdâd Nazariyyesi <i>Muhammes</i> | Eyyûbî Mehmed Ağa <i>Darbeyn</i> |
| | | Peşrev-i Anton <i>Hâvî</i> | Semâ'î-i Tanbûrî Ömer Ağa | Semâ'î-i Es'ad Efendi | |

Der Fasl-ı Arazbar

| | | | | | | |
|-----------------------------------|--|---|----------------------------|------------------------------------|-------------------|---------------------------------|
| Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Eyyûbî Mehmed Ağa Peşrevi <i>Devr-i Revân</i> | Peşrev-i Şeyh Osmân <i>Çenber</i> | Şeyh Osmân <i>Hezec</i> | Peşrev-i Corcî <i>Zencîr</i> | Semâ'î-i Corcî | Semâ'î-i Seyyid Ahmed Ağa |
| | | | | | | Semâ'î |

Makâm-ı Baba Tâhir

| | | | | |
|---|---|-----------------------------------|-----------------|-------------------|
| Peşrev-i Sultân Veled <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev-i <u>Anıñlı</u> <i>Çenber</i> | Çukacızâde <i>Devr-i Revân</i> | Semâ'î-i Eyyûbî | Semâ'î Çukacızâde |
|---|---|-----------------------------------|-----------------|-------------------|

Gerdâniyye
Çultutmazoğlı Peşrevi

Der Fasl-ı Sabâ

| | | | | | | |
|---|---------------------------------------|--|--------------------------|---|-----------------------------------|---|
| Nâz u Niyâz <i>Devr-i</i> <i>Kebîr</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Feth Darb</i> | Peşrev <i>Sakîl</i> | At Peşrevi | Mîr-i Bağdâdî <i>Devr-i</i> <i>Kebîr</i> | Zâkir Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i ... <i>Darbeyn</i> |
| Muhayyer Sabâ <i>Çenber</i> | Papaz Peşrevi <i>Düyek</i> | Peşrev <i>Hafîf</i> | Mâhbulut <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Muzaffer <i>Feth Darb</i> | Solakzâde <i>Feth Darb</i> | Mülâzeme-i Hisâr <i>Feth Darb</i> |
| Sancak <i>Dü-yek</i> | Sabâreftârı <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Corcî Kemânî <i>Zencîr</i> | Büyük Semâ'î | Semâ'î-i Dervîş İbrâhîm | Semâ'î-i Dervîş Kurbân | Semâ'î |

Der Faslı Hüseyinî

| | | | | | |
|-------------------------------------|---|--|--|--|---|
| Cigerdelen <i>Feth Darb</i> | Tozkoparan <i>Dü-yek</i> | Şükûfezâr <i>Dü-yek</i> | Mîr Hac Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Kul Mehmed Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Mezbûrun devri |
| Peşrev-i Gamze-kâr | Gamze-kâr Nazîresi <i>Dü-yek</i> | Nâle Peşrevi <i>Muhammes</i> | Peşrev-i Solakzâde <i>Sakîl</i> | Tatar Han Peşrevi <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Fâhte |
| Solakzâde <i>Darbeyn</i> | Tunca Alî <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Büyük Küme <i>Dü-yek</i> | Acemler Kümesi <i>Dü-yek</i> | İbrâhîm Ağa Peşrevi <i>Fâhte</i> |
| Peşrev <i>Bereşşân</i> | Zurnazâde Peşrevi <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev <i>Devr-i Revân</i> | Şükûfezâr Nazîresi <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Devr-i Hindî</i> | Değişmeli Müstakim'in <i>Halîlevi</i> |
| Kürdili Peşrev <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Zincîr</i> | Hasan Ağa Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Bektaş Han Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Sultân Veled Devri <i>Devr-i Kebîr</i> | Cağaloğlu Peşrevi <i>Devr-i Kebîr</i> |
| Hasan Cân <i>Dü-yek</i> | Corcî Peşrevi <i>Türk-Darb</i> | Şah Murâd Değişmesi <i>Dü-yek</i> <i>Çenber</i> <i>Fâhte</i> <i>Bereşşân</i> <i>Semâ'î</i> | Peşrev-i Corcî <i>Hafîf</i> | Gizli <i>Fâhte</i> | Külliyât <i>Fâhte</i> |
| Gülşen-i Râz <i>Dü-yek</i> | Dolab <i>Dü-yek</i> | Delikli Bereşşân | Kız Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Şahkulu <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Ağa Rızâ <i>Sakîl</i> |
| Yine mezbûrun <i>Muhammes</i> | Peşrev- Acemler <i>Remel</i> | Hezâr Dînâr <i>Muhammes</i> | Peşrev-i Torluk <i>Evsat</i> | Çoban Giray <i>Evsat</i> | Kâinât <i>Hafîf</i> |
| Dedelerin Peşrev-i Semâ'î | Eski Semâ'î | Solakzâde Semâ'î | Kemânî Mustafa Beg Semâ'î | Acemlerin Kürdili Semâ'î | Ağa Mü'min Semâ'îsi |
| Yine mezbûrun semâ'îsi | Ağa Rızâ Semâ'îsi | Tatar Han Semâ'îsi | Semâ'î-i Corcî | Kız Semâ'îsi | |

[392a]

Der Makām-ı Şehnâz

| | | | | | | |
|-------------------|-----------------|---------------------|---------------------|--------------------|----------------------|--------------------------|
| Peşrev-i Muhammes | Hindîler Sakîli | Büyük Şehnâz Dü-yek | Küçük Şehnâz Dü-yek | Penc Şehnâz Dü-yek | <u>Kuzgun</u> Dü-yek | Semâ'î-i <u>Kör Emîr</u> |
|-------------------|-----------------|---------------------|---------------------|--------------------|----------------------|--------------------------|

Makām-ı Çârgâh

| | | |
|---------------|--|---------------------|
| Peşrev Dü-yek | Peşrev-i Berefşân Tanbûrî Hasan Semâ'îsi | Peşrev Devr-i Kebîr |
|---------------|--|---------------------|

Makām-ı Dügâh

| | | | | |
|-----------------------------|----------------------|-----------------------|------------------|----------------|
| Peşrev-i Es'ad Efendi Sakîl | Peşrev-i Corcî Fâhte | Feryâd-ı Yûsuf Dü-yek | Semâ'î-i Acemler | Semâ'î-i Corcî |
|-----------------------------|----------------------|-----------------------|------------------|----------------|

Der Fasl-ı Muhayyer

| | | | | | |
|----------------------|-------------------------|---------------------------|---------------------------|---------------------|---------------------|
| Solakzâde Feth Darb | Mürgzâr-ı Eyyûbî Dü-yek | Karga Ferruh Devr-i Kebîr | Ağa Mü'min Peşrevi Dü-yek | Zilkeş Dü-yek | Çengî Ca'fer Dü-yek |
| Büyük Alî Beg Dü-yek | Küçük Alî Dü-yek | Peşrev Çenber | Semâ'î | Semâ'î-i Şeyh Osmân | |

Muhayyer Bûselik

| | |
|-------------------------|----------------|
| Peşrev-i Corcî Berefşân | Semâ'î-i Corcî |
|-------------------------|----------------|

Der Makām-ı Irāk

| | | | | | |
|-------------------------------|-----------------------------------|-------------------------------|--------------------------------|-------------------------------------|------------------------|
| Irak Çenberi | Hünkâr Peşrevi <i>Muhammes</i> | Peşrev <i>Sakîl</i> | Peşrev <i>Darbeyn</i> | Peşrev <i>Bereşşân</i> | Peşrev <i>Fâhte</i> |
| Seyf-i Mısrî <i>Dü-yek</i> | Nazîre-i Yûsuf <i>Dü-yek</i> | Elçi Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Bülbül-i Irāk <i>Dü-yek</i> | Kantemüroğlı <i>Devr-i Kebîr</i> | Semâ'î-i Şerîf |
| | Büyük Semâ'î | Semâ'î-i Muzaffer | Semâ'î | | |

Hüzzâm

| | |
|--------------------------------------|-----------------|
| Peşrev-i Şeyh Osmân <i>Dü-yek</i> | Semâ'î-i mezbûr |
|--------------------------------------|-----------------|

Müste'âr

| | | |
|----------------------------------|----------------------------------|--------------------|
| Peşrev-i Mûsâ <i>Muhammes</i> | Peşrev-i Corcî <i>Darbeyn</i> | Semâ'î-i Hızır Ağa |
|----------------------------------|----------------------------------|--------------------|

Bestenigâr

| | | |
|-------------------------------------|------------------------------------|----------------|
| Peşrev-i Şeyh Osmân <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Corcî <i>Türk-Darb</i> | Semâ'î-i Corcî |
|-------------------------------------|------------------------------------|----------------|

Râhatü'l-Ervâh

| | | | | |
|------------------------------------|--|--|------------------------|------------------------|
| Dervîş Alî Peşrevi <i>Fâhte</i> | Peşrev-i Corcîzâde <i>Feth Darb</i> | Dargın Ahmed Paşa Peşrevi <i>Darbeyn</i> | Mehterbaşı Semâ'îsi | Semâ'î-i Dervîş Alî |
|------------------------------------|--|--|------------------------|------------------------|

Der Makām-ı Bûselik

| | | | | |
|-------------------------|------------------------|----------------------------------|----------------------------|---|
| Peşrev <i>Semâ'î</i> | Peşrev <i>Sakîl</i> | Feth-i Bağdad <i>Muhammes</i> | Peşrev <i>Feth Darb</i> | Peşrev-i Dervîş İbrahim <i>Dü-yek</i> |
|-------------------------|------------------------|----------------------------------|----------------------------|---|

Aşîrân

| | | | | |
|-------------------------|---------------------------------------|-------------------------|---|---|
| Peşrev <i>Çenber</i> | Peşrev-i Corcî <i>Devr-i Kebir</i> | Cengi <i>Fâhtesi</i> | Peşrev <i>Sakîl</i> | Kantemüroğlı Peşrevi <i>Bereşşân</i> |
| Semâ'î-i Saatçi | Semâ'î-i Es'ad Efendi | Semâ'î | Peşrev-i Es'ad Efendi <i>Bereşşân</i> | Peşrev <i>Muhammes</i> |

Makâm-ı Kürdî

| | | | | | | |
|--------|--------------------|--------------------|---------------------------|-------------------------------------|-----------------------------------|--------------------------|
| Semâ'î | Semâ'î-i Eyyûbî | Semâ'î-i Saatçi | Şebistan <i>Dü-yek</i> | Peşrev Angeli <i>Bereşşân</i> | Peşrev Saatçi <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Darbeyn</i> |
|--------|--------------------|--------------------|---------------------------|-------------------------------------|-----------------------------------|--------------------------|

Makâm-ı Hisâr

| | | |
|--------|------------------------|-----------------------------------|
| Semâ'î | Peşrev <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Kuhpare <i>Dü-yek</i> |
|--------|------------------------|-----------------------------------|

Der Makâm-ı Hicaz

| | | | |
|---------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------|--------------------------------------|
| Peşrev-i Muzaffer <i>Feth Darb</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Feth Darb</i> | Solakzâde <i>Feth Darb</i> | Îsak'ın Karabatak <i>Sakîl</i> |
| Hatib Peşrevi <i>Muhammes</i> | Def'a-ı Mezbûrun <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Hafîf | Turna <i>Sakîl</i> |
| Bûstan <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev <i>Bereşşân</i> | Peşrev-i Şeyh Osman <i>Çenber</i> |
| Peşrev-i Corcî <i>Zincîr</i> | Peşrev <i>Feth Darb</i> | Semâ'î-i Corcî | Semâ'î |

Makâm-ı Uzzal

| | | | | | |
|--------|-------------------------------|------------------------------------|---------------------------|--|-------------------------------|
| Semâ'î | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Feth Darb</i> | Peşrev <i>Muhammes</i> | Peşrev Benli Ahmed <i>Zincîr</i> | Neyzen Ahmed Dede Semâ'î-i |
|--------|-------------------------------|------------------------------------|---------------------------|--|-------------------------------|

Der Fasl-ı Segâh

| | | | |
|--|--|---|-------------------------------------|
| Kantemüroğlı Peşrevi <i>Bereşân</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Feth Darb</i> | Peşrev-i Ahmed Bey <i>Feth Darb</i> | Camus <i>Sakîlî</i> |
| Kûçek <i>Sakîl</i> | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Çukacızâde <i>Hafîf</i> |
| Peşrev <u>Delenli</u> <i>Muhammes</i> | Peşrev <i>Hâvî</i> | Müstakim'in <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Çenber</i> |
| Peşrev <i>Bereşân</i> | Müstakim'in <i>Fâhte</i> | Peşrev-i Saatçi <i>Muhammes</i> <i>Ma' Sofyân</i> | Zülfınigar <i>Dü-yek</i> |
| Gıda-yı Ruh <i>Dü-yek</i> | Eyyübî Mehmed Ağanın <i>Devr-i Revân</i> | Semâ'î-i Şerîf | Kemânî Mustafa Beg <i>Semâ'î</i> |
| Semâ'î-i Saatçi | Sancak <i>Dü-yek</i> | <u>Ruhban</u> <i>Dü-yek</i> | |

Der Fasl-ı Evc

| | | | | |
|---------------------------------|-------------------------------|---|---|------------------------------------|
| İpekci Peşrevi <i>Dü-yek</i> | Peşrev <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Sakîl</i> | Eyyübî Mehmed Ağa Peşrevi <i>Devr-i Revân</i> | Peşrev-i Şerîf <i>Feth Darb</i> |
| Çâk-ı Giribân <i>Dü-yek</i> | Zâkir Peşrevi <i>Sakîl</i> | Peşrev-i Çukacızâde <i>Dü-yek</i> | Peşrev-i Corcî <i>Devr-i Kebîr</i> | Peşrev <i>Hafîf</i> |
| Meclis Ârâ <i>Dü-yek</i> | Evc-i Matlûb <i>Dü-yek</i> | Evc-i Müluk Corcî <i>Bereşân</i> | Semâ'î-i Ahmed Beg | Semâ'î-i Abdal Şam |
| Semâ'î-i Saatçi | Semâ'î-i Corcî | | | |

[394a]

Usûlât-ı Mehterân-ı Alem

Ahlatî, Halîlevî, Kalendarî, Peşrev, Türkî, Sakîl, Çenber, Küçük Haffî, Büyük Haffî, Nakş, Saf, Revânî, Def Usûlü, Yarım Ahlatî, Perîşân, Değişme, Samm-ı Sakîl, Samm-ı Devir, Murabba', Devr-i Hindî, Karabatak, Ezgi, Sofyân, Semâ'î, Ceng-i Harbî

[396a]

Terkîblerin perdeleri ve usûlu nedendir beyân olunur:

Bestenigâr: Râst agaza ede Çârgâh gösterip ine Râstla Irâk karar ede ve sade Râst onda karar dahi denmiş.

Pençgâh: İsfahân âgâze ede ine Râst onda karar ede.

Beste-i İsfahân: İsfahân âgâze edip Segâh karar ede.

İsfahânek: İsfahân âgâze edip Acem karar ede.

Dilkeşhâveran: Hüseyinî âgâze ede Acem karar ede.

Zirkeşid: Hüseyinî âgâze ede ine Rehavî karar ede, yani Râst karardır.

Aşîrân: Hüseyinî âgâze edip Rehavî, onda karar ede.

Nigâr: Acem âgâze ve Rehavî onda karar ede.

Uzzâl-i Acem: Yine âgâze edip Acem, onda karar ede.

Muhâlifek: Tiz Segâh perdesinden kopup Uzzâl yüzünden Segâh karar ede.

Hicâz Muhâlifek: Hicâz âgâze edip Karcigar tamam karar ede.

Râhatü'l-ervâh: Hicâz âgâze ede tamam Irâk karar ede.

Nevâ Aşîrân: Nevâ âgâze Karcigar tamam gösterip ondan tiz Dügâh perdesinde karar ede.

Nevrûz-ı Acem: Nevruz âgâze ede Acem perdesinde karar ede.

Gerdâniyye Nigâr: Gerdâniyye âgâze ondan Çârgâh karar ede.

Nigârek: Gerdâniyye âgâze edip Çârgâhtan Mâye karar ede.

Gerdâniyye Bûselik: Gerdâniyye ondan Bûselik yüzünden Râst karar ede.

Muhayyer: Tiz Dügâh âgâze Hüseyinî yüzünden Dügâh karar eden Vech-i Hüseyinî tamam karar ede.

Karcigar: Nevâ yüzünden Çârgâh gösterip Dügâhta karar ede.

Ruy-ı Irâk: Segâh âgâze Irâk ede.

Müstear: Uzzâl âgâze ondan Segâh karar ede.

Nühüft: Muhayyer âgâze Uzzâl yüzünden Hicâz karar ede.

Hüseynî Acem: Muhayyerden Hüseynî âgâze ondan Acem karar ede.

Uzzâl: Hüseynî yüzünden âgâze ondan tamam Hicâz karar ede.

Nihâvend: Hicâz gösterip Nevâdan yine Hicâz karar ede.

Hümâyûn: Zîrgûle gösterip Rehâvi karar ede.

Hisâr: Hüseynî ondan Segâh gösterip Kûçek karar ede.

Hisârek: Hüseynî üstünde tiz Segâh perdesinden âgâze ede. İsfahân yüzünden Segâh karar ede.

Türkî Hicâz: Hisâr gösterip Uzzâl yüzünden yine Hicâz karar ede.

Çârgâh-Acem: Çârgâh âgâze Acem karar ede.

Segâh-Acem: Segâh âgâze Acem karar ede.

Dügâh-Acem: Dügâhtan kopa Acem karar ede.

Acem-Râst: Irâktan Acem âgâze ondan Râst karar ede.

Hicâz-Acem: Hicâz âgâze Acem karar ede.

Sebz ender sebz: Çârgâh-ı Büzürkten Hicâz gösterip Mâye ile Pencgâhtan Rehâvi, Nühüft yüzünden Uzzâl kararını cem edeler.

Diğer: On iki makam yedi avaze dört şube kırk sekiz terkip gecenin ve gündüzün yirmi dört saatine terkip olunmuştur. Meselâ her bir makamı ne vakitte ve ne saatte âgâze edeler ki te'siri muvafık ola. İmdi gecenin gündüzün 24 saatini 12 ettik. Bu 12'yi 4 bahş ettik. Bu 4 bahşı 4 türlü tabayı'a teşbih ettik. Subh vaktinden kuşluk vaktine dek bir tabiat ettik. Bu tabayığın her birisi bir türüdür.

Vakt-i subhtan kuşluğa varınca serd ve ter'dir. Kuşluktan ikindiye dek germ ü huşktur.

İkindiden yatsıya değin germ ü terdir. Yatsıdan subha değin serd ü huşktur.

İmdi germ ü ter makamlar:

[396b]

Germ ü ter vaktine münasıptir. Sairi dahi buna kıyas ile agaz oluna. Meselâ **Kûçek-Hüseynî, Uşşak, Nevrûz, Dilkeşhâveran, Nîşâbûr, Hisâr, Rekb, Rekb-i Nevrûz, Muhayyer, Hüseynî, Acem, Çârgâh, Uşşak, Mâye, Nevâ, Nevâ-Uşşak, Nevrûz, Nevrûz-ı Rûmî.**

Kuşluk vaktinden ikindiye değin germ ü huşktur. İmdi bu makamlar dahi germ ü huşktur. Bu vakte münasıptir. Bir dahi **Irâk, Zîrgüle, Nevâ, Geveşt, Segâh, Zâvil, Nevâ-Irâk, Nihâvend Hümâyûn, Irâk-Mâye, Mürka', Sazkâr, Segâh-Acem, Irâk-Acem**

İkindiden yatsıya değin münasıptir. Zira ikisi dahi germ ü terdir. Bir dahi **İsfahân, Rehâvi, Bûselik-Mâye, Beste-i İsfahân, İsfahâne, Zirkeşid, Nigâr, Zemzem, Gerdâniyye, Bûselik, Vech-i Hüseyinî, Karcigar**. Bunlar yatsıdan sabaha değin âgâze olunmaya münasıptir zira bu makamların tabayı germ [serd] ü huşktur. Bu vaktin dahi tabiatı germ huşktur.¹³⁰ Bu dahi **Râst, Büzürg, Hicâz, Şehnaz, Selmek, Bestenigâr, Nikriz, Gerdâniyye, Nigâr, Aşîrân, Pencgâh, Râst-Mâye, Uzzâl Acem Hicâz-ı Muhalif, Râhatü'l-ervâh Muhalifek, Hicâz-ı Acem, Nühüft, Nihâvend, Behruz, Türkî Hicâz**, serd ü terdir.

Sabahtan kuşluğa değin münasıptir. Malûm ola ki her adamın şeklinin tabiatına göre âgâze oluna kim te'sir mukarrer ola. Karayağız adama ne makamla âgâze oluna. Buğday enlü adama ne makamla âgâze oluna, sarışın adama ne ile âgâze oluna, sarının kumralı adama ne makamla âgâze oluna.

Şol kim. Karayağızdır, tabiatı serd ü huşktur. Ona **Irâk** makamının tevabiinden âgâz edeler.

Şol kim buğday enlüdür, germdir. Ona İsfahan ve tevabiinden âgâz edeler. Şol kim sarıdır tabiatı serd ü huşktur. Ona **Râst** makamının tevabiinden âgâz edeler. Şol kim sarının kumralıdır tabiatı serd ü terdir.

Ona **Kûçek** makamının tevabiinden âgâz edeler. Bu esrar makamata müraat şarttır kim te'siri ziyade ola.

[397a]

Makamatın buruca ve nücuma mensubiyeti vardır. Anı dahi Beyan edelim.

Burc-ı Hamel, ateşidir: **Râst**

Sevr, hâkidir: **İsfahân**

Seretan, âbidir: **Zirefkend**

Esed, ateşidir: **Büzürg**

Sünbüle, hâkidir: **Zirgüle**

¹³⁰ Üstteki açıklamada farklı belirtilmiştir.

Mîzân, bâdidir: **Rehâvi**
Akrep, âbidir: **Hüseyinî**
Kavs, ateşidir: **Hicâz**
Ceddi, bâdidir: **Bûselik**
Delv, hâkidir: **Nevâ**
Hut, âbidir: **Uşşak**
Nücumun müntesebatıdır. Evvel Zuhâl hâki, serd ve huşktur: **Geveşt**
Müşteri germ ve ter: **Nevrûz**
Merih, ateşi germ ve huşktur: **Selmek**
Şems, ateşi, germ ve ter: **Şehnâz**
Zühre, âbi, serd ve ter: **Mâye**
Kamer, âbi, serd ve ter: **Gerdâniyye**
Utarit, mümtezic: **Hisâr**
İmdi arasına mensub olan evvel âbi: **Yegâh**; sâni, bâdi: **Dügâh**; salis, hâki: **Segâh**;
râbi', ateşi: **Çârgâh**
Evvel Hamel ateşi: **Râst**, Merih ateşi germ ve huşk
Esed ateşi: **Büzürg**
Şems ateşi: germ ve ter
Kavs ateşi: **Hicâz**
Sevr hâki: **Irâk**
Zuhâl abi serd: **Geveşt**
Sünbüle hâki: **Zirgüle**
Kamer, abi, huşk: **Gerdâniyye**
Delv, hâki: **Nevâ**
Cevza, badi: **İsfahân**
Mizan, badi: **Rehâvi**
Cedi, badi: **Bûselik**
Utarit, mümtezic: **Mâye**
Seretan, âbi: **Zirefkend**
Müşteri, âbi: germ ve ter
Akrep âbi: **Hüseyinî**
Hisâr-Nevrûz
Hut, âbi: **Uşşak**
Zühre, âbi: serd ve ter

SONUÇ

Kaynaklarda, Hekimbaşı Güfte Mecmuası'nın XVIII. yüzyılın en geniş repertuarına sahip dindışı eserleri ihtiva eden bir mecmua olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışmada konu olarak Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin bu mecmuasındaki şarkılar bölümü ele alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Hekimbaşı Subhizade Abdülaziz Efendi'nin musiki ile ilgili eğitimini nereden aldığı bilinmemekle beraber, günümüz repertuarına gelen altı eserinden başka, mecmuada da bir güftesi kendine ait olan, iki bestesinin yer almasından bu konuya vâkîf bir musikişinas olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan değerlendirmede mecmuada bulunan elli dokuz makamın kırkında şarkılar bölümüne yer verilmiş olup, bu makamlardaki şarkıların toplamı dört yüz yirmi altı olarak tespit edilmiştir. Bu şarkılardan bestekârı belli olanların sayısı üç yüz otuz üçtür. En fazla beste, yüz şarkı ile hânende, bestekâr ve şâir olan Hasan Ağa'ya aittir. Şarkıların makamlarına göre yapılan tasnifinde ise ağırlığın elli ikişer şarkı ile Bayati ve Hüseyinî makamlarına ait olduğu ve üç yüz kırk beş şarkının Devr-i Revân usûlünde bestelendiği belirlenmiştir.

Mecmuada güfte şâirlerinin belirtilmemesine rağmen, mahlasları olanlardan Nedîm, Vehbî, Lebîb, Samî, Macîd, Mahtumî gibi devrin ünlü isimlerini, Şerîf, Reşîd, Abdî, Hasan Ağa gibi bestekâr şairlerini tespit ettik.

Mecmuada tespit edilen güfteler içinde Sultan III. Ahmed ve Sultan IV. Murad'ın şiirlerine yapılan besteler bulunmaktadır. Ayrıca şeyhülislâm, molla, hâfız, haham, müezzin gibi din adamlarının veya dînî sahada eser vermiş İtrî, Tosunzade, Vardakosta gibi bestekârların, çeşitli makamlarda bestelenmiş şarkıları da mecmua repertuarında bulunmaktadır.

Mevlevî mukabelesinin bestekârı bilinmeyen niyaz ilâhisinin de, mecmuada Segâh Makamı'nda Devr-i Revân usûlünde şarkı olarak Derviş Ömer tarafından bestelenmiş olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca serrâc, âhenî, hakkak gibi zenaatkârların da bestelerine rastlamaktayız. Türk mûsikîsinin sadece bir saray mûsikîsi olmadığı, saray dışında da çeşitli meslek gruplarından mûsikîşinasların yetiştiği ve bunların da devlet ileri gelenleri tarafından desteklendiği bilinmektedir.

Tosunzâde, Çorbacızâde, Na'lçe, Andelibi, Çârşeb gibi bazı bestekârlar, mecmuada sadece mahlasları ile belirtilmiş, bazı bestekârlar da aynı kişi olmasına rağmen, Â'mâ, Kadri gibi farklı isimlerle yazılmıştır. Bu devir bestekârları dîvân şiirinin yanında, halk şiirini de kullanmışlardır. Özellikle Âşık Ömer gibi bir halk şiiri bestekârının dîvân şiiri bestelediğini, aynı şekilde Hasan Ağa gibi bir dîvân şiiri bestekârının da halk şiiri bestelediğini bu mecmuada görmekteyiz.

Mecmua, devrin önemli bestekârlarını, bestelerini, şâirlerini, bugün kullanılmayan makamları ve o dönemde kullanılan mehter usûllerini nakletmesi bakımından önemlidir. Diğer taraftan bu mecmuanın bir hekimbaşı tarafından derlenmesi de kanaatimizce Osmanlı Devleti'nde ilim ve sanatın bir arada yürüdüğünün göstergesidir.

Günümüz repertuarına bir kısmı gelebilen bu şarkılardan bazılarının bestekâr, makam ve usûllerinin değişmiş olduğunu tespit ettik. Hekimbaşı Mecmuası'ndaki diğer formların (kâr / rubai / semâî) üzerinde yapılacak çalışma sonucunda mecmuanın muhtevası hakkında daha fazla fikir sahibi olunacağı kanaatindeyiz.

Padişah, sadrazam, şeyhülislâmın bile dâhil olduğu devletin zirvesinden itibaren her kesimden, her meslek grubundan, her dinden kişilerin bestelerinin yer aldığı bu mecmua, kültür yelpazemizin genişliği ve zenginliğini ifade eden en önemli belgelerden biridir.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdülaziz Efendi, *Mecmûatü 'l-letâif sandukatü 'l-maarif*, İÜ Ktp, TY, nr.3866.
- Adivar, A. Adnan, *Osmanlı Türklerinde İlim*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.
- Afyoncu, Erhan, “Osmanlı Hekimbaşları ve Hassa Hekimleri”, *Osmanlılarda Sağlık*, Biofarma, Cilt.1, İstanbul, 2006.
- Aksoy, Bülent, *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Mûsikî*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- Aksoy, Bülent, *Geçmişin Mûsikî Mirasına Bakışlar*, Pan Yayınları, İstanbul, 2008.
- Andıç, Fuat-Andıç, Süphan, *Batıya Açılan Pencere Lâle Devri*, Eren Yayınları, İstanbul, 2006.
- Bayat, Ali Haydar, *Osmanlı Devleti 'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar*, AKM Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- Behar, Cem, *Şeyhülislâm 'ın Müziği 18. Yüzyılda Osmanlı/Türk Mûsikîsi ve Şeyhülislâm Es 'ad Efendi 'nin Atrabü 'l-Âsârı*, YKY, İstanbul, 2010.
- Cezar, Mustafa, “Osmanlılarda 18. Yüzyıl Kültür ve Sanat Ortamı”, *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, 1998.
- Çağman, Filiz, “18. Yüzyılda Kağıt Oymacılığı”, *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı*, Sempozyum Bildirileri, İstanbul, 1988.
- Demirhan Erdemir, Ayşegül-Özcan, Nuri, “Abdülaziz Efendi, Hekimbaşı”, *İslâm Ansiklopedisi*, DİA, Cilt.1, İstanbul, 1988.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1993.
- Erdem, Sadık, *Subhî-zâde Azîz ve Dîvân 'ı*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2001.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, Cilt.1, İstanbul, 1942.
- Ezgi, Suphi, *Nazari, Ameli Türk Mûsikîsi*, Cilt.1, İstanbul, 1935.
- Fonton, Charles, *18. Yüzyılda Türk Müziği*, (çev. Cem Behar), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1987.

Germaner, Semra, “18. Yüzyıl Resminde Elçilerle İlgili Törenler”, *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, 1998.

Güntekin, Mehmet, “Mustafa Çavuş (Tanburi)”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt.5, İstanbul, 1994.

Kâhya, Esin-Demirhan Erdemir, Ayşegül,,*Tıp ve Sağlık Kurumları*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

Kantemiroğlu, *Kitābu ‘İlmi’l-Mûsikî ‘alā vechi’l-Hurûfât*, (haz. Yalçın Tura), Cilt.1, YKY, İstanbul, Temmuz 2001.

Karahan, Abdülkadir, “Âşık Ömer”, *DİA*, Cilt.4. İstanbul, 1991.

Kutlar, Fatma Sabiha, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi Dîvân*, Ankara, Ekim 2004.

Özalp, Nazmi, *Türk Mûsikîsi Tarihi I*, M.E.B. Yayınları, Cilt.1, İstanbul, 2000.

Özcan, Nuri, “XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Dînî Mûsikî”, *Osmanlı*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt.10, Ankara, 1999.

_____ “İtrî Efendi, Buhurizâde”, *DİA*, Cilt.19, İstanbul.

_____ “Derviş Ömer Efendi”, *DİA*, Cilt.9, İstanbul, 1994.

Osmanlı Mûsikî Literatürü Tarihi, (ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), İrcica Yayınları, İstanbul, 2003.

Özkan, İsmâil Hakkı, “Güfte”, *DİA*, Cilt.14, İstanbul, 1996.

Özkaya, Yücel, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumı*, YKY, İstanbul, 2008.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

Popescu-Judet, Eugenia, “Kantemiroğlu-Prens Müzisyen”, *Osmanlı*, Cilt.10, Ankara, 1999.

_____ *Kevserî Mecmuası*, Pan Yayıncılık, İstanbul, Kasım 1998.

_____ *Prens Dimitrie Cantemir Türk Mûsikîsi Bestekâri ve Nazariyatçısı*, (çev. Selçuk Alimdar), Pan Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2000.

Sanal, Haydar, *Mehter Mûsikîsi, Bestekâr Mehterler, Mehter Havaları*, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1964.

Süreyya, Mehmet, *Sicill-i Osmânî*, Cilt.3, İstanbul.

Turabi, Ahmet Hakkı, *Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi ve Mûsikî Risâlesi*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005.

Uzunçarşılı, İ. H., *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, TTK, Ankara, 1988.

Uzunçarşılı, İ. H., “Osmanlılar Zamanında Saraylarda Mûsikî Hayatı”, *Belleten*, sayı 161, 1977.

www.yazmalar.gov.tr

Yavaşca, Alâeddin, “Saray Dışındaki Mûsikî Hayatı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt.5, Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994.

EKLER

Ekler 1: *Hekimbaşı Mecmuası*'nın Orijinal Fihristi ve Kütüphane Kaydı

۱۷۷۷

ایوب نظر بوجوکه آونی ویدی عارف
مجموعه اللطایف صد و دو معارف



منظومه فهرست سیامی افیدی

| | |
|------------------------------|------------------------------|
| هر مربع اولور آنکله سبتم ۵ | قول اول رتبه اولوب مقام |
| الف اول ترتیب مقام ۶ | ابتدا آراست ایلمه بولمه نظام |
| فیض تاثیر بقول رآویک ۱۵ | باینیا اولدی رهاویک حاوی |
| ذوق بغایه بولور سپنج حواس ۲۴ | پنجگاه ایله ایدوب استیناس |
| نه کیز ایلدی استاد قلم ۳۱ | سمت کیزه ایدوب وضع قدم |
| اولدی شهراه نغم نقش سطور ۳۶ | ایدیک غزم نیش آبور |
| چار باغ اچپه اولور کلدسته ۴۲ | اصفهان اولوب مربع بسته |
| حزن و اندوهی کورکلدن زائل ۴۸ | ایلاصغای صتدا راول |
| سیلک استردلی مرت آسآ ۵۰ | نغمه سلک ایله صبح و سآ |

| | | |
|--------------------------------|-----|--|
| فرزیرد فنی ماکت تف حور | ۵۹ | زهرایم نقرات ماهور |
| هب نوآدر نقش و کار و بسته نام | | قول آینه نوآدر جانفردا |
| دیگسه عاشق لی کرک و نوآ | ۶۴ | اولور آواز نوآر و صدآ |
| موسیقی مستند عشق | ۷۶ | اولورای زاهد بطبع و لذآق |
| حوزه قلب عموم ایدور | ۹۰ | پرفا ایدی مقام حوزی |
| کورینور بال هما موسیقار | ۹۲ | نغمات اسیه همایون قرار |
| | ۹۰ | ایدر اولد قچه دو بیت آواز |
| | | کهن اسیاتی سبانی تازه |
| نی کبی ناله سی ایلر ظهار | ۱۱۶ | ایده مر عشقی نهفت چون دل زار |
| چقسون سند به چاق آواز | ۱۲۴ | ایتم دلده کسن نوالی سنیاز |
| دیگلیک روحنه اولور | ۱۲۶ | اولدی نور فخر خوشجه صدآ |
| کاس طنبوری ایدر ساغر حم | ۱۲۹ | بزرگگاه بچ سوری صوت عجم |
| سته لر آنده سپا پانغون | ۱۲۶ | هم عجم خوب عشیر ایدر خوب |
| بوی تاثیر ویر نغمه مغود | ۱۵۰ | مطرب ایدی که نهان و ندی سرود |

| | | |
|-----------------------------|-----|-----------------------------------|
| عرض بار اولسون اول شوخه دلا | ۱۶۱ | فیس رضبار اید عتیقی اهنآ |
| نایی اتیدی نفس او غلی نین | ۱۷۱ | دملنوب فیض باباط آهر دن |
| کیم و باآدر مسعید صفا | | قول نالنه و کاه اولدی صفا |
| ایکی تلمی دوز شوق قلم | ۱۸۶ | ایتمه تحیر دو کاه اید نغم |
| یورر آنکه فطرا انکس | ۱۸۷ | رکب اولوب قافله سالار جواس |
| دووه دلدی اولور غنچ کشا | ۱۸۹ | کر مغنی ایدیه آهنگ صبا |

چار کاه اولدی خوش آسیده مقام

هر مربع اولور آنکه تمام

| | | |
|------------------------------|-----|---------------------------------|
| دم نوروز آچیلوز لطف ککار | ۲۰۸ | کولسه اول شوخ مربع حزار |
| اولدی بر شعبه ایل پر سکن | ۲۱۰ | نغمه کیم بسیدر کوچک دن |
| غیری اتیمدی یزیدانه عناد | ۲۱۴ | کر حسینی یا طلبی که زیاد |
| سید قومه ویر حالت وجد | ۲۲۸ | نغمه وجه حسینی با بخت |
| آدمی شاه خراسان ایلر | ۲۴۰ | ایتمه آهنگ خراسان دلبر |
| کلف نزاری متبسم اولدی | ۲۴۴ | لب دلبر مترنم اولدی |

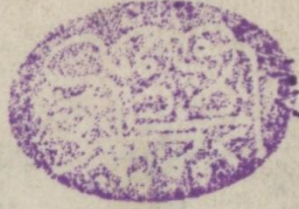
| | | | |
|-----|----------------------------------|-----|-----------------------------------|
| ۲۴۵ | اغزینی اوپه جکم کلدی همسک | ۲۴۵ | بوسکن نغمه سین اتیدی جانان |
| ۲۴۶ | رقص ایدر شوقی ایلده هفت کلک | ۲۴۶ | بوسکن ایلده عشیرن ایدجک |
| ۲۴۷ | خط ایدر نرم تیرن ایشیدن | ۲۴۷ | بالطبع زمره کوردی دن |
| ۲۴۸ | ساغر باده بی زمرم هم صون | ۲۴۸ | سایما عاشقک ایتد لحن |
| ۲۴۹ | بزرک و کوچکی ایلر حیران | ۲۴۹ | بزرک آغازه ایدجک جانان |
| ۲۵۰ | بسته اولسه اوریلور بودل جان | ۲۵۰ | ترک ضرب ایلده مقم عربان |
| ۲۷۸ | زیرک اولده مطرب مشکلا | ۲۷۸ | زیرک اولده مطرب مشکلا |
| | زیرک اولده ایدر آینه بالاه | | زیرک اولده ایدر آینه بالاه |
| ۲۸۰ | اولدی دل سورن شاط ذردار | ۲۸۰ | نغمات ایلده ایدوب غزم حصار |
| ۲۸۵ | خدی ناکه چک اولد حجاز | ۲۸۵ | راه تحقیقه فی قیام حجاز |
| ۲۹۳ | ذاتی ترک ایلده زاهد غزال | ۲۹۳ | دکله کل برنده صوت غزال |
| ۲۹۸ | بزم میده ایدرک ایر شهنواز | ۲۹۸ | قیل اورچرک سیه مست آواز |
| ۳۰۴ | صاریلور بوینسه بازوی نیاز | ۳۰۴ | ایتیه کرواینه دن یاراغاز |
| ۳۰۸ | ناشل ایت ذوقی اولور سینه | ۳۰۸ | اودم عشاقی مخیر ایلده |

| | | |
|---|---|--|
| <p>گر فخر ده ایدر سک جانا فکری زیر کفند اولو قصد اتمز فخر در ایشنه هیچ بیلنمز قول رابعه عراق خوش نغم ایتسون ناله او کونه عشاق بر مخالف نغم ایله نه عشاق</p> | <p>۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۱ ۳۲۲</p> | <p>بوسک دن کلور عشاق صدآ آشغی دوغری میسایند کتمز اولغنه سبند کبیرز و سبلمز نه کدر قور کوش ایدن دله نه غم کاشتهار یله حوله م و عراق پر اولور کنگر هفت طباق</p> |
| <p>۳۲۷</p> | <p>کشی سلطان عراق اول سله اشتهار آفت اولور جا اوله</p> | <p>۳۲۷</p> |
| <p>زاهد آقر چچار ایلمکن سآز نغمه اسلوب سکاه ایله ایدر ضنمه کیم حسن صدآ حاسیدر ستغاریده سن در اک ایله ایتمه فریاد و فغان ایلی زار موسیقی رآحه الارواح اولدی</p> | <p>۳۶۴ ۳۶۳ ۳۵۸ ۳۶۲ ۳۶۶ ۳۷۰</p> | <p>قرچقار وارمی کور آذن آواز کوشدن هوش ایدور و حوض اثر مایه جاذبه حالبدر طعنه سامعه کی پاک ایله ایتمه کاکلف بسته نثار روح هر قالب اشباح اولد</p> |

| | | |
|--|---------------------|--|
| <p>باوه رطبیله ایدر شد حرام اوج معنادن اولو برب وارد نزه دن کله کین اوراک ایله نفس در بدرقه راه یقین</p> | <p>۳۶۳ ۳۶۶</p> | <p>کودک نغمه یه آواز هزام ه نغمه الحقت لغنی قوایی زاهد طغنی قوسا معیه کی پاک ایله ساکت مرحله غشقه همین</p> |
| <p>حس صوتیله بولور اهل دلآن جزیه من جزایب الرحمن</p> | | |
| <p> </p> | | |

۲۹۹

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله



Ekler 2: Güftelerin İik Mısrâlarının, Bestekârların, Makam, Usûl ve Sayfa Numaralarının Listesi

| <u>Güftelerin İlk Mısrâı</u> | <u>Bestekâr</u> | <u>Makam</u> | <u>Usûl</u> | <u>Sayfa No</u> |
|--|-----------------|----------------|--------------|-----------------|
| Aceb mi hicr-ile eylesem feryâd | | Hüseynî | Devr-i Revân | 219 |
| Aceb mi kâmetim dönse kemânâ | Hasan Ağa | Hüseynî | Devr-i Revân | 216 |
| Aceb ol kaşları kemân | | Acem | Devr-i Revân | 135 |
| Aceb ol şûh-ı cihân yüzüme yüzler süre mi | | Hüseynî | Devr-i Revân | 229 |
| Aduv benzer nifâk etmiş | Tosunzâde | Kürdî | Devr-i Revân | 256 |
| Âgâz-ı âdem senin hüsnün bahârı | | Mâhûr | Devr-i Revân | 61 |
| Ağlatırlar güldürürler | | İsfahân | Devr-i Revân | 52 |
| Âh ki gördüm kaddine giymiş o fettân gülgülü | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 178 |
| Âh-ı âteş-bâr-ı gam-endûz-ile | Tosunzâde | Uşşâk | Devr-i Revân | 76 |
| Ahde vefa eylemedin durmadın | İtrî | İrâk | Sofyân | 279 |
| Âkabet gönlüm esîr etdin o giysûlarla sen | | Hüseynî | Devr-i Revân | 218 |
| Akılın alır âşıkların deli eyler | Tosunzâde | Evc | Devr-i Revân | 309 |
| Aldı aklım al-ıla bir sebz-pûş-ı sîm-ten | Hasan Ağa | Mâhûr | Devr-i Revân | 55 |
| Alıpdır gönlümü mahmur gözlerin | | İrâk | Devr-i Revân | 282 |
| Andelîb-i bâğ-ı aşkım gülistânım tâzedir | Hâfız | Mâhûr | Devr-i Revân | 59 |
| Arak-rîz eyle sâkî rûy-i cânân-ı hüner göster | Rıfat | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 176 |
| Arifân seyr-i gülistân eylesün Nevrûz'dur | Abdî Çavuş | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 150 |
| Arz et cemâl-i meh-veşîñ lütf eyle ey meh-pâre gül | Hasan Ağa | Hüseynî | Devr-i Revân | 226 |
| Arz-ı hâlim sana budur sevdiğim | | Muhâlîf | Devr-i Revân | 283 |
| Ârzulamış bezm-i bâğ-ı gülünü | Tosunzâde | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 149 |
| Âşıkâ cevr etmege âğâzı ko | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 107 |
| Âşıkım âvâre düşdüm | Tomtom İmam | Bayâtî | Çenber | 102 |
| Aşkın ile kalmadı tende mecâl | Nazîm | Arazbâr | Devr-i Revân | 164 |
| Âteş-i aşkınla yakdın eyledin hâlim tebâh | Hasan Ağa | Muhayyer | Devr-i Revân | 268 |
| Ateş-i intizâra yakma beni | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 184 |
| Âteş-i sûzânla yandı yürek tutuştu cân | Koca Osman | Şehnâz | Devr-i Revân | 264 |
| Atma kirpiğın okunu dilerim senden amân | Tosunzâde | İsfahân | Devr-i Revân | 53 |
| Ayırdı çarh-ı keç-rev hayf yâr-i dil-pesendimden | Ömer Ağa | Acem | Devr-i Revân | 131 |
| Ayrı düşdüm dilberimden bulmadım bir dem amân | Andelîb | Büselik Aşîrân | Düyek | 247 |
| Azm-i râh etdim el-vedâ' seni | Hasan Ağa | Nühüft | Devr-i Revân | 116 |
| Bâd-ı sabâ selâm eyle | Hasan Ağa | Acem | Bereşşân | 134 |
| Bahâ-yı vashne cânlar verenler nâ-sezâlandı | Hâfız | Segâh | Devr-i Revân | 287 |
| Bahâr oldu yine âlem gülistân olduğu demdir | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 177 |
| Bahâra râğbet etmez seyr-i gülzâr istemez cânım | Serrâc Hasan | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 176 |
| Bana cevr etmek için mest-i nâzım | Receb | Hüseynî | Evfer | 221 |
| Bana çok cevrederdin sen de cevr-i yâri gördün mü | Hâfız | Evc | Sofyân | 305 |
| Bana hergün o mehpâre eder âzâr bahtımdır | | Râhatü'l-ervâh | Devr-i Revân | 301 |
| Başım alayım gideyim eliñden | Koca Osman | Bayâtî | Devr-i Revân | 96 |

| Güftelerin İlk Mısrâı | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|--|----------------------|----------------|--------------|-----------------|
| Başıma âzâde iken kıldı üftâde beni | Müezzîn Ahmed Çelebi | Kürdî | Devr-i Revân | 257 |
| Be gözüm güzel seni seveli | Receb | Mâhûr | Hezec | 60 |
| Be güzel aşkına düşdüm kesme benden iltifâtın | Tosunzâde | Hüseynî | Sofyân | 219 |
| Be güzel seni sevmişim | Receb | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 170 |
| Be-kef şemşir-i istignâ tegâfîl tâ be key cânâ | Ömer Ağa | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 247 |
| Begim bu hüsn ile hâlâ müsellemsin güzellikte | Hulûsî | Sabâ | Devr-i Revân | 190 |
| Ben günâh etsem n'ola abde hatâlar yaraşır | Hasan Ağa | Nîşâbûr | Devr-i Revân | 46 |
| Ben niyâz etdikçe nâz etdin bana | | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 242 |
| Ben sana tâze civânsın demeyim de ne deyim? | | Arazbâr | Devr-i Revân | 165 |
| Ben senin memnûn-ı lütf-i re'fet ü ihsânımın | Abdülbâkî Ağa | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 152 |
| Benefşe tâzedir vakt-i gülîstân | Peşkîrî Âli Ağa | Hüseynî | Devr-i Revân | 211 |
| Beni cândan usandırdı | Na'li | Evc | Devr-i Revân | 312 |
| Beni cevrinle zâr etme efendim gel gör yeter küsme | Hasan Ağa | Irâk | Devr-i Revân | 281 |
| Beni h'ahiş-ger-i visâl etdin | Tosunzâde | Uşşâk | Devr-i Revân | 74 |
| Beni hicrânına şâyân | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Sofyân | 171 |
| Beni şâd et visâlnla | | Acem | Devr-i Revân | 145 |
| Beni zülfünle kaddin öldürürse bu elemelere | | Sabâ | Devr-i Revân | 190 |
| Benim gönlüm kaldı sende | | Muhâlîf | Devr-i Revân | 284 |
| Benim nahl-ı dilim ey serv-i dâlim | Kapudanzâde | Evc | Devr-i Revân | 304 |
| Benim ol vâdî-i mihnetde kim olmuş Mecnûn | | Hüseynî | Düyek | 221 |
| Ber-i simîñ aç âyîne-veş ey mâh-ı tâbânım | Nakşî Çavuş | İsfahân | | 52 |
| Bez-i cân etmeği fermân edersen | Bekir Çavuş | Hüseynî | Devr-i Revân | 206 |
| Bî gânelik etdin bana | | Hicâz | Devr-i Revân | 261 |
| Bî-vefâ dildâr elinden âh ü vâh | Hasan Ağa | Segâh | Devr-i Revân | 289 |
| Bî-vefâ niçeye dek cevr ü sitem | Hasan Ağa | Uşşâk | Devr-i Revân | 78 |
| Bihamdillah oldu dermân | Na'li | Hicâz | Sofyân | 261 |
| Bihamdillâh Revân alındı zevk ü şevke mu'tâd ol | Bekir Çavuş | Bayâtî | Devr-i Revân | 83 |
| Bildin kendin reh-i aşkında pûyân olduğum | Abdullah Çelebi | Bayâtî | Devr-i Revân | 86 |
| Bilirken göz göre hâlim edüp bî-gâye istignâ | Ömer Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 105 |
| Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun | Abdülbâkî Ağa | Arazbâr | Devr-i Revân | 158 |
| Bir ehl-i hâl olsa hâlimden âgâh | | Bestenigâr | Devr-i Revân | 298 |
| Bir gün müşerref etse o hürşid hânemiz | Hasan Ağa | Sabâ | Remel | 189 |
| Bir güzel derdiyle fânî dünyâda | Takyeci Abdî | Acem | Devr-i Revân | 142 |
| Bir güzel sev kim ona her nev-civân reşk eylesin | Na'li | Uşşâk | Devr-i Revân | 69 |
| Bir meh-i hurşid-ruhsârın gönül şeydâsıdır | İsmâîl Çavuş | Nühüft | Devr-i Revân | 119 |
| Bir merahın sevdâsı var başımda | | Hüseynî | Devr-i Revân | 230 |
| Bir ser-âmed tâze sevdim el-amân | Çultutmazoğlu | Bayâtî | Devr-i Revân | 95 |
| Bir ser-âmed tâze sevdim tîr-i müjgânı yamân | Bâkî Ağa | Hüseynî | Devr-i Revân | 208 |
| Bir yıldır görmedin yâri | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 180 |
| Bir yıldır görmedim yâri | Hasan Ağa | Muhayyer | Devr-i Revân | 270 |
| Bir zamân devr edelim âfâkı | Hasan Ağa | Acem Aşîrân | Hezec | 153 |
| Bir zamân hoşnud olup dil tâlî'î bîdardan | Gonçe Ahmed Efendi | Şehnâz | Devr-i Revân | 264 |

| Güftelerin İlk Mısırâ | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|---|--------------------|------------------|--------------|-----------------|
| Bir zamân vuslatınla şâd etdin | Muhammed Bey | Sabâ | Hezec | 191 |
| Biz gedâ dillerine meftûn u hayrân olmuşuz | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 105 |
| Bize âlüfte-meşreb bir nigâr-ı şîve-kâr olsa | Gonçe Ahmed Efendi | Hüseynî | Devr-i Revân | 228 |
| Bize doğru yürü ey serv-i revânım gidelim | Hasan Ağa | Mâhûr | Devr-i Revân | 56 |
| Bu dil gehvâre-i aşkında tıfl-ı müstemendir | Hacı Musallî | Bayâtî | Devr-i Revân | 110 |
| Bu hasret kalmasun haşre amân ey merhametsiz gel | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 94 |
| Bu hüsn ile sen dilberâ bir bî-bedel cânânesin | | Sabâ | Devr-i Revân | 197 |
| Bu mevsimde cihân pür-handedir sen dahî handân ol | Abdülbâki Ağa | Uşşâk | Devr-i Revân | 73 |
| Bu ne lebdîr ne ağız ne belâ gülüşdür[ür] bu | Baba Nevâyî | Muhâlîf | Devr-i Kebir | 285 |
| Bu semte azm edip cânân | | Nevâ | Devr-i Revân | 66 |
| Bugün bir dilber-i tannaz eder âşıklara bin nâz | | Acem | Sofyân | 145 |
| Buluşdum gülşende yâre | | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 154 |
| Bülbül-âsâ eylerim dâim nevâ | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 102 |
| Bülbül bâğa girdi derdi güllerin | | Segâh | Sofyân | 294 |
| Câm-ı lâ'lin şevkidir gül gibi handân olduğum | | Evc | Devr-i Revân | 310 |
| Câme-i sebz-ile bir serv-i bülendim var idi | Âhenî | Arazbâr | Devr-i Revân | 163 |
| Cân bâğışlar âdeme âb u havâ-yı Üsküdâr | Nazîm | Acem | Devr-i Revân | 135 |
| Canım sen güzel olmağa | | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 186 |
| Cânma kâr etdi derd-i firâk | Ömer Ağa | Acem | Düyek | 139 |
| Cihân bâğında bir tâze nihâl-i derd-i ra'nâsn | Bekir Çavuş | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 243 |
| Cihân reşk-âver-i bâğ-i cinân oldu tarâvetle | | Segâh | Devr-i Revân | 292 |
| Cihânda sevdiğim el-hak murâdıma güzelsin sen | Çorbacızâde | Nühüft | Devr-i Revân | 120 |
| Cihânın gönlün aldı evc-i istignâda bir meh-rû | Hasan Ağa | Arazbâr | Devr-i Revân | 160 |
| Cüdâ düşdüm diyârımdan bana yâd il vatan oldu | Tomtom İmam | Baba Tâhir | Fer' | 172 |
| Çekdirip uşşâk-ı zâra gamleri | Hâfız | Muhayyer Büselik | Devr-i Revân | 275 |
| Çekmem el bin cevz ederse ol şeh-i bîdâddan | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 130 |
| Çeşm-i mest ü gamzesi kattâl iken | Muhammed Kethüdâ | Şehnâz | | 263 |
| Çıkap i'zaz ile sahn-ı çemende | Çorbacızâde | Kürdî | Devr-i Revân | 254 |
| Dem-i aysz u tarebdîr nâz ile azm-ı kenar eyle | Es'ad Efendi | Hüseynî | Devr-i Revân | 204 |
| Dem-sâz-ı bezm oldun kıldın dilim güşâde | Bekir Çavuş | Bayâtî | Fahte | 85 |
| Der idin her dem şehâ olsa mesîre bir mahal | Bekir Çavuş | Nühüft | Devr-i Revân | 118 |
| Derdinle olup nâlân | Ömer Ağa | Bayâtî | | 111 |
| Devr-i güldür mevsim-i geşt-ü-güzâr oldu yine | Na'lçe | Kürdî | Devr-i Revân | 256 |
| Dil esîr-i aşkın oldu ey-gözü âhu güzel | | Evc | Devr-i Revân | 309 |
| Dil-i Mecnûn gam-ı Leyla'ya mu'tâd olmadan evvel | | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 179 |
| Dil-i nâ-kâme tegâfûl bestir | Çorbacızâde | Büselik Aşîrân | Sofyân | 245 |
| Dil ki şâhenşehi muhabbetdir | Na'li | Râst | Düyek | 35 |
| Dil ü cân akdi sana cümle fedâ | Müezzin İsmâil Ağa | Acem | Devr-i Revân | 139 |
| Dil ü cânâ terahhum-pîşe sultânımdan ayrıldım | Hasan Ağa | Büselik | Devr-i Revân | 236 |
| Dilberâ cânım gibi saklardım evvel ben seni | Hasan Ağa | Horâsân | Devr-i Revân | 232 |
| Dilberân ahd u vefâyı | Hasan Ağa | Acem | Sofyân | 137 |
| Dilberini zâr eyledin zâr eyledin | Koca Osman | Bayâtî | Devr-i Revân | 98 |

| Güftelerin İlk Mısraı | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|---|--------------------|----------------|--------------|-----------------|
| Dilrübâlar içinde mümtâzım | Hasan Ağa | Arazbâr | Devr-i Revân | 164 |
| Dimâg-ı cânâ bû-yı kâkül-i anber-şemîm aldım | Bekir Çavuş | Hüseynî | Devr-i Revân | 213 |
| Dişlemiş sîb-i zenahdânım rakîb-i bed-meniş | Monla | Segâh | Devr-i Revân | 286 |
| Donatdı ser-te-ser gülzârı sünbül | Ömer Çelebi | Hisâr | Devr-i Revân | 258 |
| Doymadan oldum cüdâ dîdârına | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 100 |
| Dökmede her bir demde kan | | Nîkrîz | Devr-i Revân | 42 |
| Duâdan unutma mehcûrunu | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 92 |
| Dün sâye saldı başıma bir serv-i ser-bülend | Receb | Hüseynî | Fer' | 226 |
| Dünyayı dolandım ser-i küyun hevesiyle | Nazîm | Hüzzâm | Remel | 302 |
| Düşdü dil bir büt-i sitemkâra | Hasan Ağa | Sabâ | Devr-i Revân | 188 |
| Düşdü hevâsı bir sanemin cân ile sere | Tosunzade | Uşşâk | Devr-i Revân | 70 |
| Düşel'den gönlüm ol kaşı kemâne | Rıfat | Hisâr | Devr-i Revân | 259 |
| Eder bin murg-ı dil bir ânda nahcîr | Derviş Ali | Nîkrîz | Devr-i Revân | 42 |
| Edip azm-i sefer cânân esîr-i mihnet oldum ben | Tosunzâde | Sabâ | | 193 |
| Efendim gel bahâr oldu sefâlar vaktidir şimdi | | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 241 |
| Efendim, Pâdişâhım, Fâtih-i iklim-i İran'dır | Hasan Efendizâde | Hüseynî | Devr-i Revân | 205 |
| Eger cân görmek istersen bedensiz | Hasan Ağa | Irâk | Devr-i Revân | 276 |
| Elvedâ etdim dirîg ol cânımı | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 179 |
| Erişip menzil-i maksûdumuza şâd olduk | Abdûlbâkî Ağa | Mâhûr | Devr-i Revân | 56 |
| Erişse devr-i gül nûş-ı şarâb- hoş-güvâr olsa | Reşîd Efendi | Acem | Devr-i Revân | 140 |
| Esîr-i zülfünüm kâkül-perişân bir efendimsin | Bekir Çavuş | Evc | Devr-i Revân | 312 |
| Eşk-i çeşmimle dolupdur dâmenim | | Kürdî | | 254 |
| Ey dil yine cânımdan ayırdı beni devrân | Na'li | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 246 |
| Ey felek bir âhla çarhımı berbâd ederim | | Sabâ | Devr-i Revân | 196 |
| Ey felek zâr ağlatırsın | Acemler | Segâh | Sofyân | 292 |
| Ey hüsn-i şu'le-sûz-ı cihân mâh-peykerim | Monla | Arazbâr | Muhammes | 157 |
| Ey insâfsız kerem eyle | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 91 |
| Ey perî-peyker melek-manzar seni | | Acem | Devr-i Revân | 143 |
| Ey ruh-ı gül kârımı bülbül gibi zâr eyledin | Hasan Ağa | Nühüft | Devr-i Revân | 121 |
| Ey yüzü gül gömleği gülguni donu kırmızı | Derviş Yusuf | Muhayyer | Devr-i Revân | 271 |
| Eyle teşrîfhânemi lütf eyle sultânım benim | Çultutmazoğlu | Gerdâniyye | Devr-i Revân | 267 |
| Eyledi arz-ı cemâl ol dilber-i rânâ güzel | Müezzin İsmâil Ağa | Sabâ | Devr-i Revân | 189 |
| Eyleme gül ruhuñu neşküfte | Tosunzâde | Bayâtî | Devr-i Revân | 90 |
| Eylemem bir kimseye ifşâ-yı râz | Kapudanzâde | Irâk | Devr-i Revân | 277 |
| Eyleyib çide taraf-ı dâmânı | Hâfız | Hüseynî | Bereşân | 211 |
| Eyleyüp çide taraf dâmânı | Hasan Ağa | Nühüft | Muhammes | 124 |
| Fârig oldum heves-i vashînden | Hasan Ağa | Acem | Fer' | 133 |
| Fasl-ı güldür nev-bahâr eyyâmıdır | | Hüseynî | Devr-i Revân | 229 |
| Felek adı hergiz âbâd olmasun | Â'mâ | Hüseynî | Evfer | 223 |
| Fer verir sahbâya lâ'lin bâde -h'âr oldukça sen | İsmâil Çavuş | Uşşâk | Devr-i Revân | 71 |
| Ferâmûş etme lütfuñ mübtelâsın | Tosunzâde | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 148 |
| Ferâmûş etmemiş bî-mar-ı aşkın yâr sağ olsun | | Hisâr | Devr-i Revân | 259 |

| Güftelerin İlk Mısraı | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|---|------------------------|----------------|--------------|-----------------|
| Firâkıñla dil ü cânı ferâmûş eyledin gıtdin | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 172 |
| Firâkıñla helâk oldum bana rahm eyle sultânım | | Râst | Devr-i Hindî | 36 |
| Firâkıñla olup dil bülbül-âsâ | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 99 |
| Firâş-ı gamde kalmış hastane hiç şefkatın yok mu | Molla Ahmed | Irâk | Devr-i Revân | 278 |
| Fitâde-i reh-i aşk ol çekil çekil ne bu gam | | Nühüft | Devr-i Revân | 122 |
| Füzûn etmekte dil-dârım cefâsın | Küçük Müezzîn | Nevâ | Devr-i Revân | 64 |
| Gamınla bî-mecâl oldum, terahhum eyle sultânım | Ömer Çelebi | Bayâtî | Devr-i Revân | 94 |
| Gamınla derde düşdüm hâlîme hiç rahm kalmazsın | Na'li | Segâh | Devr-i Revân | 291 |
| Gamınla dolmadık âlemde çeşm-i ter mi kalmışdır | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 170 |
| Gamınla nice demdir mestmendim | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 183 |
| Gâret etdi yakdı dil mülkünü bir nâ-mihribân | | Nişâbûr | Devr-i Revân | 47 |
| Geceler subha dek zârım ömrüm varı rahmeyle | Hâfız | Râhatü'l-ervâh | Devr-i Revân | 299 |
| Geçdi cânânın cefâsı cânıma | | Mâhûr | Devr-i Revân | 61 |
| Geçdi ömrüm mihnet ile gel beni bîmâr eden | | Bayâtî | Devr-i Revân | 112 |
| Geçmeden gül mevsimi vakt-i çemen fasl-ı bahâr | Hasan Ağa | Nîkrîz | Devr-i Revân | 43 |
| Gel ey fasl-ı bahâran mâye-i ârâm-ı hâbımsın | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 177 |
| Gel ey hûrî sirişt-i müddeâdan | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 108 |
| Gel ey şûh-ı vefâ düşmen safâ gülşendedir şimdi | Hacı Muhammed (Hakkâk) | Uşşâk | Devr-i Revân | 71 |
| Gel güzelim gülistâna güle gel | Hâfız | Nîkrîz | Devr-i Revân | 41 |
| Gel hele bir kerrecik seyr et göze olmaz yasağ | Hasan Ağa | Mâhûr | Devr-i Revân | 57 |
| Geldi eyyâm-ı dil-âzâr-ı firâk | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 136 |
| Gele ey rûh-i revân cânımâ bin cân eyle | Receb | Hüseynî | Devr-i Revân | 214 |
| Gelmeden fasl-ı hazân ermeden eyyâm-ı şitâ | Gonçe Ahmed Efendi | Kûçek | Devr-i Revân | 199 |
| Gider oldum a sultânım | İsmâil Efendizâde | Bayâtî | Devr-i Revân | 103 |
| Gider oldum gider oldum | Âhenî | İsfahân | Devr-i Revân | 50 |
| Gönüm alınca durmadın hâlî | | Râst | Devr-i Revân | 35 |
| Gönül ârzû eder vaslın | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 138 |
| Gönül bir âftâba mübtelâdır | | Muhayyer | Devr-i Revân | 273 |
| Gönül bir pâdişâhın cebhe-sây-ı âsitânıdır | Haham | Hüseynî | Devr-i Revân | 231 |
| Gönül durmaz sular gibi çağlar ey | | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 175 |
| Gönül hâlâ esîr-i zülf-i cânân | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 140 |
| Gönül surah surah oldu ney gibi figân etdim | Hasan Ağa | Kürdî | Devr-i Revân | 253 |
| Gönül verdim yine bir gül-izâra | Kadri | Evc | Sofyân | 305 |
| Gönül yakdı çerâg-ı aşkı şem'-i rûy-ı alîndan | Gonçe Ahmed Efendi | Hûzî | Devr-i Revân | 79 |
| Gönülde ârzû-yı vaslın ey meh-pâre kalmışdır | Monla | Hüseynî | Devr-i Revân | 222 |
| Gördüğümce sen gül-i nev-reste-i nâzik-teni | Tosunzâde | Acem | Devr-i Revân | 130 |
| Görmedik âlemde vefâ hûbdan | Tosunzâde | Hüseynî | | 224 |
| Görmek için rûyunu dildârın çekdim emek | Müezzîn Ahmed Çelebi | İsfahân | Devr-i Revân | 48 |
| Görmesem bir lâhza ey serv-i hrâmanım seni | Kemânî Mehmed Ağa | Mâye | Devr-i Revân | 295 |
| Görünsün hâl-i dilber zîr-i zülf-i müşkbârından | Abdülbâkî Ağa | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 238 |
| Gözümde ayn-ı külhandır hezârân gülsitân olsa | Çorbacızâde | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 239 |
| Gözün nergis, yanağın gül, cemâlin gülistân olsun | | Arazbâr | Devr-i Revân | 168 |

| Güftelerin İlk Mısraı | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|--|-----------------------|------------------|--------------|-----------------|
| Gül-izârim tâb-ı meyden al al olsan yine | Abdülbâkî Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 83 |
| Gül yüzün seyreyleyen âlemde gülzâr istemez | Na'li | Muhayyer | Devr-i Revân | 272 |
| Gülbün-i hüsnünü eyler sûzân | Tosunzâde | Segâh | Nîm Sakîl | 291 |
| Güller açıldı çemende sebzezâr oldu yine | | Şehnâz | Sofyân | 265 |
| Gülşen-efrûz oldu fasl-ı nev-bahâr | İbrahim Ağa | Uşşâk | Devr-i Revân | 68 |
| Gülşen-i hüsnünde kaddin gül-bün-i cânım benim | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 141 |
| Gülşen-i hüsnünden ayrı mürğ-i dil nâlân eder | | Evc | Evfer | 310 |
| Gülşenin bâd-ı bahâr etmiş şükûfte güllerin | İsmâil Çavuş | Bayâtî | Devr-i Revân | 84 |
| Gün gibi gösterdi rûyun bir melek-sîma güzel | Küçük Müezzîn | Hüseynî | Düyek | 202 |
| Gûş et peyâm-ı lâ'li dehen söylerim sana | Hasan Ağa | Bûselik Aşîrân | Düyek | 244 |
| Güzel Allah'ı seversen | Na'li | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 181 |
| Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın serbülendimsin | Abdülbâkî Ağa | Gerdâniyye | Devr-i Revân | 266 |
| Hadden aşdı muhabbetin şimdi | Hâfiz | Muhayyer Bûselik | Evfer | 274 |
| Hâk-i kademin isteyü ben yollara düşdüm | Receb | Bûselik Aşîrân | Evfer | 242 |
| Hâlîme rahm eyle sultânım gamınla zâr iken | Hasan Ağa | Bayâtî | Sofyân | 88 |
| Halk-ı âlem gül seveydi kâşki bülbül gibi | Hattât Hüseyin Efendi | Hüseynî | Devr-i Revân | 225 |
| Hancer-i cevrinle oldum sîne-çâk | Rıfat | Bayâtî | Devr-i Revân | 86 |
| Hasret-i gülberg-i ruhsârınla ey şûh-ı cihân | Reşîd | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 151 |
| Hasret-i lâ'linle geldi ağzıma cânım benim | Hasan Ağa | Hüzzâm | Devr-i Revân | 301 |
| Hasret-i rûyunla sînem dâğ-dâğdır sevdiğim | Tosunzâde | Hüseynî | Devr-i Revân | 203 |
| Hasret-i şive vü refâtırınla | | Bayâtî | Devr-i Revân | 111 |
| Hasretinle gülşen-i bezm olmasın bî-âb u tâb | Bekir Çavuş | Hüseynî | Devr-i Revân | 213 |
| Hasretle dîde-i pürhûnum oldu âşikâr | | Segâh | Devr-i Revân | 288 |
| Hâtırın kesb-i safâ isterse Sa'dâbâd'a gel | | Hümâyûn | Devr-i Revân | 80 |
| Hattın eylerse de azürde dimâğ | Çorbacızâde | Bûselik Aşîrân | Remel | 238 |
| Hâyâl-i zülfü lâzım geldi ol vakt-i hâ'bımdan | İsmâil Çavuş | Hüseynî | Devr-i Revân | 208 |
| Hayat-ı tâze buldu yine âlem nev-bahâr oldu | Hasan Ağa | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 249 |
| Hayl-i sîrişke verdim akın kûy-i dilbere | Tosunzâde | Bûselik Aşîrân | Fer' | 240 |
| Haylî demdir ben senin meftûnunum ey nev-civân | | Bayâtî | Devr-i Revân | 113 |
| Helâk oldum a sultânım hayâl-i ebruvânınla | Abdullah Ağa | Bayâtî | Sofyân | 104 |
| Hele ol dilber-i mümtâz görüldükde sevilmez mi | | Sabâ | Devr-i Revân | 195 |
| Hemîşe merdüm-i çeşmim izâr-ı yâre bakar | Na'li | Mâhûr | Frençkin | 60 |
| Her bakışda gamzen döker kanımı | | Nevâ | Sofyân | 66 |
| Her nigâhı seyf-i ser-tîz-i kazâ | Hasan Ağa | Segâh | Devr-i Revân | 289 |
| Herâsân olmasa gülden dil-i nâşâdûn ey bülbül | Solakzâde | Uşşâk | Devr-i Revân | 74 |
| Heves-i zülfün ile cânânım | Hasan Ağa | Hüseynî | Hezec | 217 |
| Hırâmân kaddin ey dilber zehî serv-i revân olmuş | | Arazbâr | Devr-i Revân | 168 |
| Hırâm-ı kâmetün tâkat-rübâdır | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 106 |
| Hicr-i ruhsârınla âteşler bırâkdın cânıma | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 128 |
| Hicriyle hâlim digergûn eyledi | | Sabâ | Devr-i Revân | 195 |
| Hilâl-i rûze-veş cismim zaîf olmuştu sultânım | Hasan Ağa | Irâk | Devr-i Revân | 277 |
| Hoş mesîregâh olur işret-fezâ | Tosunzâde | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 173 |

| Güftelerin İlk Mısırâ | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|---|-----------------|----------------|--------------|-----------------|
| Hücum-ı nâle-i şebgîrden zâlim haberdâr ol | Hasan Ağa | Hüseynî | Devr-i Revân | 200 |
| Hüsn ü behâya mâlik idim bir zamânla | Monla | Arazbâr | Devr-i Revân | 161 |
| Înâyet eyle şâhım ben garîbe | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 129 |
| İntizâr üzere koyma uşşâkı | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 99 |
| İntizârınla dîde-i cânım | | Horâsân | Devr-i Revân | 234 |
| Iyd-ı vashın bunca demdir ki temennâ eyler | Kapudanzâde | Segâh | Devr-i Revân | 287 |
| İşret bezminde cânâ şevkle mestâneyüz | | Uşşâk | Devr-i Revân | 77 |
| İzârın gülşen-i hüsnün gül-i ra'nâlarındandır | Abdülbâkî Ağa | Acem | Devr-i Revân | 126 |
| İzz-i teşrîf-i dil-ârâya nigâh eyleyelim | İsmâil Çavuş | Hüseynî | Devr-i Revân | 209 |
| Kâilim her etdiği cevre bana | Abdî Çavuş | Evc | Devr-i Revân | 308 |
| Kâkülünde fitne pâ-beste dil-i şeydâ gibi | Hasan Ağa | Hüseynî | Devr-i Revân | 218 |
| Kalmazsa ger ol gûşe-i dâmân elimizde | İtrî | Nevâ | Devr-i Revân | 64 |
| Kamer-i tal'at felekte dilber-i âlem-pesendim var | Çorbacızâde | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 174 |
| Kamer-veş ola tâbende gönül bir mehcebîn ister | Çârşeb | Hüseynî | Devr-i Revân | 220 |
| Kan ağlar iştiyâkımdan senin bir dermendin var | Derviş Muhammed | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 252 |
| Kanâat kıl gönül pâ-bûs-ı yâre | Monla | Evc | Devr-i Revân | 306 |
| Kıldı beni şeydâ o mehin sîne-i çâkı | Bekir | Acem | Devr-i Revân | 142 |
| Kılmasın söylen o yâre hiç vefâ şimdengerü | | Sabâ | Devr-i Revân | 197 |
| Kızarmış tâb-ı mülden lâle âsâ | Serrâc Hasan | Hüseynî | Devr-i Revân | 212 |
| Kimin kâşânesîne saldı pertev rûy-ı rahşânım | | Râhatü'l-ervâh | Devr-i Revân | 300 |
| Kimlerin çeşmine ol sîne acep nûr oldu | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 91 |
| Kulum ammâ efendim, pâdişâhum mülket-i andır | Bekir Çavuş | Acem | Devr-i Revân | 127 |
| Kurtulmadın ey dil bu âh u zârdan | Çöğürçü Osman | Arazbâr | Devr-i Revân | 165 |
| Kûy-ı yârdan esüp gelen rüzgâr | | Arazbâr | Devr-i Revân | 167 |
| Küçüktükten sevdim seni ezeli | | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 251 |
| Künc-i firkatde kodun tenhâ beni | Nazîm | Sabâ | Devr-i Revân | 194 |
| La'l-i lebiñ zikri ile | | Uşşâk | Devr-i Revân | 75 |
| Lâ'l-i nâbın çaşnî-senc-i itâb etmez misin? | Hasan Ağa | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 237 |
| Lebin sükker boyun arar | Çârşeb | Bayâtî | Fahte | 96 |
| Leblerin açmazsa gül gibi kelâm | | Nihâvend | Devr-i Revân | 155 |
| Lisânın anlarız ol gamzenim irfânımız vardır | | Nühüft | Devr-i Revân | 122 |
| Meded ey gülşen-i nâzın nihâl-i lâle-ruhsârı | Nazîm | Nevrûz-ı Acem | Devr-i Revân | 125 |
| Meh-i burc-ı letâfet âftâb-ı devletim sensin | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 88 |
| Mekr ile aklımı aldı beni ferdâlara saldı | | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 187 |
| Mest eder dünyâyı eşkim bâdesi | Tosunzâde | Arazbâr | Devr-i Revân | 162 |
| Mest-i nazım kim büyütdi böyle bî-pervâ seni | | Bayâtî | Devr-i Revân | 114 |
| Metâ'-ı vashına cânlar deger cânâ nedir derler | Tosunzâde | Nişâbûr | Devr-i Revân | 47 |
| Mey-i lâ'linle benden eyledin şâd | Tosunzâde | Evc | Devr-i Revân | 307 |
| Mürüvvet eyle ey hûnî terahhum ile bir dem gel | Şükri Ali Ağa | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 153 |
| Nâleden uşşâkı hâmûş eyle gel | Hasan Ağa | Nevâ | Devr-i Revân | 63 |
| Nâlemi gûş etmedin bir kere ey perî-nejâd | Molla Halîl | İrâk | Devr-i Revân | 279 |
| Nâlemiz tutdı tîr-i âfâkı | Hâfız | Hüseynî | Devr-i Revân | 223 |

| Güftelerin İlk Mısırâ | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|---|----------------------|----------------|--------------|-----------------|
| Nâr-ı hasretle tenim yakdın benim ey lâle-had | Müezzîn Ahmed Çelebi | Bayâtî | Devr-i Revân | 112 |
| Nazar kulma nigâh-ı merhametle | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 109 |
| Nazar kalmazsan ednâya eger ey kâmet-i şimşâd | | Pençgâh | Devr-i Revân | 39 |
| Nazar kalmazsın ednâya eger ey kâmeti şimşâd | Âşık Ömer | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 151 |
| Nazîrin yok letâfette | | Gerdâniyye | Devr-i Revân | 267 |
| Nâzenînim seyr-i bâğa her kaçan refât eder | Tosunzâde | Segâh | Devr-i Revân | 288 |
| Nâziş-i bî-ca ile hâlim tebâh | Hasan Ağa | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 248 |
| Nâzil dilber va'de verdi | Seyyid Nüh | İsfahân | Sofyân | 51 |
| Ne hûb halk eylemiş Bârî | Tosunzâde | Sabâ | Devr-i Revân | 194 |
| Ne senin gibi bana dilber-i mümtâz bulunur | Hasan Ağa | Hüseyinî | Devr-i Revân | 202 |
| Ne serv eyler benim gönlüm ne gül eyler ne hod sünbül | Nazîm | Râst | Devr-i Revân | 34 |
| Ne serve meyl eder tâb'ım ne arar seyr eder câmım | Serrâc Hasan | Hicâz | Devr-i Revân | 260 |
| Nedir agyâra şâhım bu tekâpû | | Sabâ | Devr-i Revân | 196 |
| Nedir gör ol kadd-i dîlcü servde var mı ol kâmet | Hasan Ağa | Irâk | Devr-i Revân | 280 |
| Neler çekti gönül derd ü gamundan | Na'li | Hüseyinî | Devr-i Hindî | 222 |
| Nevbahâr oldu yine vakt-i gülîstân oldu | Hasan Ağa | Kürdî | Devr-i Revân | 255 |
| Neyleyeyim nic'edeyim olamam bir ân | Receb | Nîşâbûr | Devr-i Revân | 45 |
| Nice sabra yer kalır çün yer ede ayâr dilde | Itrî | Irâk | Devr-i Kebir | 281 |
| Niceye dek ey şüh-ı cihân künc-i gamde giryân olayım | Na'li | Muhayyer | Bereşân | 271 |
| Niçe bir gonçelenür gül gibi ruhsârını aç | A' rec Osman | Nühüft | Evfer | 123 |
| Nigâh-ı şühunun meftûnu kıldı | Hâfız | Rehâvî | Devr-i Revân | 37 |
| Nigâra serv kaddine ezelden âşinâyız biz | Tosunzâde | Bûselik | Devr-i Revân | 235 |
| Nihâl-i şu'le-mânend olma serkeş | Abdülbâkî Ağa | Uşşâk | Devr-i Revân | 77 |
| Nişân etdi dil ü câne | | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 250 |
| N'ola azm-ı kûy-ı cânân eylesen | Ömer Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 185 |
| O gonçe-fem benim bülbül gibi zâr olduğum bilmez | Rıfat | Arazbâr | Devr-i Revân | 158 |
| O gül-ruhsârı andıkça hezâr-veş girye der-kârım | Tosunzâde | Acem | Devr-i Revân | 133 |
| Ol meh-i gülgün kabâ aşub-ı cân olmaktadır | İsmâil Çavuş | Hüseyinî | Devr-i Revân | 207 |
| Ol perfî zir-i arak-çininde kâkül gösterir | | Pençgâh | Devr-i Revân | 39 |
| Olahım sine be sine seninle nevcivânım gel | Hasan Ağa | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 246 |
| Oldu teşrifin bu vâlâ mesnede ziynet-fezâ | Abdülbâkî Ağa | Hüseyinî | Devr-i Revân | 206 |
| Olmadı mı cânâ mahall-i eltâf | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 87 |
| Olmuşum bir hüsne meftûn | Nazîm | Muhayyer | Devr-i Revân | 269 |
| Ölmez bu gönül lezzet-i dünyâdan usanmaz | Hâfız | Segâh | Devr-i Revân | 293 |
| Pârelendi pençe-i cevrinle dâmânım yeter | Hasan Ağa | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 244 |
| Perişân-hâlin oldum sormadın hâl-i perişânım | İmâm | Arazbâr | Devr-i Revân | 159 |
| Perişân oldu ahvâlim gel ey şüh-ı cihânım gel | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 132 |
| Peyâm-ı vuslet-i cânâneden âyâ eser var mı | Tosunzâde | Hüseyinî | Evfer | 221 |
| Pür-cefâ dilber mi var ol mah-i tâbânım gibi | Hasan Ağa | Hüseyinî | Devr-i Revân | 201 |
| Rakîb ile edüp ülfet | Hasan Ağa | Nühüft | Devr-i Revân | 120 |
| Sabâ Allah için vardın mı söyle kûy-ı cânâna | Tosunzâde | Nevâ | Devr-i Revân | 65 |
| Sabâ var mı peyâmıñ, söyle cânânım ne âlemde | Hasan Ağa | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 150 |

| Güftelerin İlk Mısırâ | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|--|------------------|----------------|--------------|-----------------|
| Sabâ yok mu peyâmın ol gül-i bâğ-ı cinânımdan | Rıfat | Sabâ | Devr-i Revân | 193 |
| Sad âh o nev-zuhûr-ı cihânım seferlidir | Hasan Ağa | Nühüft | Düyek | 116 |
| Safâ-yâb eyle uşşâkı | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 182 |
| Sahn-i gülzâra salın ey serv-i hoş-reftâr gel | Hasan Ağa | Bayâtî | Bereşân | 101 |
| Sakin tâb-ı nigheden rûyuña zülfün nikâb etme | Bekir Çavuş | Uşşâk | Devr-i Revân | 72 |
| Salınıp azm-i garîbân eyle | Tosunzâde | Uşşâk | Devr-i Revân | 75 |
| Salınıp gülistâna sultânım | Hasan Efendizâde | Sabâ | | 191 |
| Salma nâzlım beni gurbet éline | | Pençgâh | Devr-i Revân | 40 |
| Sana benzer âleme bî-vefâ gelmiş degil | Rıfat | Şehnâz | Devr-i Revân | 265 |
| Sana dil vereli her dem | | Bestenigâr | Devr-i Revân | 297 |
| Sana ey şûh-ı cihânım ne giyersen yaraşır | Abdülbâkî Ağa | Baba Tâhir | Sofyân | 175 |
| Sana ricâm budur ömrümün varı | Ömer Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 109 |
| Seher gördüm ki dildârı dolandır kûy-ı agyârı | | Büselik Aşırân | Devr-i Revân | 250 |
| Sen çıkardın pertev-i hüsnüle zulmetden beni | | Acem | Devr-i Revân | 144 |
| Sen gideli gelmemişim cânım <i>eyvây eyvây</i> | Acemler | Bayâtî | Sofyân | 89 |
| Sen gülersin gül gibi ben bülbül-i nâlânımın | Çorbacızâde | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 174 |
| Sende mahzûn eyleme kalb-i hazînim sevdiğim | Abdî Çavuş | Bayâtî | Devr-i Revân | 93 |
| Seni âgûşâ çekse pîrehensiz | Haham | Sabâ | Devr-i Revân | 198 |
| Seni bir lahza ben ayırmaz iken yanımdan | Monla | Horâsân | Devr-i Revân | 233 |
| Seni her lahza gam-ı aşkla giryân göreyim | | Nîkrîz | Devr-i Revân | 44 |
| Ser-i zülf-i anberinin ruhuna nikâb edersin | Bekir Çavuş | Evc | Fahte | 306 |
| Serv-i ârâm gibi durma yüri cânânım | | Arazbâr | Devr-i Revân | 163 |
| Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum | Abdî Çavuş | Hüseynî | Devr-i Revân | 214 |
| Sevdiğim hengâm-ı gül-geşt erdi kul def'-i elem | Şerîf | Hüseynî | Devr-i Revân | 215 |
| Sevdiğim nev-restedir hüsnü tamam | Hâfız | Bestenigâr | Devr-i Revân | 296 |
| Sevdim bir bunca yavruyu | | Bestenigâr | Sofyân | 297 |
| Seyr eden gül-ruhların evsâf-ı gül gül dinlemez | Kapudanzâde | Bayâtî | Devr-i Revân | 98 |
| Sipîhr-i mâh-ı tâbânım | Na'li | Evc | Devr-i Revân | 311 |
| Sormadın bir kerre hiç hâl-i perîşânım benim | Tosunzâde | Hüseynî | Devr-i Revân | 201 |
| Söyleñ yâre bize sitem etmesün | Kâsım Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 113 |
| Su gibi şimdi letâfette yine | | İsfahân | Devr-i Revân | 49 |
| Subh salıp mâh ruhumdan nikâb | Cevher Ağa | Uşşâk | Darb-ı Feth | 69 |
| Şeb ki cânânım gelüpdür yâdıma | Âhenî | Acem | Devr-i Revân | 132 |
| Şecer-i tûr pây-mâlidir salın | Hâfız | Pençgâh | Düyek | 38 |
| Şehâ kuyunda gönlüm bir gedâ-yı müstemendindir | | Hüseynî | Devr-i Revân | 227 |
| Şehlevendim bî-nikâb arz-ı cemâl etdin yeter | Hasan Ağa | Evc | Devr-i Revân | 307 |
| Şehr-i hüsnün âlem-ârâ dilberi | | İsfahân | Sofyân | 52 |
| Şehsüvârın yaylaları | | Arazbâr | Devr-i Revân | 166 |
| Şemi' ruhuna cismimi pervâne düşürdüm | Derviş Ömer | Segâh | Devr-i Revân | 290 |
| Şerer-i âh-ı âteşnimden sakın ey gonçe-i lâtif sakın | Hulûsî Hasan | Arazbâr | Hezec | 160 |
| Şifâ-yı vasl-i kadrin hicr ile bîmar olandan sor | Koca Osman | Muhayyer | Devr-i Revân | 272 |
| Şu âlemde bîvefâ yâr elinden | Nazîm | Bayâtî | Devr-i Revân | 97 |

| Güftelerin İlk Mısraı | Bestekâr | Makam | Usûl | Savfa No |
|---|--------------------|----------------|--------------|-----------------|
| Şu âlemde kara gözlü çok ammâ | | Sabâ | Devr-i Revân | 198 |
| Şu karşıda dudu dağlar görünür | | Nevâ | Devr-i Revân | 67 |
| Tâ-be-key aşkula feryâd eylerim | | Nihâvend | Nîm Sakîl | 156 |
| Tâ-be-key derdinle ben nâlân olam | Müezzin İsmâil Ağa | Kürdî | Devr-i Revân | 255 |
| Tâ gözüm gördü yüzün ey yanağı gülgünüm | Hâfız | İsfahân | Devr-i Revân | 50 |
| Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Han mısın kâfir | Hasan Ağa | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 241 |
| Tâze beğsin dustum gel alma gel âhım benim | | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 249 |
| Tig-ı gamzenle saçın bendinde ser-gerdânım | Bekir Çavuş | Hüseyinî | Devr-i Revân | 210 |
| Tîr-i müjgânın edip âmâde ey kaşı kemân | Tosunzâde | Mâhûr | Devr-i Revân | 55 |
| Tîr-i nâz eyledin dilber ne buldun bu cefâlarla | Hasan Ağa | İsfahân | Devr-i Revân | 49 |
| Unutdun ben garîb ü bî-nevâyı | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 106 |
| Unutdun künc-i gamda ben garîbi | Hulûsî | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 181 |
| Unutdun zahm-ı gamzen mübtelâsın | Tosunzâde | Hüseyinî | Devr-i Revân | 227 |
| Uyandım bülbül sesine | | Acem | Devr-i Revân | 146 |
| Ümîd-i makdemiñle lâle açdı dağ pinhânî | Rıfat | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 148 |
| Ümîdim var visâlınden benim cânım açılmazsın | İsmâil Çavuş | Sabâ | Devr-i Revân | 192 |
| Vâh hasretâ tâ kim firkat demidir | Hasan Ağa | Bayâtî | Devr-i Revân | 93 |
| Varıp ağıyar ile yersin içersin | Nazîm | Hüzzâm | Devr-i Revân | 302 |
| Verib mehtâba ziyet şu'le-dâr etdin şebistânı | Çorbacızâde | Hüseyinî | Devr-i Revân | 210 |
| Yakın gel kaçma ey şûh-ı cihân hüsnün ayân olsun | Bekir Çavuş | Hüseyinî | Devr-i Revân | 204 |
| Yaktı beni çün âteş-i hicrâna yanaki | Hasan Ağa | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 169 |
| Yaman hicrin perîşân etdi hâlim | | Bayâtî | Devr-i Revân | 89 |
| Yamandır hicr-ile hâlim bana yâr olmadın gitdin | Hâfız | Nevâ | Evfer | 65 |
| Yâr âgûş-ı nigâhında makâmım lâlezâr | Haham | Mâhûr | Devr-i Revân | 58 |
| Yâre söyleñ âşık cevrin firâvân etmesin | Tosunzâde | Nişâbûr | Devr-i Revân | 46 |
| Yâri agyâr ile gördüm | Abdî Çavuş | Bayâtî | Sofyân | 104 |
| Yeter cevr eyledin ben nâ-tüvâna | Koca Osman | Râst | Evfer | 36 |
| Yeter etdin dil-i mecrûhu pür-hûn | Hasan Ağa | Arazbâr | Devr-i Revân | 159 |
| Yeter kıldı meni divâne çeşmin | | Büselik | Evfer | 236 |
| Yine âsâr-ı kudretten ne zîbâ nevbahâr oldu | Çârşeb | Segâh | Devr-i Revân | 294 |
| Yine ben hâke teşrîf eyledin cânım safâ geldin | Hasan Ağa | Nühüft | Devr-i Revân | 118 |
| Yine bir dilber-i âli-cenâba olmuşum meftûn | Hasan Ağa | Hüseyinî | Devr-i Revân | 225 |
| Yine bir dilber-i tannâz | | Acem | Devr-i Revân | 143 |
| Yine bir gonçeye dil-beste olmuş medh eder bülbül | | Hümâyûn | Devr-i Revân | 81 |
| Yine çün hâtırım yâr etdi muğber | Hâfız | Horâsân | Evfer | 233 |
| Yine düşdüm dağlara ben | Acemler | İrâk | Devr-i Revân | 280 |
| Yine evvel bahâr oldu | Tosunzâde | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 171 |
| Yine hasretle yâr-i dil-pesendimden cüdâ düşdüm | Hasan Ağa | Acem | Devr-i Revân | 128 |
| Yine kıldı beni divâne rüsvâ | | Mâhûr | Devr-i Revân | 59 |
| Yine mânend-i süveyda-yı derûn | Nâzîm | Büselik Aşîrân | Devr-i Revân | 240 |
| Yine meyl eyledim bülbül gibi bir verd-i handâna | | Hüseyinî | Devr-i Revân | 216 |
| Yine oldum esîri âh bir şûh-ı sitemkârîñ | Hasan Ağa | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 147 |

| Güftelerin İlk Mısraı | Bestekâr | Makam | Usûl | Sayfa No |
|---|---------------------|----------------|--------------|-----------------|
| Yine sahn-i çemen reşk-i cinân olduğı çağlardır | Hâfız | Bayâtî | Devr-i Revân | 84 |
| Yine tâb-âver oldu lâleler sahn-i gülistâna | Çorbacızâde | Acem | Devr-i Revân | 127 |
| Yolun uğrarsa lütf et kûy-ı rûh-efzâ-yı dildâre | Reşîd | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 184 |
| Yolunda cân verem gibi derûnumda alâmet var | | Bûselik Aşîrân | Evfer | 252 |
| Yoluñda pâ-y-mâl oldum | Nazîm | Mâhûr | Devr-i Revân | 54 |
| Zahm-ı tîg-ı hicr-ile mecrûh dil hâlâ yazık | Hasan Ağa | Nühüft | Devr-i Revân | 117 |
| Zamân-ı ıyd geldi lütf u ihsan eylemez n'eyler | Kemânî Muhammed Ağa | Uşşâk | Devr-i Revân | 72 |
| Zuhûr eden peyâm-ı vashdır ol la'l-i nâbımdan | İsmâîl Çavuş | Bayâtî | Devr-i Revân | 82 |
| Zülfüne bend etmiş-iken şâh-ı hûbânım benim | Hasan Ağa | Nühüft | Devr-i Revân | 115 |

Ekler 3: Bestekârların, Güftelerin İlk Mısrâlarının, Makam, Usûl ve Sayfa Numaralarının Listesi

| Bestekâr | Güftelerin İlk Mısrâ | Makam | Usûl | Sayfa No |
|-----------------|---|----------------|--------------|----------|
| Abdî Çavuş | Arifân seyr-i gülîstân eylesün Nevruz'dur | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 150 |
| | Kâilim her etdiği cevre bana | Evc | Devr-i Revân | 308 |
| | Sende mahzûn eyleme kalb-i hazînim sevdiğim | Bayâtî | Devr-i Revân | 92 |
| | Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum | Hüseynî | Devr-i Revân | 214 |
| | Yâri agyâr ile gördüm | Bayâtî | Sofyân | 104 |
| Abdûlbâkî Ağa | Ben senin memnûn-ı lütf-i re'fet ü ihsânım | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 152 |
| | Bir âteş-pâre çıkdı tıfl-ı dil benden ırağ olsun | Arazbâr | Devr-i Revân | 158 |
| | Bu mevsimde cihân pür-handedir sen dahî handân ol | Uşşâk | Devr-i Revân | 73 |
| | Erişip menzil-i maksûdumuza şâd olduk | Mâhûr | Devr-i Revân | 56 |
| | Görünsün hâl-ı dilber zîr-i zülf-i müşkârından | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 238 |
| | Gül-izârım tâb-ı meyden al al olsan yine | Bayâtî | Devr-i Revân | 83 |
| | Güzeller içre mümtâz-ı cihânsin serbülendimsin | Gerdâniyye | Devr-i Revân | 266 |
| | İzârın gülşen-i hüsnün gül-i ra'nâlarındandır | Acem | Devr-i Revân | 126 |
| | Nihâl-i şu'le-mânend olma serkeş | Uşşâk | Devr-i Revân | 77 |
| | Oldu teşrifin bu vâlâ mesnede ziyet-fezâ | Hüseynî | Devr-i Revân | 206 |
| | Sana ey şûh-ı cihânım ne giyersen yaraşır | Baba Tâhir | Sofyân | 175 |
| Abdullah Ağa | Helâk oldum a sultânım hayâl-i ebruvânınla | Bayâtî | Sofyân | 104 |
| Abdullah Çelebi | Bildin kendin reh-i aşkında pûyân olduğum | Bayâtî | Devr-i Revân | 86 |
| Acemler | Ey felek zâr ağlatırsın | Segâh | Sofyân | 292 |
| | Sen gideli gelmemişim cânım <i>eyvây eyvây</i> | Bayâtî | Sofyân | 89 |
| | Yine düşdüm dağlara ben | İrâk | Devr-i Revân | 280 |
| Âhenî | Gider oldum gider oldum | İsfahân | Devr-i Revân | 50 |
| | Câme-i sebz-ile bir serv-i bülendim var idi | Arazbâr | Devr-i Revân | 163 |
| | Şeb ki cânânım gelüpdür yâduma | Acem | Devr-i Revân | 132 |
| Andelib | Ayrı düşdüm dilberimden bulmadım bir dem amân | Bûselik Aşîrân | Düyek | 247 |
| A'rec Osman | Niçe bir gonçelenür gül gibi ruhsârın aç | Nühüft | Evfer | 123 |
| Âşık Ömer | Nazar kılmazsın ednâya eger ey kâmeti şimşâd | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 151 |
| Baba Nevâyî | Bu ne lebdilir ne ağız ne belâ gülüşdür[ür] bu | Muhâlif | Devr-i Kebir | 285 |
| Bâkî Ağa | Bir ser-âmed tâze sevdim tîr-i müjgânı yamân | Hüseynî | Devr-i Revân | 208 |
| Bekir Çavuş | Bezl-i cân etmegi fermân edersen | Hüseynî | Devr-i Revân | 206 |
| | Bihamdillâh Revân alındı zevk ü şevke mu'tâd ol | Bayâtî | Devr-i Revân | 83 |
| | Cihân bâğında bir tâze nihâl-i derd-i ra'nâsın | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 243 |
| | Dem-sâz-ı bezm oldun kıldın dilim güşâde | Bayâtî | Fahte | 85 |
| | Der idin her dem şehâ olsa mesîre bir mahal | Nühüft | Devr-i Revân | 118 |
| | Dimâg-ı cânâ bû-yı kâkül-i anber-şemîm aldım | Hüseynî | Devr-i Revân | 213 |
| | Esîr-i zülfünüm kâkül-perişân bir efendimsin | Evc | Devr-i Revân | 312 |

| | | | | |
|-------------------------------|---|------------------|--------------|-----|
| Bekir Çavuş | Hasretinle gülşen-i bezm olmasın bî-âb u tâb | Hüseynî | Devr-i Revân | 213 |
| | Kıldı beni şeydâ o mehin sine-i çâki | Acem | Devr-i Revân | 142 |
| | Kulum ammâ efendim, pâdişâhım mülket-i andır | Acem | Devr-i Revân | 127 |
| | Sakın tâb-ı nigehten rûyuña zülfüñ nikâb etme | Uşşâk | Devr-i Revân | 72 |
| | Ser-i zülf-i anberinin ruhuna nikâb edersin | Evc | Fahte | 306 |
| | Tig-ı gamzenle saçın bendinde ser-gerdânınım | Hüseynî | Devr-i Revân | 210 |
| | Yakın gel kaçma ey şüh-ı cihân hüsnün ayân olsun | Hüseynî | Devr-i Revân | 204 |
| Cevher Ağa | Subh salıp mâh ruhumdan nikâb | Uşşâk | Darb-ı Feth | 69 |
| Çârşeb | Kamer-veş ola tâbende gönül bir mehcebîn ister | Hüseynî | Devr-i Revân | 220 |
| | Lebin sükker boyun arar | Bayâtî | Fahte | 96 |
| | Yine âsâr-ı kudretten ne zîbâ nevbahâr oldu | Segâh | Devr-i Revân | 294 |
| Çorbacızâde | Cihânda sevdiğim el-hak murâdımca güzelsin sen | Nühüft | Devr-i Revân | 120 |
| | Çıkıp i'zaz ile sahn-ı çemende | Kürdî | Devr-i Revân | 254 |
| | Dil-i nâ-kâme tegâfûl bestir | Büselik Aşirân | Sofyân | 245 |
| | Gözümde ayn-ı külhandır hezârân gülsitân olsa | Büselik Aşirân | Devr-i Revân | 239 |
| | Hattın eylerse de azürde dimâğ | Büselik Aşirân | Remel | 238 |
| | Kamer-i tal'at felekde dilber-i âlem-pesendim var | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 174 |
| | Sen gülersin gül gibi ben bülbül-i nâlânınım | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 174 |
| | Verib mehtâba ziyet şu'le-dâr etdin şebistânı | Hüseynî | Devr-i Revân | 210 |
| | Yine tâb-âver oldu lâleler sahn-i gülüstâna | Acem | Devr-i Revân | 127 |
| Çöğürçü Osman | Kurtulmadın ey dil bu âh u zârdan | Arazbâr | Devr-i Revân | 165 |
| Çultutmazoğlu | Bir ser-âmed tâze sevdim el-amân | Bayâtî | Devr-i Revân | 95 |
| Derviş Ali | Eyle teşrifhânemi lütf eyle sultânım benim | Gerdâniyye | Devr-i Revân | 267 |
| | Eder bin murg-ı dil bir ânda nahcîr | Nîkrîz | Devr-i Revân | 42 |
| Derviş Muhammed | Kan ağlar iştiyâkımdan senin bir derdmendin var | Büselik Aşirân | Devr-i Revân | 252 |
| Derviş Ömer | Şemi' ruhuna cismimi pervâne düşürdüm | Segâh | Devr-i Revân | 290 |
| Derviş Yusuf | Ey yüzü gül gömleği gülguni donu kırmızı | Muhayyer | Devr-i Revân | 271 |
| Es'ad Efendi | Dem-i ayş u tarebdır nâz ile azm-ı kenar eyle | Hüseynî | Devr-i Revân | 204 |
| Gonçe Ahmed Efendi | Bir zamân hoşnud olup dil tâli'-i bîdardan | Şehnâz | Devr-i Revân | 264 |
| | Bize âlüfte-meşreb bir nigâr-ı şîve-kâr olsa | Hüseynî | Devr-i Revân | 228 |
| | Gelmeden fasl-ı hazân ermeden eyyâm-ı şitâ | Kûçek | Devr-i Revân | 199 |
| | Gönül yakdı çerâğ-ı aşkı şem'-i rûy-ı alîndan | Hûzî | Devr-i Revân | 79 |
| Hacı Musallî | Bu dil gehvâre-i aşkında tıfl-ı müstemendir | Bayâtî | Devr-i Revân | 110 |
| Hacı Muhammed (Hakkâk) | Gel ey şüh-ı vefâ düşmen safâ gülşendedir şimdi | Uşşâk | Devr-i Revân | 71 |
| Hâfız | Andelib-i bâğ-ı aşkım gülüstânım tâzedir | Mâhûr | Devr-i Revân | 59 |
| | Bahâ-yı vasline cânlar verenler nâ-sezâlandı | Segâh | Devr-i Revân | 287 |
| | Bana çok cevrederdin sen de cevr-i yâri gördün mü | Evc | Sofyân | 305 |
| | Çekdirip uşşâk-ı zâra gamleri | Muhayyer Büselik | Devr-i Revân | 275 |
| | Eyleyib çide taraf-ı dâmânı | Hüseynî | Berefşân | 211 |
| | Geceler subha dek zârım ömrüm varı rahmeyle | Râhatü'l-ervâh | Devr-i Revân | 299 |

| | | | | |
|------------------|--|------------------|--------------|-----|
| Hâfız | Gel güzelim gülistâna güle gel | Nîkrîz | Devr-i Revân | 41 |
| | Hadden aşdı muhabbetin şimdi | Muhayyer Büselik | Evfer | 274 |
| | Nâlemiz tutdı tîr-i âfâkı | Hüseynî | Devr-i Revân | 223 |
| | Nigâh-ı şühunun meftûnu kıldı | Rehâvî | Devr-i Revân | 37 |
| | Ölmez bu gönül lezzet-i dünyâdan usanmaz | Segâh | Devr-i Revân | 293 |
| | Sevdiğim nev-restedir hüsnü tamam | Bestenigâr | Devr-i Revân | 296 |
| | Şecer-i tûr pây-mâlindir salın | Pençgâh | Düyek | 38 |
| | Tâ gözüm gördü yüzün ey yanağı gülgünüm | İsfahân | Devr-i Revân | 50 |
| | Yamandır hicr-ile hâlim bana yâr olmadın gitdin | Nevâ | Evfer | 65 |
| | Yine çün hâtırım yâr etdi muğber | Horâsân | Evfer | 233 |
| | Yine sahn-i çemen reşk-i cinân olduğu çağlardır | Bayâtî | Devr-i Revân | 84 |
| Haham | Gönül bir pâdişâhın cebhe-sây-ı âsitânıdır | Hüseynî | Devr-i Revân | 231 |
| | Seni âgüşâ çekse pîrehensiz | Sabâ | Devr-i Revân | 198 |
| | Yâr âgüş-ı nigâhımda makâmım lâlezâr | Mâhûr | Devr-i Revân | 58 |
| Hasan Ağa | Aceb mi kâmetim dönse kemânâ | Hüseynî | Devr-i Revân | 216 |
| | Âh ki gördüm kaddine giymiş o fettân gülgülü | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 178 |
| | Aldı aklım al-ıla bir sebz-pûş-ı sîm-ten | Mâhûr | Devr-i Revân | 55 |
| | Arz et cemâl-i meh-veşîñ lütf eyle ey meh-pâre gül | Hüseynî | Devr-i Revân | 226 |
| | Âşıkâ cevri etmege âgâzı ko | Bayâtî | Devr-i Revân | 107 |
| | Âteş-i aşkınla yakdın eyledin hâlim tebâh | Muhayyer | Devr-i Revân | 268 |
| | Ateş-i intizâra yakma beni | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 184 |
| | Azm-i râh etdim el-vedâ' seni | Nühüft | Devr-i Revân | 116 |
| | Bâd-ı sabâ selâm eyle | Acem | Berefşân | 134 |
| | Bahâr oldu yine âlem gülistân olduğu demdir | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 177 |
| | Ben günâh etsem n'ola abde hatâlar yaraşır | Nîşâbûr | Devr-i Revân | 46 |
| | Beni cevrinle zâr etme efendim gel gör yeter küsme | Irâk | Devr-i Revân | 281 |
| | Beni hicrânına şâyân | Baba Tâhir | Sofyân | 171 |
| | Bî-vefâ dildâr elinden âh ü vâh | Segâh | Devr-i Revân | 289 |
| | Bî-vefâ niçeye dek cevri ü sitem | Uşşâk | Devr-i Revân | 78 |
| | Bir gün müşerref etse o hürşid hânemiz | Sabâ | Remel | 189 |
| | Bir yıldır görmedin yâri | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 180 |
| | Bir yıldır görmedim yâri | Muhayyer | Devr-i Revân | 270 |
| | Bir zamân devri edelim âfâkı | Acem Aşîrân | Hezec | 153 |
| | Biz gedâ dillerine meftûn u hayrân olmuşuz | Bayâtî | Devr-i Revân | 105 |
| | Bize doğru yürü ey serv-i revânım gidelim | Mâhûr | Devr-i Revân | 56 |
| | Bu hasret kalmasun haşre amân ey merhametsiz gel | Bayâtî | Devr-i Revân | 94 |
| | Bülbül-âsâ eylerim dâim nevâ | Bayâtî | Devr-i Revân | 102 |
| | Cihânın gönlün aldı evci-ı istignâda bir meh-rû | Arazbâr | Devr-i Revân | 160 |
| | Çekmem el bin cevri ederse ol şeh-i bîdâddan | Acem | Devr-i Revân | 130 |
| | Dil ü cânâ terahhum-pîşe sultânımdan ayrıldım | Büselik | Devr-i Revân | 236 |
| | Dilberâ cânım gibi saklardım evvel ben seni | Horâsân | Devr-i Revân | 232 |

| | | | | |
|-----------|---|----------------|--------------|-----|
| Hasan Ağa | Dilberân ahd u vefâyi | Acem | Sofyân | 137 |
| | Dilrübâlar içinde mümtâzım | Arazbâr | Devr-i Revân | 164 |
| | Doymadan oldum cüdâ didârına | Bayâtî | Devr-i Revân | 100 |
| | Duâdan unutmâ mehcûrunu | Bayâtî | Devr-i Revân | 92 |
| | Düşdü dil bir büt-i sitemkâra | Sabâ | Devr-i Revân | 188 |
| | Eger cân görmek istersen bedensiz | Irâk | Devr-i Revân | 276 |
| | Elvedâ etdim dirîg ol cânımı | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 179 |
| | Ey insâfsız kerem eyle | Bayâtî | Devr-i Revân | 91 |
| | Ey ruh-ı gül kârımı bülbül gibi zâr eyledin | Nühüft | Devr-i Revân | 121 |
| | Eyleyüp çide taraf dâmânı | Nühüft | Muhammes | 124 |
| | Fâriğ oldum heves-i vaslînden | Acem | Fer' | 133 |
| | Firâkıñla dil ü cânı ferâmûş eyledin gıtdin | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 172 |
| | Firâkıñla olup dil bülbül-âsâ | Bayâtî | Devr-i Revân | 99 |
| | Gamınla dolmadık âlemde çeşm-i ter mi kalmışdır | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 170 |
| | Gamınla nice demdir mestmendim | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 183 |
| | Geçmeden gül mevsimi vakt-i çemen fasl-ı bahâr | Nikrîz | Devr-i Revân | 43 |
| | Gel ey fasl-ı bahâran mâye-i ârâm-ı hâbımsın | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 177 |
| | Gel ey hûrî sirişt-i müddeâdan | Bayâtî | Devr-i Revân | 108 |
| | Gel hele bir kerrecik seyr et göze olmaz yasağ | Mâhûr | Devr-i Revân | 57 |
| | Geldi eyyâm-ı dil-âzâr-ı firâk | Acem | Devr-i Revân | 136 |
| | Gönül ârzü eder vaslın | Acem | Devr-i Revân | 138 |
| | Gönül hâlâ esîr-i zülf-i cânân | Acem | Devr-i Revân | 140 |
| | Gönül surah surah oldu ney gibi figân etdim | Kürdî | Devr-i Revân | 253 |
| | Gülşen-i hüsnünde kaddin gül-bün-i cânım benim | Acem | Devr-i Revân | 141 |
| | Güş et peyâm-ı lâ'li dehen söylerim sana | Büselik Aşırân | Düyek | 244 |
| | Hâlîme rahm eyle sultânım gamınla zâr iken | Bayâtî | Sofyân | 88 |
| | Hasret-i lâ'linle geldi ağzıma cânım benim | Hüzzâm | Devr-i Revân | 301 |
| | Hayat-ı tâze buldu yine âlem nev-bahâr oldu | Büselik Aşırân | Devr-i Revân | 249 |
| | Her nigâhı seyf-i ser-tûz-i kazâ | Segâh | Devr-i Revân | 289 |
| | Heves-i zülfün ile cânânım | Hüseynî | Hezec | 217 |
| | Hırâm-ı kâmetîn tâkat-rübâdır | Bayâtî | Devr-i Revân | 106 |
| | Hicr-i ruhsârınla âteşler birâkdın cânıma | Acem | Devr-i Revân | 128 |
| | Hilâl-i rûze-veş cismim zaîf olmuştı sultânım | Irâk | Devr-i Revân | 277 |
| | Hücum-ı nâle-i şebgîrden zâlim haberdâr ol | Hüseynî | Devr-i Revân | 200 |
| | Înâyet eyle şâhım ben garîbe | Acem | Devr-i Revân | 129 |
| | İntizâr üzre koyma uşşâkı | Bayâtî | Devr-i Revân | 99 |
| | Kâkülünde fitne pâ-beste dil-i şeydâ gibi | Hüseynî | Devr-i Revân | 218 |
| | Kimlerin çeşmine ol sine acep nûr oldu | Bayâtî | Devr-i Revân | 91 |
| | Lâ'li-i nâbın çaşnî-senc-i itâb etmez misin? | Büselik Aşırân | Devr-i Revân | 237 |
| | Meh-i burc-ı letâfet âftâb-ı devletim sensin | Bayâtî | Devr-i Revân | 88 |
| | Nâleden uşşâkı hâmûş eyle gel | Nevâ | Devr-i Revân | 63 |

| | | | | | |
|-----------------------|---|--|--------------|--------------|-----|
| Hasan Ağa | Nazar kılma nigâh-ı merhametle | Bayâtî | Devr-i Revân | 109 | |
| | Nâziş-i bî-ca ile hâlim tebâh | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 248 | |
| | Ne senin gibi bana dilber-i mümtâz bulunur | Hüseyinî | Devr-i Revân | 202 | |
| | Nedir gör ol kadd-i dîlcü servde var mı ol kâmet | Irâk | Devr-i Revân | 280 | |
| | Nevbahâr oldu yine vakt-i gülîstân oldu | Kürdî | Devr-i Revân | 255 | |
| | Olalım sîne be sîne seninle nevcivânım gel | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 246 | |
| | Olmadı mı cânâ mahall-i eltâf | Bayâtî | Devr-i Revân | 87 | |
| | Pârelendi pençe-i cevrinle dâmânım yeter | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 244 | |
| | Perîşân oldu ahvâlim gel ey şûh-ı cihânım gel | Acem | Devr-i Revân | 132 | |
| | Pür-cefâ dilber mi var ol mah-i tâbânım gibi | Hüseyinî | Devr-i Revân | 201 | |
| | Rakîb ile edüp ülfet | Nühüft | Devr-i Revân | 120 | |
| | Sabâ var mı peyâmûn, söyle cânânım ne âlemde | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 150 | |
| | Sad âh o nev-zuhûr-ı cihânım seferlidir | Nühüft | Düyek | 116 | |
| | Safâ-yâb eyle uşşâkı | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 182 | |
| | Sahn-i güzâra salın ey serv-i hoş-refât gel | Bayâtî | Berefşân | 101 | |
| | Şehlevdim bî-nikâb arz-ı cemâl etdin yeter | Evc | Devr-i Revân | 307 | |
| | Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Han mısın kâfir | Bûselik Aşîrân | Devr-i Revân | 241 | |
| | Tîr-i nâz eyledin dilber ne buldun bu cefâlarla | İsfahân | Devr-i Revân | 49 | |
| | Unutdun ben garîb ü bî-nevâyı | Bayâtî | Devr-i Revân | 106 | |
| | Vâh hasretâ tâ kim firkat demidir | Bayâtî | Devr-i Revân | 93 | |
| | Yaktı beni çün âteş-i hicrâna yanaki | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 169 | |
| | Yeter etdin dil-i mecrûhî pür-hûn | Arazbâr | Devr-i Revân | 159 | |
| | Yine ben hâke teşrîf eyledin cânım safâ geldin | Nühüft | Devr-i Revân | 118 | |
| | Yine bir dilber-i âlf-cenâba olmuşum meftûn | Hüseyinî | Devr-i Revân | 225 | |
| | Yine hasretle yâr-i dil-pesendimden cüdâ düşdüm | Acem | Devr-i Revân | 128 | |
| | Yine oldum esîri âh bir şûh-ı sitemkârîñ | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 147 | |
| | Zahm-ı tîg-ı hicr-ile mecrûh dil hâlâ yazık | Nühüft | Devr-i Revân | 117 | |
| | Zülfüne bend etmiş-iken şâh-ı hûbânım benim | Nühüft | Devr-i Revân | 115 | |
| | Hasan Efendizâde | Efendim, Pâdişâhım, Fâtih-i iklim-i İran'dır | Hüseyinî | Devr-i Revân | 205 |
| | | Salınıp gülîstâna sultânım | Sabâ | | 191 |
| | Hattât Hüseyin Efendi | Halk-ı âlem gül seveydi kâşki bülbül gibi | Hüseyinî | Devr-i Revân | 225 |
| Hulûsî (Hasan) | Begim bu hüsn ile hâlâ müsellemsin güzellikte | Sabâ | Devr-i Revân | 190 | |
| | Şerer-i âh-ı âteşinimden sakın ey gonçe-i lâtif sakın | Arazbâr | Hezec | 160 | |
| | Unutdun künc-i gamda ben garîbi | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 181 | |
| Itrî | Ahde vefa eylemedin durmadın | Irâk | Sofyân | 279 | |
| | Kalmazsa ger ol gûşe-i dâmân elimizde | Nevâ | Devr-i Revân | 64 | |
| | Nice sabra yer kalır çün yer ede ayâr dilde | Irâk | Devr-i Kebir | 281 | |
| İbrahim Ağa | Gülşen-efrûz oldu fasl-ı nev-bahâr | Uşşâk | Devr-i Revân | 68 | |
| İmâm | Perîşân-hâlin oldum sormadın hâl-i perîşânım | Arazbâr | Devr-i Revân | 159 | |
| | | | | | |

| | | | | |
|-----------------------------|--|----------|--------------|-----|
| İsmâil Çavuş | Bir meh-i hurşîd-ruhsârın gönül şeydâsıdır | Nühüft | Devr-i Revân | 119 |
| | Fer verir sahbâya lâ'lin bâde -h'âr oldukça sen | Uşşâk | Devr-i Revân | 71 |
| | Gülşenin bâd-ı bahâr etmiş şükûfte güllerin | Bayâtî | Devr-i Revân | 84 |
| | Hâyâl-i zülfü lâzım geldi ol vakt-i hâ'bımdan | Hüseynî | Devr-i Revân | 208 |
| | İzz-i teşrîf-i dil-ârâya nigâh eyleyelim | Hüseynî | Devr-i Revân | 209 |
| | Ol meh-i gülgün kabâ aşub-ı cân olmaktadır | Hüseynî | Devr-i Revân | 207 |
| | Ümîdim var visâlınden benim cânım açılmazsın | Sabâ | Devr-i Revân | 192 |
| | Zuhûr eden peyâm-ı vâslıdır ol la'l-i nâbımdan | Bayâtî | Devr-i Revân | 82 |
| İsmâil Efendizâde | Gider oldum a sultânım | Bayâtî | Devr-i Revân | 103 |
| Kadri (Â'mâ) | Felek adı hergiz âbâd olmasun | Hüseynî | Evfer | 223 |
| | Gönül verdim yine bir gül-izâra | Evc | Sofyân | 305 |
| Kapudanzâde | Benim nahl-ı dilim ey serv-i dâlim | Evc | Devr-i Revân | 304 |
| | Eylemem bir kimseye ifşâ-yı râz | İrâk | Devr-i Revân | 277 |
| | Iyd-ı vaslın bunca demdir ki temennâ eyler | Segâh | Devr-i Revân | 287 |
| | Seyr eden gül-ruhların evsâf-ı gül gül dinlemez | Bayâtî | Devr-i Revân | 98 |
| Kâsım Ağa | Söyleñ yâre bize sitem etmesün | Bayâtî | Devr-i Revân | 113 |
| Kemânî Mehmed Ağa | Görmesem bir lâhza ey serv-i hirâmanım seni | Mâye | Devr-i Revân | 295 |
| Kemânî Muhammed Ağa | Zamân-ı iyd geldi lütf u ihsan eylemez n'eyler | Uşşâk | Devr-i Revân | 72 |
| Koca Osman | Âteş-i süzânla yandı yürek tutuştu cân | Şehnâz | Devr-i Revân | 264 |
| | Başım alayım gideyim eliñden | Bayâtî | Devr-i Revân | 96 |
| | Dilberini zâr eyledin zâr eyledin | Bayâtî | Devr-i Revân | 98 |
| | Şifâ-yı vasl-i kadrin hicr ile bîmar olandan sor | Muhayyer | Devr-i Revân | 272 |
| | Yeter cevri eyledin ben nâ-tüvâna | Râst | Evfer | 36 |
| Küçük Müezzîn | Füzûn etmekde dil-dârım cefâsın | Nevâ | Devr-i Revân | 64 |
| | Gün gibi gösterdi rüyun bir melek-sîma güzel | Hüseynî | Düyek | 202 |
| Molla Ahmed | Firâş-ı gamde kalmış hastane hiç şefkatın yok mu | İrâk | Devr-i Revân | 278 |
| Molla Halil | Nâlemi gûş etmedin bir kere ey perî-nejâd | İrâk | Devr-i Revân | 279 |
| Monla | Dişlemiş sîb-i zenahdânın rakîb-i bed-meniş | Segâh | Devr-i Revân | 286 |
| | Ey hüsn-i şu'le-sûz-ı cihân mâh-peykerim | Arazbâr | Muhammes | 157 |
| | Gönülde ârzü-yı vaslın ey meh-pâre kalmışdır | Hüseynî | Devr-i Revân | 222 |
| | Hüsün ü behâya mâlik idim bir zamânla | Arazbâr | Devr-i Revân | 161 |
| | Kanâat kıl gönül pâ-bûs-ı yâre | Evc | Devr-i Revân | 306 |
| | Seni bir lahza ben ayırmaz iken yanımdan | Horâsân | Devr-i Revân | 233 |
| Muhammed Bey | Bir zamân vuslatınla şâd etdin | Sabâ | Hezec | 191 |
| Muhammed Kethüdâ | Çeşm-i mest ü gamzesi kattâl iken | Şehnâz | | 263 |
| Müezzîn Ahmed Çelebi | Başıma âzâde iken kıldı üftâde beni | Kürdî | Devr-i Revân | 257 |
| | Görmek için rüyunu dildârın çekdim emek | İsfahân | Devr-i Revân | 48 |
| | Nâr-ı hasretle tenim yakdın benim ey lâle-had | Bayâtî | Devr-i Revân | 112 |
| | | | | |

| | | | | |
|--|---|--|--------------|--------------|
| Müezzîn İsmâîl Ağa | Dil ü cân akdi sana cümle fedâ | Acem | Devr-i Revân | 139 |
| | Eyledi arz-ı cemâl ol dilber-i rânâ güzel | Sabâ | Devr-i Revân | 189 |
| | Tâ-be-key derdinle ben nâlân olam | Kürdî | Devr-i Revân | 255 |
| Na'îçe | Devr-i güldür mevsim-i geç-tü-güzâr oldu yine | Kürdî | Devr-i Revân | 256 |
| Na'î | Beni cânndan usandırdı | Evc | Devr-i Revân | 312 |
| | Bihamdillah oldu dermân | Hicâz | Sofyân | 261 |
| | Bir güzel sev kim ona her nev-civân reşk eylesin | Uşşâk | Devr-i Revân | 69 |
| | Dil ki şâhenşehi muhabbetdir | Râst | Düyek | 35 |
| | Ey dil yine cânımdan ayırdı beni devrân | Büselik Aşirân | Devr-i Revân | 246 |
| | Gamınla derde düştüm hâlîme hiç rahm kılmazsın | Segâh | Devr-i Revân | 291 |
| | Gül yüzün seyreyleyen âlemde gülzâr istemez | Muhayyer | Devr-i Revân | 272 |
| | Güzel Allah'ı seversen | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 181 |
| | Hemîşe merdüm-i çeşmim izâr-ı yâre bakar | Mâhûr | Frençkin | 60 |
| | Neler çekdi gönül derd ü gamından | Hüseynî | Devr-i Hindi | 222 |
| | Niceye dek ey şüh-ı cihân künc-i gamde giryân olayım | Muhayyer | Berefşân | 271 |
| | Sipîhr-i mâh-ı tâbânım | Evc | Devr-i Revân | 311 |
| Nakşî Çavuş | Ber-i simiñ aç âyîne-veş ey mâh-ı tâbânım | İsfahân | | 52 |
| Nazîm | Aşkın ile kalmadı tende mecâl | Arazbâr | Devr-i Revân | 165 |
| | Cân bâğışlar âdeme âb u havâ-yı Üsküdâr | Acem | Devr-i Revân | 135 |
| | Dünyayı dolandım ser-i kûyun hevesiyle | Hüzzâm | Remel | 302 |
| | Künc-i firkatde kodun tenhâ beni | Sabâ | Devr-i Revân | 194 |
| | Meded ey gülşen-i nâzın nihâl-i lâle-ruhsârı | Nevrûz-ı Acem | Devr-i Revân | 125 |
| | Ne serv eyler benim gönlüm ne gül eyler ne hod sünbül | Râst | Devr-i Revân | 34 |
| | Olmuşum bir hüsne meftûn | Muhayyer | Devr-i Revân | 269 |
| | Şu âlemde bîvefâ yâr elinden | Bayâtî | Devr-i Revân | 97 |
| | Varıp ağyâr ile yersin içersin | Hüzzâm | Devr-i Revân | 302 |
| | Yine mânend-i süveyda-yı derûn | Büselik Aşirân | Devr-i Revân | 240 |
| | Yoluñda pâ-y-mâl oldum | Mâhûr | Devr-i Revân | 54 |
| | Ömer Ağa | Ayırdı çarh-ı kec-rev hayf yâr-i dil-pesendimden | Acem | Devr-i Revân |
| Be-kef şemşir-i istignâ tegâfûl tâ be key cânâ | | Büselik Aşirân | Devr-i Revân | 247 |
| Bilürken göz göre hâlîm edüp bî-gâye istignâ | | Bayâtî | Devr-i Revân | 105 |
| Cânıma kâr etdi derd-i firâk | | Acem | Düyek | 139 |
| Derdinle olup nâlân | | Bayâtî | | 111 |
| N'ola azm-ı kûy-ı cânân eylesen | | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 185 |
| Sana ricâm budur ömrümün varı | | Bayâtî | Devr-i Revân | 109 |
| Ömer Çelebi | Donatdı ser-te-ser gülzârı sünbül | Hisâr | Devr-i Revân | 258 |
| | Gamınla bî-mecâl oldum, terahhum eyle sultânım | Bayâtî | Devr-i Revân | 94 |
| Peşkîrî Âli Ağa | Benefşe tâzedir vakt-i gülistân | Hüseynî | Devr-i Revân | 211 |
| Receb | Bana cevri etmek için mest-i nâzım | Hüseynî | Evfer | 221 |
| | Be gözüm güzel seni seveli | Mâhûr | Hezec | 60 |
| | Be güzel seni sevmişim | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 170 |

| | | | | |
|-----------------------|---|----------------|--------------|-----|
| Receb | Dün sâye saldı başıma bir serv-i ser-bülend | Hüseynî | Fer' | 226 |
| | Gele ey rûh-i revân cânâmâ bin cân eyle | Hüseynî | Devr-i Revân | 214 |
| | Hâk-i kademin isteyü ben yollara düşdüm | Büselik Aşîrân | Evfer | 242 |
| | Neyleyeyim nic'edeyim olamam bir ân | Nişâbü | Devr-i Revân | 45 |
| Reşîd (Efendi) | Erişse devr-i gül nûş-ı şarâb- hoş-güvâr olsa | Acem | Devr-i Revân | 140 |
| | Hasret-i gülberg-i ruhsârınla ey şûh-ı cihân | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 151 |
| | Yolun uğrarsa lütf et kûy-ı rûh-efzâ-yı dildâre | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 184 |
| Rıfat | Arak-rîz eyle sâkî rûy-i cânân-ı hüner göster | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 176 |
| | Düşel'den gönlüm ol kaşı kemâne | Hisâr | Devr-i Revân | 259 |
| | Hancer-i cevrimle oldum sîne-çâk | Bayâtî | Devr-i Revân | 86 |
| | O gonçe-fem benim bülbül gibi zâr olduğum bilmez | Arazbâr | Devr-i Revân | 158 |
| | Sabâ yok mu peyâmın ol gül-i bâğ-ı cinânımdan | Sabâ | Devr-i Revân | 193 |
| | Sana benzer âleme bî-vefâ gelmiş degil | Şehnâz | Devr-i Revân | 265 |
| | Ümîd-i makdemiñle lâle açdı dağ pinhânî | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 148 |
| Serrâc Hasan | Bahâra râğbet etmez seyr-i gülzâr istemez cânım | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 176 |
| | Kızarmış tâb-ı mülden lâle âsâ | Hüseynî | Devr-i Revân | 212 |
| | Ne serve meyl eder tâb'im ne arar seyr eder cânım | Hicâz | Devr-i Revân | 260 |
| Seyyid Nûh | Nâzlı dilber va'de verdi | İsfahân | Sofyân | 51 |
| Solakzâde | Herâsân olmasa gülden dil-i nâşâdın ey bülbül | Uşşâk | Devr-i Revân | 74 |
| Şerîf | Sevdiğim hengâm-ı gül-geşt erdi kıl def'-i elem | Hüseynî | Devr-i Revân | 215 |
| Şükri Ali Ağa | Mürüvvet eyle ey hünî terahhum ile bir dem gel | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 153 |
| Takyeci Abdî | Bir güzel derdiyle fânî dünyâda | Acem | Devr-i Revân | 142 |
| Tomtom İmam | Âşıkım âvâre düşdüm | Bayâtî | Çenber | 102 |
| | Cüdâ düşdüm diyârımdan bana yâd il vatan oldu | Baba Tâhir | Fer' | 172 |
| Tosunzâde | Aduv benzer nifâk etmiş | Kürdî | Devr-i Revân | 256 |
| | Âh-ı âteş-bâr-ı gam-endüz-ile | Uşşâk | Devr-i Revân | 76 |
| | Akln alır âşıkların deli eyler | Evc | Devr-i Revân | 309 |
| | Ârzûlamış bezm-i bâğın gülünü | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 149 |
| | Atma kirpiğin okunu dilerim senden amân | İsfahân | Devr-i Revân | 53 |
| | Be güzel aşkına düşdüm kesme benden iltifâtın | Hüseynî | Sofyân | 219 |
| | Beni h'ahiş-ger-i visâl etdin | Uşşâk | Devr-i Revân | 74 |
| | Edip azm-i sefer cânân esîr-i mihnet oldum ben | Sabâ | | 193 |
| | Düşdü hevâsı bir sanemin cân ile sere | Uşşâk | Devr-i Revân | 70 |
| | Eyleme gül ruhuñu neşküfte | Bayâtî | Devr-i Revân | 90 |
| | Ferâmûş etme lütfün mübtelâsın | Acem Aşîrân | Devr-i Revân | 148 |
| | Gördüğümce sen gül-i nev-reste-i nâzik-teni | Acem | Devr-i Revân | 130 |
| | Görmedik âlemde vefâ hûbdan | Hüseynî | | 224 |
| | Gülbün-i hüsnünü eyler sûzân | Segâh | Nîm Sakîl | 291 |
| | Hasret-i rüyunla sinem dağ-dâğdır sevdiğim | Hüseynî | Devr-i Revân | 203 |
| | Hayl-i sîrişke verdim akın kûy-i dilbere | Büselik Aşîrân | Fer' | 240 |
| | Hoş mesîregâh olur işret-fezâ | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 173 |

| | | | | |
|------------------|---|------------|--------------|-----|
| Tosunzâde | Mest eder dünyâyı eşkim bâdesi | Arazbâr | Devr-i Revân | 162 |
| | Metâ'-ı vaslına cânlar deger cânâ nedir derler | Nîşâbûr | Devr-i Revân | 47 |
| | Mey-i lâ'linle benden eyledin şâd | Evc | Devr-i Revân | 307 |
| | Nâzeninim seyr-i bâğa her kaçan reftâr eder | Segâh | Devr-i Revân | 288 |
| | Ne hûb halk eylemiş Bârî | Sabâ | Devr-i Revân | 194 |
| | Nigâra serv kaddine ezelden âşinâyız biz | Bûselik | Devr-i Revân | 235 |
| | O gül-ruhsârı andıkça hezâr-veş girye der-kârım | Acem | Devr-i Revân | 133 |
| | Peyâm-ı vuslet-i cânâneden âyâ eser var mı | Hüseynî | Evfer | 221 |
| | Sabâ Allah için vardın mı söyle kûy-ı cânâna | Nevâ | Devr-i Revân | 65 |
| | Salınıp azm-i garibân eyle | Uşşâk | Devr-i Revân | 75 |
| | Sormadın bir kerre hiç hâl-i perîşânım benim | Hüseynî | Devr-i Revân | 201 |
| | Tîr-i müjgânın edip âmâde ey kaşı kemân | Mâhûr | Devr-i Revân | 55 |
| | Unutdun zahm-ı gamzen mübtelâsın | Hüseynî | Devr-i Revân | 227 |
| | Yâre söyleñ âşika cevrin firâvân etmesin | Nîşâbûr | Devr-i Revân | 46 |
| | Yine evvel bahâr oldu | Baba Tâhir | Devr-i Revân | 171 |

Ekler 4: Hekimbaşı Abdülaziz Efendi'nin İki Bestesinin Notası

BAYÂTÎ NAKIŞ YÜRÜK
SEMÂÎ

Usûlû : Yürük Semâî Bestekârı : Âziz Efendî

※

Sây-le gü-zel rû-hu mu-sav-ver mi-sin ah nâ-
Lâ-li le-bin-de bu ha-lâ-vet ne-dir

1. lān_o-la-yım ge-l lān_o-la-yım gel

2.

Tā-bi-şi mül ren-gi gü-li-ter mi-sin
Cā-nı a-zî-zim gi-bi sük-ker mi-sin

ne-sin ne-sin ne-si-n vay

※

(TERENNÜM)

A-h Ā-fe-ti dev-rā-n fit-ne-i ā-
-hir za-man ge-l ge-l ge-l

gel iş-ve-bā-zı-m Çeş-ni fū-sūn-kār-dir

Gam-ze-si gad-dār-dir böy-le-ce bir yār-dir

yā-r dost be-li be-li me-le-ğim

be-li be-li me-le-ğim be-li be-li a-ku-zum

câ-nı a-zî-zim gi-bi sük-ker mi-sin ne-sin ne-
reş-ki me-lek bir pe-ri pey-ker mi-sin

-sin ne-si-n vay (SON)

MEYÂN

Gon-ca-cı-ğım da-ha kü-çük-dür ya-şın ah kur-
-bân o-la-yım ge-l -bân o-la-yım ge-l

Hân-de e-der lü-lü-ye in-ci di-şın

A-h kur-bân o-la-yı-m gel

Çok a-ra-dım yok-tur e-fen-dim e-şın ah kur-
-bân o-la-yım ge-l -bân o-la-yım gel

Reş-ki me-lek bir pe-ri pey-ker mi-sin

ne-sin ne-sin ne-si-n vay *Ümit*

Beyati nakş senġin Semai Aziz ef.

d=42
Çok ağır
senġin semai

A ram i de mem
Hay ret le ba kup

ya re ni ġah ey le me dik
ru yi ne ah ey le me dik

8 müzime terennüm
ce ca nim ca nim yel lel lel lel
lel lel lel lel lel lel la
li ah a ram i de men
gu yin de a nih
ya re ni ġah ey le
ca yi pe nah ey le
re dik ce ca nim ce
me dik ce
ca nim bir yerde ka rar ey
le ye mez ca ni a zi
zim ah